

Diplomasi Araştırmaları Derneği
Association for Research on Diplomacy

JDR

Journal of Diplomatic Research
Diplomasi Araştırmaları Dergisi

Volume 2 Number 1 July 2020 ISSN: 2687_590X

The Journal of Diplomatic Research Diplomasi Araştırmaları Dergisi

-Owner on behalf of Association for Research on Diplomacy-

Barış ÖZDAL (Ph.D.)
Professor at
Bursa Uludağ University
Department of International Relations

-Chief Editor-

Ragıp Kutay KARACA (Ph.D.)
Professor at
İstanbul Aydın University
Department of International Relations

-Editors-

Öner AKGÜL (Ph.D.)
Asst. Prof. at
Kırşehir Ahi Evran University
Dept. of International Relations

Fatma Zeynep ÖZKURT (Ph.D.)
Asst. Prof. A
Nişantaşı University
Dept. of International Relations

Burak GÜNEş (Ph.D.)
Kırşehir Ahi Evran University
Dept. of International Relations

-Editorial Assistant-

(Memory of) Ayza ALAYCHIEVA
Kırşehir Ahi Evran University
Department of International Relations

Dergi Kapak Tasarımı

Erhan YURT

Ali Onur KARA

Correspondence and Communication

Karaman Mahallesi Tuna Caddesi Karaman Dernekler Yerleşkesi No: 59 Nilüfer - Bursa -
Türkiye

bilgi@diplomasiarastirmalari.org.tr

+90 (224) 294 11 65

Advisory Board (alphabetical order)

Reşat BAYER (Ph.D.)	Associate Professor at Koç University Department of International Relations	Turkey
Paul Arthur BERKMAN(Ph.D.)	Professor at Tufts University, Fletcher School of Diplomacy, Professor of Practice in Science Diplomacy, Director of the Science Diplomacy Center	USA
Burak Samih GÜLBOY (Ph.D.)	Professor at Istanbul University, Department of Political Science and International Relations	Turkey
Mehmet GENÇ (Ph. D)	Professor at Işık University, Department of International Relations	Turkey
Ioannis NIOUTSIKOS (Ph.D.)	Associate Lecturer at University of Piraeus, Department of International Relations	Greece
Tarık OĞUZLU (Ph.D.)	Professor at Antalya Bilim University Department of International Relations, head of Center for Social, Economic and Politics Research (SEPAM) of Antalya Bilim University	Turkey
Özden Selcen ÖZMELEK(Ph.D.)	Assistant Professor at Çukurova University Department of International Relations	Turkey
Fırat PURTAŞ (Ph.D.)	Professor at Hacı Bayram Veli University Department of International Relations	Turkey
Kaan RENDA (Ph.D.)	Assistant Professor at Hacettepe University Department of International Relations	Turkey
Jeffrey ROBERTSON(Ph.D.)	Assistant Professor at Yonsei University, Visiting Fellow at the Asia-Pacific College of Diplomacy (APCD) at the Australian National University (ANU)	South Korea
David SCHRAG (Ph.D.)	Global Studies, University of Illinois at Urbana-Champaign	USA
Joseph SIRACUZA (Ph.D.)	Professor of Human Security and International Diplomacy in School of Global, Urban and Social Studies at Royal Melbourne Institute of Technology-RMIT University, Melbourne, Australia	Australia
Ramesh THAKUR (Ph.D.)	Emeritus Professor at Australian National University, Director of the Centre for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament (CNND) in the Crawford School.	Australia
Konstantinos TRAVLOS (Ph.D.)	Assistant Professor at Özyeğın University, Department of International Relations	Turkey

ABOUT

Journal of Diplomatic Research (JDR) is an international peer-reviewed academic journal published electronically on a biannual basis by the Association for Research on Diplomacy (DARD). Concordantly, JDR is open to all original studies on international relations, political science as well as theoretical, historical and methodological studies on diplomacy.

GOAL AND SCOPE

The goal of JDR is to present to the audience the studies on diplomatic history, diplomacy theories, diplomacy studies with quantitative, qualitative and integrated research methods, military diplomacy as well as other interdisciplinary diplomatic research and book reviews.

In this context, JDR stands as an international peer-reviewed academic journal bringing together scientists analyzing the phenomenon of diplomacy from all perspectives.

Diplomatic history, diplomatic theory and new diplomacy types form the primary area of investigation. Principally, JDR presents to its audience the information and understanding in the framework of:

Structural problematiques of the subject of diplomacy, latest understandings, theories and concepts on diplomacy, traditional research on diplomacy, diplomacy law and history, case studies on diplomatic processes and negotiations, application of various research methods on diplomatic research

TYPES OF ARTICLES

JDR accepts four different types of articles and book reviews. The articles include:

Original/Research Article: It is a scientific research article explaining an original argument, event or behavior from a specific theoretical perspective by using accurate methodologies. It is aimed to justify a general or a specific behavior based on the methods used, i.e. quantitative, qualitative or integrated methods. The primary objective of original articles within the scope of diplomatic research is to use primary data and appropriate methodology. This type of original and research articles is encouraged by the journal.

Review Article: This type of studies intended merely for introductory purposes, present an extensive summary on a specific event, phenomena or field. Following an extensive literature review with the purpose of informing audience on any subject related to diplomacy, these studies evaluate the current status of events, phenomena or the field. These studies research out to a wide audience and form the basis for original/research articles on the same subject.

Case Study: This type of studies involves the analysis of single cases or the comparison of different cases of similar nature intending to explain various outcomes of such a comparison. Case studies with an appropriate method presents to audience different perspectives and contributes theoretically to the field.

Methodological Study: These studies aim to test a specific method used in different disciplines or currently used in other fields of social sciences in the context of this specific field of research. The original methodologies of various fields such as anthropology, statistics, psychology and mathematics can be used in research on diplomacy.

Book Review: This type of studies aims to form a view on newly published books with a potential to contribute greatly to the field literature, identify differences and similarities with previously published books, and fill in the gap in the literature.

SUBMISSION GUIDELINES

- ❖ Articles and book reviews submitted to JDR should comply with APA 6 submission guidelines. Endnote or Mendeley APA 6th applications are suitable with the submission guidelines of the JDR. Detailed information on our journal listed below.
- ❖ The main text should include the following format: 1.5 line spacing, Times New Roman with 11 type size.
- ❖ Information on the type of the submitted work and the word count should be stated at the top left corner of the main text.
- ❖ Word counting includes bibliography and appendix: Number of words for submissions are as follows: original/research article 6.000-10.000, review article, 5.000-8.000, case studies 5.000-8.000, methodological studies 6.000-10.000, book reviews 2.000-4.000.
- ❖ Each paper must include 150 words English and Turkish written abstract and 750 words extended English summary if the paper was written in Turkish language.
- ❖ References

Authors should comply with the draft of American Psychological Association (APA) publication guideline. Link for APA guideline: www.apastyle.org

❖ Bibliography

Bibliography should include all the sources referenced to in the text. Journal and book titles should be in italic font. Bibliography should be in alphabetical order by author's surname. If reference is given to the same author's different works, a chronological order (most recent work first) should be followed. Page numbers should be provided for periodicals and chapters in edited books.

HAKKINDA

Diplomasi Araştırmaları Dergisi - Journal of Diplomatic Research (JDR), Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD) tarafından elektronik ortamda, yılda iki kez yayınlanan, uluslararası hakemli bir akademik dergidir. Bu bağlamda JDR, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi başta olmak üzere diplomasi alanına ilişkin kavramsal, teorik, tarihsel ve metodolojik tüm özgün çalışmalarına açıktır.

AMAÇ VE KAPSAM

JDR'nin amacı diplomasi tarihi, diplomasi teorileri, nicel, nitel ve karma araştırma yöntemlerini kullanan diplomasi araştırmaları, askeri diplomasi ve diğer interdisipliner diplomatik araştırmalar ile kitap incelemelerini, akademik bir okuyucu kitlesi ile buluşturmayı amaç edinmiştir. Bu bağlamda JDR, kapsamlı bir çerçevede diplomasi olgusunu tüm açılardan inceleyen bilim insanlarının buluştuğu uluslararası hakemli akademik bir dergidir. Diplomasi tarihi, teorisi ve yeni diplomasi türleri odaklı çalışmalar JDR'nin temel inceleme alanını oluşturmaktadır. En temel anlamda JDR, okuyuculara aşağıda belirtilen çerçevede bilgi ve fikir sunmaktadır:

Diplomasi konusunun temel problematikleri, diplomasi üzerine en son fikirler, teoriler ve kavramlar, klasik diplomasi çalışmalarını, diplomasi hukuku ve tarihi, diplomatik süreçler ve pazarlıklarla ilgili vak'a analizleri, farklı araştırma metodlarının diplomasi araştırmalarına uygulanması

JDR, yukarıda belirtilen çerçevede tarih, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, iktisat, coğrafya, antropoloji, psikoloji, yöntembilim ve ilgili diğer alanların katkısına açık olup, bu alanların akademisyenlerinin birlikte hazırladığı çalışmalar teşvik edilmektedir.

MAKALE TÜRLERİ

JDR, dört tür makale ve kitap incelemelerini kabul etmektedir. Makale çeşitleri:

Orijinal Makale Çalışması: Özgün bir fikri, olayı ya da davranışı uygun bir metodoloji kullanarak, belirli bir teorik perspektifle açıklayan bilimsel araştırma makalesidir. Nicel, nitel ya da karma yöntemler kullanılarak hazırlanan bu çalışmalarda, kullanılan metoda göre genel ya da spesifik bir davranışın açıklanması amaçlanır. Diplomasi araştırmaları kapsamında orijinal makalelerin, birincil verinin kullanılarak hazırlanması ve uygun bir metodoloji kullanılması öncelikli amaçtır. Dergi kapsamında bu tür orijinal makale çalışmalarını teşvik edilmektedir.

İnceleme Makalesi: Bu türden çalışmalar belirli bir olaya, olguya ya da alana giriş mahiyetinde olup, kapsamlı bir özet sunar. Diplomasi konusunu içeren herhangi bir konuda okuyucuyu bilgilendirme amaçlı geniş bir literatür taraması sonrasında, olayın, olgunun ya da alanın halihazırdaki durumu değerlendirilir. Bu türden çalışmalar geniş bir okuyucu kitlesine ulaşır ve o alanda yapılacak orijinal araştırma makaleleri için altyapıyı oluşturur.

Vaka İncelemesi: Bu tür çalışmalar, tek bir vak'ayı ya da birbirine benzer nitelikli iki vak'anın mukayesesini içerek birbirinden farklı sonuçların nasıl meydana geldiğini açıklar. Uygun bir metodla yazılan vak'a incelemeleri, okuyucuya farklı perspektifler sunabileceği gibi, teorik olarak da alana katkıda bulunmaktadır.

Metodolojik Çalışma: Farklı disiplinlere ait ya da halihazırda sosyal bilimlerin diğer alanlarında kullanılan bir metodun, alanda kullanılarak test edilmesi amacıyla hazırlanmış çalışmalardır. Diplomasi araştırmalarında antropoloji, istatistik, psikoloji ve matematik gibi birçok alanın özgün metodları, bu kapsamda kullanılabilir.

Kitap Kriği: Bu tür çalışmalar, alan literatürüne katkı sağlayacağı umulan kitaplar hakkında fikir belirtmek, alanda kendisinden önceki kitaplarla farklarını, benzerlikleri ve literatürde gördüğü boşluğu açıklamak amacıyla yazılır.

YAZIM KURALLARI

- ❖ JDR'ye, gönderilen makale ve kitap incelemeleri, APA 6 yazım kurallarına uygun olmalıdır. Endnote ya da Mendeley APA 6th uygulamaları JDR'nin kabul ettiği yazım kurallarına uygundur.
- ❖ Gönderilen çalışmalar 1,5 satır aralığı, 11 punto ve Times New Roman yazı karakterinde yazılmalıdır.
- ❖ Gönderilen her bir çalışmanın sol üst köşesine, yukarıda bahsedilen makale türü ve kelime sayısı yazılmalıdır.
- ❖ Kelime sayıları kaynakça ve diğer ekler dahil hesaplanır: orijinal araştırma makalesi 6.000-10.000, inceleme makaleleri, 5.000-8.000, vak'a incelemeleri 5.000-8.000, metodolojik çalışmalar 6.000-10.000, kitap incelemeleri ise 2.000-4.000 kelime aralığında olmalıdır.
- ❖ Her bir çalışma için 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet, eğer çalışma Türkçe ise 750 kelimelik genişletilmiş İngilizce özet gönderimi gerekmektedir.

Örnek yazım kuralları:

- ❖ Atıflar

Yazarlar, yararlandığı kaynakların atf yazımında Amerikan Psikoloji Birliği (APA) yayın kılavuzu taslağına uymalıdır. APA Kurallarına aşağıdaki web adresinden ulaşılabilir www.apastyle.org

❖ Kaynakça

Kaynakça, metin içinde atıf yapılan kaynakların tamamını içermelidir. Dergi ve kitap isimleri italik olmalıdır. Kaynakça, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmalıdır. Bir yazara ait birden fazla esere atıfta bulunulmuşsa yazarın eserleri, en yakın tarihli olandan en eski tarihli olana doğru kronolojik olarak sıralanmalıdır. Süreli yayınlar ve derleme kitaplardaki makaleler için sayfa numaraları belirtilmelidir.

The Journal of Diplomatic Research

Volume 2 Number 1 July 2020

Editorial Introduction

*Ragıp Kutay
Karaca*

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti
Arasında İmzalanan Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Mutabakatının
Hukuki Statüsü ve Geleceği **1-15**

Filiz Değer

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya Federasyonu'nun Trans-Kafkasya
Diplomasinin Analizi (1991-2018) **16-38**

Murat Jane

Terörizmle Mücadele Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi ve İkna Süreçlerinin
Uygulamadaki Rolü **39-55**

*Haluk
Karadağ &
İsmail Sıkı*

“By Consent and Management”: Aversion to war, innovative thinking and
managerial coordination at Utrecht 1713 and Vienna 1815 **56-74**

*Konstantinos
Travlos*

Ekonomik Diplomasinin Ekonomik Güvenliğe Etkisi:
Çin-Afrika İlişkileri Analizi **75-97**

*Kenan
Turgutoğlu*

Editorial Introduction

As the Editorial Board, we are proud to present our second issue of the Journal of Diplomatic Research (JDR) under the aegis of the Association for Research on Diplomacy (DARD).

In this issue, we have four Turkish and one English article that were decided to be published by the reports of peer reviewers and editorial board. The extended abstracts in English were annexed to each Turkish articles and Turkish extended abstract is also annexed. Beside, our new web site emerged. It can be accessed from here <https://jdr.diplomasiarastirmalari.org.tr/>. As a result of this hardworking process, our new issue is out! In this issue, the authors contributed with five articles that contribute diplomatic research and international relations.

In our first article, Filiz Değer discussed the legal status of agreement between Turkey and Libyan Government in the context of limiting sea authorities. In our second article, Murat Jane analyzed the Russian diplomacy towards Trans-caucasia after the post-Cold War period. In the third article, Karadağ and Sıkı analyzed the role of public diplomacy and persuasion processes during combatting with terrorism. In the fourth article, Travlos introduced a new approach to both theory and diplomatic history and examined the managerial coordination and innovative thinking in the context of Utrecht 1713 and Vienna Processes. In the last article of this issue, Turgutoğlu focused on Sino-African relations to demonstrate how economic diplomacy is affective on economic security.

Consequently, we have a bad news from our editorial team. Our editorial assistant Ayza Alychieva passed away due to her long standing sickness. As the editorial team, we decided to dedicate our second issue to memory of her.

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Chief Editor

Editörden

Diplomasi Araştırmaları Derneği tarafından yayınlanan Journal of Diplomatic Research-Diplomasi Araştırmaları Dergisi'nin ikinci sayısını, editör kurulu olarak sizlerle paylaşmanın gururunu yaşıyoruz.

Bu sayımızda, hakemlerimizin ve editör kurulumuzun kararıyla beş makalenin yayınlanmasına karar verilmiştir. Dergimizde Türkçe olarak yayınlanan makalelerde İngilizce genişletilmiş özetler, makalelerin sonuna yazarlarımız tarafından eklenmiştir. Bunun yanısıra yeni we sitemiz yayındadır. Web sitemize bu link üzerinden ulaşabilirsiniz. <https://jdr.diplomasiarastirmalari.org.tr/>. Yoğun bir çalışma sürecinin sonucu olarak yeni sayımız ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda diplomasi çalışmaları ve uluslararası ilişkiler disiplinine katkı yapacağını düşündüğümüz dört Türkçe ve bir İngilizce makalenin yayınlanmasına karar verilmiştir.

İlk makalemizde Filiz Değer, Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmanın hukuki değerlendirmesini yapmaktadır. İkinci çalışmada, Murat Jane, Rusya Federasyonu'nun Soğuk Savaş sonrası dönem özelinde, Trans-Kafkasya politikasını değerlendirmektedir. Üçüncü çalışmada Haluk Karadağ ve İsmail Sıkı, terörle mücadele süreçlerinde, kamu diplomasisi ve ikna süreçlerinin rolünü açıklamaktadırlar. Dördüncü çalışmamız, Konstantinos Travlos tarafından hem teorik hem de diplomasi tarihi açısından önemli konumda bulunan Utrecht ve Viyana süreçlerini yönetsel koordinasyon ve yenilikçi düşünce kavramları kapsamında incelemiştir. Ve son makalemizde, Kenan Turgutoğlu'nun makalesinde ekonomik diplomasinin ekonomik güvenlik üzerindeki etkileri, Çin-Afrika ilişkileri özelinde değerlendirilmiştir.

Son olarak, dergimizden bir de kötü haberimiz var. Dergimizin editöryal asistanı olarak görev yapan Ayza Alaychieva'yı, uzun bir süredir yaşadığı rahatsızlığı nedeniyle kaybettiğimizi bildirmenin üzüntüsünü yaşıyoruz. Editör kurulu olarak ikinci sayımızı onun anısına ithaf ettiğimizi bildiririz.

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Baş Editör

*On the memory of Ayza ALAYCHIEVA
As JDR editorial Assistant
from Kirsehir Ahi Evran Universty*

*Ayza ALAYCHIEVA'nın anısına
JDR editoryal asistan
Kirşehir Ahi Evran Üniversitesi*

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında İmzalanan Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Mutabakatının Hukuki Statüsü ve Geleceği

Legal Status and Future of the Agreement to Limit Sea Authorities Signed Between the Turkish Republic Government and the Libyan National Reconciliation Government

Filiz Değer (PhD)

Biruni Üniversitesi

E-mail: fdeger@biruni.edu.tr/ av.fdeger@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8860-1908>

Öz

Bir kıyı devletin deniz kuşağı üzerindeki egemenliği, yukarıdaki hava sahasına ve deniz tabanına ve onun alt toprağına kadar uzanır ve bu nedenle çok kapsamlıdır.1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) deniz alanlarının sınırlarının çizilmesinin kurallarını ve tabi olacakları hukuki rejimi belirlenmesiyle birlikte Libya Akdeniz'deki en büyük Münhasır Ekonomik Bölgelerden birine sahip bir devlet olarak jeopolitik dengeleri değiştirme gücüyle büyük bir önem kazanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında 27 Kasım 2019'da imzalanan deniz yetki alanları sınırlandırmasına dair mutabakat, Doğu Akdeniz'deki diğer devletlerin tepkisini çeken ve enerji jeopolitiğini değiştiren önemli bir adım atmıştır. Ancak Libya'da silahlı çatışmaların devamı ile Libya Ulusal Ordusu (LNA-Libya National Army)'nun kontrol bölgelerinin de sürekli olarak değişmesiyle meşru hükümetin ülke üzerinde hâlihazırda zayıf olan kontrolü kaybetmesi veya değişmesi riskiyle karşı karşıyadır. Berlin Konferansı'nda alınan kararlar Libya Siyasi Anlaşması'na atıf yapmakta bu durum Türkiye ile Libya arasındaki antlaşma ile ilgili soruları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda çalışmada deniz yetki alanlarının sınırlandırılması mutabakatı uluslararası antlaşmalarda yetki konusu, antlaşmaların geçersizliği ve sona erdirilmesinin olası sonuçları, hükümetlerin tanınması başlıklarıyla uluslararası hukuk kuralları ve güncel gelişmeler ışığında değerlendirilecek mutabakatın kısaca hukuki statüsünün analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Libya, Kıta Sahaneliği, Doğu Akdeniz, Tanıma.

Abstract

The sovereignty of a coastal state on the sea belt extends to the above airspace and seafloor and its sub-ground and is therefore very comprehensive.1982 With the United Nations Convention on The Law of the Sea (BMDHS) setting the rules of the drawing of maritime areas and the legal regime they will be subject to, Libya has gained great importance as a state with one of the largest Exclusive Economic Regions in the Mediterranean. The memorandum of understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Reconciliation of the Libyan State on November 27, 2019, has taken an important step in attracting the reaction of other states in the Eastern Mediterranean and changing the geopolitics of energy. However, with the continuation of armed conflict sparked by the continuation of armed conflicts in Libya and the constant change of control zones of the Libyan National Army (LNA-Libyan National Army), the legitimate government risks losing or changing control over the country, which is already weak on the country. The decisions taken at the Berlin Conference cite the Libyan Political Agreement, which raises questions about the treaty between Turkey and Libya. In this context, the agreement to limit maritime jurisdictions will be briefly determined by the legal status of the agreement to be evaluated in the light of international law rules and current developments with the titles of authorization of international treaties, the invalidity, and termination of treaties, recognition of governments.

Keywords: Turkey, Libya, Continental Shelf, Eastern Mediterranean, Recognition.

Giriş

Bir kıyı devletinin deniz kuşağı üzerindeki egemenliği, yukarıdaki hava sahasına ve deniz tabanına ve onun alt toprağına kadar uzanır ve bu nedenle çok kapsamlıdır. Diğer devletlerin gemileri karasularından zararsız geçiş hakkına sahip olması her ne kadar bu egemenliği kısıtlasa da kıyı devletine geçişin zararsız olup olmadığına karar vermek konusunda önemli bir alan sağlamaktadır. Kıta sahanlığından farklı olarak münhasır ekonomik bölge ise kıyı devletine deniz kaynaklarından daha geniş yararlanma imkânı veren bununla birlikte kıyı devleti dışındaki devletlerin de kısmi olarak kullanılmasına rıza gösterme yükümlölüğü veren, kıyı devletince ilan edilmekle kurulan bir hâkimiyet alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Doğu Akdeniz'de Birleşmiş Milletler (BM)'e bildirilen kıta sahanlığı sınırlarının güney batısına karşılıklı gelen 18,6 deniz millik hat için Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzaladığı “*Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat*” iç yasal usullerin tamamlanması esas alınarak yapılmıştır. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması mutabakatından çalışmada kısaca mutabakat olarak bahsedilecektir. Mutabakata konu iki devlet arasındaki deniz yetki alanlarının enerji kaynakları açısından jeopolitik öneme sahip olması, kıyıdaş devletlerin birbirleri ile hâlihazırda yapmış oldukları sınırlandırma antlaşmalarında egemenlik alanlarının akışması, Türkiye ile Yunanistan arasında özölmemeyen adalar sorununun ve kıta sahanlığı sorunlarının mevcudiyeti, Libya'da iç savaşın devam ettiği sırada meşruiyeti sorgulanan bir hükümetle imzalanmış olması, meşru hükümetin ülkenin hâkimiyetini kaybetme noktasında kurulacak olası yeni hükümet tarafından tanınması ile birlikte imzalanan mutabakatın hukuki geleceği sorunu mutabakatı başlı başına bölgede anlaşılması ve üzerinde dikkatlice düşünölmesi gereken bir uluslararası mesele haline getirmiştir. Libya'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin gerek 2011 öncesi gerekse 2011 sonrası diplomatik çabalarının iç çatışmaların sona ermesi konusunda yeterli olmaması, Libya'da iç siyasi istikrarın sağlanamaması bölgedeki

egemenlik iddiaları sorununa ek olarak mutabakatın hukuki geçerliliği ve geleceğinin belirsizliği sorununu getirmektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları sınırlandırılması konusunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nden sonra ikinci antlaşmasını Libya'da Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzalaması uluslararası toplumda hükümetlerin tanınması, meşru hükümet, antlaşmaların bağlayıcılığı ve geçerliliği ile ilgili sorunları da beraberinde getirmiştir.

Çalışmada mutabakatın konusu olan deniz yetki alanı olarak kıta sahanlığının egemenlik içindeki yeri ve önemine değinildikten sonra egemenlik alanlarını belirleyen mutabakatın Viyana Konvansiyonu kurallarına bağlı kalarak tanıma konusuyla ilişkilendirilerek taraf ehliyeti, geçerliliği, sona ermesi irdelenecek, Libya ile imzalanan mutabakatın iç onay prosedürüne tâbi olması nedeniyle Libya'nın iç anayasal kurumlarından ve siyasi anlaşmasından bahsedildikten sonra nihayet geçerliliği ve geleceği ile ilgili çıkarımlarda bulunulacak, hukuki statüsü ile ilgili bir tespit yapılacaktır. Söz konusu tespitler ışığında mutabakatın uluslararası hukuka uygun olup olmadığı, hukuksal olarak ileride taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların neler olacağı irdelenecektir.

Uluslararası Antlaşmalarda Yetki ve Ehliyet Sorunu Bağlamında Hükümetlerin Tanınması ve Libya Ulusal Geçiş Konseyi

Tanıma bir devletin uluslararası toplum tarafından varlığının hukuki sonuçlarıyla birlikte kabul edilmesidir. Tanıma konusunda karşılaşılan önemli bir sorun şudur; yeni devletler uluslararası hukuk çerçevesinde kuruluşundan itibaren mi hak ve yükümlölüklere sahip olurlar yoksa başka devletlerin yeni devleti tanıdıktan sonra uluslararası hukukun devletlere verdiği/yüklediği hak ve yükümlölüklere sahip olurlar. Bu bağlamda tanıma işleminin kurucu mu yoksa bildirici mi olduğu konusunda doktrinde fikir birliği bulunmamakla birlikte uygulamada tanınmayan devletlerin ülkesi sahipsiz ülke kabul edilmemekte, karasuları açık deniz sayılmamakta ve hava

sahasında izinsiz geçiş de yapılmamaktadır (Sur,2016:130)

Tanımaya iradesi (de jure tanıma) geri alınamayan bir beyandır ve daha önce tanınmış olan bir devletle ikili ilişkilerin kesilmesi tanımının ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Devletin tanınmasında de facto'dan ayrı olarak de jure tanımayı belirleyen anayasal kurumlarını oluşturan devletin geri dönülemez şekilde tanınmasıdır. Bu noktada bir devletin uluslararası örgüte üyeliği kabul oyu vermeyen devletler için tanıma anlamına gelmemekle birlikte kolektif tanıma kavramı uygulamada fikir birliğine varılmış bir tanıma çeşidi değildir. Tanımaya ile ilgili hukuki teoriler devlet yönetimi ile ilgili hukuki çıkarımlar yapmakta yetersiz olmuş ve hukuki bir sonuç ortaya çıkamamıştır. Kolektif tanıma kurumu, Milletler Cemiyetine üyeliğin kabulünün otomatik tanıma sayılması da her zaman tartışılan bir konu olmuştur. BM de üyelik ile tanıma arasındaki ilişkiyi tanımlanamamıştır (Briggs,1949). Öyle ki BM Genel Kurulu devlet olmanın zorunlu kriterleri ile ilgili uzlaşma sağlayıp yeni bir devleti tanımadan ona hukuki kişilik kazandırma konusunda bir çözüm yolu deklare edememiştir. Devletlerin tanınması uygulamasında bir hükümetin tanınmasıyla da karşılaşmakta hatta hükümetin tanınması iç işlerine karışma yasağının ihlali endişelerini de beraberinde getirmektedir.

Bir hükümetin tanınması bazı durumlarda zorunlu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Anayasaya aykırı yollarla örneğin darbe, yabancı işgali, ayaklanma yoluyla birden fazla hükümet oluştuğu takdirde hangi hükümetin devleti temsil ettiğine karar vermek gerekmektedir. Uluslararası hukukun genel hukuk kurallarından birisi devletin sürekliliğidir. Bu nedenle bir devletteki hükümet değişikliği devletin varlığını ve tanınmasını etkilemez. Ancak bazı durumlarda devletin ve hükümetin bir arada tanınması gerçekleşebilir. İsrail Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler tarafından hükümetinin de facto olarak tanınmasının uygun olması şeklinde tanınması ikili tanımaya örnektir. Şu durumda hükümetin tanınması devletin tanınması ile sonuçlanırken sadece devletin tanınması hükümetin de tanındığı anlamına gelmemektedir (Shaw,2018:324).

Hükümetlerin tanınması için uluslararası hukuk tarafından kabul edilen bir kural bulunmaması birlikte tanıma için ortaya çıkan birtakım kriterler bulunmaktadır (Sur, 2016: 134). Bu kriterler meşru anayasal düzenine karşı gerçekleşen devrimle oluşan fiili hükümetleri tanımının o devletin iç işlerine karışma anlamına geleceğini öngören meşruluk kriteri (Stansifer,1967), hükümetlerin her koşulda tanınmasını savunan “*estrada doktrini*” (Jessup,1931), bir hükümetin anayasaya aykırı yollarla iktidarı ele geçirmesi durumunda tanınabilmesi için devletin uluslararası yükümlülüklerle bağlı kalacağını açıklaması gerekliliği kriteri ve hükümetin ülkenin büyük bir kısmı üzerinde etkin otorite olması görüşüdür(Sur,2016:134; Reçber,2018: 299).

Tanıma konusunda uluslararası hukukta ortak bir ölçüt bulunmadığından tanıma fiili bir hükümetin tanınması şeklinde olabileceği gibi bir devletin topraklarının yalnızca bir kısmı üzerinde etkin otoriteye sahip hükümetin tanınması olarak ortaya çıkan siyasi bir karardır. Bununla birlikte yeni hükümetin kesin olarak kurulması durumunda tanımama yeni hükümetin hukuki statüsünü etkilememektedir.

Hükümetlerin tanınmaması politikası her ne kadar Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde (Örneğin: Belçika, Fransa, Avustralya, Kanada vs) uygulanmış olsa da bu politika hükümette değişiklik yapılmasına dair yorumları genel olarak engellememiştir. Kasım 2010'da Fildişi Sahili'nde yapılan seçimi kazanan Quattara Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (Economic Community of West African States/ECOWAS) tarafından kabul edilmiş, Birleşik Krallık da Quattara'yı devletin demokratik yollarla seçilen başkanı olarak tanıdığını beyan etmiştir. Yine Birleşik Krallık Kaddafi'ye karşı silahlı çatışmaya giren Libya Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya'daki tek meşru otorite olarak tanıyarak, temas kurmaya karar vermiştir.15 Temmuz 2011'de İstanbul'da toplanan Libya İletişim Grubu, Kaddafi rejiminin artık Libya'da meşru bir otoriteye sahip olmadığını, Kaddafi'nin ve ailesinin bazı üyelerinin gitmesi gerektiğini teyit etmiştir (Shaw,2018).Katılımcılar geçici bir otorite olana kadar, Ulusal Geçiş Konseyi (National Transitional

Council/NTC) ile Libya'daki meşru yönetim otorite olarak anlaşmayı kabul etmişlerdir (MFA 2020). İki yıllık bir geçiş dönemi öngören anlaşma uyarınca kurulan 2016 Mart ayında görevine başlayan Başkanlık Konseyi BMGK'nın 2259 Sayılı Kararıyla devletin tek meşru icra organı olarak tanınmıştır (UNSC,2020). Türkiye ile Libya arasında imzalanan mutabakat her iki devletin meşru olarak tanınan hükümet temsilcileri tarafından imzalanmıştır.

Uluslararası Antlaşmalarda Yetki, Yürürlük, Geçerlilik ve Sona Erme

Bir uluslararası antlaşmaya taraf olabilen kişiler devletler ve uluslararası örgütlerdir. Taraf ehliyeti (*treaty making capacity*) devlet ya da uluslararası örgüt adına antlaşma yapma yetkisinden farklı bir konudur. Viyana Konvansiyonu'na göre (madde 7/2-a) devlet başkanı, hükümet başkanı ve dışişleri bakanının görevleri gereği ve tam yetki göstermeksizin devletlerini temsil ettikleri kabul edilir (Kaya,2016:68). Yetkili kişilerce imzalanan bir antlaşma yürürlük için farklı bir usul ya da zaman öngörülmediği takdirde görüşmeci devletlerin bağlanma rızaları tespit edilir edilmez yürürlüğe girmektedir (madde 24/2). Yürürlüğe giren antlaşma artık tarafları bağlar (*pacta sunt servanda*) ve iç hukuka da antlaşmayı uygulama yükümlülüğü getirir. Bunun sonucu olarak iç hukuk hükümleri antlaşmayı uygulamama gerekçesi olamaz. Uygulamama için ihlalin aşikâr ve önemli olması gerekmektedir. Kaldı ki bu durumda iyi niyetli herhangi bir devlet tarafından bu ihlalin görülmesi kriteri kabul edilmiştir.

Geçerlilik unsurları tamam olan bir antlaşmanın bağlayıcılık kazanması bağlanma rıza beyanının açıklanmasıyla basit şekilde olabileceği gibi iç hukukta antlaşmanın onaylanması prosedürüne tabi tutulmuş olabilir ki bu iç onay işlemi tamamen devletlerin serbestisine bırakılmış bir aşamadır. Uluslararası bir antlaşmanın bağlayıcılık kazanması için antlaşma iradesinin başka hiçbir işleme gerek olmadığı basit usul dışında yetkili kişilerce imzalanan antlaşmanın devletin yetkili organı tarafından onaylanması usulü bulunmaktadır. Onay usulü devletlerin iradesine bırakılmış olup iç hukuku ilgilendirmekle birlikte

onayla antlaşmaya uyma zorunluluğu doğuran önemli ve tamamlayıcı bir usul işlemidir.

Antlaşmanın uluslararası alanda yürürlüğe girmesi diğer bir deyişle hüküm doğurması çoğu kez antlaşma yapılırken taraflarca kararlaştırılmaktadır. Uluslararası alanda yürürlüğe girme taraflarca aksi belirtilmedikçe tarafların antlaşma ile bağlanma iradelerini açıkladıkları andır. Bu açıklama belge değişimi ya da depozitere tevdi şeklinde gerçekleşebilir. Antlaşmanın iç hukukta yürürlüğe girmesi için resmi gazetede yayınlanmış olmaması uluslararası alandan antlaşmanın geçerliliğini etkilememektedir (Sur, 2016: 46; Reçber,2018: 50). Geçerli olarak kurulan bir antlaşmanın sona erme halleri de tıpkı antlaşmaların geçersizlik halleri gibi tahdidi olarak sayılmıştır. Bu haller tarafların iradesine dayanan subjektif esaslar ve tarafların iradesine dayanmayan objektif esaslardır.

Bir antlaşmada taraflardan birinin iradesine dayalı olarak antlaşma fesih edilebilir ya da taraflar çekilebilirler. Antlaşmanın fesih veya çekilme hallerinin neler olduğu ve hangi usulle gerçekleştirileceği antlaşmada düzenleneceği gibi, sonradan yapılacak bir antlaşma ile de bu şartlar belirlenebilir ya da bir tarafın sona erdirmeye beyanına diğer taraf zımni olarak da onay vermiş olabilir. Sona erme, fesih veya çekilme ile ilgili hiçbir madde içermeyen bir antlaşmanın feshi veya antlaşmadan çekilmenin gerçekleşebilmesi için:

- a- Tarafların fesih veya çekilme iradesini kabul etme niyetlerinin tespiti veya
- b- Bu hakkın antlaşmanın niteliğinden zımnen çıkarılması gerekmektedir (madde 56).
- c- Fesih veya çekilmeye yönelik irade açıklanmasının en az 12 ay önceden bildirmesi gerekmektedir.

Tarafların iradesine bağlı olmayan objektif esaslar; bir tarafın sözleşmeyi önemli ihlali, antlaşmanın icrasının maddi olarak imkânsız olması, antlaşmanın yürürlükte kalmasının hak ve nısfet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde antlaşmanın yapılması sırasında mevcut olan hal ve durumun esaslı değişmesidir. Kural olarak bir antlaşmanın yürürlüğünün askıya alınabilmesi için antlaşmada askıya almaya dair hükmün bulunması veya taraf

devletlerin rızası gerekmektedir. Ancak, iki taraflı bir antlaşmanın akit taraflardan birisi tarafından esaslı bir şekilde ihlali (*material breach*), diğeri tarafa antlaşmayı sona erdirmeye veya tamamen veya kısmen yürürlüğünü askıya alma gerekçesi olarak bu ihlale başvurma hakkını vermektedir (madde 60) (Toluner,2017:243).

Antlaşmanın esaslı bir şekilde ihlali ile ilgili olarak Viyana Konvansiyonu nelerin ihlal sayılacağını iki durum ile sınırlandırmıştır. Bunlar: antlaşmanın, Konvansiyon'un tasvip etmediği bir şekilde inkâr edilmesi veya antlaşmanın konu veya amacının gerçekleştirilmesi için elzem olan bir hükmün ihlal edilmesidir. Burada esaslı ihlal kavramının aslında önemli ihlal olduğu, antlaşmanın konu veya amacını gerçekleşmesi için zorunlu bir hükmün ihlali olduğu anlaşılmaktadır. Konvansiyonun 60. Maddesindeki bir ihlal ile karşılaşan akid devletin uygun bir süre içinde antlaşmayı sona erdirmek, yürürlüğünü askıya almak, ihlali protesto etmenin yanında bu antlaşmanın yürürlükte ve bağlayıcı olduğu konusunda direnme hakkı bulunmaktadır. İhlalin açıkça veya zımnî olarak kabul edilmesi artık akid devletin antlaşmayı sonra erdirmeye veya yürürlüğünü askıya alma hakkını da ortadan kaldırmaktadır. Akid devletin 60. Maddedeki haklarını kullanmaması demek antlaşmanın yürürlükte ve bağlayıcı olması demektir. Diğeri bir deyişle antlaşma inkâr edildiğinde ya da antlaşmanın konu ve amacı için elzem bir hüküm ihlal edildiğinde bu ihlal antlaşmanın otomatik olarak sona erdiği anlamına gelmemektedir.

Antlaşmaların geçersizliği ile sona ermeleri, doğrudukları hukuki sonuçlar bakımından farklı olup, geçersiz bir antlaşma baştan beri hükümsüz iken, sona eren bir antlaşmada sona erme anına kadar hak ve yükümlülükler devam etmektedir. Savaşın antlaşmalar üzerinde kural olarak bir etkisi bulunmamaktadır. Bazı antlaşmalar savaş zamanında savaşla ilgili olarak yapılmaktadır. Bunun dışında sınır antlaşmaları ve devlet statüsü kazandıran antlaşmalar akdedildikleri andan itibaren tükenen antlaşmalar olup savaş şartlarından etkilenmezler (Toluner,2017:255).

Bir antlaşmanın geçersiz olduğu, sona erdiği, antlaşmadan çekildiği veya hükümlerini askıya

alındığı konuyla ilgili bir nedene dayanan akid tarafın bu iddia ya da iradesini yetkili kişiler eliyle diğeri akid tarafa bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bir Devletin antlaşmadan çekildiğine veya hükümlerini askıya aldığına dair bildirimini daha önce yapmamış olması antlaşmanın icrasını talep eden veya ihlal edildiğini ileri süren diğeri tarafa cevaben böyle bir bildirimde bulunmasına engel teşkil etmemektedir. Bildirimden itibaren 3 aylık sürenin itirazsız şekilde geçmesiyle birlikte artık önerilen tedbir yerine getirilebilir.

Akid tarafından 3 aylık süre içinde itirazının en önemli sonucu tarafların BM Kurucu Antlaşmasının 33. Maddesine göre uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi prosedürüne tabi olmalarıdır. 33. Maddede öngörülen görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaştırma, hakemlik, yargısal ve diğeri çözüm yolları aslında uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla alınan önlemlerdir. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın BMGK'ya yansımaları halinde BMGK uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye attığı kanaatine varırsa öncelikle önleyici sonra da zorlayıcı diplomasi uygulamaları ışığında önlem alma konusunda yetkili olmaktadır

BMGK Libya iç hukukunda istikrarın sağlanması ve anayasal kurumların işlerliğinin kazanarak çatışma ortamının giderilmesi için 2011 yılı öncesinde uyguladığı zorlayıcı müdahale sonrasında 2011 yılından itibaren siyasi anlaşmaya önayak olarak önleyici diplomasiyi devreye sokmuştur.

Libya İç Hukuku ve Libya Siyasi Anlaşması

17.12.2015 tarihinde imzalanan Libya Siyasi Anlaşması dört ilkeye dayanmaktadır. Libya halkının demokratik haklarını sağlamak, kuvvetler ayrılığına dayanan bir düzen kurmak, kuvvetler ayrılığına dayanan bir mutabakat hükümeti kurmak, yargı bağımsızlığına saygı duyan Ulusal Mutabakat Hükümetini (Government of National Accord/GNA) güçlendirmektir (UNSMIL 2020).Libya Anayasası'nın kabulüne ve uygulamasına kadar Libya meşru devlet kurumlarının ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla hazırlanan anlaşmada 7 Şubat 2011 devrimine olan

inancı vurgulayan ve kalıcı bir anayasa hazırlanana kadar yürürlükte olacak anayasal metne baēlılık vurgulanmıştır. 37 maddeden oluşan anayasa deklarasyonun 17. ve 18. Maddelerinde geçiş aşamasında devletin yönetim şekli düzenlenmiştir. 17. Madde uyarınca Geçici Ulusal Geçiş Konseyi'nin (The Intern Transitional National Council/TNC) Libya'nın en yüksek meşru gücü olarak kanun yapma, devletin genel politikasını yürütme, ulusal birliēi ve bölgenin ulusal güvenliēini saēlama, uluslararası antlaşmaları onaylama yetkisi olduēu kabul edilmiştir. Ancak 11 Mart 2014 tarihinde Libya Anayasa Deklarasyonu'nda deēiřiklik yapılmış ve 80 maddede öngörülen deēiřiklik ile Genel Ulusal Kongre (General National Congress/GNC) kurulana kadar TNC'nin en yüksek meşru otorite olarak kalmasına TNC tarafından GNC'nin seçimi ile ilgili yasal hazırlıklar yapılmasına, seçimden sonra feshine, uluslararası antlaşmaların onaylanmasının 200 üyeden oluşacak GNC'nin 120 üyesinin kabulü ile gerçekleşmesine karar verilmiştir (Constitutionnet,2020)

Nisan 2016 tarihinde daēılan meclisin yerini alan Devlet Yüksek Konseyi ile ilgili olarak aynı gün BMGK tarafından açıklanan bildiriye, Libya Siyasi Anlaşması'nı destekleme taahhüdünü tekrarlayarak, Başbakan Fayez Serraj liderliēindeki 30 Mart 2016 tarihinde Ulusal Mutabakat Hükümeti Başkanlık Konseyi üyelerinin Trablus'a gelişini memnuniyetle karşıladıklarını ifade ederek tüm Libyalıları Libya Siyasi Anlaşması'nın uygulanmasında uzlaşma ruhu içinde birleşmeye ve Libya'nın demokratik geçişinin bu önemli aşamasını zayıflatabilecek herhangi bir eylemden kaçınmaya çağırımıştır. BMGK üyeleri, özellikle Irak'ta İşlam Devleti'ne ve Levant'a (İşİD / DAEŞ) baēlılık ilan eden gruplardan ve El Kaide'ye baēlı grupların Libya'da büyüyen terör tehdidi hakkındaki ciddi endişelerini yinelemişlerdir (United Nations,2020).

Libya Siyasi Anlaşması'yla devlet yönetiminin tabi olacaēı kurallar yeniden düzenlenmiş, 2011 yılında kabul edilen geçici Anayasa'ya olan baēlılık yinelenerek bu kez yasama ve yürütme organı arasındaki görev paylaşımı detaylandırılmıştır. Siyasi Anlaşma'nın Başkanlık

Konseyi'nin görevlerini sıralayan 8. Maddesinde Başkan'ın devleti temsile yetkili olduēu Temsilciler Meclisi tarafından onaylanması koşuluyla uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri yapacaēı esasına yer verilmiştir. Uluslararası antlaşmaların Temsilciler Meclisi'ne yasa tasarısı olarak onay için sunulması yükümlülüēü Başkan'a verilmiştir (LSA madde 14).

Uluslararası antlaşmalarla ilgili görüş bildirme yetkisine sahip kurum olarak Devlet Konseyi'nin en üst resmi konsey olarak uluslararası antlaşmaların yapılması veya bu antlaşmalara katılma ile ilgili konularda Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne görüşlerini ve tekliflerini sunma yetkisi bulunmaktadır. Libya Siyasi Anlaşması ile öne çıkarılan önemli hususlardan biri de Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin, tüm Libya bölgesi, tüm havaalanları, deniz limanları, kara geçitleri ve tüm hayati tesisler üzerinde tam güce ve kontrole sahip olacaēıdır. Libya Siyasi Anlaşması taraflara, Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin sahip olduēu tam güç ve kontrol yetkisine karşı güç kullanma suçunu işleyenleri cezalandırma için gerekeni yapma sorumluluēunu yüklemiştir.

Geçiş dönemi boyunca devletin yasama yetkisini yürüten ve Haziran 2014'te seçilen Temsilciler Meclisi bu yetkisini Anayasa Deklarasyonu'na ve anayasada deēiřiklik yapan Libya Siyasi Anlaşması'na dayanarak kullanmaktadır. İki yıllık bir geçiş dönemi öngören Anlaşma uyarınca kurulan Başkanlık Konseyi 2016 Mart ayında görevine başlamıştır. Başkanlık Konseyi, BMGK'nın 2259 Sayılı Kararıyla devletin tek meşru icra organı olarak tanınmıştır. 1970 (2011) sayılı kararını ve tüm üzerinde müteakip kararların Libya'nın egemenlik, baēımsızlık, toprak bütünlüēü ve ulusal birliēine güçlü baēlılıēını yeniden teyit ederek, Libya Siyasi Anlaşması'nın sürekli kapsayıcılıēının önemini kabul ettiklerini deklare eden BMGK, üye devletleri Libya Siyasi Anlaşması'na dâhil olan siyasi kurumlar dışındaki paralel kurumlara verilen desteēi ve resmi temasları durdurmaya çağırımıştır. Libya'da Anayasa Deklarasyonu'na baēlılıēı teyit eden siyasi anlaşma hükümlerinin iç çatışmalar nedeniyle yürürlüēünün fiilen uygulanamaması Libya'nın BM tarafından meřruluēu tanınan

hükümeti ile imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması mutabakatı hükümetin meşruyetinin tanınmaması, imzalanan ikili mutabakatın iç onay usulüne uygun olmaması, mutabakatın kıyı devletlerinin mülkiyet hakkını ihlal etmiş olması gibi itirazlarla karşılaşmıştır.

Mutabakatın Uygulamasının Önündeki Muhtemel Sorunlar

Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki egemenlik haklarını kullanması için ilgili sahayı işgal etmesi ya da fiili egemenlik kurması gerekmektedir (Gündüz,2015:204). Uluslararası Adalet Divanı (UAD) 20 Şubat 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları Kararı'nda, kıyı devletinin haklarının kıta sahanlığı üzerinde fiilen (*ipso facto*) ve başlangıçtan beri (*ab inito*) var olduğunu teyit etmiştir. Bu nedenle kıyı devletinin rızası olmadan hiç kimsenin doğal kaynakları araştırma ve işletme faaliyetlerine girişmeyeceği gibi hak da talep edememektedir (1958 tarihli Cenevre Kıt'a Sahanlığı Sözleşmesi Madde:2). Sözleşme'nin 83. maddesine göre, kıta sahanlığının sınırlandırılması, kıyıdaş devletler tarafından uluslararası hukuka uygun olarak hakkaniyet çerçevesinde bir sonuca varılacak şekilde “*antlaşma*” yoluyla gerçekleştirilecektir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının geçmişten bugüne kolaylıkla uygulanamaması, Doğu Akdeniz'in karmaşık fiziki ve siyasi coğrafyası, kıyıdaş devletlerin çatışan menfaatler ve bölgede bulunan söylenen petrol ve gaz kaynakları, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları sınırlandırması konusunu uluslararası bir sorun haline getirmiştir. Bölgedeki bu sınırlandırma sorununu en çok etkileyen uyuşmazlıklardan birisi Kıbrıs uyuşmazlığının denize yayılması olmuştur (Başeren,2020:1).

Gerek Ege Denizi'nde gerekse Akdeniz'de Türkiye'nin Yunanistan ile deniz yetki alanlarını belirleyen bir antlaşmanın henüz yapılamamış olması 1923'ten günümüze iki devletin deniz sınırlarının demarkasyonu (haritalandırılması-kalıcı statü sağlanması) egemenliği antlaşmalarla devredilmemiş coğrafi formasyonlar sorununu yapılamaması ikili ilişkilerin seyrini etkilemiştir

(Aksu,2013). Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki Ege ihtilafında karasularının tespitini ve kıta sahanlığının devlet statüsü ile ilgili olmadığını tespitini Divan'dan talep ettiği yargılama sonucunda Divan; bir devletin kıta sahanlığı üzerindeki haklarının doğrudan doğruya hem egemenliğinin bir cüzü hem de o devletin egemenliğinin bir türevi olduğu, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nın bunu doğruladığını vurgulamıştır. Devletin egemenlik yetkisinin türevi olan kıta sahanlığı “kara denize hükmeder” kuralının geçerli olduğu bir kavramdır. Dolayısıyla kıta sahanlığı ile ilgili uyuşmazlık devlet statüsü ile ilgili bir uyuşmazlık olarak görülmektedir (International Court Of Justice,2020).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), 2003 yılından itibaren kıyıdaş devletlerle ikili antlaşmalar yaparak ruhsat bölgelerinde araştırma ve sondaj ihaleleri açmıştır. GKRY'nin teknik ve hukuksal düzenlemeleri aynı zamanda AB mevzuatına dahil edilerek AB Resmi Gazetesinde yayınlanmıştır (Aksu,2013). AB ise Kıbrıs Türkleri'nin Doğu Akdeniz'deki haklarının varlığına karşı 2003'ten beri sessiz kalmıştır. Bu nedenle Türkiye, Kıbrıs Türkleri'nin Ada'nın doğal kaynakları üzerindeki hakları garanti altına alınmaya ve 13 Temmuz 2019 önerisi çerçevesinde bir işbirliği mekanizması kuruluncaya kadar, Ada'nın güneyinde Kıbrıs Türkleri'nin haklarını korumaya devam edeceğini açıklamıştır (MFA,2020).

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından “*Türkiye'nin Girit, Rodos, Kerpe, Kastelorizo gibi adaların deniz bölgelerini, hatta tüm ada gruplarını ortadan kaldırdığı, Türkiye-Libya mutabakatının “kabul edilemez” olduğu ve Büyükelçisi'ni sınır dışı edecekleri ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanı Dendias daha sonra Kahire'de mevkidaşı Sameh Shoukry ile Türkiye ile Libya mutabakatını görüşmüş, toplantının ardından her iki devletin de uluslararası kabul görmüş Libya hükümetinin “muhtemelen bu tür mutabakat zaptlarını imzalamak için gerekli meşruyetten yoksun olduğunu, Yunanistan ve Mısır'ın iki devlet arasındaki münhasır ekonomik bölgelerin karakterizasyonu ve sınırlandırılması konusunda teknik ekipler arasındaki tartışmaları*

hızlandırma konusunda anlaştıklarını ”vurgulamıştır.

Halife Hafter liderliğindeki Libya Ulusal Ordusu (Libya National Army/LNA)’nu destekleyen Mısır’ın tavrı hususunda Mısır Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi Sekreteri Yardımcısı Tarık el-Huli, şarku’l Avsat’a yaptığı açıklamada, Ulusal Mutabakat Hükümeti’nin “*Suheyrat Anlaşması’na dayalı olsa bile süresinin dolduğu göz önüne alındığında*” yasadışı olduğunu vurgulamıştır. Huli, “Bunun sonucunda, Fayiz El-Serrac liderliğindeki Ulusal Mutabakat Hükümetine Türkiye arasında imzalanan mutabakat da yasadışıdır. Zira süresi sona eren bir hükümet tarafından ortaya koyuldu” demiştir (Keep Talking Greece,2020).

İtalya ve GKRY dışışleri bakanları da yaptıkları ortak açıklamada, Türkiye ile Libya’nın BM destekli hükümeti arasında bir deniz sınırı mutabakatının “kabul edilemez” olduğunu, uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve diğer devletlerin egemenlik haklarını çiğnediğini AB’nin Türkiye’nin Kıbrıs’ın ekonomik bölgesi içinde keşif gazı sondajına katılan belirli kişilere ve şirketlere karşı yaptırımları hızlandırması gerektiği konusunda anlaştıklarını gelecekteki doğal gaz gelirlerinin, adayı yeniden birleştiren bir antlaşmaya varıldıktan sonra Kıbrıslı Türklerle eşit olarak paylaşılacağını ifade etmişlerdir (Ap news, 2020).

İtalya ve GKRY tarafından yapılan açıklamaya cevaben Türk Dışışleri Bakanlığı tarafından 30.01.2020 tarihinde verilen cevapta “*Kıbrıs Türkleri’nin, Ada’nın ortak sahibi olarak, Ada’nın doğal gaz ve petrol kaynakları üzerinde sahip olduğu eşit haklara dayanarak, KKTC Hükümeti’nin 2011 yılında Türkiye Petrolleri A.ř (TPAO)’ye arama ve çıkarma ruhsatları verdiğini, TPAO’nun bu ruhsatlarda devam eden araştırma ve sondaj faaliyetlerinin Türkiye’nin değil, Kıbrıs Türkleri’nin haklarının korunmasına yönelik olduğu, Bu haklar garanti altına alınıncaya değin, TPAO söz konusu ruhsatlardaki faaliyetlerini devam ettireceği, bu hakların garanti altına alınmasının, ya Ada’nın güneyindeki tüm “off-shore” faaliyetlerinin Kıbrıs meselesi özölüne*

kadar müştereken durdurulması veya 13 Temmuz 2019 tarihli öneri çerçevesinde, Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklerle işbirliği yapmaları ile mümkün olacağı” ifade edilmiştir. Kıbrıs Adası’nın batısında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, ancak Kıbrıs meselesi çözöldükten sonra mümkün olacağını vurgulayan Türkiye Libya ile imzaladığı mutabakatın uluslararası hukuku ihlal ettiğine dair yapılan açıklamaya cevaben gerek İtalya’nın gerek diğer AB üyelerinin GKRY-Mısır arasında 2003 yılında yapılan sınırlandırma antlaşmasına sessiz kalmış olmalarının bu devletlerin izledikleri mevcut politikanın çelişkili ve tutarsız olduğunu da gösterdiğini belirtmiştir (MFA,2020).

Yunanistan, İsrail ve GKRY kendi münhasır ekonomik bölgelerini belirleyerek, yeni keşfedilen gaz rezervlerini Doğu Akdeniz’den güney Avrupa’ya taşımayı amaçlayan EastMed boru hattı projesini geliştirdikleri bir konsorsiyum kurmuştur. Avrupa Birliği’nin Rusya’ya enerji bağımlılığını kolaylaştıracak bir proje olan EastMed ile Doğu Akdeniz’deki açık deniz alanlarından Avrupa’ya 1300 kilometrelik “*EastMed boru hattı*” ile yakın zamanda keşfedilen güneydoğu Akdeniz’in deniz tabanının altındaki doğalgazın Yunanistan’a ve Yunanistan’dan İtalya’ya ve oradan Avrupa’da bir enerji boru hattına bağlanması amaçlanmıştır. Yaklaşık 6 milyar avroya mal olacağı tahmin edilen EastMed hattı ile Avrupa Birliği’nin yıllık doğal gaz ithalatının yaklaşık% 4’ünü veya ilk 10 milyar metreküpü tedarik edecek olan AB devletleri şu anda doğal gaz ithalat ihtiyacının yaklaşık% 40’ını Rusya’dan gelen gazla karşılamaktadır (Carpenter, 2020). Bu nedenle Avrupa Birliği EastMed’i enerji güvenliği için hayati öneme sahip olarak görmektedir. Türkiye ise Dışışleri Bakanlığı tarafından antlaşmanın hemen ardından yapılan açıklamada, Doğu Akdeniz’de en uzun sahil şeridine sahip olan Türkiye’yi ve Kıbrıs Adası’nın doğal kaynakları üzerinde eşit haklara sahip olan Kıbrıslı Türkleri göz ardı eden siyasi kaygılarla yapılan bu üçlü antlaşmanın başarılı olamayacağını ifade etmiştir.

Türkiye ile Libya arasında imzalanan mutabakat boru hattı projesini hukuken etkilememekle birlikte egemenlik alanlarına müdahale konusu ileride özölmesi gereken bir uluslararası hukuk

uyuşmazlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması mutabakatının hukuki statüsü ve geleceğinde karşılaşılacak olası uyuşmazlıklar ise antlaşma metninin Viyana Konvansiyonu hükümleri uyarınca incelenmesi sonucunda aydınlığa kavuşacaktır.

Mutabakatın Hukuki Statüsü

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Doğu Akdeniz'de BM'ye bildirilen kıta sahanlığı sınırlarının güney batısına karşılıklı gelen 18,6 deniz millik hat için Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti ile 27.11.2019 tarihinde imzaladığı 'Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakat' 08.12.2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mutabakatta yürürlüğe girme tarihi olarak iç yasal usullerin tamamlandığının tarafların birbirlerine diplomatik yollarla bildirdikleri son bildirim tarihi esas alınmıştır. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması mutabakatında uyuşmazlıkların BM Kurucu Antlaşması'nın 33. Maddesi uyarınca diplomatik yollarla çözüleceği, tarafların birini münhasır ekonomik bölgesinden başlayarak diğerinin münhasır ekonomik bölgesine uzanan doğal kaynaklar olması durumunda ortak doğal kaynakların işletilmesi amacıyla oluşturulacak modalite antlaşmaları konusunda işbirliği yapabilecekleri ve taraflardan birinin diğer devlet ile MEB sınırlandırma görüşmeleri yapması halinde taraf devleti bilgilendireceği ve müzakerede bulunacağı hususları düzenlenmiştir.

Mutabakat, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'ne göre (madde 7/2-a) görevleri gereği ve tam yetki göstermeksizin devletlerini temsil ettikleri kabul edilen dış işleri bakanları tarafından imzalanmıştır. Mutabakatın yürürlüğe giriş tarihi olarak iç yasal usullerin tamamlanmasının diplomatik yollarla bildirilmesi tarihi esas alınmıştır. Böylelikle geçerlilik unsurları tamam olan mutabakatın bağlayıcılık kazanması iç onay prosedürüne tabi kılınmıştır.

Onay usulü mutabakata uyma zorunluluğu doğuran önemli ve tamamlayıcı bir usul işlemidir. Mutabakat ile ilgili karşılaşılabilecek olan muhtemel sorunlar mutabakatın meşru hükümet tarafından imzalanmadığı, iç onay sürecinden geçmediği bu nedenle bağlayıcılık kazanmadığı, iç

savaş zamanında imzalanmaması gerektiği şeklinde olabileceği gibi Libya'da hükümetin değişmesi söz konusu olursa kurulacak yeni hükümetin inkar etmesi şeklinde de olabilir.

37 maddeden oluşan Anayasa Deklarasyonu'nun 17. Madde uyarınca TNC'nin Libya'nın en yüksek meşru gücü olarak, kanun yapma, devletin genel politikasını yürütme, ulusal birliği ve bölgenin ulusal güvenliğini sağlama, uluslararası antlaşmaları onaylama yetkisi olduğu kabul edilmiş olsa da 11 Mart 2014 tarihinde Libya Anayasa Deklarasyonu'nda yapılan değişiklik ile TNC tarafından GNC'nin seçimi ile ilgili yasal hazırlıklar yapılmasına seçildikten sonra feshine, uluslararası antlaşmaların onaylanmasının 200 üyeden oluşacak GNC'nin 120 üyesinin kabulü ile gerçeleşmesine karar verilmiş olması iç onay prosedürü önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.

Libya Siyasi Anlaşması'nın Başkanlık Konseyi'nin görevlerini sıralayan 8. Maddesinde Başkanın devleti temsile yetkili olduğu Temsilciler Meclisi tarafından onaylanması koşuluyla uluslararası antlaşma ve sözleşmeleri yapacağı esasına yer verilmiş olması da bu iradeyi doğrular nitelikte olmuştur. Kaldı ki BMGK 1970 (2011) sayılı kararını ve tüm üzerinde müteakip kararların Libya'nın egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğu ve ulusal birliğine güçlü bağlılığını yeniden teyit ederek, Libya Siyasi Anlaşması'nın sürekli kapsayıcılığının önemini kabul ettiklerini deklare etmekle anayasa karşısında siyasi anlaşmanın meşruiyetine verdiği değeri de göstermiştir.

BM'nin barış ve istikrar ortamını güçlendirecek altyapı oluşturma çabalarına odaklanmasının bir sebebi kalıcı barışın ancak sosyal adaletin geliştirilmesi, insan haklarına saygılı ve demokratik yönetimlerin iş başına gelmesi ve devletlerin ekonomik olarak kalkınmalarına yardımcı olarak gerçeleşeceği düşüncesi olmuştur (Aslantaş,2019). Bununla birlikte anayasal kurumların kapasitesinin artırılması ve etkinliklerinin belirli seviyeye ulaştırılmasının uzun vadeli uluslararası çaba gerektirdiği de göz önünde bulundurulduğunda Libya'da anayasal kurumların işlerliğinin

sağlanamamış olmasının mevcut uyuşmazlıklarda önemli rolü olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Devletlerin tanınması uygulamasında bir hükümetin tanınmasıyla da karşılaşılmakta hatta hükümetin tanınması iç işlerine karışma yasağının ihlali endişelerini de beraberinde getirmekle birlikte tanıma işleminin kurucu mu yoksa bildirici mi olduğu konusunda doktrinde fikir birliği bulunmamaktadır. Tanıma konusunda uluslararası hukukta ortak bir ölçüt bulunmadığından tanıma fiili bir hükümetin tanınması şeklinde olabileceği gibi bir devletin topraklarının yalnızca bir kısmı üzerinde etkin otoriteye sahip hükümetin tanınması olarak ortaya çıkan siyasi bir karar olmaktadır. Bununla birlikte yeni hükümetin kesin olarak kurulması durumunda tanımama yeni hükümetin hukuki statüsünü etkilememekte, tanınmayan devletlerin ülkesi sahipsiz ülke kabul edilmemekte, karasuları açık deniz sayılmamakta ve hava sahasında izinsiz geçiş de yapılmamaktadır.

Bir hükümetin tanınması için kabul edilen bir uluslararası hukuk kuralı bulunmamaktadır. Dolayısıyla Libya ile imzalanan mutabakata karşı devletlerin tanınmayan hükümetin imzaladığı antlaşmanın geçersiz olduğu iddialarının da yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. Meşruiyeti kabul edilmeyen bir hükümetin imzaladığı antlaşmanın geçerli olmadığı iddiasına karşılık uluslararası toplum tarafından tanınan bir hükümetin imzaladığı mutabakat olarak Libya Siyasi Anlaşması'na atıfta bulunularak Temsilciler Meclisinin uluslararası antlaşmaları onay yetkisinin olduğu iddiaları karşımıza çıkmaktadır.

Libya Siyasi Anlaşması'nda yer alan yükümlülöklere baktığımızda Siyasi Anlaşma'nın Temsilciler Meclisi tarafından yerine getirilmemesi önemli bir iç siyasi sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu uyuşmazlıklar esasen kalıcı bir anayasanın bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Zira Libya'da devlet yönetimini şekillendiren Anayasa Deklarasyonu'na bağlılığı vurgulayan Libya Siyasi Anlaşması'nın uygulanmamasından doğan boşluk söz konusudur. Türkiye ile Libya arasında imzalanan mutabakatın onaylanmamış olması Anayasa Deklarasyonu

uyarınca yürürlöğe girmeye engel değilken, Libya Siyasi Anlaşması uyarınca yürürlük sorunu olarak gözükmemektedir.

Antlaşmanın önemli ihlali, Viyana Konvansiyonu'nun tasvip etmediği bir şekilde inkâr edilmesi veya antlaşmanın konu veya amacının gerçekleştirilmesi için elzem olan bir hükmün ihlal edilmesidir. Burada esaslı ihlal kavramının aslında önemli ihlal olduğu, antlaşmanın konu veya amacını gerçekleştirilmesi için zorunlu bir hükmün ihlali olduğu anlaşılmaktadır. Viyana Konvansiyonu'nun 60. Maddesindeki bir ihlal ile karşılaşılan akid devletin uygun bir süre içinde antlaşmayı sona erdirmek, yürürlüğünü askıya almak, ihlali protesto etmenin yanında bu antlaşmanın yürürlükte ve bağlayıcı olduğu konusunda direnme hakkı bulunmaktadır. Diğer bir deyişle antlaşma inkâr edildiğinde ya da antlaşmanın konu ve amacı için elzem bir hüküm ihlal edildiğinde bu ihlal antlaşmanın otomatik olarak sona erdiği anlamına gelmemektedir.

Ulusal Mutabakat Hükümeti ile mutabakata varan Türkiye'nin olası bir hükümet değişikliği durumunda mutabakatın geçersiz olduğu iddiasında doğacak uyuşmazlığı BM Kurucu Antlaşması 33. Maddesi uyarınca diplomatik yollarla çözmesi gerekecektir. Mutabakatın Viyana Konvansiyonu'na aykırı şekilde inkârı ile karşılaşması durumunda Türkiye mutabakatın yürürlükte olduğu konusunda direnecek ya da uygun bir süre içinde mutabakatı sona erdirmek, yürürlüğünü askıya almak isteyecek, ihlali protesto edecektir.

Libya ile imzalanan mutabakatın Ege'deki adaların egemenliğine müdahale etmiş olduğu sorunu da ileride Yunanistan-Libya-Türkiye arasında çözölmeye gereken bir uyuşmazlık olarak beklenmektedir. Egemenliğe müdahale gerekçesiyle yaşanabilecek olası uyuşmazlıkların öncelikle diplomatik yollarla çözölmeye gerekcek, çözölmeme ihtimaline karşılık sorunun uluslararası barış ve güvenliğin tehdiidi halinde BMGK tarafından gündeme getirilmesi söz konusu olacaktır. Libya'nın iç siyasi istikrarına bir an evvel kavuşması ve kalıcı anayasalarının kabulü karşılaşılması muhtemel sorunları önemli ölçüde azaltacaktır.

Kaynakça

- Aawsat. Libya: “UMH Suheyra Anlaşması’na G6re Meşruyetini Koruyor”,<https://aawsat.com/turkish/home/article/2072811/libya-umh-suheyra-anla%C5%9Fmas%C4%B1na-g%C3%B6re-me%C5%9Fruiyetini-koruyor>, (e.t. 06. 03. 2020)
- Ap News. “Italy, Cyprus Say Turkey-Libya Maritime Deal ‘Unacceptable’”,<https://apnews.com/3dae19f4097d0591478ec716831043b3>, (e.t. 31. 01. 2020)
- Aslantaş, A. (2019). BM Barışı Koruma Operasyonları’nın Yerel Polis Kapasitesinin Geliştirilmesine Etkisinin Analizi: Haiti 6rneği. The Journal of Diplomatic Research, Vol 1, No. 1, 61-84.
- Azarkan, E. (2016). Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo S6zleşmesi. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15(4).
- Başeren, S. H. (2011). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı-DisputeOverEasternMediterraneanMaritimeJurisdictionAreas. İstanbul: İlke Yayınevi.
- Briggs, H. W. (1949). Recognition of states: Some reflections on doctrine and practice. American Journal of International Law, 43(1), 113-121.
- Constitutionnet. Libya: “The 7th Amendmentto the Constitutional Declaration”,<http://constitutionnet.org/vl/item/libya-7th-amendment-constitutional-declaration>, (e.t. 05. 03. 2020)
- Fuat, A. (2013). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve T6rkiye—AB İlişkileri: Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset,Sertaç Hami Başeren (Y. Haz.), Ankara: A.Ü. SBF Yay., 2013, 159-196
- G6nd6z, A. (2015). Milletlerarası Hukuk. İstanbul: Beta Yayınevi.
- İcj-cij. (1978, Aralık 19). “Aegean Sea Continental Shelf Case Greece- Turkey”,<https://www.icj-cij.org/files/case-related/62/9481.pdf>, (e.t. 24. 01. 2020)
- Jessup, P. C. (1931). The Estrada Doctrine. AmericanJournal of International Law, 25(4), 719-723.
- Başeren, S. H. (2010). “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, T6rk Deniz Araştırmaları Vakfı.
- Kaya, İ. (2016). Uluslararası Hukukta Temel Belgeler. Ankara: Seğkin Yayıncılık.
- Keep Talking Greece. (Aralık 2, 2019).Turkey “eliminates” Greece’s Kastellorizo in efforttodelineateits EEZ,<https://www.keeptalkinggreece.com/2019/12/02/turkey-kastellorizo-greece-eez/>, (e.t. 01. 02. 2020)
- Kıran, A. (2017). Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Teorileri. Anemon Muş Alparslan 6niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3), 923-945.
- MFA (Ocak 30 2020) Dışışleri Bakanlığı S6zc6s6 Hami Aksoy’un İtalya ve GKRY Dışışleri Bakanlarının Doğu Akdeniz Konusunda Yaptıkları Ortak Açıklama Hakkındaki Soruya Cevabı,<http://www.mfa.gov.tr/sc -8 -italya-ve-gkry-db-lerin-dogu-akdeniz-aciklamalari-hk-sc.tr.mfa>, (e.t. 01. 02. 2020)
- MFA. (Ocak 19,2020). Dışışleri Bakanlığı S6zc6s6 Hami Aksoy’un Yavuz Sondaj Gemimizin KKTC Ruhsat Sahalarındaki 3. Sondaj Faaliyetine İlişkin AB Tarafından Yapılan Açıklama Hakkındaki Soruya Cevabı,<http://www.mfa.gov.tr/sc -4 -yavuz-sondaj-gemimizin-ucuncu-sondaj-faaliyetlerine-iliskin-sc.tr.mfa>, (e.t. 30. 01. 2020)
- MFA. (Temmuz 15,2011). Fourth Meeting of the Libya Contact Group Chair’s Statement, 15 July 2011,<http://www.mfa.gov.tr/fourth-meeting-of-the-libya-contact-group-chair-s-statement -15-july-2011 -istanbul.en.mfa>(e.t. 27. 01. 2020)
- Reçber, K., (2018), Uluslararası Hukuk, 3. Baskı, Bursa: Dora Yayınevi.

- [Scott Carpenter](https://www.forbes.com/sites/scottcarpenter/2020/01/02/new-gas-pipeline-deal-gives-europe-access-to-eastern-mediterranean-reserves-angering-turkey/#4bb7693b1c69), “New Pipeline Deal Gives Europe Access To Eastern Mediterranean Gas Reserves, Angering Turkey”, <https://www.forbes.com/sites/scottcarpenter/2020/01/02/new-gas-pipeline-deal-gives-europe-access-to-eastern-mediterranean-reserves-angering-turkey/#4bb7693b1c69>, (e.t. 01. 02. 2020)
- Shaw, M.N. (2018). Uluslararası Hukuk. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Stansifer, C. L. (1967). Application of the to bar Doctrineto Central America. The Americas, 23(3), 251-272.
- Sur, Melda. (2016). Uluslararası Hukukun Esasları. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Toluner, S. (2017). Milletlerarası Hukuk. İstanbul: Beta Yayınevi.
- United Nations. Security Council "Press Statement on Libya. <https://www.un.org/press/en/2016/sc12313.doc.htm> (e.t. 05. 03. 2020)
- United Nations. Security Council Press Statement on Libya. <https://www.un.org/press/en/2016/sc12313.doc.htm>(e.t. 05. 03. 2020)
- UNSC. 2259 (2015), <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2259>, (e.t. 05. 03. 2020)
- UNSC. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland: draft resolution. https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/UNSC_RES_2259_Eng_0.pdf, (e.t. 27. 01. 2020)
- UNSCR (2015). Resolution 2259 (2015). <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2259>, (e.t. 03. 03. 2020)
- UNSMIL.(2015). Libyan Political Agreement, <https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan%20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf>, (e.t. 05. 03. 2020)

Extended Summary

North Cyprus Turkish Republic on the delimitation maritime jurisdiction areas of Turkey in the eastern Mediterranean (TRNC) after the second treaty recognition of the government in the National Reconciliation Government of the signing of the international community in Libya, legitimate government, the problem with binding and the validity of treaties have brought in.

Reconciliation issues have geopolitical importance for the energy resources of the seas between the two states, coastal states of conflicts of jurisdiction in the delimitation treaties they have done already with each other, and the continental shelf of the existence of the problem islands unsolvable problems between Turkey and Greece, while he continued the civil war in Libya The fact that it was signed with a government whose legitimacy was questioned was recognized by the potential new government to be established at the point of losing the domination of the country, and the legal future issue of the memorandum of understanding reached an international issue that must be understood and carefully considered in the region.

In the study, the subject of the consensus, the maritime jurisdiction, and the importance of the continental shelf in the sovereignty and the importance of the convention, which is determined by the Vienna Convention rules, is related to the subject of recognition and the party's license, validity, and the end of the agreement was signed with Libya. After mentioning the internal constitutional institutions and political agreement of Turkey, finally, a conclusion was made regarding its legal status by making inferences about its validity and future. In light of the findings made, it has been examined whether the agreement is in compliance with international law and what will be the legal disputes between the parties in the future.

Republic of Turkey and the Government of the eastern Mediterranean, the UN reported continental shelf corresponding to the south-west of the border 18,6 Libyan State for nautical-mile line which was signed between the National Reconciliation Government 'in agreement on the limitation of marine jurisdiction' as the date of entry into force of the internal legal procedures of completion The last notification date that the parties notified to each other through diplomatic means is taken as the basis.

The memorandum was signed by the foreign ministers, who are deemed to represent their state in accordance with the Vienna Treaty Law Convention (article 7/2-a) as required by their duties and without full authority. As the date of entry into force of the agreement, the date of notification of the completion of internal legal procedures through diplomatic means is taken as basis. Thus, the binding of the agreement, whose validity elements are complete, has been subjected to the internal approval procedure.

In accordance with Article 17 of the Constitutional Declaration, which consists of 37 articles in Libya, the TNC, as Libya's highest legitimate power, has been recognized as having the power to make laws, enforce the general policy of the state, ensure national unity and the national security of the region, and approve international treaties. In addition to the amendment to the Constitutional Declaration of Libya on 11 March 2014, after the TNC was selected by the TNC to make legal preparations for the election of GNC, it was decided that the ratification of international treaties should be made with the approval of 120 members of the GNC, which will consist of 200 members. is seen as a big obstacle.

The fact that the Libyan Political Agreement included Article 8 of the Presidential Council's duties and the principle that the President would make international treaties and agreements, provided that it was approved by the House of Representatives, in which he was authorized to represent the state, confirmed this will.

As there is no international law rule adopted for the recognition of a government regarding the problem of recognition in reconciliation, there is no legal basis for allegations that the treaty signed by the unrecognized government is invalid against the agreement signed with Libya.

When we look at the obligations in the Libyan Political Agreement, the failure to fulfill the Political Agreement by the House of Representatives emerges as an important internal political problem. These disputes arise mainly from the absence of a permanent constitution. Because there is a gap arising from the non-implementation of the Libyan Political Agreement, which emphasizes the commitment to the Constitutional Declaration shaping the state administration in Libya. The agreement signed between Libya and Turkey has been approved in accordance with the Constitutional

Declaration, while not barriers to entry into force, the force seems to Libya issue in accordance with the Political Agreement.

In case the Government of National Reconciliation with Turkey up to a possible change of government will arise in disputes claims that the agreement was invalid under Article 33 of the UN Treaty will have to solve by diplomatic means. In case of violation of the Vienna Convention Covenant way to resist denial about the encounter with Turkey which is in force or agreement or to terminate the agreement within a reasonable time, you will want to suspend the force, violations will protest.

The problems of the islands in the Aegean, the agreement signed with Libya have interfered with the sovereignty dispute to be resolved in the future are waiting for a Greece-Turkey-Libya. Possible disputes that may arise due to intervention in sovereignty will first need to be resolved through diplomatic means, and the possibility will be brought up by the UNSC in the event of a threat to international peace and security. Achieving Libya's internal political stability as soon as possible and the adoption of its permanent constitutions will significantly reduce the possible problems.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya Federasyonu'nun Trans-Kafkasya Diplomasinin Analizi (1991-2018)

The Analysis of Russian Federation's Trans-Caucasus Diplomacy in the Post-Cold War Era (1991-2018)

Murat Jane (PhD)

Asst. Prof. at İstanbul Aydın University, Department of International Relations

E-mail: muratjane@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2409-131X

Öz

Diplomasi, uluslararası sistemdeki aktörlerin kullandığı temel dış politika araçları arasındadır. Trans-Kafkasya'daki hegemonik geçmişi düşünüldüğünde diplomasi, Rusların sık kullandığı dış politika araçları arasında yer almamaktadır. Zira 19. yy'da Kaçar İrani ve Osmanlı İmparatorluğu'na üstünlük sağladıktan sonra Bölge'deki tek hegemon güç Rus Çarlığı olmuştur. Bolşevik Devrimi'nden sonraki beş yıl hariç, 150 yıldan fazla Bölge'deki tek hegemon güç olan Ruslar bu hakimiyetlerini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasından sonra kaybetmişlerdir. 1991 yılında hukuken bağımsız olan Trans-Kafkas cumhuriyetleri Türkiye ve İran gibi bölgesel güçlerin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB) ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) gibi küresel aktörlerle ilişkilerini geliştirmişlerdir. Yakın Çevresi'nde herhangi bir devletin güç kazanmasını istemeyen Rusya Federasyonu (RF) için "Yeni Büyük Oyun"un kaçınılmaz dinamiklerini tamamen engellemek mümkün olmasa da RF Bölge devletleri içindeki dondurulmuş sorunlar vasıtasıyla kontrolünü sürdürmeyi amaçlamış, sorunların çözümüne yönelik diplomatik süreçlerde yer almıştır. RF hem bölgesel ve bölge dışı güçlerle hem de Trans-Kafkas devletleriyle ilişkilerinde diplomasiyi realist çerçevede çıkarlarına yönelik olarak kullanmıştır. Çalışmamızda RF'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de Trans-Kafkasya'daki diplomatik manevraları ve dış politikasında diplomasiyi nasıl kullandığı özellikle RF'nin Trans-Kafkasya devletleriyle ilişkileri bağlamında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Trans-Kafkasya, Diplomasi, Yeni Büyük Oyun, Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Abstract

Diplomacy is among the main foreign policy instruments used by actors in the international system. Considering the hegemonic past in the Trans-Caucasus, diplomacy has not been among the foreign policy instruments frequently used by the Russians. Because in the 19th century, after prevailing against Qajar Iran and Ottoman Empire, the only hegemon power in the Region was the Tsardom of Russia. Russians, the only hegemonic power in the Region for more than 150 years, except for the five years after the Bolshevik Revolution, lost their dominance after the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR). Trans-Caucasus republics which became de jure independent in 1991 developed their relations as well as regional powers such as Turkey and Iran, global powers such as the United States of America (USA), European Union (EU) and the People's Republic of China (PRC). Although it is not possible to completely prevent the inevitable dynamics of the "New Great Game" for the Russian Federation (RF), which does not want any actor to gain power in its Near Abroad, RF aimed to maintain its control through frozen conflicts in newly independent Trans-Caucasus republic and take part in diplomatic processes for the solution of the conflicts. RF used diplomacy in its relations with both regional/extra-regional powers and Trans-Caucasian states in realist framework for its interests. In our study, we will analyse the diplomatic manoeuvres of the RF in Trans-Caucasus in the post-Cold War Era, how the RF used diplomacy in its foreign policy especially in the context of RF's relations with the Trans-Caucasus republics.

Keywords: Russian Federation, Trans-Caucasus, Diplomacy, New Great Game, Post-Cold War Era

Giriş

Trans-Kafkasya, tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu, Moğollar, Safeviler ve Bizans İmparatorluğu gibi pek çok önemli aktörün güç mücadelelerine sahne olmuştur. Bu aktörler arasında Rusların kurduğu siyasal birimler (Rus Çarlığı, Sovyet SSCB) de yer almaktadır. Bölge ile bağı 11. yüzyıla kadar giden Rusların Trans-Kafkasya hakimiyeti 4. Ivan'ın Kazan ve Astrahan'ı fethetmesiyle başlamıştır. Rus Çarlığı'nın Trans-Kafkasya'yı tamamen ele geçirmesi ise 19. yy'ın ikinci çeyreğinde iki güçlü bölgesel aktörüne (Osmanlı İmparatorluğu ve Kaçar İrani) üstünlük sağlamasıyla gerçeklemiştir. Rusların Trans-Kafkasya'daki söz konusu hakimiyeti 1917-1922 dönemi dışında 1991 yılında SSCB'nin dağılmasına kadar kesintisiz sürmüştür. SSCB'nin dağılması ve Trans-Kafkasya Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını ilan etmesiyle Bölge, "*Yeni Büyük Oyun*" adı verilen güç mücadelesinin jeopolitik mekanlarından biri haline dönuşmüş, RF Trans-Kafkasya'daki tarihsel hakimiyetini sağlamak için güçlü bölgesel ve bölge dışı aktörlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Bölgedeki hegemonya tarihi göz önüne alındığında diplomasiyi sert güce göre daha az kullanan, başka bir ifadeyle diplomasiyi antlaşma masasında taleplerini kabul ettirmek amacıyla kullanan Ruslar, Soğuk Savaş'ın sonundan itibaren diplomasiyi daha sık kullanmaya başlamıştır. Bu çerçevede RF Bölge'deki dondurulmuş sorunlara müdahale ederek Bölge devletlerini kontrol altına almayı amaçlamıştır. Çalışmamızda ilk olarak RF'nin Yeni Büyük Oyun'daki diplomatik pozisyonu, bölgesel ve bölge dışı güçlerin genel bölge politikaları çerçevesinde değerlendirilecek, sonrasında 1991-2000 ve 2000-2018 yılları arasında RF'nin Trans-Kafkasya devletleriyle ilişkilerinde diplomasiyi nasıl kullandığı analiz edilecektir.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de RF, Yeni Büyük Oyun ve Trans-Kafkasya

Ruslar tarihlerinde pek çok kırılma noktası ve siyasal kriz yaşamıştır. Kiev Rusyası Dönemi'nde 1054 yılında Bilge Yaroslav'ın ölümu, 1240 yılındaki Moğol İstilasası (Riasanovsky ve Steinberg, 2014: 25), 4. Ivan sonrası 1598-1613 yılları arasında yaşanan Karışıklık Dönemi (Riasanovsky ve Steinberg, 2014: 160), Çarlık rejiminin yıkılması ve Bolşevik Devrimi'nden

sonra yaşanan iç savaş bunlardan sadece bazılarıdır. SSCB'nin dağılması da Rus tarihindeki önemli siyasal krizleri beraberinde getirmiştir. Yeni Rus devleti (RF), ilk yıllarında siyasal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmış, Rusların dünya siyasetindeki yeri sarsılmıştır. Çünkü Francis Fukuyama'nın yorumuna göre komünizm kaybetmiş, liberalizm kazanmış ve "tarih" bu gelişmeyle "sona ermiştir". Böylelikle Karl Marx'ın tarihin komünizmle sona ereceğine dair öngörüsü yanlışlanmıştır (Fukuyama, 1989: 3-4; Fukuyama, 2011: 11-26).

Liberalizm ve diğerleri arasındaki ideolojik çekişme Rus tarihi açısından yeni bir fenomen değildir. Büyük Petro'nun Çar olmasından sonra Rus Çarlığı'nın Batı medeniyetiyle ilişkisinin kurulduğu iddia edilebilir. Bir kırılma noktası olarak Petro iktidarı Rus düşün dünyasına Batıcılar (Zapadnik) ve Slavofiller arasındaki tartışmalara etki etmiştir. Genel olarak Batıcılar Rus Çarlığı'nı Batı'da konumlandırırken Slavofiller Rus Çarlığı'nın kültürel geçmişine dayanması gerektiğini, Batı kültürünün Rus kültürel geçmişine zarar verdiğini düşünmektedir (Terry, Reeves ve Suri, 2020: 127). Rusların tarihteki konumuna dair tartışmalar, SSCB'nin dağılmasından sonra, başka bir ifadeyle yeni bir kriz döneminde yeniden ortaya çıkmıştır. Yeni tartışmanın odağında Batıcılık ve Yeni-Avrasyacılık yer almaktadır.

Batıcılar liberal reformlarla RF'yi dönüştürüp, RF'yi Batı'ya eklemeye çalışmışlardır. Fakat Batıcılar; Rus ekonomisinin kötü gitmesi, parlamento krizi, 1. Rus-Çeçen Savaşı'nın kaybedilmesi ve 1998 Asya Krizi, NATO'nun eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik genişlemeci politikaları gibi gelişmeler nedeniyle güç kaybetmiş, RF 1990'ların sonundan itibaren daha Avrasyacı bir çizgi benimsemeye başlamıştır (Kotz ve Weir, 2012: 247-291; Kagarlitsky, 2007: 482-483; Yıldırım, 2017; Kanbolat, 2001a: 170; Yapıcı, 2010: 15). Zira Batıcıların daha güçlü olduğu 1993 yılında "Yakın Çevre Doktrini"nin kabul edilmesinde Yeni-Avrasyacıların etkisi olmuştur (İşyar, 2010: 97-98).

Yakın Çevre hakimiyeti Yeni-Avrasyacı Alexander Dugin'e göre de önemlidir. Fakat Dugin'e göre RF'nin jeopolitik ve stratejik egemenliği için Yakın Çevre'nin yeniden kazanılması ve Doğu Avrupa devletleriyle ilişkilerin yeniden kurulmasının yanı sıra ABD güdümünden uzaklaşmak isteyen Almanya, Fransa, İran, Hindistan ve Japonya'nın da Avrasya stratejik blokuna dahil edilmesi gerekmektedir (Dugin, 2014: 10). Farklı devletlerin Avrasya blokuna entegre edilmesi fikrinin dışında Dugin Yakın Çevre arasındaki bağların kuvvetli olması gerektiğinin de altını çizmiştir. Kafkasya bu bağların kurulması gereken Bölgelerden biridir. Dugin'in "Rus Güneyi" olarak adlandırdığı Bölge, Rusların güneye doğru jeopolitik yayılmasının üsleri olarak değerlendirmiştir. Kuzey Kafkasya ve üç Güney Kafkas Cumhuriyeti'nin (Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan) oluşturduğu iki jeopolitik düzlemden oluşan Kafkasya'da Dugin'e göre "heartland"deki RF ile "rimland"deki Türkiye ve İran arasındaki güç mücadelesine sahne olma ihtimali bulunmaktadır (Dugin, 2014: 172). Dugin, olası güç mücadelesine rağmen Avrasya entegrasyonunun en zorlu bölgesi olarak tanımladığı Kafkasya'da Moskova-Bakü, Moskova-Erivan, Moskova-Tiflis, Moskova-Mahaçkale eksenlerinin kurulmasını önermiştir (Dugin, 2007: 60).

Ancak Trans-Kafkasya'da Dugin'in eksenlerle oluşturduğu yapıdan daha farklı bir durum ortaya çıkmıştır. Özellikle Hazar Bölgesi SSCB dağıldıktan sonra bölge dışı aktörlerin de etkisine açılmış, başka bir ifadeyle Bölge "uluslararasılaşmış"tır (Jonson, 2001: 11). Bölge, dünyada kanıtlanmış petrol rezervlerinin % 4-6'sını (40-60 milyar varil), kanıtlanmış doğalgaz rezervlerinin % 7-10'unu (10-15 trilyon metre küp) bünyesinde barındırmaktadır (Robert, 2001: 33-68). Bölgesel ve bölge dışı aktörlerin Hazar enerji kaynaklarına ilgisini ve Bölge'nin nasıl "uluslararasılaştığını" Azerbaycan petrolünün farklı devletlerin petrol şirketleri tarafından işletilmesini öngören "Yüzyılın Antlaşması"nda görmek mümkündür. Bu çerçevede 1994 yılında imzalanan antlaşmada İngiltere, ABD, Norveç gibi bölge dışı aktörlerin petrol şirketlerinin paylar

Azerbaycan petrol alanlarından pay alındığı görülmektedir (Pamir, 2001: 360). “Yeni Büyük Oyun” çerçevesinde Hazar Bölgesi ve Trans-Kafkasya’daki güç mücadelesinin diğer boyutu da bölge hidrokarbon kaynaklarının uluslararası piyasalara aktarılması hususudur. Bu çerçevede Bakü-Supsa, Bakü-Novorossisk, Bakü-Tiflis-Ceyhan, Trans-Hazar (Trans-Anatolian Pipeline-TANAP) gibi petrol ve doğalgaz boru hatları üzerinden RF Trans-Kafkasya’da diğer aktörlerle rekabet etmektedir (Robert, 2001: 44-64; Yüce, 2006, 311-348).

Hazar Bölgesi’nin uluslararasılaşması RF’nin engelleyebileceği bir durum değildir. Fakat RF bölgedeki değişimlerin kendi kontrolünde olmasını, başka bir ifadeyle kendi güvenliğine risk oluşturması muhtemel durumların önüne geçmeyi amaçlamıştır. Hazar Bölgesi gelişmeleri özelinde Hazar Denizi’nin statüsünün değişmesi RF lehine bir hukuki durum yaratmıştır. Hazar’ın Statü Sorunu bu görüşmeler neticesinde 12 Ağustos 2018 tarihinde Kazakistan’ın Aktau şehrindeki zirvede “Hazar Denizi’nin Hukuki Statüsü Anlaşması”nın (Convention on the Legal Status of the Caspian Sea- Конвенция о правовом статусе Каспийского моря) imzalanmasıyla sonuçlanmıştır (Özdal, 2019: 235). Antlaşma RF açısından diplomatik bir başarı olarak kabul edilmektedir. Çünkü Antlaşma ile Hazar’a kıyıdaş devletlerin dışında herhangi bir aktörün Hazar’da askeri güç bulundurulmasının önüne geçilmiştir (Pritchins, 2019: 4).

Hazar Bölgesi’nde üçüncü bir devletin olmamasının RF’nin Trans-Kafkasya ve Ortadoğu politikaları için ne kadar önemli olduğu RF’nin Hazar’a kıyıdaş devletlerle ortak bir deniz gücü kurma önerisinde görülebilir. Lakin Hazar’da ortak bir deniz gücü oluşturma fikri (KASFOR) RF tarafından önerilmişse de kıyıdaş devletler tarafından bu fikir sıcak karşılanmamıştır. Bunun üzerine RF kendi Hazar filosunu kurmuş ve Rusya’nın Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) ile mücadelesinde önemli yer tutmuştur. Kamuoyuna yansdığı üzere 7 Ekim 2015 tarihinde Hazar Filosu’nda yer alan 4 gemiden 26 adet Kaliber Füzesi atılmış ve Suriye’de İŞİD’e ait 15 hedef vurulmuştur. Dolayısıyla Hazar Filosu’nun sadece

Trans-Kafkasya’da değil bölge dışında da kullanılabilmesi görülmüştür (Pritchins, 2019: 3-4). Bu çerçevede 2015 yılında RF’nin Suriye’ye Hazar’dan müdahale etmesi, Hazar’ın üçüncü devletlere kapalı olmasının dış politik açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu durum Trans-Kafkasya’da hegemonyasını sağlamlaştıran RF’nin Ortadoğu’da, hatta Doğu Akdeniz’deki olası bir krizde Hazar Filosu’nu kullanabileceğini de ortaya koyması ve üçüncü devletlerin Hazar Denizi’nden gelebilecek RF müdahalesine engel olamamasını beraberinde getirmektedir. Bu gelişmelerden anlaşılacağı üzere RF’nin Trans-Kafkasya’da etkisini arttırması, Ortadoğu başta olmak üzere yakın çevresindeki hegemonyasına olumlu katkı yapmıştır.

RF’nin Trans-Kafkasya’daki güç mücadelesi sadece Hazar Bölgesi ile sınırlı değildir. Özellikle AB ve ABD’nin bölge devletleriyle ilişkisi RF ve Batılı rakipleri arasındaki rekabeti arttırmıştır. Örneğin AB; 2004 yılında 3 Trans-Kafkas devleti AB’nin Komşuluk Politikası’na (European Neighbourhood Policy-ENP) dahil edilmiş (Jafarova, 2011: 62-63), 14 Kasım 2006 tarihinde Trans-Kafkas devletleriyle eylem planı (ENP Action Plan) imzalanmış (Oktay, 2015: 89), Trans-Kafkasya’daki aktörlerden Azerbaycan ve Ermenistan’ı 11 Nisan 2007 tarihinde oluşturduğu Karadeniz Sinerjisi (Black Sea Synergy Initiative)’ne (Yazgan, 2017: 68)’ne ve Trans-Kafkasya devletlerini 2009 yılında AB Komşuluk Politikası’nın devamı olarak kabul edilen Doğu Ortaklığı Girişimi (Eastern Partnership Initiative-EPI)’ne dahil etmiştir (Jafarova, 2011: 66). RF’ye göre Komşuluk Politikası ve Doğu Ortaklığı İnisiyatifi, AB’nin Post-Sovyet coğrafyada nüfuz kurmaya yönelik girişimleri arasında yer almaktadır (Lussac, 2010: 620; Kakachia, Meister ve Fricke: 2018: 7). RF’ye göre Doğu Ortaklığı’nın amacı serbest piyasa, Batı tipi demokrasi gibi değerlerin yayılmasıdır (Kakachia, Meister ve Fricke, 2018: 9). RF’ye göre bu değerlerin dayandığı “Avrupalı devlet”, RF’nin nüfuzunu azaltmaktadır. Mikheidze’ye göre AB, komşuluk ve ortaklık gibi girişimlerle RF’nin normatif ve alternatif bir uygarlık biçimi olarak rakibi (normative-civilizational competitor) olmaktadır. Bu durumun yanı sıra RF, Trans-

Kafkasya'nın da yer aldığı Post-Sovyet coğrafyadaki devletlerin kırılan bir siyasal sisteme sahip olmasını istemektedir (Mikheidze, 2018: 275). RF AB'nin normatif, ekonomik ve medeniyet merkezli meydan okumasına “*egemen demokrasi*” kavramı ve “*Avrasya Ekonomik Birliği*” (AEB) projesiyle karşılık vermiştir. Böylelikle AB'nin, Trans-Kafkasya devletleri üzerindeki “*yıkıcı*” etkilerini azaltmayı, Bölge'deki herhangi bir statüko değişimini önüne geçmeyi amaçlamıştır.

AB'nin yanı sıra “*Yeni Büyük Oyun*” çerçevesinde RF, Trans-Kafkasya'da ABD ile karşı karşıya gelmiştir. ABD Soğuk Savaş sona erdikten sonra Trans-Kafkasya devletlerine (Azerbaycan hariç) “*Özgürlükleri Destekleme Yasası*” (Freedom Support Act) kapsamında ekonomik yardımlarda bulunmuştur (Hasanoğlu ve Cemilli, 2006: 17-18). Bu yardımların dışında Soğuk Savaş Sonrası Dönem'e RF-ABD ilişkilerine Trans-Kafkasya özelinde etki eden en önemli gelişme RF ile Gürcistan arasında 8 Ağustos 2008 tarihinde başlayan “*Beş Gün Savaşı*”dır. Bu savaş öncesinde ABD Nisan 2002 yılında “*Eğit-Donat*” kapsamında Gürcistan ile ilişkilerini yoğunlaştırmış, Gürcistan resmen NATO'ya üyelik başvurusunda bulunmuş (Demirağ, 2013: 255), 2 Kasım 2003 tarihindeki seçimlerde ABD ve Batı yanlısı Mikael Saakaşvili iktidara gelmiştir (Ağacan, 2011: 69). RF, Gürcistan'ın Batı yanlısı politikalarına Gürcistan içindeki sorunları derinleştirerek karşılık vermiştir. Örneğin 14 Eylül 2005 tarihinde ABD ve AB Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusunda destek sözü vermiş, bu sözden bir gün sonra Moskova'da Abhazya ve Güney Osetya'nın katılımıyla ayrılıkçı bölgeler ortak toplantısı yapılmıştır (Ogan, 2011: 210). Aynı yıl Gürcistan-RF arasında Gürcistan'daki Rus üslerinin kapatılmasına ilişkin anlaşma imzalanmıştır (Berkday, 2018). Gürcistan 2006 yılının başında Güney Osetya'daki BDT Barış Gücü'nün uzatılmasını istememiş, bu durum da iki devlet arasında krizi derinleştirmiştir (Ogan, 2011: 211). Gürcistan'ın olası AB ve NATO üyeliklerinin yanı sıra RF ile yaşadığı krizleri derinleştirmesinin sonucu “*Beş Gün Savaşı*” patlak vermiştir. 7 Ağustos 2008 tarihinde

Gürcistan kara ve hava kuvvetlerinin Güney Osetya'nın başkenti Tsinvali'ye saldırmasıyla başlayan RF-Gürcistan Savaşı başından itibaren RF'nin üstünlüğüyle devam etmiştir. Rus birliklerinin Zugdidi ve Gori gibi Gürcistan şehirlerini işgal etmesi ve Tiflis'e 40 km. yaklaşmasıyla Gürcü birlikleri 11 Ağustos'tan itibaren Güney Osetya'dan çekilmiştir. AB Dönem Başkanı Fransa'nın Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy'nin 12 Ağustos'taki girişimleriyle 15-16 Ağustos'ta ateşkes yapılmış, ateşte RF ve Gürcistan temsilcilerinin yanı sıra Oset ve Abhaz liderler de yer almıştır (Kantarci, 2011: 274-275). 26 Ağustos 2008 tarihinde de RF, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır (Kantarci, 2011: 277). Savaş sonunda Gürcistan, topraklarının % 20'sinde doğrudan kontrolünü kaybetmiş, Rus askeri üsleri Gürcistan'da yeniden kurulmuş, Rus askeri kuvvetleri Tiflis'in 30 km yakınına kadar gelmiştir. Bunun yanı sıra Gürcistan'ın askeri ve sivil altyapıları zarar görmüştür (Hamilton, 2018: 8).

Yukarıdaki gelişmeler ışığında “*Beş Gün Savaşı*” RF'nin yakın çevresine yönelik herhangi bir ABD ve Batı angajmanına sert güç unsurlarıyla müdahale edeceğine dair de fikir vermiştir. Zira RF açısından yakın çevre hassasiyeti köklü bir değişliğe uğramamış, 2009 yılındaki Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ve 2010 yılında onaylanan Askeri Doktrin'de bu hassasiyetlere yeniden değinildiği görülmektedir. 12 Mayıs 2009 tarihinde RF Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in onayıyla kabul edilen (Haas, 2009: 2) RF Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy of the Russian Federation until 2020) iç-dış tehditlere ve bu tehditlere karşı RF'nin alacağı önlemleri içermektedir (Dimitrakopoulou ve Liaropoulos, 2010: 35). NATO'nun RF'nin çevresini de içine alacak şekilde genişlemeye başlamasının önemli tehditlerden biri olarak kabul edildiği Belge'de, RF'nin çevrenemeye karşı tampon bölgeler oluşturmayı istediği ve yakın çevresindeki devletlerin müttefikleri olmasını hedeflediği görülmektedir (Haas, 2009: 3-4). 5 Şubat 2010 tarihinde onaylanan RF Askeri Doktrini (The Military Doctrine of the Russian Federation)'nde de NATO'nun yayılması ve NATO üyesi

devletlerin RF sınırlarına yakın bölgelerde yer almaları tehdit olarak kabul edilmiştir (https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf).

ABD ve AB'nin yanı sıra son dönemlerde Trans-Kafkasya'da etkisini arttıran ve "Yeni Büyük Oyun"un önemli aktörlerinden biri olan bölge dışı güç de ÇHC'dir. ÇHC'nin Trans-Kafkasya'ya ilgisi "İpek Yolu" Projesi'yle bağlantılıdır. Kuşak ve Yol Girişimi (Belt and Road Initiative-BRI) olarak da bilinen (Karaca, 2019) bu projeyi ÇHC 2013 yılında "yüzyılın projesi" olarak nitelemiştir. Dünya nüfusunun yaklaşık 2/3'ünü kapsayan bu proje, ÇHC açısından hem ÇHC ürünlerinin pazarlanmasını hem de Batı kanadını (western flank) güvence altına almasını beraberinde getirecektir. Ayrıca Bu projeye ÇHC Orta Asya ve RF'den enerji kaynaklarının istikrarlı bir biçimde aktarılmasını amaçlamıştır. Proje'nin karasal ayağını Silk Road Economic Belt (SREB), deniz ayağını da 21. yy Maritime Belt (MB) oluşturmaktadır. SREB'in amacı ÇHC ve Avrupa arasındaki yatırımları arttırmak ve transport koridorlarıyla ticaret yollarını kısaltmaktır (Larsen, 2017: 12). Bu sebeple Trans-Kafkasya ÇHC'nin projesi için kritik öneme sahiptir. ÇHC'nin Bölge'ye ilgisinin artması Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan için de önemlidir. ÇHC; Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan için önemli bir yatırımcı (investor) ve bölgesel dengeleyicidir (Sanamyan, 2016). ÇHC açısından Trans-Kafkasya ülkeleri ile ilişkiler özellikle aşağıdaki nedenlerden dolayı önemlidir (Aslanlı, 2006):

"1) Bölgeden ve bölge üzerinden kendisine yönelebilecek tehditleri (özellikle, ABD'nin ÇHC'yi kuşatma girişimlerini ve ÇHC'nin toprak bütünlüğüne yönelik girişimleri) sınırlandırmak;

2) Bölge ile ilişkilerini üçüncü ülkelerle ilişkilerinde pazarlık aracı olarak kullanmak;

3) Küresel güç olma yolunda yeni bir pazara ve genel olarak ekonomik çıkar alanına sahip olmak;

4) Bölgedeki enerji kaynaklarına ulaşarak kendisi için kaynak çeşitliliği sağlamak;

5) Bölgeyi Batı'ya giden alternatif yollardan biri olarak kullanmak."

Yukarıdaki gerekçelerden ötürü ÇHC ve bölge devletleri arasındaki bir karşılıklıktan bahsedilebilir. Bu karşılıklı ilişki özellikle ÇHC-Gürcistan ilişkilerinde net bir şekilde görülmektedir. ÇHC açısından Gürcistan'ın Kuşak ve Yol Projesi'ne dahil olmasının üç önemli nedeni vardır (Larsen, 2017: 4):

- 1) Gürcistan'ın hem AB ile hem de ÇHC ile serbest ticaret alanına (free trade area) sahip olması.
- 2) Gürcistan'ın Karadeniz'e çıkışının ve Türkiye ile kara sınırının olması
- 3) Kuşak-Yol'un başarısı için önemli olan GUAM ve Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye üçlü grubu (Azerbaycan, Georgia, Turkey trilateral group-AGT) gibi platformlarda Gürcistan'ın olması.

Yukarıdaki nedenlerin yanı sıra Gürcistan, ÇHC-Orta Asya-Batı Asya koridorunun parçasıdır ki bu koridor İpek Yolu Projesi'ne dahildir. Gürcistan iki açıdan ÇHC için elverişli bir devlettir. Birincisi Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ile Asya'dan Avrupa'ya kara geçişi, ikinci olarak Batum, Poti ve Anaklia limanlarıyla denize çıkış (outlet) sağlanmaktadır (Larsen, 2017: 4-5). Bu yolların yanı sıra ÇHC, Hazar Denizi üzerinden Avrupa'ya mallarını hızlı bir şekilde ulaştırmayı hedeflemektedir (Bora, 2017). Kısacası Trans-Kafkasya ÇHC ticareti açısından önemli bir bölgedir. Şüphesiz RF, ÇHC'nin Trans-Kafkasya'daki varlığını NATO, AB ve ABD'nin bölgedeki faaliyetleri kadar tehlikeli görmese de hatta ÇHC'nin Kuşak-Yol Projesi'ne dahil olmayı hedeflese de (Dasgupta, 2019) ÇHC'nin bölgedeki nüfuzunun artması bölge devletlerinin RF'yi ÇHC ile multi-vector dış politikalarla dengelemelerini sağlayacaktır. Bu durum Trans-Kafkasya'yı RF-ÇHC ilişkilerinde rekabet içinde işbirliğinin yaşanılacağı bir bölge haline getirmektedir.

AB, ÇHC ve ABD'nin yanı sıra güçlü bölgesel aktörlerden İran ve Türkiye de Trans-Kafkasya'da etkin olmayı amaçlamışlardır. İran'ın tarihsel bağlara sahip olduğu Trans-Kafkasya politikası genel hatlarıyla pragmatiktir (Sadri, 2012: 386).

Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de İran’ın Trans-Kafkasya politikasını ana hatlarını ülkesinin kuzeyinde Azerbaycan Türkü kökenli vatandaşlarının olası milliyetçi eğilimlerini, ABD’nin bölgede etkin bir güç olmasını önlemek ve bölgenin gerek ekonomik gerek de enerji potansiyelinden faydalanmak yer almaktadır (Gafarlı, 2015: 98). İlk amacına yönelik olarak İran, Soğuk Savaş’ın sonundan itibaren Ebülfez Elçibey’in milliyetçi söylemlerinden sonra Azerbaycan’ı Ermenistan’a verdiği destekle dengelemiş (Kasım, 2009: 143), 1992 yılı itibarıyla İran RF’den sonra Ermenistan’ın en büyük ikinci ticari ortağı olmuştur. İran bu konumunu 2007 yılında da sürdürmüştür (Therme, 2011: 5). Ulaştırma, enerji, çevre ve bilim alanlarında işbirliği yapan İran ve Ermenistan (Ermeni Haber Ajansı, 29. 11. 2017), BTC’ye alternatif olarak aralarında doğalgaz boru hattı kurmuşlar, tecrit edilen iki aktör farklı işbirliği alanlarıyla ilişkilerini geliştirmektedir (Şenyurt, 2012). Ermenistan’ın yanı sıra İran 2013 yılından itibaren Azerbaycan’la da ilişkilerini geliştirmiştir. 2017 yılında İran’ın Astara şehri ve Azerbaycan’ın Astara rayonu tren hattı kurulma kararı alınmış, Reşt’ten Astara’ya kurulacak olan demiryolu hattı için Bakü 100 milyon dolar ödemeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Bu demiryolları Kuzey-Güney koridorlarının parçaları olmakla birlikte Azerbaycan’dan Basra Körfezi’ne kadar olan coğrafya birbirine bağlanacaktır. Aynı zamanda İran’ın Azerbaycan’da otobüs fabrikası ve sağlık merkezleri kurması da gündemdedir (Bizaer, 2017). Ayrıca Nükleer Antlaşma sonrası iki devlet arasında ticaret hacmi önceki yıla göre 2016 yılında %70’e kadar yükselmiştir (Aslanlı, 2017: 9). 2017 yılının ilk dokuz ayı itibarıyla da iki devlet arasındaki ticaret hacminde %30 artış görülmüştür. Hatta iki komşunun Hazar Bölgesi’ne beraber yatırım yapabileceği İran’ın Azerbaycan Büyükelçisi Mohsem Pakain tarafından dile getirilmiştir (Bizaer, 2017). Bu örneklerden anlaşılacağı üzere İran Trans-Kafkasya politikasını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Zira İran tarihsel olarak da Trans-Kafkasya’daki önemli aktörlerden biridir. Batı’nın yaptırım ve izolasyonist politikaları Bölge’yi İran için daha önemli hale getirmektedir. İran “Yeni Büyük Oyun”da RF’nin

rakiplerinden biri olsa da iki devlet Trans-Kafkasya’ya Batılı aktörlerin girmemesi konusunda aynı fikirdedir. Bu çerçevede bölgede RF-İran ilişkileri rekabet içinde işbirliği olarak yorumlanabilir.

İran’ın dışında RF’nin bölgesel rakiplerinden biri de Türkiye’dir. Türkiye, cumhuriyet tarihinde ilk defa Kafkasya ve Orta Asya’da nüfuz kurma imkanını elde etmiştir. Türkiye söz konusu nüfuzu Orta Asya ve Kafkasya devletleriyle paylaştığı tarihsel ve kültürel bağla kuracağını düşünmüştür (Çelikpala, 2010: 95). “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk Dünyası” söylemiyle Türk cumhuriyetleriyle siyasal bağ kurmayı amaçlayan Türkiye için Trans-Kafkasya geçiş noktasıdır (İşyar, 2017: 289; Çelikpala, 2010: 97). Bu çerçevede Türkiye öncülüğünde 25 Haziran 1992 tarihinde üç Trans-Kafkas cumhuriyetini bünyesinde barındıran Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ) Türkiye öncülüğünde kurulmuş (Yalçinkaya, 2017), Türkiye 13 Ekim 1999 tarihinde ABD ve Gürcistan ile “Kafkas Çalışma Grubu”nu oluşturmuş (Aydın, 2004: 387), Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel “Kafkas İstikrar Paketi” Projesi’ni önermiştir (İşyar, 2017: 289). Bunların dışında Dağlık-Karabağ Sorunu’nda dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal Ermenistan’a karşı “dişlerin gösterilmesi gerektiğini” vurgulamıştır (Aydın, 2004: 404). Ancak BDT güçlerinin Rus komutanı Yevgeni Spaşnikov’un Türkiye’nin Azerbaycan-Ermenistan çatışmasına olası müdahalesinin “Üçüncü Dünya Savaşı” tehdidi ve RF’nin kararlı politikası Türkiye’nin Dağlık-Karabağ Sorunu’nda daha pasif kalmasını beraberinde getirmiştir (İşyar, 2017: 238-239). Anlaşılacağı üzere Türkiye Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de Yeni Büyük Oyun’da yer almayı amaçlamış, Trans-Kafkasya ve Orta Asya’da nüfuz kurmak istemiştir. 1993 yılından sonra RF’nin Bölge’deki etkisini arttırması, Türkiye’nin dış politikadaki amaç-araç dengesizliği söz konusu politikaların uygulanmasını olanaksız hale getirmiştir. Türkiye etnik ve tarihsel bağları olmasına rağmen Azerbaycan’a yeterli desteği verememiş, daha çok Bölge’deki istikrara yönelik projelerde yer almıştır.

Türkiye'nin Bölge istikrarına yönelik ama geleneksel olmayan politikası “*Ermeni Açılımı*”dır. Türkiye ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesiyle Bölge istikrarına katkı sağlamak amacıyla yapılan açılım kapsamında 31 Ağustos 2009 tarihinde Türkiye, Ermenistan, İsviçre Dışışleri Bakanları konuyla ilgili iki protokolü paraflamışlardır. Bunlar; “*Diplomatik İlişkilerin Tesisi Protokolü*” ve “*İkili İlişkilerin Geliştirilmesi Protokolü*”dür. Bu protokoller özetle iki devletin ilişkilerinin normalleşmesinin bölge istikrarına yapacağı katkıları içermiştir (Çelikpala, 2010: 110; Gafarlı, 2015: 120). Söz konusu açılım başarısız bir girişim olsa da Türkiye'nin Trans-Kafkasya'ya yönelik politikası 1990'lı yıllarda olduğu gibi bölgesel barışın, istikrarın ve Trans-Kafkasya devletlerinin toprak bütünlüğünün korunması, istikrarlı Trans-Kafkasya'nın ekonomik potansiyelinin hayata geçirilmesidir (Adam, 2013: 239).

Yukarıdaki gelişmelerden anlaşılacağı üzere RF'nin Trans-Kafkasya politikasının diplomatik olarak iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Rusların bölgedeki tek hegemon güç olmayışdır. SSCB'nin halefi RF Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk 10 yılında ekonomik ve siyasal sorunlarını çözmeyi amaçlamış, bu dönemde dünya politikasındaki süper güç rolünü kaybetmiştir. Trans-Kafkasya devletlerinin hukuken “*bağımsız*” olmaları diğer bölgesel ve bölge dışı aktörlerle ilişkilerini geliştirmesi kaçınılmaz kılmıştır. RF Yeni Büyük Oyun'un dinamikleri gereği Bölge'nin uluslararasılaşmasının önüne geçemeyeceğinin farkındadır. Bu çerçevede Trans-Kafkasya'da RF'nin öncelikli hedefi Bölge'yi çıkar alanı olarak belirlemek ve statükonun kökten değişiminin önüne geçmek, sonrasında rakipleri karşısında güç kazanarak Bölge'deki tek hegemon olmaktır. Zira “*Beş Gün Savaşı*”nda RF, arka bahçesindeki statükoyu değiştirmeye yönelik girişimlerin askeri araçlarla engelleneceğini göstermiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus RF ile diğer aktörler arasındaki ilişkilerin görece dengeli olduğudur. Bu çerçevede rakiplerini diplomasi yoluyla dengelemeyi amaçlamıştır. RF'nin Trans-Kafkasya politikasının diplomatik olarak ikinci

boyutu, RF ve Trans-Kafkasya devletleri arasındaki asimetric ve tarihsel hegemonik kökenli ilişki tipidir. RF'nin Bölge devletleriyle ilişkilerindeki diplomasi boyutu genel olarak Bölge'deki dondurulmuş çatışmalarda hakem olmaktadır.

RF'nin 1991-2000 Arası Dönemde Trans-Kafkasya Diplomasisinin Analizi

RF, 1991-2000 yılları arasında askeri zafiyetine rağmen Trans-Kafkasya'da hegemonyasını yeniden sağlamayı amaçlamış, dondurulmuş sorunlara askeri araçlarla dolaylı müdahalelerde bulunarak (askeri üsler kurmak, Azerbaycan-Ermenistan Savaşı'nda Ermenilere askeri destek sağlamak, ...vb) Bölge'de somut kazanımlar elde etmiştir. RF 1991-2000 yılları arasında askeri araçları olduğu kadar diplomasiyi de kullanarak, dondurulmuş sorunlarla ilgili diplomatik süreçlerde yer alarak Trans-Kafkasya'daki hegemonyasını koruma ve geliştirmeyi amaçlamıştır. Dondurulmuş sorunlar arasında Bölge dinamiklerini en fazla etkileyen üçü “*Kafkasya Üçlüsü*” (Caucasian Triad) olarak da kavramsallaştırılan (Cherniavskii, 2001: 7) Dağlık Karabağ, Güney Osetya ve Abhazya Sorunu'dur.

Bu sorunlardan Dağlık Karabağ Sorunu'nda diplomatik olarak aşağıda genel hatları ile belirtildiği şekillerde yer almıştır:

- 30 Ağustos 1991 tarihinde Azerbaycan bağımsızlığını ilan ettikten hemen sonra Karabağ Ermenileri “*Artsak Ermeni Cumhuriyeti*”ni ilan etmişlerdir (Aslanlı, 2001: 402). Bu ilanın ardından yaşanan kriz sonrası Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilk arabuluculuk girişimi Boris Yeltsin ve Nursultan Nazarbayev'in girişimleriyle 21-23 Eylül 1991 tarihleri arasında Selisnovodsk'ta yapılmış ve Selisnovodsk Beyannamesi imzalanmıştır (İşyar, 2004: 402). Bu girişim başarısız olunca Azerbaycan ve Ermenistan, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'na Ocak 1992'de dahil olmuştur. 30 Ocak 1992 tarihindeki AGİK toplantısı ile Dağlık Karabağ Sorunu uluslararası bir boyut kazanmıştır (İşyar, 2004: 404).

- 20 Şubat 1992 tarihinde RF, her iki devletin Dışışleri Bakanlarını Moskova’da toplamış, çatışmaların sona erdirilmesi ve yerleşim bölgeleri üzerindeki ablukanın kaldırılması kararı alınmıştır (Aktaran İşyar, 2004: 408).
- 24 Mart 1992 tarihinde AGİK Minsk Grubu’nu oluşturmuş ve Fransa, RF ve ABD eş başkanları olmuştur (Özdal, 2016: 211). Minsk Grubu’nun ilk toplantısına Azerbaycan, Almanya, ABD, Ermenistan, Beyaz Rusya, İsveç, İtalya, Fransa, RF, Türkiye, Çek ve Slovakya Federal Cumhuriyeti katılmıştır (Aslanlı, 2001: 405).
- RF 19 Eylül 1992 tarihinde taraflar arasında arabuluculuk yapmadan önce ateşkes yapılmasını ve Dağlık Karabağ’ın statüsünün ateşkesten sonra ele alınmasını önermiştir (İşyar 2004: 430-431). Bu girişimden sonra 12 Ekim 1992 tarihinde ise Azerbaycan-RF arasında “*Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Güven Antlaşması*” imzalanmıştır (Aktaran Aslanlı, 2001: 435).
- 13 Ocak 1993 tarihinde ABD Başkanı George Bush, RF Başkanı Yeltsin ile Moskova’da bir araya gelmiş ve iki lider Dağlık Karabağ Sorunu’nun AGİK ilkeleri çerçevesinde çözülmesi konusunda beyanname imzalamışlardır (Aslanlı, 2001: 407).
- 8 Nisan 1993 tarihinde Azerbaycan Başbakanı Hüseyinov, Ermenistan Savunma ve Güvenlik Bakanı Vazgen Sarkisyan ve RF Savunma Bakanı Pavel Graçev’in arabuluculuğunda bir araya gelmişler ama bu görüşmeden bir sonuç alınamamıştır (Aslanlı, 2001: 408).
- 3 Mayıs 1993 tarihinde RF Başkanı Yeltsin inisiyatifyle AGİK çerçevesinde ABD, Türkiye ve RF “*Üçlü İnisiyatif*” oluşturmuşlar. Üçlü İnisiyatif’te Devletler, sorunun çözüm sürecinde ortak çaba harcayacaklarını ifade etmişlerdir. (İşyar, 2004: 463).
- BM Güvenlik Konseyi’nin 30 Nisan 1993 tarihinde aldığı 822 nolu kararı ve RF-ABD-Türkiye barış planı, Kelbecer’den Ermenilerin çekilmesini öngörmüş ama Karabağ Ermenileri herhangi bir barış planını kabul etmeyeceklerini açıklamıştır. (Cornell, 2001: 85).
- 12-13 Eylül 1993’te Azerbaycan, Ermenistan ve Dağlık Karabağ temsilcileri Yeltsin’in özel temsilcisi Vladimir Kazimirov’un inisiyatifıyla Moskova’da bir araya gelmişlerdir (İşyar, 2004: 457). Kazimirov ilerleyen süreçte Azerbaycan, Ermenistan ve Dağlık Karabağ arasında mekik diplomasisi uygulamıştır (İşyar, 2004: 479).
- 3 Mayıs 1993 tarihinde Yeltsin’in inisiyatifıyla RF, Türkiye ve ABD AGİK çerçevesinde barış girişiminde bulunmuş, Azerbaycan kabul etmiş fakat Ermenistan reddetmiştir (Özdal, 2016: 211).
- 1994 yılından itibaren RF, Trans-Kafkasya’da uluslararası örgütler üzerinden yürütülecek süreçlerden uzak durmaya başlamıştır. Bunun en iyi örneği, 18 Ocak 1994 tarihinde RF Dışışleri Bakanı Andrey Kozirev’in Azerbaycan Dışışleri Bakanı ile iki gün sonra da Ermenistan Dışışleri Bakanı ile görüşmüş olmasıdır. RF bu örnekten de anlaşıldığı üzere ikili görüşmeler yöntemini uygulamıştır (İşyar, 2004: 502).
- 5 Mayıs 1994 tarihinde BDT Parlamentolararası Kurulu çerçevesinde Kırgızistan Parlamentosu temsilcileri, RF Dışışleri Bakanlığı temsilcileri, Ermenistan Parlamento Başkanı, Azerbaycan Parlamento Başkanı ve Dağlık Karabağ’daki Ermeni nüfusun temsilcileri Bişkek’te soruna ilişkin ateşkesin çerçevesini oluşturan protokolü (Bişkek Protokolü) imzalamışlardır (Aslanlı, 2001: 414).
- 9 Mayıs 1994 tarihinde taraflar arasında yapılan ateşkes RF aracılığıyla sağlanmış ve 2001 yılının sonuna kadar taraflar arasında geniş çaplı bir çatışma ya da savaş yaşanmamıştır (Hasanoğlu ve Cemilli, 2006: 86).
- 27 Temmuz 1994 tarihinde RF’nin arabuluculuğunda başlatılan sürecin sonunda ateşkes imzalanmıştır (Özdal, 2016: 211).
- 5-6 Aralık 1994 tarihlerinde Budapeşte’de düzenlenen AGİK zirvesinde RF’nin Minsk Grubu’nda Eş Başkanlığı daimi hale getirilmiş ve çözüm sürecinde RF avantaj sağlamıştır (İşyar, 2004: 555).
- Yeltsin Kafkasya’daki halkları kapsayan Pyatigorsk’ta bir toplantı düzenlemiş ve bu

toplantıdan sonra Tiflis Deklarasyonu'na alternatif olarak 3 Haziran 1996 tarihinde "Kislovodsk Deklarasyonu"nu imzalanmıştır. Tiflis Deklarasyonu 8 Nisan 1996 tarihinde Azerbaycan ve Gürcistan arasında imzalanmış olup, deklarasyonun tam adı "Kafkasya Bölgesinde Barış, Güvenlik ve İşbirliği Üzerine Tiflis Deklarasyonu"dur. Pyatigorsk Toplantısı'nda silahsızlanmaya vurgu yapılmışken, Kislovodsk Deklarasyonu'nda sorunun çözümüne ilişkin güvenlik, barış ve ekonomik işbirliği üzerinde durulmuştur (İşyar, 2004: 584; Cherniavskii, 2001: 6).

- 2-3 Aralık 1996 tarihinde düzenlenen AGİT Lizbon Zirvesi'nde önerilen dört ilke Ermenistan tarafından kabul edilmemiş, RF dahil 53 üye tarafından kabul edilmiştir. Ermenistan baskılar neticesinde bu ilkeleri 26 Eylül 1997 tarihinde kabul etmiştir (İşyar, 2004: 584). Bu ilkeler; Ermenistan ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü, Dağlık Karabağ'ın altı rayonunun tarafsız hale getirilmesi, iki rayonda Barış Gücü'nün konuşlandırılması, Azerbaycan Türklerinin söz konusu iki rayona yerleştirilmeleri ve Karabağ'ın güvenliğinin garanti altına alınmasıdır (Özdal, 2016: 211).
- Lizbon Zirvesi'nden sonra RF'nin Minsk Grubu'ndaki belirleyiciliği azalmıştır. Çünkü geçici eş başkanlık statüsü kaldırılmış, ABD ve Fransa RF ile birlikte daimi eş başkanlar olmuşlardır (İşyar, 2004: 576). Başka bir ifadeyle RF, daimi eş başkanlığı iki devletle daha paylaşmıştır.
- Lizbon Zirvesi'nden sonra ortaya konan çözüm önerileri Haziran 1997'deki "Paket Çözüm" önerisi, Ekim 1997'deki "Aşamalı Çözüm" önerisi ve Kasım 1998'deki "Ortak Devlet" önerisidir. İlk öneri Dağlık Karabağ'ın statüsünün belirlenmesini ve Dağlık Karabağ dışındaki rayonlardaki Ermeni işgallerinin sona erdirilmesini içermektedir. İkinci öneri Dağlık Karabağ dışındaki rayonlardaki işgalin sona erdirilmesi ve Dağlık Karabağ'ın statüsüne ilişkin görüşmelerin sonraya bırakılmasıdır. Üçüncü öneriyse Dağlık Karabağ ve Azerbaycan'ın ortak devlet haline

getirilmesidir. Bu önerilerin ilk ikisini Ermenistan, son öneriyi de Azerbaycan kabul etmemiştir (Özdal, 2016: 212; Aslanlı, 2001: 419).

- Aralık 1999'da RF'nin desteğiyle Ermenistan "Güney Kafkasya Güvenlik Antlaşması"ni önermiş, bu tasarı Ocak 2000'de "Güney Kafkasya'da İstikrar Üzerine Yuvarlak Masa" olarak düzenlenmiş, "3+3+2 formülü" (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Türkiye, RF, İran, ABD, AB) olarak geliştirilmiştir (İşyar, 2004: 630).

RF'nin Dağlık Karabağ Sorunu'nda Ermenistan'a sağladığı askeri destek daha önce ifade edildiği gibi bölge içi güç dengesi değiştirmiştir. RF soruna ilişkin diplomatik süreçlerde de etkin rol oynayarak sorunun çözüm(süzlük) sürecinde yer almıştır. RF Dağlık Karabağ Sorunu dışındaki diğer dondurulmuş sorunlara dair diplomatik süreçlerde yer almıştır. RF'nin Güney Osetya Sorunu'ndaki diplomatik manevraları genel ve soyut olarak şöyledir:

- Gürcistan, RF, Kuzey ve Güney Osetya temsilcileri Güney Osetya ile ilgili 24 Haziran 1992 tarihinde Soçi'de Rus-Gürcü Ortak Planı'nı oluşturmuş, sorunda geçici ateşkes sağlanmıştır (Gordadze, 2009: 31; Kantarcı, 2011: 256; Ağacan, 2011: 82; Yenigün ve Bolat, 2010: 473).
- 4 Temmuz 1992 tarihinde taraflar (Gürcistan, RF, Kuzey ve Güney Osetya) Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'ta Güney Osetya'ya RF komutasında 2000 askerden oluşan barış gücünün konuşlandırılması konusunda anlaşmışlardır. Bu barış gücü 19 Kasım 1992 tarihine kadar Güney Osetya'daki barış sürecini korumuş fakat Güney Osetya Meclisi'nin Gürcistan'dan ayrılıp RF'ye katılmak istediği oylamadan sonra barış süreci olumsuz etkilenmiştir (Kantarcı, 2011: 256-257; Yalçınkaya, 2006: 190).
- 1992 Ekim'inde AGİK, barış gücünün işlevini yerine getirdiğini açıklamış fakat sorun çözüme kavuşmamıştır (Kantarcı, 2011: 257).
- 16 Mayıs 1996 tarihinde RF Güney Osetya ve Gürcistan arasında güven artırıcı ve karşılıklı güveni güçlendirmeye dönük bir memorandum

imzalanmış, taraflar birbirlerine karşı güç kullanmayacaklarına dair güvence vermişlerdir (Özdal, 2016: 198).

SSCB dağıldıktan sonra Gürcistan'ın yaşadığı diğer iç sorunlardan biri olan Abhazya Sorunu'na ilişkin diplomatik süreçlerde RF de yer almıştır. RF'in Abhazya Sorunu'ndaki diplomatik manevraları kısaca şöyle belirtilebilir:

- 3 Eylül 1992 Moskova, 27 Temmuz 1993 Soçi Ateşkes Antlaşmaları'na rağmen savaş devam etmiş ve 30 Eylül 1993 tarihinde işgal altındaki bölgeler Gürcistan'dan alınmıştır (Yeniğün ve Bolat, 2010: 464-465; Ogan, 2011: 203-204). RF bu antlaşmayla garantör devlet olmuştur (Özdal, 2016: 200).
- Abhazya Savaşı'ndan sonra RF Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev, hiçbir uluslararası örgütün ya da devletler grubunun Post-Sovyet coğrafyada RF'nin barışı koruma çabalarına alternatif olamayacağını ifade etmiştir (Aktaran Gordadze, 2009: 34).
- 30 Kasım-1 Aralık 1993 tarihleri arasında Cenevre'de AGİK'in devreye girmesiyle sorunun çözümüne ilişkin adım atılmıştır (Ogan, 2011: 204). Anlaşmaya varılan 8 noktadan biri şudur (Kaffed (a), 15 June 2005): *"Birleşmiş Milletler himayesinde Gürcü-Abhaz Anlaşmazlığına geniş kapsamlı bir çözüm getirmek için Rusya Federasyonu'nun kolaylaştırıcı olarak yer alacağı ve bir AGİK temsilcisinin de hazır bulunacağı ikinci tur görüşmeler 11 Ocak 1994 günü Moskova veya Cenevre 'de başlayacaktır."*

Bu görüşmeler 11-13 Ocak 1994 tarihleri arasında Cenevre'de gerçekleşmiş ve RF arabuluculuğunda AGİT ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin katılımıyla gerçekleşmiştir (Kaffed (a), 15 June 2005).

- 4 Şubat 1994 tarihinde Gürcistan Abhazya'da konuşlandırılacak BDT Barış Gücü misyonunu onaylamış, iki ay sonra Gürcü, Abhaz RF'nin barış koruma misyonundaki yetkisini kabul eden Moskova Barış Antlaşması'nı imzalamışlardır (Gordadze, 2009: 35).
- 4 Nisan 1994 tarihinde Moskova'da BM, AGİT, RF temsilcilerinin arabuluculuğunda bir araya gelen Gürcü ve Abhaz yetkililer

*"Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığının Barışçıl Çözümü İçin Öneriler Deklarasyonu"*nu imzalamıştır (Ogan, 2011: 204). Bu Deklarasyona göre; tamamı Rus askerlerinden oluşan 1800 kişilik BDT Barış Gücü ve BM Askeri Gözlemci misyonu oluşturulacaktır (Ağacan, 2011: 86).

- 9 Nisan 1994 ve 12 Mayıs 1994 tarihlerinde yapılan diplomatik görüşmelerde de RF taraf olarak yer almıştır (Kaffed (b), 15 June 2005). Diplomatik çözüm sonuç vermeyince Eylül 1994'te görüşmelere ara verilmiş (Yeniğün ve Bolat, 2010: 465), RF 1995 Temmuz'unda Abhazya'nın Gürcistan'a bağlı federatif bir birim olmasına dair bir öneri sunmuştur. 17-19 Kasım 1997 tarihlerinde sorunla ilgili Cenevre'deki toplantıda da RF yer almış, *"mevcut problemlerin operatif çözümü için koordinasyon konseyi"* kurulması kararlaştırılmıştır (Paşu, 2005).
- Sorunla ilgili BM, AGİT ve RF'nin girişimleriyle 16-17 Ekim 1998 tarihlerinde Atina'da, 7-9 Haziran 1999 tarihlerinde İstanbul'da görüşmeler yapılmıştır (Yeniğün ve Bolat, 2010: 465).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi RF Güney Osetya ve Abhazya Sorunu'nun diplomatik süreçlerinde de yer almış, yakın çevresine yönelik siyasi kontrolü elen bırakmak istememiştir. Güney Osetya ve Abhazya Sorunları RF-Gürcistan ilişkileri hakkında da ipuçları vermektedir. Çünkü SSCB dağıldıktan sonra RF-Gürcistan ilişkileri amaç olarak farklılık göstermektedir. RF en azından kendi etki alanında eski imparatorluk geçmişini yeniden canlandırmayı amaçlarken Gürcistan ulus devlet kurma sürecindedir (Gordadze, 2009: 29). Dolayısıyla Abhazya ve Güney Osetya Sorunu RF açısından merkez-yerel arasındaki imparatorluk geçmişini yeniden üretmek için bir araçken, Gürcistan için yeni oluşan ulus devletin içinde ayrılıkçı sorunlarla uğraşmak anlamına gelmektedir. RF yakın çevresinde emperyal geçmişini yeniden üreterek hegemonyasını sürdürmenin yanı sıra 1. Çeçen Savaşı'ndan sonra oluşan dağılma psikozuna karşı ön alıcı hegemonik bir tutum da oluşturmaktadır.

Trans-Kafkasya'da Dağlık Karabağ, GÜney Osetya ve Abhazya Sorunlarının yanı sıra Acaristan ve Cavahati Sorunları da yer almaktadır. Bu sorunlarda RF'nin etkisinin diğer 3 dondurulmuş soruna göre daha az olduğu iddia edilebilir. Yine de bu sorunlara ve RF'nin rolüne genel ve soyut olarak değinmek yerinde olacaktır.

Acaristan Sorunu, Abhazya ve GÜney Osetya Sorunu'ndan farklıdır. Batum Limanı'nın varlığı ve 1989 yılında Sarp Sınır Kapısı'nın açılmasıyla ekonomik olarak kalkınan Acaristan, bu kazanımlarını Gürcistan ile paylaşmak istememektedir (Özdal, 2016: 202). Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze Acaristan Lideri Aslan Abaşidze'nin Acaristan'ın serbest ticaret bölgesi olma yönündeki teklifini reddetmiştir. Buna karşılık 1 Eylül 1998 tarihinde Abaşidze Gürcü ordusunun Acaristan'a girişine izin verilmeyeceğini söylemiştir (Yenigün ve Bolat, 2010: 475). Acaristan, Gürcistan ile yaşadığı siyasal gerilimleri RF ile ilişkilerini yakın tutarak aşmayı amaçlamıştır. Bu çerçevede Abaşidze, Şevardnadze'nin sert söylemleri karşısından Batum'daki Rus üssünün kalması için çaba sarf etmiştir (Özdal, 2016: 202). RF de Gürcistan ile Acaristan arasındaki sorunlu ilişkiyi lehine kullanmayı amaçlamış ve Abaşidze için özel ordu oluşturmuş, pek çok Acar genç, Gürcistan'daki zorunlu askerlik hizmetinden kaçınmak için bu özel ordularda yer almıştır (Gordadze, 2009: 34).

Cavahati Sorunu 1991-2000 yılları arasında Gürcistan'ın yaşadığı sorunlardan biridir. Cavahati Sorunu her ne kadar Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de gündeme gelse de sorunun kökenleri 19. yy'a kadar gitmektedir. Rus Çarlığı'nın 19. yy'da Trans-Kafkasya'da hegemon güç olmasından sonra Bölge'deki Müslümanlar Osmanlı İmparatorluğu'na göç ederken, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Rus Çarlığı'na göç eden Ermenilerin yerleştirildiği bölgelerden biri Cavahati'dir. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)'nden sonra söz konusu göç hız kazanmıştır (Yenigün ve Bolat, 2010: 472; Kanbolat, 2001b). Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de de Bölge'de yaşayan Ermeniler zaman zaman merkezi hükümetle çatışmaya varmayacak şekilde

karşı karşıya gelmişlerdir. Örneğin Ağustos 1998'de Cavahati'de tatbikat yapmak isteyen Gürcü kuvvetleri Cavahati'deki Ermeniler tarafından bölgeye sokulmamıştır. Bu sorunda tatbikat konusunda Bölgedeki Ermeniler bilgilendirilmemiş ve Gürcü ordusunun kendilerini deport edeceğini düşünmüşlerdir (Cornell, 2001: 167). 1998 yılındaki krizin dışında Gürcistan'ın bağımsızlığının ilk yıllarında Gamsahurdiya'nın Cavahati Bölgesi'ne atadığı 3 valiyi kabul etmeyen Cavah Halk Hareketi'nin önde gelenleri, Ermeni kökenli ve hareketten gelen Samvel Petrosyan'ın vali olarak atanmasını merkeze kabul ettirmişlerdir. Bölgedeki Ermeniler süreç içinde Birleşik Cavah Birliği'ni kurmuşlardır. Daha sonra bu Birlik; Cavah Halk Hareketi, Smasthe Cavahati Ermeni Toplumsal Birliği, Ermeni Gençlik Kültür ve Spor Birliği gibi oluşumları bünyesine katmıştır. Bölge Ermenileri Gürcistan'ın yaşadığı iç sorunlar (Abhazya ve GÜney Osetya) nedeniyle özerklik taleplerini sıklıkla dile getirmişler ve Gürcistan'da görelilik olarak bağımsız hareket etmişlerdir. Cavahati Ermenilerinin fiili bağımsızlıklarına rağmen Ermenistan, Dağlık Karabağ Savaşı nedeniyle bölge Ermenilerine yeteri kadar destek olamamıştır. Şüphesiz bu politikasında Ermenistan'ın RF ile bağlantısının ve ticaretinin büyük kısmının Gürcistan üzerinden sağlanmasının etkisi vardır. Bu açıdan Ermenistan Cavahati Ermenilerinin silahlı çatışmayla değil, siyasi yollarla özerklik kazanmalarını istemektedir. Fakat Cavahati Ermenileri, Ermenistan'a Dağlık Karabağ Savaşı'nda destek olmuştur (Yenigün ve Bolat, 2010: 473). Başka bir ifadeyle Bölge hukuken Gürcistan egemenliğindeyken fiili olarak Ermenilerin hakimiyeti altında kalmıştır (Özdal, 2016: 204).

Cavahati Ermenilerinin RF ile bağı RF'nin Ahılkelek'te yer alan üssü aracılığıyla kurulmuştur. Cavahati Ermenileri ile RF arasında Ahılkelek Üssü aracılığıyla kurulan bağın ekonomik, askeri ve Gürcistan boyutu bulunmaktadır. Buradaki Ermeni halk, Bölgede yetişen ürünleri üsteki subaylara satmakta, ekonomik olarak bu üssün kalmasını istemektedir (Yenigün ve Bolat, 2010: 474; Özdal, 2016: 204). Bu ekonomik boyutun yanı sıra Ahılkelek Rus

Üssü'ndeki askeri personelin 2/3'ünü Cavahati Ermenileri oluşturmaktadır (Cornell, 2001: 167). Dolayısıyla RF Bölgedeki askeri personel ihtiyacının önemli kısmını Cavahati Ermenilerinden karşılamaktadır. RF ile Cavahati Ermenileri arasındaki ilişkinin diğeri boyutunu Gürcistan oluşturmaktadır. Cavahati Ermenilerini bir güvenlik sorunu olarak gören Gürcistan'a göre, RF Bölgeyi istikrarsızlaştırmaktadır. BTC boru hattının geçtiği güzergahta yer alan Ahılkelek Üssü, Gürcistan'ın güvenliği açısından sorun yaratabilmektedir (Cornell, 2001: 169). Bu açıdan RF, Ermenistan'daki askeri varlığını Cavahati Ermenileri ile destekleyerek Gürcistan'ı kontrol edebilmektedir (Aktaran İşyar, 2004: 550). Ayrıca Gürcülerin verdiği bilgilere göre Taşnakların yoğun yaşadığı Cavahati'de Cavahlar, Rus Garnizonlarından askeri destek de almaktadır. Bu durum şüphesiz RF'nin karşı olduğu ve Cavahati Bölgesi'nden de geçen BTC açısından da tehdit yaratabilir (Aktaran İşyar, 2004: 576). Belirtilen hususlar çerçevesinde Cavahati Sorunu diğeri dondurulmuş sorunlar kadar çatışma eğilimini barındırmamaktadır. Fakat Sorunun krize dönüşmesinin ve tırmanmasının Cavahati'ye olası bir Rus müdahalesi ihtimalini de beraberinde getireceği düşünülebilir.

RF'nin Trans-Kafkasya'daki dondurulmuş sorunlardaki politikaları 1991-2000 yılları arasında Batı tarafından herhangi bir eleştiri ya da politik manvera ile karşılaşmamıştır. Çünkü bu dönemde Batı için öncelikli konu Balkanlar'dır ve RF'nin Balkanlar'a müdahale edememesi Batı açısından daha önemlidir. Bu açıdan RF'nin yakın çevresinde yürüttüğü angajmanlar ve politikalar Batı tarafından ciddi bir tepki ile karşılaşmamıştır (Gordadze, 2009: 32-33). RF Trans-Kafkasya'daki diplomatik süreçlerde yer alarak hem Yakın Çevresi'ne ilişkin politikalarını meşrulaştırmış hem de özellikle 1993 yılına kadar diğeri devletlerin olası müdahalelerini engellemiştir (İşyar, 2004: 467). Başka bir ifadeyle RF Trans-Kafkasya'daki sorunların çözüm aşamalarında yer alarak diplomasiyi yakın çevresinde "ön alıcı" biçimde kullanmayı, askeri araçlarla diplomatik araçları eşgüdümlü hale getirerek hegemonya mücadelesinde geri planda kalmamayı amaçlamış,

Trans-Kafkasya'daki devletlere *de jure* bağımsız olmalarına rağmen *de facto* olarak kendisine bağlı / bağımlı oldukları mesajını vermiştir.

RF'nin 2000-2018 Arası Dönem'de Trans-Kafkasya Diplomasisinin Analizi

RF'nin gücünü kazandığı ve yakın çevresindeki nüfuzunu askeri araçları doğrudan kullanarak pekiştirdiği 2000'li yıllar aynı zamanda diplomatik üstünlüğü beraberinde getirmiştir. Dünya tarihine genel olarak bakıldığında askeri açıdan güçlenen aktörlerin diplomasiyi kullanmaya gönüllü olmadığı görülebilmektedir. Fakat şüphesiz askeri kazanımlar diplomatik kazanımlarla eşanlı olduğunda kalıcı olmaktadır. Diplomasiyi sadece askeri kazanımların tamamlayıcısı olan bir dış politika aracı olarak görmek, diplomasiyi çok boyutlu yapısını göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Bir aktörün herhangi bir çatışma çözümünde rol oynaması ve diplomatik süreçlerde yer alması, aktörün uluslararası toplum nezdindeki imajı açısından da kritik öneme sahiptir. Genel olarak ifade etmek gerekirse diplomasi dış politikada iki amaca yönelik olarak yürütülür:

- Askeri kazanımları sürekli hale getirmek.
- Müzakere süreçlerinde yer alarak çıkarları maksimize etmek.

Bu iki amaca yönelik diplomatik girişimleri Andrey Makarychev ve Alexandra Yatsyk tarafından Trans-Kafkasya'da RF hegemonyasını 3 farklı hegemonya yöntemi ile ifade edilmiştir (Makarychev ve Yatsyk, 2018: 74-76):

- 1) RF işbirliğine yatkın olmayan hegemon (non-cooperative hegemon) bir güçtür. Buna; Abhazya, Güney Osetya, Kırım ve Trans-Dinyester'deki askeri varlığını sona erdirmemesi örnek verilebilir.
- 2) RF araçsal hegemon (instrumentally hegemon) bir güçtür. Buna örnek olarak Trans-Dinyester Sorunu'na ilişkin Almanya ile imzaladığı Meseberg Memorandum'u ve Ukrayna Sorunu'nda AB ile Minsk Anlaşmaları çerçevesinde görüşmesi örnek verilebilir. Kısacası bölgedışı aktörlerle Bölgeye ilişkin bir sorunu görüşmeye açıktır.
- 3) RF bazı açılardan işbirliğine yatkın hegemon (cooperative hegemon) bir güçtür. Acaristan

Sorunu'nda arabuluculuk yapması, Azerbaycan'dan askerlerini geri çekmesi, Ermenistan'ın AB ve NATO ile ilişkilerine belli ölçüye kadar tepki göstermemesi işbirliğine yatkın hegemon rolüne örnek verilebilir. Lakin RF çeşitli diplomatik ve finansal teşviklerle Trans-Kafkasya'daki aktörlerin kendi hegemonyasından çıkmasını engellemektedir.

Bu çerçevede RF yakın çevresindeki siyasal süreçlerde diplomasiyi kullanma yoluna gitmiştir. RF'nin Trans-Kafkasya'daki hegemonyasını diplomasi aracılığıyla sürdürdüğü gelişmeler arasında; Acaristan Sorunu, "Beş Gün Savaşı", Dağlık Karabağ Sorunu ve "Dört Gün Savaşı" sayılabilir. Acaristan Sorunu RF'nin Trans-Kafkasya'daki diplomatik hegemonyasının dikkat çekici örneklerinden biridir. Gürcistan'da Saakaşvili'nin toprak bütünlüğü sorununu çözmek için Acaristan üzerindeki baskısını arttırmış, Gürcistan ve Acaristan arasındaki sorunda RF çatışan tarafları uzlaştırmayı amaçlamıştır. Acaristan lideri Aslan Aşaşidze ile RF Güvenlik Konseyi Sekreteri Igor Ivanov'un görüşmesi neticesinde Aşaşidze görevi kendi isteğiyle bırakmıştır. Makarychev ve Yatsyk'un görüştüğü Rus diplomata göre RF, Acaristan'a askeri destek verebilecek imkana sahip olmasına rağmen "iyi niyet" göstergesi olarak süreçte pozitif adımlar atmış ve 2005 yılında da RF Acaristan'daki askeri üssünü boşaltmıştır. RF'deki milliyetçi çevreler Putin yönetimini "sadık müttefiki koruyamayacak kadar zayıf" politika yürütmekle suçlamış ancak bu tepkiler RF'nin Acaristan Sorunu'ndaki diplomatik çabalarını etkilememiştir. Makarychev ve Yatsyk'un görüştüğü Gürcü uzmanlara göre RF'nin söz konusu diplomatik çabaları hegemonik olmanın ötesinde emperyal niteliklidir. Söz konusu uzmanlar RF'nin Gürcistan'ın egemenliğini tanımadığını, diplomatik çabalarında RF'nin Gürcistan üzerindeki patronajının devamına yönelik olduğunu iddia etmişlerdir (Makarychev ve Yatsky, 2018: 77-81). RF'nin Acaristan'daki diplomatik çabaları ise RF-Gürcistan ilişkilerine olumlu yansımamış ve "Beş Gün Savaşı"na giden süreç hızlanmıştır.

RF ile Gürcistan arasındaki "Beş Gün Savaşı" Trans-Kafkasya bölgesel alt sisteminde ve uluslararası sistemde önemli etkilere sebep

olmuştur. Daha önce ifade edildiği gibi Savaş, yakın çevresine yönelik güvenlik sorunlarında RF'nin askeri seçenekleri kullanabileceğini göstermiştir. RF'nin beklendiği gibi kısa sürede elde ettiği zafer birtakım diplomatik kazanımları beraberinde getirmiştir. 12 Ağustos 2008 tarihinde Fransa'nın arabuluculuğu ile ateşkes sağlanmış, 2 Eylül 2008 tarihinde Putin'in ifadesiyle Gürcistan'da hiç Rus askeri kalmamış, sadece barış gücü birlikleri kalmıştır (Felgenhauer, 2009: 176). Söz konusu ateşkesi Oset ve Abhaz liderler de imzalamıştır (Kantarci, 2011: 275). Sarkozy'nin önerdiği 6 maddelik barış planı şu noktaları içermiştir (Civil. ge, 12 August 2008):

- Taraflar güç kullanmayacaklarını taahhüd edeceklerdir.
- Askeri hareketler tamamen durdurulacaktır.
- İnsani yardımlara olanak sağlanacaktır.
- Gürcistan ordusu eski konumlarına geri dönecektir.
- RF askerleri savaş öncesi pozisyonlarına dönüp, Rus barış gücünün etkinliği arttırılacaktır.
- Sorun uluslararası bir konferansta ele alınıp, Güney Osetya ve Abhazya'nın statüsü ve güvenliğinin sağlanması tartışılacaktır.

Ateşkestten sadece iki hafta sonra (26 Ağustos 2008) RF, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımıştır (Radikal, 26 Ağustos 2008). Abhazya ve Güney Osetya'yı RF'nin yanı sıra Nikaragua (5 Eylül 2008), Venezuela (10 Eylül 2009), Nauru (15-16 Aralık 2009), Tuvalu (18-19 Eylül 2011), Vanuatu (23 Mayıs 2011 sadece Abhazya) (Wolff ve Rodt, 2013: 816) ve Suriye Arap Cumhuriyeti tanımıştır (Lomsadze, 2018). Bu devletlerden Vanuatu 21 Mayıs 2013 tarihinde, Tuvalu da 31 Mart 2014 tarihinde tanıma kararlarını geri çekmişlerdir (World Bulletin, 1 April 2014; Radio Free Europe Radio Liberty, 21 May 2013).

Görüldüğü üzere Gürcistan ile yaptığı savaştan sonra askeri kazanımlarını diplomasi masasında korumuş, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıkları RF dışında BM'ye kayıtlı bazı aktörler tarafından tanınmıştır. Böylelikle RF Gürcistan üzerindeki hegemonyasını sürdürülebilir kılma adına önemli bir adım atmıştır.

RF'nin diplomatik süreçlerinde yer aldığı

dondurulmuş sorunlardan bir diğeri de Dağlık Karabağ Sorunu'dur. 1991-2000 yılları itibarıyla sorunun çözümlü/çözumsuzlüğü hususunda diplomasi masasında yer alan RF, Putin'in Devlet Başkanı olmasından sonra da nüfuzunu diplomasi yoluyla sürdürmeyi amaçlamıştır. RF'nin sorunun çözümüne yönelik adımlarından bazıları şöyledir:

- Nisan 2001'de ABD'nin öncülüğünde Florida'nın Key West şehrinde Azerbaycan ve Ermenistan liderleri görüşmüştür. Süreçte ABD diplomatik etkisini arttırsa da Key West'teki görüşmeler RF ve ABD arasında sorunun çözümüne dair farklılıkları gözler önüne sermiştir. ABD Azerbaycan'ın "*ortak devlet*" modelinden daha gevşek bir yapıyı kabul etmesini istemiştir. ABD'nin önerisi, Azerbaycan ile Nahcivan arasındaki coğrafi erişimin ve güvenliğin sağlanmasıdır. Böylelikle ABD ve Batılı Devletler Gürcistan dışında doğuya yönelik bir çıkış elde etmiş olacaktırlar. RF, Azerbaycan-Nahcivan arasındaki coğrafi erişimin sağlanmasını kabul etmekle birlikte Dağlık Karabağ için de benzer bir statü istemişlerdir. Ayrıca RF, Fransa ile birlikte İran'ın da Key West Görüşmeleri'ne arabulucu olarak katılmasını istemiş ancak bu talep ABD tarafından reddedilmiştir. ABD ile RF ve Fransa'nın Key West'te ayrıştığı noktalardan biri de taraflarla nasıl görüşüleceği hususudur. RF ve Fransa liderlerle aynı anda görüşmeyi isterken, ABD Başkanı George W. Bush'un liderlerle birer birer görüşmeyi önermiştir (İşyar, 2004: 656-658). Key West'te uzlaşılan tek nokta AGİT Minsk Grubu'nun çalışmalarına devam etmesi olup, bu husus konusu dışında herhangi bir uzlaşmaya varılamamıştır (Kantarci, 2016).
- 2001 yılında RF'nin Kazan şehrinde sorunun çözümüne yönelik Çerçeve Anlaşması için yürütülen müzakereler Haydar Aliyev'in son anda çekilmesiyle başarısızlığa uğramıştır (Ayunts, 2014: 3).
- Kasım 2004'te Azerbaycan ve Ermenistan Dış İşleri Bakanları'nın Prag'da görüşmelerinden sonra Sorun'un çözümüne ilişkin "*Prag Süreci*" başlatılmıştır. Başlayan sürecin akabinde Ağustos 2005'te, RF'nin Kazan

şehrindeki BDT toplantısında hazırlanan barış taslağı Minsk Grubu üyeleri tarafından Azerbaycan ve Ermenistan'a sunulmuştur. Söz konusu temel prensipler Kasım 2007'de AGİT'in Madrid Zirvesi'nde nihai hale gelmiştir (Huseynov, 2010: 15-16).

- Madrid Prensipleri'ne göre Dağlık Karabağ'ın nihai statüsü askıya alınacak, işgal altındaki topraklar boşaltılacak, Azerbaycanlı nüfus Bölge'ye geri dönecek ve Bölge'nin altyapısına ilişkin konular çözüme kavuşturulacak, Ermenistan'ı Dağlık Karabağ'a bağlayan koridor açılacak, Barış Gücü'nün işlevini yerine getirmesi için uluslararası güvenceler sağlanacak, Dağlık Karabağ'daki Ermenilere kendilerini idare etme hakkı tanınacak ve Dağlık Karabağ'ın nihai statüsünün belirlenmesi için çabalar arttırılacaktır. Bu aşamalar Dağlık Karabağ'ın nihai statüsünü belirleyecek olan antlaşma imzalandıktan sonra başlatılacaktır. Azerbaycan Madrid Prensipleri'ni kabul edip Dağlık Karabağ'daki hükümeti de facto tanımış olacaktır. Buna rağmen Ermenistan Madrid Prensipleri'ne çok yakın bir tavır sergilememiştir. Hiç şüphesiz ilgili prensiplerin oluşturulmasında AGİT Minsk Grubu eş başkanlarından RF'nin de payı bulunmaktadır (Gümüštepe, 2011: 53; Sputniknews, 23 Ekim 2012).
- 25 Ocak 2010 tarihinde Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Devlet Başkanı Sarkisyan, RF Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in daveti üzerine, Madrid Prensipleri'ni temel alarak Sorun'a ilişkin görüşme yapmışlar ancak Sarkisyan barış önerisine herhangi bir karşılık vermemiştir (Sputniknews, 23 Ekim 2012).
- Aliyev ve Sarkisyan 24 Haziran 2011 tarihinde bu sefer iki lider RF'nin Kazan şehrinde görüşmüşler, bu sefer de Madrid Prensipleri'nin 2009 yılında revize edilmiş halini Azerbaycan kabul etmemiştir (Gümüštepe, 2011: 53).
- Kasım 2011'de Kafkasya Baş Müftüsü Allahşükür Paşazade ile Ermeni Katolikosluğu lideri 2. Karekin BDT Dinlerarası Konseyi toplantısında için Erivan'da görüşmüşlerdir (Pashayeva, 2012: 114).

- Sorunun çözümüne ilişkin Azerbaycan ve Ermenistan Devlet Başkanları 23 Ocak 2012 tarihinde Soçi’de görüşmüşlerdir (Shiriyev, 2014: 5).
- 2014 yılındaki Soçi Zirvesi çözüme ilişkin kritik görüşmelerden biridir. Zirve’nin oluşmasını tetikleyen kritik gelişme, 30 Temmuz-5 Ağustos 2014 tarihlerinde Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaların yoğunluğunun artmasıdır. “Ağustos Ateşi” (The August Heat) adı verilen çatışma süreci, iki devlet arasında Mart 2008’den beri yaşanan çatışma olup (Shiriyev, 2014: 5), Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki 2008 ateşkesi riske girmiştir (Freizer, 2014: 110). Bu gelişmeden sonra 9-10 Ağustos 2014 tarihlerinde Putin; Azerbaycan ve Ermenistan Devlet Başkanları’nı Soçi’ye davet etmiştir (Shiriyev, 2014: 6). Bu görüşme Dağlık Karabağ Sorunu’nda RF’nin Sorun’un çözümü üzerindeki etkisinin yeniden kurulduğunu göstermiştir (Ayunts, 2014: 4). Soçi Zirvesi’nin aynı zamanda Ukrayna’daki gelişmeler sonrası RF’nin uluslararası toplumun tepkilerini azaltmak için yapılan bir PR olarak da yorumlanmıştır (Shiriyev, 2014: 7). RF’nin bu Zirve’deki diğer amacının Azerbaycan’ın Batılı Devletler ilişkilerindeki sınırlılıkları göstermek ve RF’nin Avrupa enerji piyasasındaki etkilerinin azaltılmasını bu yolla engellemek istediği de ileri sürülebilir. Başka bir ifadeyle RF, Ermenistan’ı diplomatik olarak zor durumda bırakarak Azerbaycan’ı AEB’ye kazandırmayı amaçlamıştır (Shiriyev, 2014: 8)

Şüphesiz yukarıdaki gelişmelerin yanı sıra Dağlık Karabağ ile ilgili en önemli gelişmelerden biri 2-5 Nisan 2016 tarihleri arasında yaşanan “Dört Gün Savaşı”dır. Savaşın neden çıktığıyla ilgili ve RF’nin Savaş’taki rolü ile ilgili pek çok iddia bulunmaktadır. RF’nin, ABD’nin Azerbaycan ve Ermenistan üzerinde artan etkisini kırmak, Savaş’ın son anlarında diplomatik süreci oluşturarak Bölge’ye barış gücü göndermek, Azerbaycan’ı KGAÖ ve AEB’ye dahil etmek amacıyla çatışmayı kışkırttığına dair iddialar da literatürde bulunmaktadır (Tuncel, 2016: 314-316). Fakat RF’nin Savaş’taki en önemli rolü şüphesiz

son aşamasında olup, RF Dağlık Karabağ Sorunu’nun diplomatik çözüm sürecinde yer almıştır. Taraflar 5 Nisan 2016 tarihinde RF’nin inisiyatifiyle Moskova’da bir araya gelmiş ve ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Savaş sonunda Azerbaycan, işgal altındaki topraklarının % 1’ini geri almış (Özdal, 2017: 46), RF de iki devlet arasındaki ilişkilerde kilit rol oynayarak Trans-Kafkasya’daki hegemonyasını pekiştirmiştir (Tuncel, 2016: 318).

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinde belirleyici f(aktör) olan RF, Dağlık Karabağ Sorunu’nda kilit aktörlerden biri olmuş, önemli zirve toplantılarına ev sahipliği yaparak ve AGİT Minsk Grubu görüşmelerinde yer alarak Bölge’deki hegemonyasını devam ettirmiştir. Minsk Grubu önceki bölümde vurgulandığı üzere ABD, Fransa ve RF’nin eşbaşkanlığında faaliyetlerini sürdürmektedir. İlk bakışta RF’nin Minsk Grubu’nda yer alarak Sorun’un çözüm sürecini ABD ve Fransa ile paylaştığı, dolayısıyla da hegemonyasından taviz verdiği gibi bir algı oluşabilir. Ancak ilerleyen süreçte özellikle Medvedev Dönemi’nde ABD ve Fransa çözüm sürecini RF’ye bırakmış, böylelikle RF çözüm sürecinin önde gelen aktörü olmuştur. Böylelikle RF soruna ilişkin diplomatik girişimlerin liderliğini üstlenmiştir (Kılavuz, 2017: 71-74). Dolayısıyla Sorun’a ilişkin diplomatik süreçlerde yer almak RF açısından hegemonyanın devamı anlamına gelmiştir.

Yukarıdaki gelişmelerden anlaşılacağı üzere RF bölge devletleriyle ilişkilerinde diplomasiyi dondurulmuş çatışmaların çözüm (süzlük) süreçlerinde yer alarak ve çatışmaları kendi çıkarlarına uygun olarak yönetmek amacıyla yer almıştır. “Beş Gün Savaşı”nda Bölge devletlerine, RF’nin aleyhine statükoyu bozma ihtimali olan politiklardan uzak durma mesajını vermiş, “Dört Gün Savaşı”nda da dondurulmuş çatışmaları tarihsel müttefikine (Ermenistan) karşı da kullanabileceğini göstermiştir. Diplomasi modern anlamda hukuken eşit aktörler arasında kullanılan dış politika aracıdır. Ancak RF, Trans-Kafkasya’da diplomasiyi, hegemonik geçmişinin ışığında realist bir şekilde çıkarına yönelik olarak kullanmıştır.

Başka bir ifadeyle RF-Trans-Kafkasya devletleri arasında diplomasi hukuken eşitler arası yürütülse de tarihsel-hegemonik bağın etkisi ve köklü dondurulmuş sorunlar diplomasinin yapısal olarak eşitler arası yürütülmemesini beraberinde getirmiştir.

Sonuç

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle eski Sovyet coğrafyası ABD, AB, ÇHC, Türkiye ve İran gibi bölgesel ve bölge dışı güçlerin etkisine açılmıştır. “Yeni Büyük Oyun” olarak kavramsallaştırılan güç mücadelesi 1991-2000 yılları arasında RF'nin “arka bahçesi”nde yalnız olmadığını ve Bölge'nin bölge dışı ve bölgenin diğer aktörlerinin ilgisine açık olduğunu göstermiştir. RF'nin Trans-Kafkasya hegemonyasının, güç kısıtları ve SSCB'nin dağılması sonrası yaşanan ekonomik-siyasal krizler dolayısıyla etkisiz olması beklenebilir. Fakat bu dönemde yeni bağımsız Trans-Kafkas devletlerinin Rus Çarlığı ve SSCB Dönemlerinden miras kalan sorunlarla mücadele edememeleri, bu sorunlarda hem çözümün hem de çözümsüzlüğün kaynağı olan RF'nin Bölge'de yeniden nüfuz kurma sürecini hızlandırmıştır. RF'nin Trans-Kafkasya'daki dondurulmuş sorunlar üzerindeki doğrudan diplomatik etkisi ise Bölge'deki hegemonya mücadelesinin iki farklı boyutunu (RF-Bölgesel ve Bölge dışı aktörler arasındaki ilişkiler, RF-Trans-Kafkasya devletleri arasındaki ilişkiler) ortaya çıkarmasıdır.

İlk boyutta RF diplomasiyi eşitler arasındaki bir güç mücadelesinin aracı olarak görmüştür. Zira daha önce ifade edildiği gibi RF “Yeni Büyük

Oyun”un dinamiklerini kökten değiştiremeyeceğinin farkındadır. İkinci boyutta, RF ile Trans-Kafkasya'daki devletler arasındaki ilişki, söz konusu devletlerin SSCB'nin dağılması sonucu bağımsızlık ilanlarından sonra “de jure” (hukuken) eşitler arası ilişki tipine dönüşmüş fakat bu durum pratiğe yansımamıştır. RF Trans-Kafkasya devletlerini kendi çevresinde tutmak için dondurulmuş sorunlara müdahale etmiş ve başarılı olmuştur. Zira Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık-Karabağ gibi sorunlar RF açısından merkez-çevre arasındaki imparatorluk geçmişini yeniden üretmek için bir araçken, Gürcistan ve Azerbaycan açısından yeni oluşan ulus devletin içinde ayrılıkçı sorunlarla uğraşmak anlamına gelmektedir. Bu çerçevede genel ve soyut olarak RF'nin, 1991-2018 yılları arasında Trans-Kafkasya'da diplomasiyi şu amaçlarla kullandığı iddia edilebilir:

- Yeni Büyük Oyun'daki aktörlerin Trans-Kafkasya'daki etkisini azaltmak, mümkünse Bölge'den uzak tutmak.
- Yeni Büyük Oyun'daki aktörlerin Bölge'deki statüyu RF aleyhine çevirmesini önlemek.
- Trans-Kafkasya'daki devletleri RF ekseninde tutmak.
- Dondurulmuş ve tarihsel çatışmaların çözüm (süzlük) süreçlerinde yer alarak süreçleri kontrol altında tutmak.
- Trans-Kafkasya'daki devletlerin, Bölge'deki güç dengesini bozacak şekilde başka güçlerle ilişkilerini geliştirmesini engellemek.
- Askeri kazanımlarını, müzakere masasında sürekli hale getirmek.

Kaynakça**Kitaplar:**

- Cornell, S. E. (2001), *Small Powers and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, London, New York: Routledge Curzon.
- Dugin, A. (2007), *Moskova-Ankara Eksenini "Avrasya Hareketi"nin Temel Görüşleri*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Dugin, A. (2014), *Rus jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Fukuyama F. (2011) *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Gafarlı, O. (2015), *Avrasya Çıkmazı: Yeni Büyük Oyunu Kim Kazanacak?*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gümüštepe, M. T. (2011), *Dağlık Karabağ Sorunu Dar Alanda Büyük Oyun*, Ankara: USAK Yayınları.
- Hasanoğlu M. ve Cemilli, E. (2006). *Güney Kafkasya'da ABD Politikası*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- İşyar, Ö. G. (2004), *Bölgesel ve Global Güvenlik Çıkarları Bağlamında Sovyet-Rus Dış Politikaları ve Karabağ Sorunu*, Bursa: Alfa Yayıncılık.
- İşyar, Ö. G. (2010), *Avrasya ve Avrasyacılık*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- İşyar, Ö. G. (2017), *Türk Dış Politikası Sorunlar ve Süreçler*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Kagarlitsky, B. (2007), *Çevrenin İmparatorluğu Rusya ve Dünya Sistemi*, Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Kasım, K. (2009), *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya*, Ankara: USAK Yayınları.
- Kotz, D. M. ve Weir, F. (2012), *Gorbaçov'dan Putin'e Rusya'nın Yolu Sovyet Sisteminin Çöküşü ve Yeni Rusya*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Riasanovsky N. V. ve Steinberg M. D. (2014) *Rusya Tarihi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yalçınkaya A. (2006), *Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düşümden Küresel Kördüğüme*, Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Yapıcı, M. İ. (2010) *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etmenler*, Ankara: USAK Yayınları.
- Yüce, Ç. K. (2006), *Kafkasya ve Orta Asya Enerji Kaynakları Üzerinde Mücadele*, Ankara: Ötüken Neşriyat.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

- Adam, L. B. (2013), Turkey's role in the South Caucasus, *Turkish Review*, 3 (3), 238-243.
- Ağacan, K. (2011), Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü, *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (içinde 57-104), Ankara: Berikan Yayınevi.
- Aslanlı, A. (2001), Tarihten Günümüze Karabağ Sorunu, *Avrasya Dosyası*, 7 (1), 393-430.
- Aslanlı, K. (2017), İran-Azerbaycan Ekonomik İlişkileri, *Analiz*, Ankara: İRAM.
- Aydın, M. (2004), Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, C. 2* (içinde 366-439), İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ayunts, A. (2014), Nagorny Karabakh Conflict Escalation and the Peace Process, *Caucasus Analytical Digest*, 65, 2-4.
- Cherniavskii, S. (2001), Russian Diplomacy in Transcaucasia, *Russian Politics & Law*, 39 (3), 5-19.
- Çelikpala, M. (2010), Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7 (25), 93-126.
- De Haas, M. (2009), Medvedev's Security Policy: A Provisional Assessment, *Russian Analytical Digest*, 62, 2-5.
- Demirağ, Y. (2013), Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası, *Rusya'nın Doğu Politikası* (içinde 249-280), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Dimitrakopoulou, S. ve Liaropoulos, A. (2010), Russia's National Security Strategy to 2020: A Great Power in Making?, *Caucasian Review Of International Affairs*, 4 (1), 35-42.
- Felgenhauer, P. (2009), After August 7: The Escalation of the Russia-Georgia War, *The Guns of August 2008 Russia's War in Georgia* (içinde 162-180), London: M. E. Sharpe.
- Freizer, S. (2014), Twenty years after the Nagorny Karabakh ceasefire: an opportunity to move towards more inclusive conflict resolution, *Caucasus Survey*, 1 (2), 109-122.
- Fukuyama, F. (1989), The End of History?, *The National Interest*, 16, 3-18.
- Gordadze, T. (2009), Georgian-Russian Relations in the 1990s, *The Guns of August 2008 Russia's War in Georgia* (içinde 28-48), New York, London: M. E. Sharpe.
- Huseynov, T. (2010), Mountainous Karabakh: New Paradigms for Peace and Development in the 21st Century, *International Negotiation*, 15, 7-31.
- Jafarova, E. (2011), EU Conflict Resolution Policy towards South Caucasus, *Connections: The Quarterly Journal*, 10 (3), 59-79.
- Jonson, L. (2001), The New Geopolitical Situation in the Caspian Region, *The Security of the Caspian Sea Region* (içinde 11-31), New York: Oxford University Press.
- Kakachia K., Meister, S. ve Fricke, B. (2018), Introduction, *Geopolitics and Security A New Strategy for the Caucasus* (içinde 6-17), Tbilisi, Berlin: Konrad Adenauer-Stiftung, Georgian Institute of Politics, German Council on Foreign Relations.
- Kanbolat, H. (2001a), Kafkasya Politikası ve Çeçenistan Savaşı, *Avrasya Dosyası*, 6 (4), 165-179.
- Kantarıcı, Ş. (2011), Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Ekseninde 'Güney Osetya' Sorunu, *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (içinde 229-288), Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kılavuz, İ. T. (2017), Dağlık Karabağ Müzakerelerinin Geleceği, *Avrasya Etüdüleri*, 52, 51-78.
- Larsen, J. (2017), *Georgia-China Relations: The Geopolitics of the Belt and Road, Policy Paper*, Tbilisi: Georgian Institute of Politics.
- Lussac, S. J. (2010), Ensuring European Energy Security in Russian 'Near Abroad': The Case of the South Caucasus, *European Security*, 19 (4), 607-625.

Makarychev A. ve Yatsyk, A. (2018), Russia's Cooperative Hegemony in the South Caucasus: A Retrospective Actualization of the Model, *Geopolitics and Security A New Strategy for the Caucasus* (içinde 74-100), Berlin: Konrad Adenauer-Stiftung, Georgian Institute of Politics, German Council on Foreign Relations.

Mikheidze, N. (2018), EU Global Strategy, Resilience of the East European Societies and The Russian Challenge, *Geopolitics and Security A New Strategy for the Caucasus* (içinde 266-282), Tbilisi, Berlin: Konrad Adenauer-Stiftung, Georgian Institute of Politics, German Council on Foreign Relations.

Ogan, S. (2011), Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Ekseninde 'Abhazya', *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (içinde 193-228), Ankara: Berikan Yayınevi.

Oktay, E. G. (2015), Avrupa Komşuluk Politikası ve Azerbaycan: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Bilig*, 75, 75-102.

Özdal, B. (2016), Orta Asya ve Kafkaslarda Bölgesel İhtilaflar, *Orta Asya ve Kafkaslarda Siyaset* (içinde 196-219), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özdal, B. (2017)., 4 Gün Savaşları'nın Trans-Kafkasya'daki Güç Mücadelesine Etkilerinin Analizi, *TESAM II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Quo Vadis Türkiye?, Bildiri Özetleri*, Bursa: TESAM Yayınları, 2017, 46.

Özdal, B. (2019). Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsü Sözleşmesi'nin Analizi, *Uluslararası İlişkilere Tarihsel Bakış, Prof. Dr. Refet Yinanç'a Armağan* (içinde 231-243), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Pamir, N. (2011), Güney Kafkasya ve Enerji, *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji* (içinde 345-394), Ankara: Berikan Yayınevi.

Pashayeva, G. (2012), Assessing The Impact of Track Two Initiatives on The Nagorno-Karabakh Peace Process, *Turkish Policy Quarterly*, 11 (3), 105-119.

Pritchins, S. (2019), Russia's Caspian Policy. *Russian Analytical Digest*, 235, 18 April 2019, 2-5.

Robert, J. (2001), Energy Reserves, Pipelin Routes and the Legal Regime in the Caspian Sea, *The Security of the Caspian Sea Region* (içinde 33-68), New York: Oxford University Press.

Sadri, H. A. (2012), Iran and the Caucasus States in the 21st Century: A Study of Foreign Policy Goals and Means, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 14 (3), 383-396.

Shiriyev, Z. (2014), 'August Heat': The Uncertain Trajectory of Nagorno-Karabakh's Conflict Resolution, *Caucasus Analytical Digest*, 65, 5-8.

Terry, J., Reeves Z. ve Suri, J. (2020), Russia, *Modern Diplomacy in Practice* (içinde 125-141), Switzerland: Palgrave Macmillan.

Tuncel, T. K. (2016), Güney Kafkasya'da 2-5 Nisan 2016'da Yaşanan 4 Gün Savaşı, *Ermeni Araştırmaları*, 53, 301-338.

Wolff, S., ve Rodt, A. P. (2013), Self-Determination after Kosovo, *Europe-Asia Studies*, 65 (5), 799-822.

Yalçınkaya, A. (2017), Kuruluşundan Günümüze Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 5, 1-16.

Yazgan, H. (2017), Black Sea Synergy: Success of Failure for the European Union, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 5, 67-78.

Yeniğün, C. ve Bolat M. A. (2010), Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı, *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları, C. 1* (içinde 457-486), Ankara: Nobel Yayınları.

İnternet:

“İran-Ermenistan ilişkileri yüksek seviyeye ulaştı”, *Ermeni Haber Ajansı*, 29.11.2017, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2017/11/29/%C4%B0ran-Ermenistan-Zarif/118191> (22. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

“Rusya, Abhazya ve Güney Osetya’nın bağımsızlığını tanıdı”, *Radikal*, 26.08.2008, <http://www.radikal.com.tr/dunya/rusya-abhazya-ve-guney-osetyanin-bagimsizligini-tanidi-895615/>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

“Saakashvili Says Pacific Island No Longer Recognizes Abkhazia”, *Radio Free Europe Radio Liberty*, 21.03.2013, <https://www.rferl.org/a/georgia-vanuatu-recognition-abkhazia/24992623.html>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

“Tuvalu withdraws recognition of breakaway Georgia regions”, *World Bulletin*, 01.04.2014, <https://www.worldbulletin.net/caucasus/tuvalu-withdraws-recognition-of-breakaway-georgia-regions-h132604.html>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Aslanlı, A. (2006), “Çin-Güney Kafkasya Ülkeleri İlişkileri”, *Türk Yurdu*, 95 (222), <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=3939>, (01. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Berktaş, D. “Savaşın Onuncu Yılı veya ‘Tarihin Tekerrürü’ “, *AVİM*, 14.08.2018, <https://avim.org.tr/Blog/SAVASIN-ONUNCU-YILI-VEYA-TARIHIN-TEKERRURU>, (10. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Bora, S. I., “China’s Growing Presence in The Caucasus”, *AVİM*, Commentary No: 2017/83, 01. 11. 2017, <https://avim.org.tr/en/Yorum/CHINA-S-GROWING-PRESENCE-IN-THE-CAUCASUS>, (23. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Dasgupta, S., “Putin Demands a Role in Eurasian Part of Belt and Road”, *VOA*, 04. 05. 2019, <https://www.voanews.com/europe/putin-demands-role-eurasian-part-belt-and-road>, (10. 09. 2019 tarihinde erişilmiştir).

https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, (23. 06. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Kaffed (a), “Abhazya-Gürcistan Cenevre Mutabakatı, 1993”, *Kafkas Dernekleri Federasyonu*, 15.06.2005, <http://www.kaffed.org/bilgi-belge/abhazya/item/181-abhazya-gurcistan-cenevre-mutabakati.html>, (03. 03. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Kaffed (b), “Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığının Politik Çözümü için Önlemler Deklarasyonu”, *Kafkas Dernekleri Federasyonu*, 15.06.2005, <http://www.kaffed.org/bilgi-belge/abhazya/item/156-gurcistan-abhazya-anlasmazliginin-politik-cozumu-icin-onlemler-deklarasyonu.html>, (03. 03. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Kanbolat, H (2001b), “The Geopolitics and Quest for Autonomy of the Armenians of Javakheti (Georgia) and Krasnodar (russia) in the Caucasus”, *Eraren.org*, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=en&Page=DergiIcerik&IcerikNo=228>, (01. 07. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Kantarıcı, ř. (2016), İıan Krizi Sırasında Açılan ‘Karabağ Dosyası’ ve Koçaryan’ın Paris’te Masadan Kaçışı, *Türk Yurdu*, 95 (223), <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=3952>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Lomsadze, G., “Syria formally recognizes Abkhazia and South Ossetia”, *eurasianet*, 29.05.2018, <https://eurasianet.org/syria-formally-recognizes-abkhazia-and-south-ossetia>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Papşu, M., “Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığının Dünü, Bugünü, Çözüm Perspektifleri”, *Kafkas Dernekleri Federasyonu*, 15.06.2005, <http://www.kaffed.org/bilgi-belge/abhazya/item/85-gurcistan-abhazya-anlasmazliginin-dunu.html>, (03. 03. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Şenyurt, A.H., “İıan-Ermenistan İlişkileri: Tecride Karşı Dayanışma”, *Bilgesam*, 27.08.2012, http://www.bilgesam.org/incele/162/-iran-ermenistan-iliskileri--tecride-karsi-dayanisma/#.W_rMbOKhnIV, (25. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Therme, C. (2011), *Iranian Foreign Policy Towards The South Caucasus: Between Revolutionary Ideals And Realpolitik*, https://www.academia.edu/3224368/Iranian_Foreign_Policy_towards_the_South_Caucasus_Between_Revolutionary_Ideals_and_Realpolitik (07. 06. 2020 tarihinde erişilmiştir).

Yıldırım, E., “Boris Yeltsin ve 1993 Anayasa Krizi”, *Birikim*, 23.03.2017, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/8229/boris-yeltsin-ve-1993-anayasa-krizi#.W2AukLh9jIV>, (31. 07. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Hamilton, R. E., *August 2008 and Everything After: A Ten-Year Retrospective on the Russia-Georgia War, Black Sea Strategy Papers*, Philadelphia: Foreign Policy Research Institute, October 2018, <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2018/10/final-bssp-1-hamilton.pdf>, (01. 03. 2018 tarihinde erişilmiştir).

“Russia Endorses Six-Point Plan”, *Civil.ge*, 12.08.2008, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=19069>, (12. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

“Minsk Grubu'nun müzakere çıkmazı”, *Sputniknews*, 23.10.2012, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/daglik-karabagda-cozum-girisimleri-agit-minsk-grubunun-muzakere-cikmazi>, (13. 07. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Sanamyan, E., “China in the Caucasus”, *The Diplomat*, 06.02.2016, <https://thediplomat.com/2016/02/china-in-the-caucasus/>, (22. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Karaca, R. K., Çin, Kuşak Yol ve Türkiye, *DARD Raporları 1*, 17.07.2019, <https://www.diplomasiarastirmalari.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/1-2019-DARD-RAPOR.pdf>, (02. 08. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Bizaer M., “Iran drawing closer to Azerbaijan”, *Al-Monitor*, 09.11.2017, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/11/iran-azerbaijan-ties-russia-aliyev-rouhani-expansion.html>, (26. 11. 2018 tarihinde erişilmiştir).

Extended Summary

Throughout its history, the Trans-Caucasus has been an important geopolitical and geostrategic region that has attracted the attention of many states, empires and political units, from the Abbasids, the Ottoman Empire, the Mongols to the Safavids. Political units that Russians established were among themselves as well. The geopolitical interest of the Russians to the Caucasus traced back to 914. Sviatoslav, who was among Russian Knezes extended their conquests to Kuban. Knez Vladimir II made raids to Baku through the Caspian Sea between 918 and 943. Besides, during the Kievan Rus Period, Russians communicated with the Region through Armenian merchants. Until between 10th and 16th century Russian influence toward Trans-Caucasus was undulant. Russians made power struggle against Turks and Mongols in the Region. Ivan IV (The Terrible) reign was important turning point for both Russian hegemony over Trans-Caucasus and Russian history. Ivan IV's conquest of Kazan in 1552 and Astrakhan 1556 were important step for Russian expansion toward east and south.

Ivan IV's raids to Caucasus were crucial for Trans-Caucasus hegemony. But the first comprehensive military operation to Trans-Caucasus was organized during the Peter I (The Great) era. Peter the Great organized a military operation to Trans-Caucasus after the Great Northern War had been ended up with Treaty of Nystad. Tsardom of Russia controlled northern shores of the Caspian Sea in 1712, then captured Derbend in 1722 and Baku in 1723. These steps were important for Russian hegemony in Trans-Caucasus. Besides these developments, the Tsardom of Russia strengthened its hegemony in the Caspian Region via signing Istanbul Treaty with the Ottoman Empire in 1724. After death of Peter the Great the Tsardom of Russia could not maintain its hegemony over Trans-Caucasus and was obliged to fall back from regions occupied with Rasht Treaty signed in 1732 and Ganja Treaty signed in 1735. Although the Tsardom of Russia lost its superiority in the Trans-Caucasus after Peter the Great, as Peter says, the Russian advance towards the Caucasus became as turtle, slowly but surely.

When Georgian King Erekle II accepted the Russian protectorate against Ottoman Empire with Georgievk Treaty in 1783 in Catherine II (the Great) Era, destiny of Trans-Caucasus was begun to write by Russians. Then Tsardom of Russia annexed the eastern part of Georgia in 1801, the western part of Georgia in 1804 (Mingrelia and Imeretia) in Alexander I era. After annexation of Georgia, the Tsardom of Russia occupied Baku and Kuba Khanetes in 1806, Talysh Khanete in 1809 and Abkhazia in 1810. The Tsardom of Russia became the only hegemonic power in Trans-Caucasus with results of Treaty of Turkmenchay in 1828 signed with Qajar Iran and Treaty of Adrianople in 1829 signed with the Ottoman Empire. After these two treaties Trans-Caucasus was begun to be administrative unit of the Tsardom of Russia. As of the second quarter of the 19th century, the Region was turned into a domestic political issue from diplomatic issue in terms of Russians.

After prevailing against Qajar Iran and Ottoman Empire, the only hegemon power in the Region was the Tsardom of Russia. Russians, the only hegemonic power in the Region for more than 150 years, except for the five years after the Bolshevik Revolution, lost their dominance after the collapse of the USSR. Trans-Caucasus republics which became de jure independent in 1991 developed their relations as well as regional powers such as Turkey and Iran, global powers such as the USA, EU and the PRC. Although it is not possible to completely prevent the inevitable dynamics of the "New Great Game" for the RF which does not want any actor to gain power in its Near Abroad, RF aimed to maintain its control through frozen conflicts in newly independent Trans-Caucasus republic and take part in diplomatic processes for the solution of the conflicts. RF used diplomacy in its relations with both regional/extra-regional powers and Trans-Caucasian states in realist framework for its interests. As it's understood that Trans-Caucasus diplomacy of RF has two dimension. First dimension is the unconsiderable dynamics of New Great Game. Second dimension is the historical background of Russian hegemony over newly independent Trans-Caucasus republics. This dimension can't be based on de jure equality, because it contains structural inequality. So RF has become the indispensable part of problems in the Region. In our study, we will analyze the diplomatic maneuvers of the RF in Trans-Caucasus in the post-Cold War Era, how the RF used diplomacy in its foreign policy especially in the context of RF's relations with the Trans-Caucasus republics.

Terörizmle Mücadele Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi ve İkna Süreçlerinin Uygulamadaki Rolü

Public Diplomacy As a Method For Struggling Terrorism and The Role of Persuasion Processes in Practices

Haluk Karadağ (PhD)¹

İsmail Sıkı²

¹Başkent University, Department of International Relations

E-mail: hkaradag@baskent.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0001-7577-763X

²Gendarmerie and Coast Guard Academy, Lecturer

E-mail: ismailsiki@gmail.com

Öz

Güvenlik çalışmalarının bir alt unsuru olan terörizm alanında özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 2001 yılında meydana gelen 11 Eylül saldırılarının ardından paradigmatik bir değişim yaşanmıştır. Söz konusu değişim uluslararası güvenlik örgütü olarak anılan Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü (NATO)'nün beşinci maddesini tarihte ilk defa yürürlüğe sokmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrasında varlığı sorgulanan örgütün ajandasına dahil edilmiş olan belirsizlik, istikrarsızlık, çok yönlü tehdit ve risk tanımları terörizmle mücadelede ucu açık bir sürecin başlamasına neden olmuş; bununla birlikte farklı birçok alan ve disiplinin terörizm alanına ilgi duymasını sağlamıştır. Bu çalışmada Joseph S.Nye tarafından ortaya atılan ve neoliberal bakış açısına sahip bir kavram olan yumuşak güç ve yumuşak gücün bir tekniği olan, kamu diplomasisi kavramının güvenlik ve terörizm alanındaki uygulanabilirliği incelenmiştir. Bununla birlikte, kendi içerisinde başlı başına bir diyalektik bakış açısının yansıması olan yumuşak güç ve terörizm kavramlarının, terör örgütlerinin zayıflatılması ve mümkün olduğu takdirde ortadan kaldırılması amacıyla hangi enstrümanlar yoluyla kullanılabilirliğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Çalışmada tarihsel süreçte istimalet politikası biçiminde adlandırılan, ancak güvenlik ve terörizm alanında henüz yeni bir kavram olarak ortaya çıkan kamu diplomasisi tekniğinin, uygulama alanı olarak terör örgütlerine katılan insanların çeşitli metodolojiler kullanarak örgütten ayrılmasını amaçlayan 'ikna süreçleri' örneği ele alınmıştır. Ayrıca kamu diplomasisi uygulamalarının güvenlik ve terörizm çalışmalarında kullanılabilir olduğu genel önermesinin doğruluğunu test ederek mevcut terörizm literatürüne katkı sağlama düşüncesindedir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak güç, kamu diplomasisi, terörizm, ikna süreçleri

Abstract

There has been a paradigm change in terrorism studies which is a subfield of security studies, especially after the 9/11 attacks in the United States. This substantial change forced NATO to put into practice article 5 for the first time in the history of the organization. New job descriptions were included in the agenda of the organization such as struggling with uncertainty, instability, and multifaceted threats after the Cold War which initiated a new phase however, caused several fields and disciplines interested in terrorism. In this study, it is explored the extent to which can public diplomacy as a technique of soft power be used, which was coined by Joseph S.Nye and associated with neoliberalism, under the categories of security and terrorism. In addition to that, it attempts to find out the instruments for weakening and eliminating the terrorist organizations with the dialectical concepts of soft power and terrorism. This study is also aiming at a detachment of terrorists from the organization by using a new methodology of “persuasion processes” in public diplomacy as quite a new concept in the security and terrorism studies, which was known as “istimalet policy” in the history. Furthermore, it is aiming to contribute to the literature of terrorism by testing the hypothesis of the applicability of public diplomacy techniques in security and terrorism studies.

Keywords: Soft power, public diplomacy, terrorism, persuasion processes

Giriş

Güvenlik tüm insanlık için tarihin her döneminde ön planda yer almıştır. Bireyin güvenliği dışsal tehditlere karşı ilkel topluluklardan itibaren içerisinde yer aldığı ve mensubu bulunduğu gruplara ait olmuş ve kolektif savunma durumu ile çözüme kavuşturulmuştur. Ulus devletlerin ortaya çıkışıyla güvenlik sağlama sorumluluğu “devlet” adı verilen üst otoriteye devredilmiş ve kamunun güvenliğini sağlayan profesyonel koruyucu olarak isimlendirilebilen kolluk kuvvetleri ortaya çıkmıştır. Devletlerin ortaya çıkışıyla birlikte, bireyin mi devlet için yoksa devletin mi birey için var olduğu hususu ideolojik bir bakış açısı ile ele alınmış ve hatta devletlerin yönetim biçimleri üzerinde belirleyici olmuştur. Realistlerin hakim görüşüne göre bireyin varlığı devletin varlığına bağlı iken liberallerin bakış açısına göre devletler bireyler için var olmaktadır. Liberal kuramın önde gelen düşünürlerinden Adam Smith’e göre devleti yöneten iktidarların üç temel vazifesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sorumlu olduğu toplumu diğer toplumların uyguladığı her türlü şiddet ve adaletsizlikten korumaktır. İkinci vazifesi mümkün olduğunca toplumun her bir ferdi için diğer fertlerin şiddet ve adaletsizliğinden muhafaza etmektir. Üçüncü ve son görevi ise topluma katkı sağlayacak kurum ve kuruluşlar ortaya koyarak mevcut düzeni kamu yararına

idame ettirmektir (Smith, 1976: 689-723). Smith’in devletin temel vazifesi olarak ifade ettiği vatandaşların korunması ve adaleti sağlama hususları ardılı birçok düşünür tarafından da ele alınarak incelenmiştir.

Uluslararası İlişkiler disiplininin Hans J. Morgenthau, Kenneth Waltz, Stephen Walt ve John Mearshiemer gibi realist düşünürler gücü devlet ile özdeşleştirerek sert güç biçiminde nitelendirirken; neoliberal düşünürlerden Joseph S.Nye gücü, devletin elinde bulunan ama yumuşak güç şeklinde de kullanılabilen bir araç olarak ifade etmektedir. Yapmış olduğu tanımda Nye sert gücü “bir kimsenin yapmak istemediği şeyi zorla yaptırabilme yetisi” olarak belirtirken; yumuşak gücü “karşı tarafı baskı ve zorlamadan ziyade cezbetmek suretiyle istenilen sonuçları elde etmek” olarak tanımlamaktadır (Nye, 2004: 256). Diğer bir ifadeyle yumuşak güç, istediğini zor kullanmak veya para vermek yerine, kendine çekme yoluyla elde etme becerisidir. Bir devletin yumuşak gücü kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının cazibesinden ileri gelir. Çünkü baştan çıkarmak her zaman zor kullanmaktan daha etkilidir ve demokrasi, insan hakları, kültürel unsurlar ve bireysel fırsatlar gibi değerler fazlasıyla baştan çıkarıcı olmaktadır (Nye, 2005: 5-6). Bu nokta nazarı itibarıyla yumuşak güç

devletler tarafından ortaya konulan ancak doğrudan onların kontrolünde olmayan ve çıkarlarını gerçekleştirmek için özel çaba sarf etmediği bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak gücün devlet tarafından kontrol edilen, yönlendirilen ve amaç odaklı hale getirilmiş biçimi ise ‘kamu diplomasisi’ olarak ifade edilmektedir (Karadağ, 2016: 45).

Bu çalışmanın temel amacı ve argümanı devletin resmi organları tarafından yürütölen kamu diplomasisi uygulamalarının genelde güvenlik alanında özalde ise terörizm faaliyetlerinde kullanılabilirliğini ortaya koymak ve etkinlik ölçümünü yapabilmektir. Açık olarak ifade etmek gerekirse terör örgütlerinin varlıklarını sürdürebilmek için ellerinde bulundurduğu en temel vasıta insan unsurudur. İnsan faktörü olmadan, ellerindeki en güçlü ve en büyük araç olan şiddet, arzu ettikleri ölçüde görünörlük ve süreklilik arz etmemektedir. O halde terör örgütlerini zayıflatmanın zor fakat en etkili yolu, terör örgütlerini en kritik kaynakları olan, insan kaynağından yoksun bırakmaktır. Bu noktada terörizmle mücadele stratejilerini sert güç unsurlarına dayandıran devletlerin yumuşak güç unsuru olan kamu diplomasisi uygulamalarını terörizmle mücadelede bir teknik olarak uygulayıp uygulayamayacağı düşüncesinin uygulandığı taktirde nasıl bir sonuç ortaya koyabileceği değerlendirilmiştir. Daha önce, örgüt mensubu bireyleri terör örgütünden koparmayı hedef alan; özellikle Türkiye ele alındığında kapsamlı ve sistematik bir çalışma ortaya konulmamıştır. Bu nedenle, böyle bir çalışmada; neticenin alınması, güvenilirliğinin test edilmesi için üç yıllık bir süre geçmesi beklenmiştir. Üç yıl boyunca sürdürölen uygulamalarda olumlu sonuçların elde edilmesiyle birlikte, ikna süreçlerinin kamu diplomasisi uygulaması tekniği olarak terörizmle mücadelede kullanılabilirliği ortaya çıkmıştır.

Kamu Diplomasisi ve Terörizm

Uluslararası literatürde kamu diplomasisi kavramı ilk defa Soğuk Savaş dönemi yıllarında 1965’te ABD’nde Tufts Üniversitesi dekanı Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır. Gullion söz konusu kavramı ortaya koyduğunda ABD’nin

sahip olduğu demokratik normlar ve değerlerin Sovyetler Birliği ile ona bağlı uydu devletlerde yaşayan halklar üzerinde etkili olacağı görüşüne sahipti. Aradan geçen zaman Gullion’un düşüncesini doğrulamış ve kavramın önemi günümüzde daha da artarak kapsamlı bir betimlemeye dönuşmüştür. Bu bağlamda kamu diplomasisi “devletlerin iç veya dış politikada kullandığı resmi kanalların dışında birey, grup, örgüt, şirket vb. unsurları devreye sokmak suretiyle hedef kitleyi etkileyerek ve ikna ederek arzu ettiği çıkarlarını gerçekleştirmek” olarak tanımlanmaktadır (Karadağ, 2016: 19-20).

Bahse konu tanımdan hareketle çalışmanın temel sorunsalını da içerecek şekilde önemli bir soru akla gelmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin hedef kitesini terörist gruplar gibi kanun dışı yapılar oluşturabilir mi? Ya da Eric Hoffer’in eserinde tanımladığı gibi ‘kesin inançlı’ olarak ifade ettiği illegal kitleler (Hoffer, 2019) ve hatta silahlı gruplar sert güç dışında başka bir alternatif yola başvurmak suretiyle etkisiz hale getirilebilir mi? Realist devlet perspektifinden hareketle bu sorulara verilecek kolay bir cevap bulunmamaktadır. Bununla birlikte, normal koşullarda terörist gruplar biçimindeki yapıların öznesini, insan faktörü oluşturduğundan ve bir sosyal ve psikolojik varlık olan insanın da ikna edilebilir olmasından yola çıkıldığında (Cialdini, 2017:32-34); söz konusu sorulara bir nebze de olsa cevap bulmak kolaylaşmaktadır. Çalışma, incelediği konu itibarıyla özgünlüğünü bu noktadan almakta ve terörist gruplar gibi illegal yapılanmalar özelinde hipotezini doğrulama amacını taşımaktadır. Çalışma kapsamında incelenen bölücü ve ayrılıkçı illegal yapılanma, PKK/KCK terör örgütü olarak ele alınmış ve ikna süreçleri adı geçen örgüt mensupları üzerinde uygulanmıştır.

Kısaca ifade etmek gerekirse devletler etki araçlarını kullanmak suretiyle güç parametrelerini belirlemektedirler. Güçlü devletin çıkarlarını gerçekleştirmek için, etki araçlarını en etkin şekilde kullanan devlet olarak görölmesi, abartılı olmayacaktır. Ancak devletlerin elindeki etki araçları bir köşede hazır bekleyen enstrümanlardan

oluşmamaktadır. Söz konusu araçlar devletler tarafından yaratılmaları halinde kullanılabilmekte ve iki temel kategoride ele alınabilmektedir. Birincisi realist paradigmanın klasiği olarak nitelendirilebileceğimiz sert güç şeklinde ifade edilebilen etki aracı diğer ise yumuşak güç diye tabir edilen etki araçlarıdır. Sert güç kapsamında kullanılan araçlar, başta askeri güç olmak üzere zorlayıcı enstrümanları kapsamına almaktayken; yumuşak güç bağlamındaki etki araçları ikna süreçlerine dayalı (persuasion) hususları barındırmaktadır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 64-65). Söz konusu etki araçlarının bir devlet politikası biçiminde uygulanması, kısacası tezahürü ise kamu diplomasisi biçiminde gerçekleşmektedir. Geçmişte Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk yıllarında istimalet politikası olarak kullanılmış olan kamu diplomasisi kavramı "bir kimseyi, bir şeyi kabule yatkın hale getirmek, fethedilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma" şeklinde ifade edilmiştir (İnalçık, 2000: 453). Etimolojik açıdan incelendiğinde ise çeşitli sözlüklerde uyma, meyl etme, tatlı sözle kandırmaya çalışma, ikna etme (Meydan Larousse, 1979: 520), gönül çekme (Develioğlu, 1970: 551), cezbettirmek, meylettirmek (Yeğin, et.al., 1993: 475) gibi kavramlarla açıklanmıştır. Böylece devletler bir politik tercih olarak kamu diplomasisi temelinde yürütölen ikna faaliyetleri yoluyla çıkarlarını gerçekleştirme veya diğer bir ifadeyle kalpleri ve gönülleri fethetmek suretiyle düşman topraklarda dahi yürüttükleri politikalarda başarıya ulaşabilmektedirler. Netice itibarıyla terörlle mücadele faaliyetlerinde kamu diplomasisi uygulamalarının ikna süreçleri yöntemlerini uygulamak suretiyle olumlu ve sonuç alıcı biçimde kullanılabileceği değerlendirilmiştir.

Özü itibarıyla bu makale, yukarıda da bahsedildiği gibi, kamu diplomasisi uygulamalarının terörlle mücadele pratiklerinde bir karşılığı olup olmadığını araştırmayı amaç edinmektedir. Bunun için İçişleri Bakanlığı'nın merkezi denetim ve kontrolünde, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından 2017 yılından itibaren yürütölen PKK/KCK ile mücadelede ikna süreçleri çalışmaları incelenmiştir. Böylelikle bu tür

merkezi bir koordinasyonla ilk defa, sistematik olarak ele alınarak icraata geçirölen ikna süreçlerinin, nasıl şekillendiği ve elde edilen kazanımların neler olduğu ortaya konulmaya çalıřılmıştır¹. Çalışmada kamu diplomasisinin etki araçları arasında yer alan ve hedef kitlenin ikna edilmesinde önemli rol oynayan; yerel kültür, ulusal ve uluslararası medya, ikna metodolojilerinin kullanılması ve ikna süreçlerine uygun bir teşkilat yapısı gibi hususlardan, ikna süreçleri uygulamaları kapsamında etkin olarak yararlanılmıştır.

Terörlle Mücadelede Kamu Diplomasisi Oluşum ve Uygulama Basamakları

Konuya tafsilatlı bir giriş yapmadan önce kamu diplomasisi kavramı ile terörlizm arasındaki ilişkiye, kısaca yapıtaşı olarak ifade edilen oluşum ve uygulama basamaklarına değinmek yerinde olacaktır. Kamu diplomasisinin terörlle mücadele mimarisinde altı adet oluşum ve uygulama basamağı bulunmaktadır. Bu basamaklar kavramın anlaşılması ve uygulanmasında kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bunlardan ilk ikisi kamu diplomasisi için temel teşkil eden ve diğerlerine nispetle daha önemli olan *ekonomik altyapı* ile *kültürel altyapıdır*. Diğer dördü ise bu iki temel yapıtaşı üzerinde taşıyıcı kolonlar biçiminde ifade edilebilecek *iletişim ve medya*, *teknolojik altyapı* ve *mevcut teknolojiyi kullanabilme*, terörlle mücadelede kamu diplomasisi planlama ve uygulamaları için *uygun bir teşkilatlanma* ve ulusal ve uluslararası ortamda *ikna edicilik* olarak ifade edilebilir.

Devletler nezdinde; terörlle mücadele kapsamında ekonomik altyapı, kültürel altyapı ile birlikte daha önce de zikredildiği üzere, kamu diplomasisi uygulamalarının başarısı için en temel iki parametreyi oluşurmaktadır. Diğer dört unsurun başarılı şekilde uygulanabilmesi için maddi olanakların güçlü olması gerektiği aşıkardır. Örnek vermek gerekirse etkin bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütebilmek maksadıyla

¹ Çalışmada kullanılan veriler İçişleri Bakanlığınca araştırmacılara sağlanan mülakat ve özeleştiri raporlarından istifade ederek ortaya çıkarılmış ve analiz edilmiştir.

güçlü bir teknolojik altyapıya sahip olabilmek ve kuvvetli bir teşkilat meydana getirebilmek için maddi olanakların geniş olması gerekmektedir.

Yine kültürel normların derinliği ve gelişmişliği terörizmle mücadelede kullanılan kamu diplomasisi uygulamalarında kolaylık sağlayan önemli bir faktör konumundadır. Örneğin Türk toplumunun kültürel dokusunda aile özel bir yere sahiptir. Özellikle Batı toplumlarında görülen, on sekiz yaşını dolduran çocukların aile ile ilişkisini sınırlandırması hususuna Türk toplumunda pek sık rastlanılmamaktadır. Aile içerisinde en sağlam bağlar özellikle anne ve çocuk arasında cereyan etmektedir. Sevgi, şefkat, huzur gibi kelimeleri bünyesinde barındıran anne ile çocuk arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisi yoğun biçimde devam etmektedir. Son dönemde Diyarbakır'da çocukları terör örgütleri tarafından kandırılan/kaçırılan ailelerin inisiyatifi ile başlamış olan ve adına "evlat nöbeti" denilen olgu söz konusu kültürel öğelerin yansımından başka bir şey değildir (Gündüz, 2020). Ayrıca yine Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgesine özgü bir anlayış olan, statü odaklı davranış kalıpları, güce sahip olanın gücünü sonuna kadar kullanacağına duyulan inancı işaret etmektedir. Statü odaklı yapılar gücü elinde bulundurandan beklentilerini de karşılama talep ederler. Bu bağlamda, Devlet kurumlarının söz konusu gücü adaletli ve anlayışlı biçimde kullandıkları varsayımının terörle mücadelede uygulanacak kamu diplomasisi faaliyetlerine olumlu yönde katkı sağladığı görülmektedir.

İletişim ve medya; teknolojinin de sağlamış olduğu imkanlarla, hem yurt içinde hem de uluslararası ortamda, terörizmle mücadele sürecinde mesajların iletilmesinde kullanılan etkili bir enstrüman konumundadır. Örtük ve açık her türlü mesajın hedef kitleye ulaştırılmasında, yerine göre teknolojik altyapının desteği ile birlikte; basılı, işitsel ve görsel medya ile dijital medya platformlarının büyük rolü bulunmaktadır. PKK/KCK özelinde bu konu daha ziyade farklı bölgelerde farklı iletişim kanallarının kullanılmasını gerektirmiştir. Kırsalda bulunan teröristlerin akıllı telefon, televizyon ve internet gibi araçlara ulaşımının kısıtlı olduğu veya örgüt tarafından kullanımının yasaklandığı durumlarda;

mesajların yerel radyo kanalları ile açık veya örtük biçimde gönderilmesi sağlanabilmektedir. Bununla birlikte yurt içinde yerleşim yerlerinde, yurt dışında ise Suriye'de ve Irak'ın kuzey bölgesinde bulunan terör örgütü mensuplarının akıllı telefon, televizyon ve internet gibi iletişim araçlarına erişimleri kısıtlanmadığı için açık veya örtük mesajlara maruz kalmaları daha kolay olmaktadır.

Böylece hem örgüt mensuplarının hem de aile ile yakın çevrelerini etkileyebilecek bahse konu mesajların, örgütün gerçekliğini aşğılamadan yalın bir dille, taraf tutmadan, belli öncüller tasarlanarak ve bir uyarıcı olarak elemanlara iletilme imkanı ortaya çıkmaktadır. (Kahneman, 2011: 52-58). Bu şekilde bireyin sevdiğini arkada bırakıp gittiği, hayatta kalma süresinin kısa olduğu organizasyonel yapıda kendisi için bir gelecek bulunmadığı gibi gerçekliklerin farkına varabildiği (Kahneman,2011:334-341) görülmüştür. Ayrıca örgüt yaşantısının yoksunluklarının basit ve çarpıcı bir dille anlatılacağı belgeseller ile duygulara hitap eden söylemlerin reklam panoları üzerinden aktarılması da terörizmle mücadelede kamu diplomasisi uygulamalarının kullandığı enstrümanlar arasında yer almaktadır (Yeni Şafak, 2019). Uyarıcıdan fakir bir çevrede yaşayan bireyde farkındalık oluşturabilmenin bir yolu da onu farklı öncüllerle kendi iç dünyasına yönlendirmektir (Thaler ve Sunstein, 2009: 70-72). Bununla birlikte örgütten kaçıp yeni bir yaşam kuranların yaşadıkları süreçleri anlattıkları röportajların görsellerle desteklenmek suretiyle örgüt mensuplarına, yakın çevrelerine ve ailelerine ulaşacak şekilde yayımlanması, bir yandan örgütten kaçış mekanizmalarını desteklerken diğer yandan örgüte katılımların önüne geçebilmektedir (Sıkı, İlhan ve Güven, 2018b: 111-13).

Teknolojik altyapı ve mevcut teknolojiden yararlanma hususu da terörizmle mücadelede kullanılan kamu diplomasisi uygulama basamaklarından birisini oluşturmaktadır. Burada en önemli husus televizyon, radyo, internet gibi telekomünikasyon teknolojilerinden azami derecede istifade etme durumudur. Bu tür imkanların çok kısıtlı olduğu bölgelerde araçlar başta olmak üzere farklı kişi ve araçlardan istifade

ile haberleşme imkanları yaratılabilmektedir. Kamu diplomasisi uygulama basamaklarından bir diğeri de uygun bir teşkilatlanmanın varlığıdır. Bu itibarla icra edilecek kamu diplomasisi faaliyetlerinin kimler tarafından uygulanacağı ve başarılı ve etkin bir uygulama için nasıl bir teşkilat yapısına ihtiyaç duyulduğu önem arz etmektedir. Böyle bir yapı, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, alanında uzman personelden oluşan ikna süreçleri uzmanı (İSU) timleri adı altında teşkil edilerek, insan psikolojisinin temel özelliklerinden birisi olan karar süreçlerine nüfuz edebilecek şekilde ve yukarıda sayılan diğer basamakları koordine edecek biçimde faaliyete geçirilmiştir. İçerisinde muhakkak bir kadın personelin bulunduğu İSU timleri, örgüt mensubu olan bireyi terör örgütünden kaçma davranışına yönlendirebilecek tutum ve davranış değişikliğine götüreceği süreçleri hazırlayan ve koordine eden kişilerden oluşmaktadır. İSU timleri sayılan faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri bir hazırlayıcı eğitim programı takip etmektedirler. Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde teşkil edilen İSU timleri ikna süreçleri uygulamaları kapsamında terörizmle mücadelede etkin rol oynamış ve oynamaya devam etmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 25/26.11.2019. Akşam Gazetesi, 2020 ve Sabah Gazetesi, 2019).

Terörizmle mücadele kapsamında kamu diplomasisi uygulama basamaklarının sonuncusu olan ve bu alanda kamu diplomasisi uygulamalarının anahtarı konumunda bulunan ikna süreçleri aşaması çalışmanın odak noktasını teşkil etmektedir. Pratikte diğer oluşum ve uygulama basamaklarıyla da etkileşimli olan ikna süreçleri aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

İkna Süreçleri ve Terörizm

İnsan kaynağını hedef alan alternatif ve özgün çalışmalardan birisi terör örgütlerinde faaliyet gösterenlerin, ikna yöntemiyle terör örgütlerinden kopmalarını sağlamaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse çalışmanın amacı şiddet gibi son derece sert ve yıkıcı bir aracın karşısına, ikna süreçleri gibi başlı başına asimetric bir araç getirmek olarak ifade edilmektedir. En basit tanımıyla ikna; kişide

geçici süreli de olsa, tutum veya davranış değişikliği yaratabilen süreçtir (Ana Britannica, 1988: 504). Böyle bir bilişsel ve duyuşsal sürecin arzu edilen sonucu doğurabilmesi, ikna için seçilen öznenin bilişsel ve duyuşsal dünyasının temel özellikleriyle bilinen diğer yöntemlerin birbiriyle uyumlu bir şekilde tasarlanarak kullanılabilmesine bağlıdır. Bu tür bir uygulama sürecini, herkes ve her durum için ortak çözüm yaklaşımıyla sonuca götürmek oldukça zordur. Bireyin ikna metodolojisinde izlenen yolun en belirgin özelliği, tamamen kişiye özel olarak tasarlanmış süreçlerden oluşmasıdır. İkna edilecek kişiye özel tasarlanan bu modeli birey, uygulamada kendisine çok yakın ve normal olarak benimsemekte, bir aşamadan sonra artık olaylar bireyin kendi tasarladığı bir sürece dönüşmektedir (Cialdini,2016).

Çalışmanın merkezindeki özne insan olduğu için ikna süreçleri analizinde öncelikle analiz edilmesi gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; insanı kuşatan çevredeki hangi unsurların, bireyin terör örgütlerine katılmasını kolaylaştırdığı veya bireyi örgüte yaklaştırdığıdır. Bu etkenler bireyi örgüte çeken sebepler olarak değerlendirilmiştir (Vergani, Iqbal, Ilbahar ve Barton, 2018:8-11). Bireyi örgüte çeken sebepler ortaya konabildiğinde, bireyin katılım motivasyonunu anlamak kolaylaşmaktadır. Dahası birey neden örgüte katılıyor sorusunun bugüne kadar sosyal ve akademik çevreler tarafından dile getirilen yanıtlardan daha farklı ve değişik cevapları olduğu görülmüştür. Bireyi örgüte çeken sebepler tüm yalınlığıyla ortaya konulmaya başladığında iki temel sorun alanı da belirgin biçimde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu alanlardan birisi bireyin gelişim psikolojisi kapsamında kişinin içinde bulunduğu evreden kaynaklanan temel psikolojik etkenlerdir (Vergani, Iqbal, Ilbahar ve Barton, 2018:11).

Bu çalışmada ele alınan öncelikli hedef kitle ergenlik ve geç ergenlik dönemi olarak tanımlanan 13-25 yaş arasındaki ergenlerdir. Bu nedenle ergenin örgüte katıldığı dönem itibarıyla içinde bulunduğu psikolojik sürecin özelliklerinin nasıl ve hangi temalarla istismar edildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çözümleme

yöntemiyle bireyi örgüte çeken bireysel ve çevresel faktörler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu noktada ikinci alt inceleme alanı olan *çevresel özelliklere* de bakmak gerekmektedir (Doosje, Moghaddam vd.,2016:81). Çevresel özellikler de kendi içinde birincil çevre ve ikincil çevre olarak iki kategoriye ayrılmıştır. *Birincil çevre* ya da en yakın çevre olarak tanımlanan çevre kolaylıkla öngörülebileceği gibi aile, çok yakın çocukluk arkadaşı, derin duygusal bağla bağlanmış akrandır. *İkincil çevre* ise aile dışında kalan, okul, akrabalar, akran etkileşiminin yoğun yaşandığı çevre olarak ele alınmaktadır.

İkinci husus ise bireyin terör örgütünün hakim olduğu fiziksel ve zihinsel çevreden kaçıp, normal hayatına geri dönememe hususudur. Bu konuda alanda yapılmış tespitlerin genelde vurguladığı konular neredeyse ortaktır. Fakat bu tespitler yüzeysel ve mekanik bir örgütsel davranış sayılıştından istifade edilerek ortaya konulmuştur. Çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular bize, birey ve grup gibi iki temel aktör arasındaki etkileşimin farklı yönlerini göstermiştir. Özellikle terör örgütlerinin oluşturdukları örgütsel işleyiş ve rutinlerin birey üzerinde oluşturduğu etkinin sonucunda, bireyin deneyimlediği bilişsel ve duyuşsal süreçlerin özelliklerini daha detaylı görebilme imkânı elde ettiğimizden, bireyi örgüt içinde tutan sebepler daha anlaşılır ve zengin bir repertuvara oturtulabilmiştir.

Bu iki husus aynı zamanda bireyin örgüte yakınlaşma ve katılım sebeplerini açığa çıkarmayı kolaylaştırarak, bireyi örgüt içinde tutan mekanizmayı daha anlaşılır hale getirdiğinden, örgütün iç dinamiklerine yaklaşma imkânı artmaktadır. Bu da bize örgütü daha iyi tanıma ve zihinsel süreçlerine nüfuz edebilme olanağı vermektedir.

Temel Problematik, Varsayımlar ve Bulgular

Şiddet gibi son derece sert, tahripkâr, korkutucu, endişe ve paniğe sevk edici, güçlü ve etkili bir araç karşısına çıkarılan ve şiddetle mukayese kabul etmeyecek kadar yumuşak ve askeri olmayan bir araç olan ikna süreçlerinin, güvenlik kuvvetleri tarafından etkin bir şekilde kullanılması aslında yumuşak güç unsuru olan kamu diplomasisi

yöntemlerinin söz konusu alanda işlevselliğini koruduğunu göstermektedir. Bunun en temel sebebi insan unsurunu içerisinde barındırmasıdır. Terörizmle mücadele üzerine teşkil edilecek ikna yöntemleri, aynı zamanda terör örgütlerinin varlıklarını mümkün kılan insan unsurunun hangi nedenlerle terör örgütlerine katıldıklarını, hangi gerekçelerle terör örgütlerinde kalmaya devam ettiklerini ve neden terör örgütlerinden ayrılmak istediklerini de ortaya çıkaracaktır. Bu durum grup süreçleri kadar, bireyin motivasyon unsurlarını ortaya çıkaracak alanların çalışılmasını kapsayacak şekilde bir araştırma tasarımına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Terör örgütlerinin en önemli kaynaklarından birisi olan insan unsuru, terörizmle mücadele kapsamında, terör örgütlerinin işleyişlerinin sekteye uğratılmasında önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Araştırmanın başlangıcından itibaren; terör örgütlerine katılıma imkân sağlayan, fakat işlevsel olan illegal mekanizmalar bulunduğu ve bunların katılımlarda önemli işlevlere, rollere ve görevlere sahip olduğu görülmüştür. Ancak, bu illegal eleman temin yapılanmasının varlığı karşısında, bugüne kadar; merkezi bir sistem ve yapıyla yürütülmesi hiç denenmemiş bir yöntem olarak, terör örgütlerinden kopmayı kolaylaştıracak ikna süreçleri uygulamaları adlı bir mekanizma kurulduğunda, bu mekanizma yoluyla, terör örgütü mensubu bireylerin, örgütlerden kopmalarının mümkün olacağı varsayımı, çalışmaların asıl başlangıç noktası olmuştur. Geline nokta bu çalışmada gözlemlenen, kopuş mekanizmalarının bireyin örgütten kopuşunu sağladığı gibi grup dinamiklerini ve örgütsel uyumu da tahrip edebilmekte olduğudur.

Grup dinamiklerinin ve grupların çevre ile olan etkileşiminin analizi; sadece güvenlik alanında değil, terörizmle mücadelenin ana alanları olan sosyal, ekonomik, siyasi, psikolojik ve kültürel alanlarda da problemin farklı yönlerinin tanımlanmasına olanak sunmaktadır. Grup dinamikleri ve etkileşim süreçleri; terör örgütlerinin zihinsel ve fiziki çevrelerinin anlaşılmasını, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünün ve şiddetinin ortaya konulmasını sağlar. Bu yaklaşım sonuçta bu tür örgütlerin içinde

bulunan bireyin; nasıl bir fiziksel ve zihinsel çevreyle kuşatılmış olduğunu anlamayı kolaylaştırır. Çünkü terörist olarak tanımlanan birey kendisini kuşatan çevrenin eseri ve esiridir. Terörizmle mücadelede amaca uygun olarak belirlenecek hal ve hareket tarzlarının esasını, bireyi ve grubu kuşatan çevre hakkında yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar oluşturmaktadır. Bu yolla problemin sadece bir değil, birden fazla yönü hakkında veriyle yönlendirilen bir çalışma yürütmek tercih edilen yöntemlerden birisi olmuştur.

Bu çalışmanın özgünlüğü ve ayırt ediciliğini pekiştiren özelliklerinden birisi; bireyi merkeze alarak, bireyi kuşatan zihinsel ve fiziksel çevre etkilerinin incelenmiş olmasıdır. Söz konusu çalışma; kurumsal destekle, tamamen özgün verilerden yola çıkarak, yatay toplum ve yatay örgütlenmenin temel yetenek ve becerilerini kullanarak, Türkiye'nin sosyal, ekonomik, siyasi, psikolojik ve kültürel özelliklerine özgülenerek, birey düzeyinde elde edilecek kazanımların yatay ağlar vasıtasıyla diğer analiz birimleri ve düzeylerinde birim ve düzey uyumlu kazanımlara dönüştürülmesi temel varsayımı üzerine kurulmuştur. Çalışmanın diğer varsayımlarından birisi terörizmle ilgili araştırmalarda birey, grup veya devlet düzeylerinde yapılmış kısıtlı analizleri derinleştirerek, farklı aktörlerin etkileşimi sonucu şekillenen güvenlik ortamında; hem analiz düzeyleri, hem de analiz birimleri arasındaki örüntüyü daha belirgin ve ölçülebilir yapabilmektir. Bu örüntünün anlaşılmasında; terör örgütlerine katılım, örgütte yer alma ve örgütten ayrılma süreçlerine ilişkin analizlerin yapılması yöntemi benimsenmiştir. Örgütten kopuş süreci tasarımı, yapılan analizler sonucu elde edilen bulguları kullanmanın, rasyonel bir başlangıç noktası olduğu düşünölmüştür.

Söz konusu hususlar ışığında yapılan araştırmalar çerçevesinde, PKK/KCK terör örgütüne yönelik izlenecek terörizmle mücadele yöntemleri kapsamında; merkezde insan unsuru esas alınmak kaydıyla PKK/KCK özelinde, bir terörizmle mücadele yöntemi olarak kamu diplomasisi ve ikna süreçleri metodolojisi tasarlanmıştır. Bu

amaçla toplamda 387 mülakat ve özeleştiri raporu² ile örgüt mensuplarına ait günlükler ve örgüt içi haberleşme kaynakları³ içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Özellikle özeleştiri raporları bireyin kendisi tarafından kendi el yazısıyla hazırlanan zihinsel ikrar ve itiraf belgeleri niteliğindedir. Birincil kaynakların analizi esnasında elde edilen bilgilerden yola çıkarak üç ana aşamanın daha detaylı araştırılarak anlaşılabilieceği görölmüştür. Bu aşamalar, PKK'ya katılım, örgütte kalma ve kopuş dinamikleri olarak belirlenmiştir. Kaynaklarda; bireyin örgüte katılma nedenlerinin, örgütte kalma ve örgütten ayrılma motivasyonlarının neler olduğunu tespit etmeye elverişli, zengin verilerin olduğu tespit edilmiştir.

Bu noktada terör örgütü tarafından örgüte katılan bireyin anlam dünyasını şekillendiren söylemler, mitler ve sloganlar ile örgüt kimliği inşa süreçlerinin tespit edilmesiyle ikna edilecek bireyin zihinsel altyapısının anlamlandırılmasına çalışılmıştır. Burada ortaya çıkarılan hususlardan ilki kişinin uğruna kendisini feda etmesi gerektiği söylenen sözde önderlik kavramının ulviliği üzerine kurulmuş olduğu gerçeğidir. Bununla birlikte terör örgütü tarafından teröristlerin dış dünyayla iletişimini kesmeye çalışarak kendi alternatif gerçeğliğini yaratması hedeflenmektedir. Dış dünyadan haber alınsa bile alınan haberler; orada, dışarıda, yani öteki alanda, gerçekleşen olgular olarak örgüt doktrini ve perspektifi doğrultusunda yorumlanıp açıklanarak; örgüt elemanlarının zihin dünyasında umutsuzluk ve örgüte yönelik şüphelerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Örgüt mensuplarının planlı ve sistematik olarak yetersizlikleri üzerinden

² Özeleştiri raporları, PKK'nın kendi bünyesinde kişinin örgüt içerisindeki varlığını sorguladığı, yanlışları ve hatalarını yazıya dökerek kendisini eleştirdiği bir mekanizmadır. Bu yöntemle birey kendisine yabancılaştırılarak, örgüte sorgusuz bir şekilde itaat etmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Temel mekanizma; ortaya çıkan aksaklıkların, eksikliklerin ve başarısızlıkların bireyden kaynaklandığı algısının kişide oluşturulmasına dayanmaktadır. Böylelikle hata yapan birey yüzünden örgüt zarar görmüştür duygu ve düşünçesi, kişide tesis edilmeye çalışılmaktadır.

³ Mülakat, özeleştiri raporları, günlükler ve örgüt içi haberleşme kaynakları projenin ilk uygulayıcısı olan Jandarma Genel Komutanlığı tarafından sağlanmıştır.

aşağılanması suretiyle kişide sürekli bir suçluluk duygusu oluşturularak; bireyin kendine güven duygusu sekteye uğratılmaktadır. Korku psikolojisini hakim kılmak suretiyle yapılacak en ufak hatanın dahi harekete ihanet etmekle cezalandırılacağı defalarca söylenmektedir. Terör rgt tarafından verilen görevlerin ölüm kalım meselesi olduğu elemanların bilinçaltına işlenmektedir. rgttn zmleri önlemek için yaratılan korku psikolojisinde hakim düşünce olarak; teslim olanların devletin işkencesine maruz kaldığı, tecavüze uğradıktan sonra ldrldğı ve cesetlerinin teşhir edildiği gibi hususlar üyelerin hafızalarına kazanılmaktadır.

Eski yaşantılardaki ilişkilerin sürdürülmesi yasaklanmakta, örgüt dışı medya aygıtlarına ve kaynaklarına ulaşım engellenmektedir. Bununla birlikte sadece örgütün uygun grdğı medya ve iletişim araçlarına izin verilmektedir. Örgüt içerisinde üyelerin birbirlerini gözlemesi ve kontrol etmesi amacıyla ihbar (jurnal) sistemi oluşturularak aykırı ve muhalif görülen duygu, düşünce ve hareketler liderlere raporlanmaktadır. Örgüt içerisindeki özeleştiri mekanizması kişilerin kimliğini zedeleyecek biçimde işletilmektedir. İdeolojik tartışmaları içeren ifadelerden oluşan klişe bir dil kullanılmaktadır. "Burjuva zihniyeti", "feodal kişilik/karakter", "sömürgeci zihniyet" ve "kle zihniyeti" gibi kavramlarla karmaşık olay ve olguları bu Şekilde kalıplaşmış bir dil ile ifade etme yoluna gidilmektedir.

Kullanılan rgt jargonu üyenin kendisini özel hissetmesine ve kendisini genel toplumdaki ayırmasına yardımcı olmaktadır (Becker, 1975:4-5). Dolayısıyla rgte yeni katılanların örgüt içerisinde kullanılan bu yüklü dili anlamakta zorlanmaları sağlanmakta, dili anlamadaki zorluk ve aşına olamama durumu ise yeni gelenin ilk anda zihinsel bir karışıklık içerisine girmesine neden olmaktadır. Yeni yeler bu anlamadıkları dili olduğu gibi kabul etmeleri gerektiğine inanmakta ve bir süre sonra eski üyelerin yaptığı biçimde bir davranış kalıbı sergilemelerine yol açmaktadır. Örgüt bu Şekilde elemanları arasında zoraki bir uyum davranışının ortaya çıkmasını sağlamaya çalışmaktadır. Örgüt direnme, katlanma ve zafer metaforlarını (Lakoff ve Johnson, 1984: 43-46),

Örgüt içerisindeki olumsuz koşulları, üst üste alınan yenilgileri, başarısızlıkları anlamlandırmada zafere giden yolun ispatı olarak sunmaktadır. Başarısızlıklar ve yenilgileri yansıtan durumu "zaferlerin acı çekilmeden kazanılmadığı" metaforu ile açıklamaya ve mantıklı hale getirmeye çalışmaktadır. Tüm yenilgileri ve başarısızlıkları içeren süreci ise "direniş" metaforu ile ilişkilendirmektedir. Direnişin yeterince gelişmesinin ardından ödül olarak zaferin geleceğini ifade ederek üyelerine ve kendisine destek veren kitlelere "fedakarlık-diren-iş-zafer" ls ile mesaj vermeye, geçmiş başarısızlıkların üstünü örtmeye ve geleceğe dair ümitleri canlı tutmaya çalışmaktadır (Sıkı, İlhan ve Güven, 2018b: 70-71).

Elde edilen ilk bulguların, özellikle radikalleşme literatürünün temel varsayımlarını yanlışlar nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Anılan literatür genelinde yapılan tartışmalarda, bireyin örgüte katılmadan önce radikalleştiği Şeklinde bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Oysa PKK/KCK özelinde yapılan bu çalışma aslında bireyin örgüte katılmadan önce radikalleşmiş olmak bir yana, örgüt ve ideolojisi hakkında bile yeterli bir bilgisinin bulunmadığına göstermektedir. Bu erevede, PKK'nın eleman temin yönteminde, kişinin radikalleşmesi sağlanmadan farklı yöntemlerle anlık ve hızlı metotlarla örgüte katılımlarının sağlandığı tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle, bireyin örgüte katıldıktan sonra en az altı aylık bir örgütsel eğitime maruz kalmasıyla beraber radikalleşme sürecine girdiği ve kendisine dışarıdan yüklenen (introject) ideolojik eğitimi, ie yansıtmaya başladığı tespit edilmiştir. Böylece rgt mensubu bireyin, örgüt içinde bulunmasına rağmen, zihinsel çevresinin kaçma davranışını tetikleyecek uygun uyaranlarla Őekillendirildiđi takdirde (ikna süreci uyaranları) rgttn kaçmaya kendiliğinden karar verebileceği yönünde, temel bir varsayım ne sürülmüştür (Fexeus, 2017:35-39). Anılan dokümanların analizi neticesinde örgüt içerisinde faaliyet gösteren ergenlik ve geç ergenlik dönemindeki gençlerin, örgüte katıldıktan kısa bir süre sonra aslında rgttn ayrılmak istedikleri tespit edilmiştir. Yapılan alışma işığında örgüt

lemanlarının PKK'ya katılımını mümkün kılan bireysel faktörler ile kişinin içerisinde bulunduğu çevrenin bu durumu pekiştiren hususlar, Tablo-1'de gösterilmektedir.

ÖRGÜTE KATILIM SÜRECİ	
Kendiliğinden/Bireysel Faktörler	Pekiştirici Faktörler
Ergenlik	Akran etkileşimi
Aitlik duygusu ihtiyacı/güvenlik ihtiyacının karşılanması	Terör örgütünün şehir yapılanması
Ailesel sorunlar	Kapalı sosyal hayat
Yoksunluk hissi	Sınırlı yaşam alternatifleri
Önemli olma ihtiyacı	Eleman temin ağı
Kimlik arayışı	Kalabalık aile yaşantısı ve ailevi sorunlar
Eğitim eksikliği	Örgütün alternatif yaşam sunumu
Öğrenilmiş çaresizlik	Ötekileştirme
Yanılsamalı mağduriyet hissi/adalet duygusu arayışı	Geçiş bölgelerindeki ⁴ yaşam (Örneğin; İstanbul/İkitelli, Bağcılar, Güneş Mahalleleri)
Değer sistemi eksikliği	Çözüm süreci
Takdir edilme arzusu/macera arayışı	Rol model yapısının sınırlı olması
Düşük sosyo-ekonomik yapı	Örgüt tarafından düzenlenen kültürel faaliyetler, festivaller
Yabancılaşma	DEAŞ'a karşı savaşma

Tablo-1 Terör Örgütüne Katılım Süreci (Sıkı, İlhan, Güven, 2018a:36)

⁴ Geçiş bölgesi kavramı Shaw ve McKay'in köşe taşı çalışmalarını olan Chicago araştırmasından mülhem olan bir kavramdır. Orijinal çalışmada "transition zone" olarak ifade edilen kavramın işlevini hala korumakta olduğu görülmüştür. Çalışma kapsamında bu bölge kişinin geldiği şehirde, iş imkânının en çok olduğu merkezi bölgelere yakın alanlarda, vasıfsız işlerde çalışırken ucuza barınabildiği ve yaşamını kolay idame ettirebildiği alanları temsil etmektedir.

Örgüte katılanların büyük çoğunluğunda, örgüte katılmaya karar verdikleri anda PKK/KCK terör örgütünün sözde savunduğu ideoloji, örgüt içindeki yaşam koşulları ve örgütsel davranışın temel özellikleri hakkında hiçbir bilgilerinin olmadığı teslim olan teröristlerin mülakat ve özeleştiri raporlarından anlaşılmaktadır. İdeoloji, örgüte katılım sonrasında özellikle dışa tamamen kapalı ortamlarda icra edilen ve kış kampı olarak adlandırılan eğitim dönemiyle başlayan radikalleşme sürecinde birey için anlam ifade etmeye başlamaktadır.

Örneğın; 2015 yılından itibaren örgüte katılanların %90'a yakını ilkokul veya ortaokul mezunu ya da ortaokul terktir. Katılım ağırlıklı olarak 16-19 yaş civarı arasında gerçekleşmektedir. Katılanların çoğunluğunun günlük işlerde çalışmakta olduğu, düzenli bir işe sahip olmadıkları, iş anlamında belli bir konuda yetkinleşmedikleri, uzmanlaşmadıkları ve eğitim görmedikleri anlaşılmakta olup, ikamet ettikleri yere yakın bölgelerde çalıştıkları gözlemlenmiştir.

Yukarıda ifade edilen bu çevre içinde örgüte yaklaşan bireyin, aidiyet ve kimliğini şekillendirmede karşılaştığı ilk kurumsal yapı örgüt sistemidir. Bireyin o güne kadar olan yaşamında, bireye düzenli bir değer sistemi sunan ilk yapı "terör örgütü" olarak ortaya çıkmaktadır. Ortaokul sonrasında bu kişilerin devletin kurumsal yapılarıyla olan mesafelerinin arttığı, devletin sosyal kurumları tarafından sunulan hizmetlere ve imkânlarla erişimlerinin zayıfladığı anlaşılmıştır. Moratoryum süreci gibi oldukça değişken ve kırılğan bir dönem geçiren ergen, bu arada taleplerine yakın ve arayışlarına cevap verdiğini düşündüğü yapılara yönelebilmektedir. Diğer taraftan ergenin geçirdiğı bu dönem, örgüt tarafından çevrede hazır bulundurulan farklı mekanizmalarla istismar edilmektedir. Örgütten kopuş sürecinin altyapısını hazırlayan ve ikna süreçleri metodolojisinde kullanılan faktörler Tablo-2'de gösterilmektedir.

Tablo-2 Örgütten Kopuş Süreci (Sıkı, İlhan, Güven, 2018a:61)

ÖRGÜTTEN KOPUŞ SÜRECİ	
Kendiliğinden/Bireysel Faktörler	Pekiştirici Faktörler
Örgütte aradığını bulamama	Aile özlemi
Koşulların zorluğu ile baş edememe	Örgüt içi adaletsizlik
Ölüm gerginliğı ve korkusu	Operasyonlar
Kişisel bekanın öncütllenmesi	Eğitim süreçlerinin kısılması
Şüphencilik	Özeleştiri mekanizması
Tükenmişlik	Lider kadronun çelişkili ve imkân-kabiliyetler dışında taleplerde bulunması
Örgüte aidiyet gerçekleştirilememesi	Örgüt içi sosyal bağ kurulamaması; mekanikleşen ilişkiler
Motivasyon eksikliğı	Fiziksel zorluklar; örgüt içi yaşanabilir bir ortam eksikliğı
Yabancılaşma	Rol model yapısının eksikliğı
İdeolojik bir temele sahip olmama	Örgütsel hafızanın süreklileştirilememesi

İkna süreçleri çalışmasının temelinde örgüt elemanı ile bir şekilde irtibat sağlanması hususu yatmaktadır. Örgüt mensubu birey ile irtibat sağlandıktan sonra ikna süreçleri yönetimine geçiş yapılmaktadır. Bu safhadan itibaren bireyin kişilik özellikleri, aile yapısı, yetiştiği ortam, içerisinde yer aldığı örgütün grup psikolojisi gibi tüm hususlar kullanılarak söz konusu irtibat devam ettirilmektedir. Burada da ilk öncelik “normal”in gücünü kullanmak ve duygulara hitap etmektir. Çünkü normal tüm insanlar için güçlü ve caziptir (Kahneman, 2011: 179-184). Yaşam tüm toplumlarda sıradan ve birey için “normal” bir olgu olarak kabul edilirken “ölüm” sıra dışı ve normal ötesi bir kavram olarak kabul edilir. Terör örgütü ölümü normal durum kategorisine sokmaya gayret etmekte, varoluşu öldükten sonra geriye kalacak sözde kahramanlık hikayeleri ile anlamlandırmaya çalışmaktadır (Becker, 1975:169). Böylece gençlere yaşamı değersizleştirerek ölümsüzlüğün ancak ölmekle mümkün olabileceği bir hayat vadetmektedir. İnsanın yaratılışına ve fitratına aykırı olan bu hususun yerine yaşam ve yaşamın kutsallığı olgusu ikna süreçleri tasarımının merkezine oturtulmakta ve süreç bu olgu üzerine inşa edilmektedir.

Yine normalin gücü olarak aile kavramı kullanılarak ailenin birey için önemi vurgulanmaktadır. Özellikle annenin aile içerisindeki pozisyonu, anne-evlat ilişkisi bu kapsamda ele alınan önemli bir unsur olmaktadır. Çünkü aile kişinin bastırıldığı geçmiş yaşamındaki rollerin ve değerler sisteminin yeniden canlanmasında, halihazırdaki örgüt değerleri ile rekabet etmesinde ve örgüt ortamının memnuniyetsizlik yaratmasında etken konumdadır. Örgüte katılım öncesinde örgüt mensubunun ailesi ile duygusal bağlarının olması ve özellikle erkek örgüt mensuplarının annelerine, küçük kardeşlerine ve bilhassa kız kardeşlerine karşı belirgin bir sorumluluk duygusu içerisinde bulunmaları yapılan analizler sonucu ortaya çıkan çarpıcı bir gerçekliktir. Bu minvalde, başta anne olmak üzere örgüt mensubuna geri dönme konusunda yönlendirici telkinlerde bulunulması,

bireyde örgütten ayrılma kararının oluşmasını tetiklemektedir. Annenin, özlemini, beklentisini ve mutsuzluğunu yansıtarak teröriste vicdani sorumluluk yüklemesi olgusunun, tablo-2’de belirtilen diğer faktörlerin varlığı ile birleşmesi sonucunda örgütten duygusal ve müteakiben fiziksel kopuş sürecinin başladığı görülmektedir (Demir, 2020 ve Köklü ve Taş, 2019).

Örgütün, örgüt mensupları üzerinde gerçeklikten uzak biçimde kurguladığı sanal dünya ikna çalışmalarında kullanılacak önemli psikolojik alanlardan birisini oluşturmaktadır. Bu nedenle bireyi gündelik hayatın gerçeklerini kullanmak suretiyle hayatın olağan akışına çekebilecek konuşmaların etkili olduğu düşünülmektedir. Burada örgütün bireylere dikte ettirdiği kurgu dünyasındaki çelişkilere atıf yapılarak ikna faaliyeti kuvvetlendirilmektedir. Söz konusu süreçte yalınlık ve doğruluk iki önemli unsur teşkil etmektedir. Ayrıca örgüt, elemanlarını işlevsizleştirmek amacıyla özeleştirme mekanizması biçiminde bir sistem ortaya koymuştur. Bireyin koşulsuz itaatini ve sorgulamadan biat etmesini amaçlayan özeleştirme mekanizmasının örgütün alt kadroları tarafından sorgulandığı ve Z kuşağı olarak nitelendirilen elemanların örgütün yıllardır ortaya koyduğu değer kodlarını zihinsel referans kaynağı olarak içselleştirilemediği yapılan analizler neticesinde ortaya çıkmıştır.

Örgütten kaçma ve örgütü terk etme faaliyetleri zihinsel süreç ve eylemsel süreç olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bu faaliyet sırasında tahmin edilebileceği gibi öncelikle tutum değişikliği sonra da davranış değişikliği yaratılmaya çalışılmaktadır. İlk aşama olan zihinsel süreç kişinin zihninde çeşitli uyaranlar yoluyla kaçmaya ilişkin düşüncelerin oluşturulması ya da halihazırda zihinde şekillenen kaçma eğiliminin öncellenmesi biçiminde uygulanmaktadır. Örneğin, örgütün elemanlarına zorla dayatmış olduğu hayat tarzının gerçekliğini sorgulatacak ve yarattığı yaşam kodlarının gerçek yaşam koşullarına uymadığını hatırlatacak bir mesaj oluşturularak; bireyin zihninde bir kaçma

düşüncesi meydana getirilebilmektedir (Gladwell, 2001:151-155).

Yapılan analizlerin neticesinde örgütün içerisinde bulunduğu koşullar dikkate alındığında özellikle ergenlik ve geç ergenlik döneminde bulunan grup arasında kaçmaya yönelik zihinsel tasarımların mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bunun temel sebebinin örgütün elemanlarının beklentilerini karşılayamaması ve bu durumun birey üzerinde hayal kırıklığı yaratması olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda örgütün sıklıkla dile getirdiği “devlet bizi sömürüyor” algısı yerini “örgüt bizi sömürüyor” düşüncesine bırakmaktadır. Kişilerin örgüte katılmadan önce hayal dünyasında canlandırdığı örgüt gerçeği, kişide katılımın ardından yerini farklı fikir ve düşüncelere bırakmakta, bu tür farklılıklar da bireyin yaşamını sorgulamasına yol açmaktadır. Böyle bir durum, bireyin aile özlemini tetiklemekte ve eski hayatına dönüş arayışına yol açmaktadır. Teslim olan veya yakalanan teröristlerin mülakat ve özeleştirir raporlarında sıklıkla tekrarlanan husus birçok teröristin örgütten kaçma düşüncesine sahip olduğu ancak örgütten duydukları korku nedeniyle kaçma eylemini gerçekleştiremedikleri yönündedir. Ancak kişide kaçma niyetinin oluşturulması ya da tetiklenmesi neticesinde, bireyin zihninde eylemi gerçekleştirebileceğine yönelik somutlaştırma işlemi yapılmaktadır. Böylece örgüt mensubunun örgütten kaçıp kurtulabileceği yönünde kişinin ikna edilme süreci başlamış olmaktadır.

Yine mülakat ve özeleştirir raporlarının incelenmesi neticesinde örgüt içerisinde kaçma düşüncesine sahip olanlar arasında bir iletişim ağı bulunduğu tespit edilmiştir. Örgütten kaçmayı başaran teröristin yine bu yönde niyeti olan teröristler üzerinde motive edici bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte örgütün elemanları üzerinde izole bir ortam sağlayamadığı ve örgüt gruplarının bilgi almak amacıyla bir şekilde ulusal basını takip ettikleri tespit edilmiştir. Bu şekilde her ne kadar örgüt kaçanların yakalandığı ve infaz edildiği şeklinde propaganda faaliyetinde bulunsada açık kaynaklardan doğru bilgilere ulaşma olanakları yaratılmaktadır (Sıkı, İlhan ve Güven, 2018b: 122-126).

İkna süreçleri örgüt mensubunun örgütten ayrılmasıyla son bulmamaktadır. İkna süreci aslında kişinin topluma yeniden entegrasyonunun amaçlandığı bir de-radikalizasyon süreci olup kişinin müteakip hayatını da içerisine alan kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu itibarla ikna için temasa geçilen kişinin döndükten sonra nasıl bir hayat sürdürmeyi arzu ettiğinin de bilinmesi önem arz etmektedir. Çünkü örgütü kendisi için alternatif yaşam alanı olarak gören kişinin, örgütten ayrıldıktan sonra örgütten uzak kalma için geleceğe dair umuda, hayatını anlamlı kılacak bir motife ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlar sağlandığı takdirde kişinin örgütten kopuşu daha sağlam temeller üzerine oturmuş olacaktır. Devletin söz konusu şahıslara sahip çıkması ve yeni bir yaşantı tesisinde kendilerine destek olması, örgütün hakim olduğu bölgelerdeki alternatif yaşam alanı olma halini de ortadan kaldıracaktır. Bu bağlamda ikna süreçlerinin; örgüte katılımların önüne geçme, örgüte yeniden katılmamaya ikna edilecek gruba yönelik önleyici mekanizmalar geliştirme ve son olarak da örgütten kaçmaya karar vermiş bireyin örgüt sonrası yaşamının tesisi şeklinde üç farklı entegrasyon boyutu bulunmaktadır (Sıkı, İlhan ve Güven, 2018b: 166-169).

Sonuç

Bu çalışmanın genel hedefi, iki ayrı uçta yer alan olan kamu diplomasisi ile terörizm arasındaki asimetric ilişkinin bir neticeye ulaşımaya ulaşmayacağını sorgulamak olmuştur. Devletin güvenlik aygıtının bir yandan sert güç unsurlarını terörizmle mücadelede kullanmaya devam ederken; eş zamanlı ve eş güdümlü olarak ikna süreçleri uygulaması çalışmasının, beklenenin tersine örgütten kopuşları hızlandırdığı ve adeta bir katalizör görevi görerek, örgüt içerisinde kaçma düşüncesini yapılabilir kıldığı ve kolaylaştırdığı ortaya çıkmıştır. Temel problematiğini yumuşak gücün bir unsuru olan kamu diplomasisi ve ikna süreçlerinin, sert güç unsuru olan terörle mücadelede kullanılıp kullanılmayacağı üzerine kurgulayan çalışma; PKK/KCK terör örgütü özelinde yaklaşık üç yıllık bir uygulamanın analizi

sonucu ortaya çıkmıştır. Burada kamu diplomasisinin terörizmle mücadelede sırasıyla ekonomik ve kültürel altyapı, iletişim ve medya, teknolojik altyapı, uygun teşkilatlanma ile ikna süreçleri faaliyeti olmak üzere altı adet oluşum ve uygulama basamağı olduğundan hareketle son basamak olan ikna süreçleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın başlangıç noktasını, PKK/KCK terör örgütünün içerisinde bulunduğu konjonktürel durum da gözetilmek suretiyle bireyde, örgütten kopuş olgusunun ikna süreçleri uygulamasıyla sistematik biçimde desteklenmesi oluşurmaktadır. Ayrıca çalışmanın odak noktasını birey oluşturduğu için bilimsel anlamda sosyal psikoloji yaklaşımlarının kullanılması ve yatay ağların oluşturulması suretiyle ikna süreçleri metodolojisi geliştirilmiş ve örgüte karşı uygulanmıştır. Bu şekilde ortaya çıkan asimetrik güç ilişkisi örgütün dengesini bozarak tedbir geliştirme kapasitesini sekteye uğratmıştır. Aradan geçen süreç içerisinde ortaya konulan istatistiklerin sonuçları çarpıcı olmuş ve Türkiye’de 2016 yılı ile 2020 yılı arasında teslim olan 1193 PKK/KCK üyesi teröristten 694 tanesi ikna yoluyla örgüt dışına çıkarıldığı tespit edilmiştir (Akşam Gazetesi, 2020 ve Milliyet Gazetesi, 2020)⁵. Netice itibarıyla kamu diplomasisi oluşum ve uygulama basamaklarına uygun olarak icra edilen terörizmle mücadele faaliyetlerinde ikna süreçlerinin etkili bir araç olduğu ve devletler bakımından asimetrik kazanımlara yol açtığı somut şekilde görölmektedir.

---

⁵ İkna süreci altında 2016 yılında 79, 2017 yılında 105, 2018 yılında 165, 2019 yılı içerisinde 273 kişi teslim olurken 2020 yılının ilk dört ayında 72 kişi ikna edilmek suretiyle güvenlik kuvvetlerine teslim olmuştur.

Kaynakça

- Akşam Gazetesi, (20 Ocak 2020). “1193 terörist teslim oldu, 635 kişi PKK'dan kaçtı”, Erişim 20 Ocak 2020. <https://www.aksam.com.tr/guncel/1193-terorist-teslim-oldu-635-kisi-pkkdan-kacti/haber-1038724>
- Akşam Gazetesi, (23 şubat 2020). “Gençleri ikna etmek için üç ayrı yöntem! Her timde bir kadın bulunuyor”. Erişim 25 Nisan 2020. <https://www.aksam.com.tr/guncel/gencleri-ikna-etmek-icin-uc-ayri-yontem-her-timde-bir-kadin-buluyor/haber-1047298>
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, (1988). Cilt: 11.
- Becker, Ernest. (1975). The Denial of Death, New York: Free Press.
- Bozdağlıoğlu, Yücel ve Özen, Çınar (2004). “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4.
- Cialdini, Robert (2016). Pre-suasion: A revolutionary way to influence and persuade. New York: Simon & Schuster.
- Demir, Halil. (14 Mart 2020). “Jandarmanın ikna çalışmaları sonucu teslim olan terörist ailesine kavuştu”. Anadolu Ajansı. Erişim 11 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/jandarmanin-ikna-calismalari-sonucu-teslim-olan-terorist-ailesine-kavustu/1765854>
- Devellioğlu, Ferit. (1970). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Doğuş Matbaası.
- Doosje, Moghaddam vd.(2016). “Terrorism, Radicalization and De-radicalization” Bertjan Doosje Fathali M. Moghaddam, Arie W.Kruglanski, Arjan de Wolf Liesbeth Mann, Allard R. Feddes, Current Opinions in Psychology, s.11.
- Fexeus, Henrik. (2017) İkna Oyunları, Çevirmen Mehmet Erguvan, İstanbul: Diyojen Yayıncılık.
- Gladwell, Malcolm.(2001). The Tipping Point, New York: Back Bay Books.
- Gündüz, şükrü. (4 Nisan 2020). “Diyarbakır annelerinin evlat nöbeti sürüyor”. Anadolu Ajansı, erişim tarihi 21 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/diyarbakir-annelerinin-evlat-nobeti/diyarbakir-annelerinin-evlat-nobeti-suruyor/1792265#>
- Hoffer, Eric. (2019). Kesin İnançlılar: Kitle Hareketlerinin Anatomisi, İstanbul: Olvido Kitap.
- İnalçık, Halil (2000). Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600, I.Cilt, çev. Halil Berktaş, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Kahneman, Daniel (2011). Thinking Fast and Slow. Farrar, New York: Strauts and Giroux.
- Karadağ, Haluk. (2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut: Kamu Diplomasisi, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köklü, Lale ve Taş, Salim. (13 Kasım 2019). “Çocuk yaşta YPG/PKK'ya katılan iki terörist ikna sonucu teslim oldu”. Anadolu Ajansı. Erişim 11 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cocuk-yasta-ypg-pkkya-katilan-iki-terorist-ikna-sonucu-teslim-oldu/1643643>
- [Lakoff, George ve Johnson, Mark. \(1981\). Metaphors We Live by, Chicago: The University of Chicago Press.](https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cocuk-yasta-ypg-pkkya-katilan-iki-terorist-ikna-sonucu-teslim-oldu/1643643)
- Vergani, Matteo. Iqbal, Muhammad. Ilbahar, Ekin ve Barton, Greg (2018). “The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism”, *Studies in Conflict & Terrorism*.
- Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, (1979). VI. Cilt, İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Milliyet Gazetesi, (21Nisan 2020). “Terör örgütünde çözümler devam ediyor! Sayı 72'ye yükseldi”. Erişim 22 Nisan 2020. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/teror-orgutunde-cozulumler-devam-ediyor-sayi-72ye-yukseldi-6194687>

Nye, Joseph S. (2004). "Soft Power and American Foreign Policy", Political Science Quarterly, Vol. 119, No. 2, Summer. ^[L]_[SEP]

Nye, Joseph S. (2005). Yumuşak Güç, çev.Reyhan İnan Aydın, Ankara: Elips Yayıncılık. ^[L]_[SEP]

Sabah Gazetesi, (10 Aralık 2019). "Jandarma ikna etti terörist teslim oldu". Erişim 25 Nisan 2020.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/12/10/jandarma-ikna-etti-terorist-teslim-oldu>

Sıkı, İsmail. İlhan, Rifat ve Güven, Merve Önenli. (2018a).PKK/KCK İle Mücadelede İknanın Altyapısı, Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Yayınları.

Sıkı, İsmail. İlhan, Rifat ve Güven, Merve Önenli. (2018b). Uygulamada İkna Süreçleri, Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Yayınları.

Smith, Adam. (1976). *An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nature*, (Eds. R.H.Campbell ve A.S.Skinner), Oxford: Oxford University Press.

T.C. İçişleri Bakanlığı, (25.11.2019). "PKK/PYD terör örgütünden kaçışlar sürüyor". Erişim 24 Nisan 2020.

<https://www.icisleri.gov.tr/pkkpyd-teror-orgutunden-kacislar-suruyor>

T.C. İçişleri Bakanlığı, (26.11.2019). "Şırnak'ta iki terörist ikna yoluyla teslim oldu". Erişim 24 Nisan 2020.

<https://www.icisleri.gov.tr/sirnakta-2-terorist-ikna-yoluyla-teslim-oldu>

Thaler, Richard H. ve Sunstein, Cass R. (2009) *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth and Happiness*. NY: Penguin Books.

Yeğın, Abdullah. Badıllı, Abdülkadir. Hekimoğlu, İsmail ve Çalım, İlham (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, İstanbul: Türdav Yayınları.

Yeni Şafak, (11 Aralık 2019) "İçişleri Bakanı Soylu: Teröristleri ikna için dağlara mektuplar ve broşürler atılıyor". Erişim 12 Aralık 2019. <https://www.yenisafak.com/gundem/icisleri-bakani-soylu-teroristleri-ikna-icin-daglara-mektuplar-ve-brosurler-atiliyor-3517640>

Extended Summary

Security has always been indispensable in the history of mankind. Since the emergence of nation-states sole security provider has been the "state" and official security forces has been authorized by the states. States sometimes use hard power and some other times use soft power tools in security issues. This study explains the usage of soft power tools under the concept of public diplomacy fighting with terrorism. We can thus comprehensively define public diplomacy in the field of security as, in addition to a government's hard power assets, public opinion can be influenced in target communities and even among terrorists, by using professionals to bring back the terrorists from the terrorist organization. In other words, a country's government should supervise the domain of public diplomacy such that its public diplomatic activities function as a form of soft power.

The main hypothesis of the study is to measure the capability of persuasion techniques among terrorist organizations under the concept of the governments' official public diplomacy policy. This hypothesis is based on a three years' study in the field and results have shown a positive impact on terrorists as individuals. There are six pillars in the process of fighting with terrorism which facilitate the applications of public diplomacy. Economic and cultural infrastructure are in the basement of six pillars such as horizontal columns in the foundation of a building. Without financial support and cultural background, it is hard to be successful in public diplomacy efforts struggling with terrorism. Others are media and communication, technological infrastructure, having a suitable organizational structure, and the last persuasion.

The focus of the study is the persuasion processes and techniques as part of the public diplomacy in fighting with terrorism and PKK terrorist organization selected as the case for this study. The terrorist as an individual is a psychological entity and persuasion as a particular set of beliefs is done by influencing specifically terrorists in this research. Persuasion processes here designed personally and in the center of this process is the family. So, a terrorist as a human being feels important and valuable. There established a connection between terrorist and family members especially 'mother' as a prominent figure in the family. This methodology facilitates bringing back the memories of individuals which was previously blocked by the terrorist organization and pave the way for questioning his/her past. Then terrorist starts to miss his past. Even the simple things that individuals had made before such as drinking hot tea, chatting in a café with colleagues become important. This is the starting point of the persuasion process in the struggle. An interesting finding at the end of the three years' experience is related to the radicalization process of individuals. Contrary to what is believed, an individual has not radicalized before being a member of the organization, however, he/she has been radicalizing after joining the organization. So, it takes a certain period to convince the individual and this provides a priceless asset to the security forces in the persuasion processes.

Common problems of PKK members also help to convince the terrorists with the persuasion techniques. These are; not find what he/she expected for in the organization, fear of death, suspiciousness, burnout syndrome, loss of the sense of belonging to the organization, lack of motivation, alienation to the organization, and lack of ideological basis. The power of 'normal' also helped security forces in the implementation phase. For instance, life is a normal phenomenon however, death is not. Being part of a family is normal, lacking a family is not. There are myriad of examples could be given to these kinds of cases.

The main hypothesis of the study is to reveal the findings of persuasion techniques in struggling with terrorism under the concept of public diplomacy. After three years of implementation of persuasion processes on the case of PKK, from 1,193 terrorists 694 of them surrendered as a result of persuasion processes. Results explicitly show the impact of the persuasion process that worked out in fighting with terrorism.

“By Consent and Management”: Aversion to war, innovative thinking and managerial coordination at Utrecht 1713 and Vienna 1815

Konstantinos TRAVLOS (PhD)

Asst. Prof. at Özyeğin University, Department of International Relations

E-mail: konstantinos.travlos@ozyegin.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0003-1383-4197

Abstract

Following the logic of discovery, I conduct a comparative descriptive analysis of the decision makers who negotiated the Treaty of Utrecht of 1713 and the Final Act of the Congress of Vienna of 1815. The goal is to establish the facts of the two cases concerning indicators of war-weariness and fear of the radical potential of war as motivations for engaging in the negotiations, and of innovative thinking about international relations as reaction to those motivations. These facts are associated with the presence of the practice of managerial coordination among the major powers after Vienna, and its absence after Utrecht. The comparative descriptive analysis leads to four theoretical propositions that can be used to build hypotheses, for future evaluation according to the logic of confirmation.

Keywords: Managerial Coordination, War, Congress of Vienna, Treaty of Utrecht, International Order

Introduction

War can engender peace, beyond the negative peace of the end of hostilities. Research in the study of international relations and diplomatic history has stressed how participation in wars by groups of states might lead to intense post-war engagement in efforts to dampen the likelihood of war erupting among them again. Scholars stress that such activity is the result of war participations generating among decision makers a fear of the consequences of war for their hold unto domestic power (Randle, 1987:61-69,126-129; Schroeder 1994; Miller, 1995:102). But equally important with the motivation for this aversion to war, is the ability of said decision makers to intellectually grasp the need for change, and conceive of alternative practices (Schroeder, 1994).

In this manuscript I conduct a descriptive survey of two exemplar cases of attempts at crafting a post-war system of practices that foster pacific relations among the major powers, with contrasting results. These are the negotiations that led to the Treaty of Utrecht of 1713, and the negotiations that led to the Final Act of the Congress of Vienna of 1815. To structure my survey of the cases I use the managerial coordination conceptual framework developed by Travlos (2014,2016; Geller & Travlos, 2019). Following the logic of description, instead of the logic of confirmation, my goal is to locate hitherto unknown facts concerning the successful or not onset of managerial coordination among a group of states on the aftermath of war. These facts can then be used in theory building, that produces testable hypotheses according to the logic of confirmation⁶.

The Final Act of Vienna brought to an end the Napoleonic Wars (1801-1815), and was followed by a period of intensive practice of managerial coordination by the major powers. While the practice did not avert all instances of major-minor power war, between 1815 and 1854 there was no interstate war between major powers, or between

---

⁶ For an explanation of the logic of description and the logic of confirmation, as well as an application in the First World, Vasquez see Vasquez, J.A. (2019) *Contagion and War*, Cambridge University Press.

minor powers. This empirical fact led diplomatic historian Paul Schroeder, to term the Congress of Vienna a transformative event (Schroeder, 1994).

The Treaty of Utrecht brought to an end the War of Spanish Succession (1701-1714). It was followed by a period of sustained Franco-British cooperation in international relations, that lasted until 1740 and the War of Austrian Succession. However, this Franco-British accord never extended to managerial coordination among the other major powers. The period 1714-1740 was characterized by multiple complex major power wars, and minor-major wars (on the concept of complex wars see Valeriano & Vasquez, 2010)⁷.

My focus is on comparatively describing the thinking of the decision makers that negotiated the peace treaties in the two cases, as captured by scholars, in order to present to the reader how the two cases differ and locate any new facts. I focus on the motivations of decision makers to seek peace, and on whether they exhibited innovative thinking. The analysis can also serve as a pilot study of how to conduct similar future comparative analyses of post-war attempts at managerial coordination according to the logic of confirmation.

The paper is structured as follows. I begin by presenting definitions of key terms, interstate managerial coordination and innovative thinking. I then lay forth the logic connecting war-participations to innovative thinking and managerial coordination. I then explain why the two cases are exemplars and discuss the literature on them. I then proceed to the descriptive comparative analysis. I conclude by noting what new facts were learned.

---

⁷ The first major-minor war after Vienna took place in 1823, between France and Spain, under the auspices of the Congress System. Interventions in intra-state conflicts had taken place in 1821 in Naples and Piedmont. The first minor-minor war after Utrecht took place in 1714 and was the Venetian-Ottoman War of 1714-1718. This became a major-minor war when the Hapsburg Empire joined in 1716.

What is Interstate Managerial Coordination?

Interstate Managerial Coordination is a practice in which a group of states engage in with the goal of incentivizing equilibrium-perpetuating behaviour (Lascuresses, 2020). The equilibrium-perpetuating behaviour they seek to incentivize is the avoidance of war among members of their group (Travlos, 2014: 59-75, 2016: 35-36; Mitzen, 2013: 49; Geller & Travlos, 2019). The specific war-fostering factors they seek to mitigate is the diffusion or contagion of power-politics behavioural norms from the conflictual interactions of group members with states outside the group, to their interaction among group members (Vasquez, 2019). In another name managerial coordination is what a group of states engage in when they wish to insulate their relations from war-fostering externalities that result from their activity outside their group (Steiner, 2004).

The specific mechanism is the complementary engagement of the member states of a group in three sets of activities. These are consultation (mutually revealing preferences before contemplating action on an issue), multilateralism (seeking either combined or coordinated action on an issue), and avoidance of adversarial coordination (avoiding inter-group groupings that are openly adversarial to other group members) (Travlos, 2016:36-40). When a group of states engages in all three elements their interaction produces what Jennifer Mitzen calls “Public Power”. This results from the marrying of collective intentionality to forums of consultation in pursuit of specific goals by sovereign actors in an anarchical environment (Mitzen, 2013: 5-11, 17-18). “Public Power” fosters certain behaviours by actors, due to the self-binding character of publicly declared collective intentions to act in a certain way, and the independence of intentions from beliefs (Mitzen, 2013: 32-37,42-43).

Managerial coordination is not the same thing as order, though one can hypothesize it can be associated with certain types of pacific orders, like Zones of Peace (Kacowicz,1995) or universalism (Wallenstein, 1984). It also is not necessary that

the states practicing managerial coordination be committed to very good relations among themselves. As Benjamin Miller noted, even competing major powers may seek to coordinate in order to insulate their rivalry from unwanted influences (Miller, 1995: 38,67; Travlos, 2014:31-33). The main point is that a group of states wish to protect their relations, conflictual or cooperative, from external influences, and engage in managerial coordination to insulate their relations from war-fostering factors that are exogenous to their relations. This means, that managerial coordination even among conflictual groups can have a pacific effect simply because it decreases the number of conflict producing sources, in this case diffusion or contagion (Levy, 1982; Most and Star, 1990; Elkins and Simmons, 2005).

Innovative Thinking and Managerial Coordination

The study of the sources of policy change in international relations has long focused on the role of norm or policy entrepreneurs. These are individuals, or groups of individuals, that conceptualize a novel policy tool and then agitate to have decision makers, or become decision makers in order, to implement it (Goddard, 2009; Keck & Sikkink, 2014). The role of norm entrepreneurs has been noted as crucial for changes in policy outcomes on a number of international issues (Sikkink & Lutz, 2017). There has been less focus on the role of norm entrepreneurs as decision makers attempting to promote alternative practices of international politics concerning the use of force.

When it comes to the study of the question of innovation in the regulation of the use of force, the Congress of Vienna has held a special place in the literature. This started early, when Harold Nicholson wrote a study of the Congress in order to extract useful lessons for the decision makers engaged in negotiations at Versailles in 1919 and Paris in 1945 (Nicholson, 1946). Kissinger also focused on the Congress of Vienna and its aftermath, especially the role of Metternich, in his study seeking to understand the challenges a

conservative political actor faces in a period of radical political ideology (Kissinger, 1956, 1973). Kissinger did not see anything innovative in the policies followed by Metternich, while Nicholson was more focused on the narrative and relating the experience of the Vienna decision makers to his peers. Neither of them tried to account for the context of the previous period, nor did they explore the impact of past events on decision maker views.

This was the task undertaken by Paul Schroeder in "The Transformation of European Politics 1763-1848" (1994). Unlike the previous studies, Schroeder sought to trace the development of the thinking of the decision makers at Vienna by going back to the history of European politics since the Seven Year Wars. He showed that the thinking of Metternich and Castlereagh was the result of a harsh learning process by decision making elites, which for the Hapsburgs had started on the day after the end of the Seven Years War, and for the British from the Peace of Tilsit. Both decision makers came to see the practice of European international politics between 1763 and 1814 as one generating never-ending threats to the domestic power structures of their states. This motivated the two conservative decision makers to seek to transform the practice of European international relations.

The arguments of Schroeder led to a spirited debate about the character of the Vienna System, with one side arguing that the transformative character is exaggerated (Jervis, 1992; Kagan, 1997/8), while the other defending variations of the Schroeder thesis (Mitzen, 2013)⁸. Mitzen has made the most sophisticated recent treatment of what happened in Vienna in 1815, arguing for it as an instance of public power (Mitzen, 2013). Mitzen also summarizes the considerable literature on how the enlightenment education of key decision makers may have influenced their approach to the negotiations.

While one can debate whether the decision makers were successful in bringing about a transformation

of European politics, the fact remains that the decision makers themselves, in their own words felt that they had wrought something new in international relations. This will become clear later below. As Mitzen pointed out, expressions of transformation, even if just masking cynical intentions, had a constitutive influence on the behaviour of the major powers, a regulatory effect independent of the motivations of those who enacted it. If we add to this the empirical indicators of large-n studies that there was a dampening of conflict occurrence during the Congress period, we are justified to argue that despite many flaws, the decision makers did seek something qualitatively different from the past, and what they created was associated with changes in state behaviour (Wallenstein, 1984; Travlos, 2016; Geller & Travlos, 2019).

The Schroederian thesis, combined with Vasquez's critique of power-politics, was re-interpreted by Travlos into a process of transformation (Travlos, 2014,2016; Vasquez, 1999[1983]). Decision makers of major powers that participate in wars with a high likelihood of generating war-weariness or elite fear of the domestic consequences of war, may come to see war and the power-politics that foster it as a threat. What happens next depends on their intellectual capacity to a) understand that the central security issue they face is not caused by the behaviour of any one state, but the power-politics practices that foster an equilibrium-perpetuating behaviour that fosters war b) are able to conceive of alternative practices that respect the reality of anarchical interstate relations but promote the avoidance of war (Travlos, 2014). It is this innovative thinking that Schroeder saw in Castlereagh and Metternich, and which was missing in previous major power decision makers.

The Cases

Vienna has become a hallmark in the study of international relations. It is no accident that the major quantitative datasets of interstate behaviour tend to begin in 1816. However, if we wish to cast in stark relief the unique character of Vienna we are better off comparing it with what came before, rather than after. This is because the practice of the

⁸ For a full overview of the debate see Kraehe, 2002.

Congress became an endogenous part of the efforts at ordering international relations after it. Instead, I argue that Utrecht makes a good counterpoint to Vienna. The conditions that led to both attempts at pacification share many similarities. Both brought to an end major power complex wars of long duration (13 years for the War of Spanish Succession, 14 years for the Napoleonic Wars). Both wars were among the deadliest in the long 18th century, with the War of Spanish Succession causing 1251000 estimated battle-deaths and the Napoleonic Wars, 1869000 (Levy, 1983: 89-90). They also have close intensity scores, 12490 battle deaths per million European population for the War of Spanish Succession and 16112 for the Napoleonic Wars. These two cases are the deadliest complex wars in the European major power system between 1648 and 1816.

This makes them likely to generate war-weariness among the societies of the major powers engaged (Toynbee, 1954; Richardson, 1960; Rosenau & Hoslti, 1984; Levy & Morgan, 1986). The fact that both wars saw most major powers as participants render their end an opportunity for re-ordering international relations, along the lines of Randle's argument that war-terminating peace treaties can act as the constitutions of the international system and opportunities for peace-building (Randle, 1987:61-69,126-129).

There are differences of course. Unlike the Napoleonic Wars, the War of Spanish Succession was not associated with a radical ideological challenge to the status quo. But that is not to say that the decision makers were not worried about the war intensifying political threats to their regimes. The succession crises of Spain and the UK did interact with the war to create radical dynastic threats (Jacobites, secession of Aragon and Catalonia from Spain). There was thus a political threat that was associated with the war, which decision makers had to manage post-war. But it never had the character of the "Jacobin" threat Napoleonic era decision makers perceived.

Thus both cases had elements of potential war-weariness and fear of the radical consequences of war that could motivate decision makers

characterized by innovative thinking to practice managerial coordination.

Comparing the cases, and the linguistic limits of the author, also raises another difference. The negotiations of Utrecht have not received the same treatment as those of Vienna by scholars of international relations. The main reason for this is the lack of an anglo-phone bibliography. The citation in the *Oxford Bibliographies for International Relations* notes nine major works, of which only three are in English, of which one is from 1908, and the only recent one is not an analysis of the treaty and diplomacy around it (Schmidt-Voges & Solana, 2017). Since the study of systemic politics tends to be the most anglo-centric of all strands of the study of international relations the lack of a rich English bibliography in history could be seen as a barrier for its consideration as an event of international relations.

To this we may add the effect of the Whig Interpretation of history. As the dominant paradigm in Anglo-American historiography up to the First World War it probably influenced early attempts at the study of international relations (Guilhot, 2015). As a result, the Peace of Utrecht was homogenized into a narrative of international relations that obscured its unique characteristics. This manuscript is an attempt to rectify this.

Descriptive Analysis: Utrecht 1713 and Vienna 1815.

The difference in results of the two negotiation attempts were captured by Travlos measuring major managerial coordination using IMAc (Travlos, 2016:43). If we take the next 20 years as an adequate period to gauge the robustness of managerial coordination, the period 1713-1733 was characterized by managerial coordination activity that registers on the lowest possible category of IMAc. The post-Vienna period was characterized by managerial coordination activity in 1816-1822 that registers at the highest possible category of IMAc. In 1823-1832 managerial coordination activity registers at the second highest category of IMAc. Having established that they differ in results when it comes to managerial

coordination, we can now describe what differences explain that.

I conduct a descriptive analysis of the motivations of decision makers that participated in the two sets of negotiations, based on the secondary literature produced by scholars of diplomatic history and international relations. Since this is an exercise in the logic of discovery, rather than confirmation, I am not seeking to confirm the findings of the sources, but instead to discover what the sources say about the attitudes of the decision makers. My focus is on indicators that decision makers were worried about war-weariness or the potential radical political consequences of the participation in war, and whether they exhibited elements of innovative thinking.

All of the secondary sources used rely heavily on primary sources, sometimes repeating them in translation. The items reviewed were collected using J-Stor and Google Scholar, as well as Cambridge Bibliographies. For Utrecht I settled on a mix of 14 items, mostly academic articles and some books. For Vienna I settled on 8 items, seven books and one article. You can find the titles consulted in the special section of the References. I excluded the work of Schroeder and Mitzen, since I heavily relied on them for my concepts and argument.

In Table 1, I present the identity of the decision makers I focus on, and what their role was.

Decision makers were chosen either because they were directly involved in the negotiations, or because they exercised veto powers over the final results. If agents had the full support of their principals, then the principals were excluded. In similar vein, if agents were totally beholden to their principals, I excluded the agents. If the principals at times contradicted the agents, then both are included. Some decision makers are collective, such as cabinets or teams of agents that worked closely together. I begin my comparative descriptive analysis by focusing on the negotiations that led to the Treaty of Utrecht.

Utrecht 1713, “*The Hope and Happiness of the World*”

For Utrecht the focus is on the decision makers of the United Kingdom and France. This is because it was the Anglo-French peace at Utrecht in 1713 that led the war to an end. The two states concluded peace despite the opposition of their allies. These allies, the Dutch, the Austrian Emperor, and the King of Spain, were dependent on French and British support to sustain their war effort, and despite some initial defiance, had to also come to terms by 1714-1715 (Gregg, 1972: 599; Meerts & Bauweeks, 2008: 162; Pitt, 1970: 438). In another name peace was imposed on Western Europe by France and the United Kingdom.

Table 1 Decision Makers, Utrecht 1713 and Vienna 1815

Decision Makers	State Affiliation	Role
Utrecht 1713		
Viscount St. John Bolingbroke	United Kingdom	Secretary of State of Southern Department 1710-1713, Secretary of State of Northern Department 1713-1714, Exiled 1715-1725
Queen Anne	United Kingdom	Monarch 1702-1714
King George I	United Kingdom	Monarch 1714-1727
Harley, Lord Oxford	United Kingdom	Lord High Treasurer 1710-1714. Out of politics after war.
Parliamentary Whigs	United Kingdom	Opposition Party 1711-1714, Government Party after 1714
Parliamentary Tories	United Kingdom	Government Party 1711-1714, Opposition Party to 1711, and after 1714
King Louis XIV	France	Monarch 1643-1715
Jean-Baptiste Colbert, Marquis of Torcy	France	De Facto Minister of Foreign Affairs 1696 – 1715. Out of politics afterwards
Vienna 1815		
Lord Castlereagh	United Kingdom	Foreign Minister 1812-1822
Liverpool Cabinet	United Kingdom	Government 1812-1827
Prince Metternich	Austrian Empire	Foreign Minister 1809-1848, State Chancellor 1821-1848
Prince Talleyrand	France	Minister of Foreign Affairs 1814-1815, Prime Minister 1815
Prince Hardenberg and Humboldt	Prussia	Hardenberg-Chancellor 1810-1822 Humboldt-Ambassador to Vienna 1812-1818
King Frederick William III	Prussia	Monarch 1797-1840
Czar Alexander I	Russia	Monarch 1802-1825

There is no theoretical reason to require that managerial coordination regimes begin as multilateral endeavours. The Cold War is an example of the US and USSR finding a *modus vivendi* and then trying to impose it on the other major powers. But it is also logical to expect that the other major powers are going to chafe under arrangements imposed by the two dominant powers. This was present in the period after Utrecht, when Spain and Austria refused to cooperate with the post-1715 Fleury-Walpole managerial coordination attempt. Franco-British amity and cooperation never translated to a system level managerial regime. The settlement was resented by these states, who were the main revisionist powers in the post-war period, and at the centre of the new major power wars that followed within five years of 1715.

Travlos argued that managerial coordination only makes sense as a way for states engaged in relations of amity to insulate their relations from the negative security externalities of relations with the rest of the system (Travlos, 2016). The Franco-British decision makers failed to insulate their special relationship from the negative security externalities of the activity of the other major powers. The War of Polish Succession led to the erosion of Franco-British amity, and its collapse with the War of Austrian Succession. Part of this failure can be explained by the inauspicious start, as during the negotiations at Utrecht, none of the decision makers exhibited innovative thinking.

In the UK the main decision makers engaged in the negotiations were the monarch (Black, 1987), the Lord High Treasurer (Prime Minister), and the

Secretary of State of the South.⁹ Parliament also took an active part in the negotiations (Turner, 1919). In that period, English political life was characterized by the birth of an acrimonious party system between the Whigs and the Tories. The War of Spanish Succession was partly viewed as a Whig war.

Queen Anne (1702-1714) and King George I (1714-1727) were the monarchs during the crucial periods of negotiations. While George came into power after the Treaty of Utrecht was signed, his attitude towards it may have had an impact on the failure of Utrecht to produce a managerial coordination system. The main negotiators of the treaty were the Tory Lord High Treasurer (1710-1714) Robert Harley, Lord Oxford, and Henry St. John, Viscount Bolingbroke (1713-1714). These men almost completely controlled the negotiations, though Queen Anne closely monitored them (Hill, 1973: 243). For France, King Louis XIV the “Sun King” (1643-1715) and his Minister of Foreign Affairs, Jean-Baptiste Colbert, marquis de Torcy, completely dominated the peace process (Lodge, 1923).

Viscount St. John Bolingbroke

St. John Viscount Bolingbroke was one of the main opponents of the war, due to his opposition to the Whigs and King William III (Dickinson, 1968: 43). This opposition has led to questions about his relationships with the Jacobites (enemies of William III and the Hanoverian dynasty), with some historians arguing that he pursued a Stuart Restoration through the peace (Davies G, Tinling M & Brydges, J. 1936: 121). He did support the Jacobites in 1715 (Davies et al, 1936). However, there are no clear indicators of a Jacobite angle during the negotiations. What we know is that by 1709 he had concluded that the war was damaging the United Kingdom, been quoted “*For God's sake, let us be out of Spain.*” (Dickinson, 1968). This was partly due to the Dutch Barrier Treaty of 1709 (Dickinson, 1968: 244). For St. John, peace was driven by fear of a Hanoverian succession or

Dutch invasion in support of it, like the Glorious Revolution (Dickinson, 1968: 47-48; Meerts & Bauweeks, 2008: 164). He did not exhibit any innovative thinking on international relations (Maurseth, 1954: 124-125).

Queen Anne

Queen Anne supported the war because she saw it as a defence of the legacy of the Glorious Revolution of 1688 from a Jacobite restoration. She began turning against the war due to a combination of personal animosity with Lady Marlborough, and fear of the increasing war-weariness of public opinion (Pitt, 1970: 173)¹⁰. By 1710, Whig religious policy, in conjunction with high corn prices and a land tax, had completed this pacific turn (Pitt, 1970: 280, 446, 449, 451-457; Dickinson, 1968: 47; Hill, 1973: 241). Unhappy with the failure of the Whigs to reciprocate French peace offers in 1709, she began to support the Tory peace party (Meerts & Bauweeks, 2008: 163; Pitt, 1970: 457). After the 1710 Tory electoral victory she was one of the main peace advocates (Hill, 1973: 250-252).

King George I

As Elector of Hanover, George I opposed peace and wanted the war to last until after Anne's death and his ascension to the British throne (Gregg, 1972: 591; Hill, 1973: 257). However, he was unwilling to support Marlborough's plans to invade Britain in order to stop a Tory peace (Gregg, 1972: 599). Instead he remained neutral in the Whig-Tory competition so as to maximize the support for his succession to the British throne (Gregg, 1972: 601). Once Oxford and Bolingbroke deserted the Jacobites, George had no use for the war (Gregg, 1972: 611). Peace was useful, as it would deny the Jacobites French support. As King he remained committed to the peace as a way to gain French support in his anti-Russian and anti-Austrian policies, and denying foreign support for the Jacobites (Black, 2003: 309,320-321; Chance, 1902: 445,449,455; Chance, 1907:117-118, 130-131; Gibbs, 1962: 29; McKay, 1971: 368-369).

⁹ The UK at that period had two Secretaries of State, one of the North and one of the South. The Southern office was responsible for the Peace of Utrecht.

¹⁰ The recent film “The Favourite” broadly recounts these events.

Harley, Lord Oxford

Harley, Lord Oxford became the de-facto prime minister on occasion of widespread war-weariness and public opposition to Whig religious policy. He was willing to give up personal goals in order to attain peace with France (Hill, 1973: 246). He cited war-weariness as the reason for peace, quoted as saying “*At length the body of the nation awakes and 200 to one declare for peace, approve all the queen has done, are impatient all is not finished.*” (Hill, 1973: 287). Like Bolingbroke he may have been driven to peace by a fear of how the war could affect the succession issue in Britain (Meerts & Bauweeks, 2008: 164).

Parliamentary Parties

The parliamentary Whigs were opposed to peace, as they saw the war as a defence of the Glorious Revolution. Opposition to peace was so vehement, that once out of power, Whig stalwarts like Marlborough were willing to work with the Jacobites in order to violently overthrow the government and avert peace (Greg, 1972: 599, 601-603). The Whigs though had been punished for failing to get peace in 1708-1711 (Meerts & Bauweeks, 2008: 163; Pitt, 1970: 449). The alliance between the Queen and Tory majority defeated their agitation (Turner, 1919: 186). Finally, some of the Whig members had become weary of the war. For example, the Earl of Shrewsbury, while disliking the specific peace negotiated by St. John and Oxford, believed peace necessary due to the economic impact of the war on land-owners and rent-payments (Somerville, 1932: 647). Despite their opposition to the peace, subsequent Whig administrations maintained it in order to deny French support to the Jacobites. Opposition to the Jacobites also animated initial Tory support for the war (Pitt, 1970: 414). However, the increasing partisan identification of the war, led the Tories to become supporters of peace, even at the cost of British alliances (Turner, 1919: 186).

King Louis XIV

Louis XIV considered the war as an affair of honour and a defines of the right of monarchs to

choose their successors (since Charles II of Spain had made Louis’ grandson his successor). However, the French defeats between 1705 and 1708, and the combination of economic collapse, famine, rural unrest, and further military defeat in 1708-1709, made Louis XIV sue for a conditional peace (Pitt, 1970: 305,322,324,425,430-432, 436). The failure of attempts at separate peace with the Dutch or British, and the defeat at Malplaquet, made him willing to accept peace at any price, except from requiring him to use force to expel his grandson from Spain (Hill, 1973: 245; Meerts & Bauweeks, 2008: 162).

Whig intransigence, and a good crop in 1710, permitted Louis to call on the French public to support a defensive war (Pitt, 1970: 451-456). That said he was now willing for peace at any price, including prohibiting the unification of the Spanish and French crowns, as war-weariness was endemic (McKay, 1971; Hill, 1973: 254; Williams, 1900: 260). Once the Treaty of Utrecht was signed, Louis XIV did everything he could to avoid a new war (Chance, 1902: 461,463,464). He followed a policy of close cooperation with the UK in defence of the Utrecht settlement, something that his heir continued.

Jean-Baptiste Colbert, Marquis of Torcy

The Marquis of Torcy, the *de facto* foreign minister of Louis XIV, mostly formulated policy along the same line as his principal. Like him he was aware of the war-weariness of the French public in the *annus horribilis* of 1708-1709. One possible motivation for the peace negotiations, that may or may not have been shared by Louis XIV, was the possibility that Torcy, during the early secret phase of the negotiations with Lord Jersey, was plotting a Jacobite restoration in Britain (Trevelyan: 1934, 100,103).

Summation of Facts on Utrecht 1713

The theoretically interesting facts from the descriptive analysis of the Utrecht 1713 case are a) the peace was negotiated bilaterally by the two primary antagonists and then imposed by coercion on reluctant allies b) the main motivation of British decision makers was a mix of war-

weariness and fear that the war could provide opportunities for dynastic opponents to launch a coup or revolution. For French decision makers war-weariness was the primary motivation c) no decision makers exhibited any innovative spirit, seeing the peace as simply tool for promoting temporary domestic political goals d) by 1715 all of the decision makers that had negotiated the treaty were out of power.

Vienna 1815, “By Consent and Management”

In 1713-1714 France and Britain imposed peace on unwilling allies. That was not the case in Vienna. The negotiations that led to the Final Act of Vienna, had begun in 1813 on the battlefields of the War of the 6th Coalition, and five powers were key to them. These were Russia, Prussia, Austria, the United Kingdom, and France. While asymmetrical relationships were still present, especially Prussia’s dependence on Russia, these were not so lopsided that countries could afford to ignore their allies in the peace negotiations. Indeed, even defeated France was considered a necessary part of any settlement. A separate peace by France and any of the other four states thus could not force peace on everyone else, as had been the case at Utrecht.

The main decision makers for the UK were Lord Castlereagh, the foreign secretary, and the Liverpool cabinet. For Austria it was Count Metternich. For Prussia it was Prince Hardenberg and his assistant Humboldt, as well as King Frederick William III. For France it was Prince Talleyrand, and for Russia, Czar Alexander I.

Lord Castlereagh

Robert Stewart, Lord Castlereagh was the main British decision maker. He was heavily influenced by the Pitt Plan, a program for creating conditions for a lasting peace envisioned by his mentor William Pitt the Elder. Castlereagh sought to restrain the use of force in Europe primarily for political reasons. His main fear was that war would lead to political changes in the continent that might lead to political changes in the UK. This would especially be the case if the UK found itself isolated again as in the 1808-1812 period. His

dispatch to the continent was an extraordinary action. It also meant that Castlereagh was given expansive powers for negotiation and could commit the government to a decision without prior consultation (Nicholson, 1946: 66-67; King, 2009: 135; Zamoyski, 2007: 263).

Castlereagh’s main goal was to ensure a continental peace in Europe that would not exclude the United Kingdom. That meant that Castlereagh was more willing to support policies of key allies, and unwilling to use the threat of British withdrawal to coerce them. In service of this goal he saw the Congress of Vienna as the foundation for creating a stable peace that would resolve issues “*by concert and management*” (Zamoyski, 2007: 265). The idea of periodic congresses might have been his, and he himself considered the congress a radical innovation in international relations, characteristically noting “*..it is satisfactory to observe how little embarrassment and how much solid good grow out of these reunions, which sound so terrible at a distance. It really appears to me to be a new discovery in the European Government...*”.

His policy during the Saxon-Polish crisis might cast doubt on that innovative spirit. Castlereagh’s main goal during the crisis was to avoid the creation of a Russian controlled greater Poland. He was willing to sacrifice Saxony to Prussia in order to gain support against the Czar. This position was extremely at odds with public opinion in the UK and with the Cabinet (Nicholson, 1946: 151-152,173,176). However, the secondary sources disagree on how willing he was to fight over Poland. There are indicators that he was (Kissinger, 1973: 150; Zamoyski, 2007: 342), and others that he was not (King, 2009: 187,197; Jarrett, 2013: 120). That said the fact is that his agreement with Hardenberg and Metternich to oppose the Czar did not entail military action in the case of a refusal by the Czar to negotiate. Instead it called for an appeal to public diplomacy (Kissinger, 1973: 159; Zamoyski, 2007: 324; McGuigan, 1975: 374). The indicators are that once the Czar did not press a claim to all of Poland, Castlereagh was not willing to push things to an actual war and preferred a compromise,

noting “*but an alliance supposes war, or may lead to it, and we ought to do everything to avoid war*” (McGuigan, 1975: 435).

Liverpool Cabinet

Within the Cabinet, Prime Minister Liverpool and Lord Bathurst were supportive of Castlereagh’s policies, while the Chancellor of the Exchequer, Vansittart, was opposed. In general, the cabinet wanted a stable peace in Europe, built on the blueprint of the Pitt Plan, accepting the innovations inherent in it. The main fear was isolation. However, Liverpool’s ultimate focus was the stability of his government in the Commons and among public opinion. He was opposed to a new war in Europe after Napoleon’s first abdication due to economic and domestic political reasons (McGuigan, 1975: 430). Liverpool was also very worried about British “public” opinion which was in general critical of the compromises at Vienna (Zamoyski, 2007: 346). Sometimes this duality would lead the government to undermine Castlereagh’s policy.

During the Polish-Saxon crisis this fear of “public” opinion led the cabinet to oppose both Castlereagh’s opposition to the Czar, and his attempts to woo Prussia by sacrificing Saxony, though not publicly. The “public” wanted a Russian Poland over no Poland at all and were opposed to the dissolution of Saxony (Nicholson, 1946: 151,173,176; Kissinger, 1973: 165; Jarrett, 2013:105; McGuigan, 1975: 404,414). At all points the Cabinet, and especially Liverpool, likely did not want war and preferred a poor settlement to a war (Nicholson, 1946: 176; Jarrett, 2013: 123,367,373; McGuigan, 1975: 422). The “public” hawkishness during the 1812-1815 period greatly restricted Castlereagh’s ability to negotiate peace (Zamoyski, 2007: 157; Nicholson, 1946, 89, 151, 173; Jarrett, 2013: 105; Kissinger, 1973: 179; King, 2009: 64).

Prince Metternich

Interpretations of Metternich as a bearer of innovative ideas are divided. The major work in support of the argument that he was an exponent of innovative thinking is Sofka (1998). However,

there are works that present him as an arch-conservative (Zamoyski, 2007: 39). His humanist universalism is not in doubt, but it might have come to characterize him later in life (Kissinger, 1973: 12-13; McGuigan, 1975: 512). That said a conservative disposition in domestic politics can be compatible with radicalism in international relations if the holder of such ideas sees the international system as a threat to the domestic system.

Metternich had the full support of Emperor Francis I (1804-1835), which afforded him great decision-making freedom. The Emperor’s high popularity shielded Metternich from the pressures of “public” opinion (King, 2009: 11). Metternich detested war, calling it “*that hateful invention*”, both for its radical potential and due to war-weariness. His life had been threatened by members of the war party in Austria in 1813 (Kissinger, 1973: 62; Zamoyski, 2007: 58; McGuigan, 1975: 28). He was willing to make peace with Napoleon, if Napoleon was willing to accept a new international system that restricted force (Nicholson, 1946: 75; Kissinger, 1973: 121, 134-135; McGuigan, 1975: 39, 79, 104-105). His goal in Vienna was to create a system that restricted the use of force in the resolution of international issues, commit Russia and the United Kingdom to it, and finally find a modus vivendi with Prussia in central Europe that would keep other powers out of it (Zamoyski, 2007: 37, 54).

He is quoted at least once as noting that “*No great political insight was needed to see that this Congress could not be modelled on any that had taken place. Former assemblies that were called congresses met for the express purpose of settling a quarrel between two or more belligerent powers-the issue being a peace treaty. On this occasion peace has been made, and the parties meet as friends who, though differing in their interests, wish to work towards the conclusion and affirmation of existing treaty.*”

During the Saxon-Polish crisis, Metternich’s main goal was to avert Alexander’s plan to create a large Polish kingdom. In service of that goal he was willing to sacrifice Saxony, an unpopular position

both with the Emperor and “public” opinion (Nicholson, 1946: 151; Jarrett, 2013: 105, 109; Zamoyski, 2007: 368; McGuigan, 1975: 385). Above all Metternich wanted to avoid a war over either issue (Kissinger, 1973: 155). This explains the highly conditional support he gave to Prussian claims in Saxony, leaving him free to refuse to use force in their support (King, 2009: 118; Jarrett, 2013: 112) At no point during his stormy interviews with the Czar or the Prussians did he threaten war, even in reaction to their bellicosity.

Prince Talleyrand

Talleyrand, once the foreign minister of Napoleon, was instrumental in the Bourbon Restoration. He correctly gauged the war-weary moods of the elites and people and leveraged it into his preferred transition from Napoleonic autocracy to a constitutional regime (Nicholson, 1946: 85-86,88; Kissinger, 1973: 136). King Louis XVII then chose Talleyrand as his foreign minister at Vienna and as Prime Minister. He was given wide ranging negotiating powers, and came determined to restrict the legitimacy of force as a tool of international politics, partly for ideological reasons, and partly because of *realpolitik*. In service of this goal he developed a new concept of practical legitimacy, very different from *ancien regime* legitimacy (Nicholson, 1946: 157; Kissinger, 1973: 139; King, 2009: 103-104; Jarrett, 2013: 88; Zamoyski, 2007: 179, 270).

On the Saxon/Polish issue Talleyrand’s main objective was opposition to any change of borders based on the right of conquest. Instead he insisted in legitimacy as the basis of any change, a call for consultation and multilateralism (Nicholson, 1946: 152,154-157; King, 2009: 93,108,119; Zamoyski, 2007: 291; McGuigan, 1975: 364). In pursuit of this goal, he presented a bellicose attitude, though the sincerity of this is debated, and seen as a ploy to win France acceptance as an equal negotiator by Metternich and Castlereagh (Nicholson, 1946: 178; Kissinger, 1973: 168; King, 2009: 187, 204; Zamoyski, 2007: 380).

Prince Hardenberg and Humboldt

Prince Hardenberg, the chancellor of Prussia, and his assistant Humboldt held strong liberal enlightenment values. Despite those, during the Vienna congress they were the strongest exponents of *realpolitik* (Jarrett, 2013: 82, 83, 85; Nicholson, 1946: 125). This was partly because of a very bellicose “public” opinion, and partly because of their strong belief that a strong Prussia was necessary for European peace. Unlike Metternich, Castlereagh, and Talleyrand, the two were also forced to work within limits prescribed by King Frederick William III, who was also present in the negotiations (Nicholson, 1946: 150; Zamoyski, 2007: 263). During the 1813-1814 campaign they both preferred a negotiated peace instead of an invasion of France, in opposition to the King and military (Nicholson, 1946: 75, 78; Kissinger, 1973: 117). In the Polish-Saxon crisis both Hardenberg and Humboldt threatened war multiple times (Nicholson, 1946: 177; Jarrett, 2013: 114).

At the centre of Prussian policy was a great contradiction. Both considered the Czar’s Polish plans a threat, in light of the 1804 war scare (King, 2009: 90; Kissinger, 1973: 14). Both considered a future war with Russia inevitable, and only avoided advocating one in 1814 because they were unsure of the reaction of France and Austria (Zamoyski, 2007: 358). At another point Alexander and Stein threatened Prussia with war (Jarrett, 2013: 110). Thus there was a spirit of distrust between the two powers. However, they needed Alexander’s support for the absorption of Saxony, which meant acquiesce to his Polish plans (Kissinger, 1973: 155).

Hardenberg tried to break this contradiction by allying with Castlereagh and Metternich against the Czar (Kissinger, 1973: 157). This policy failed when the Czar used Frederick William’s dependence on him to set the King against his Chancellor (Kissinger, 1973: 159; King, 2009: 120). A result of this defeat was increased bellicosity by both ministers (Kissinger, 1973: 17; King, 2009: 189; Jarrett, 2013: 112, 118, 120-121; Zamoyski, 2007: 369; McGuigan, 1975: 406, 423). That said, there are powerful indicators in the

literature that their bellicosity was an act, partly to placate the powerful war-party in “public” opinion (Nicholson, 1946: 232, 235; Kissinger, 1973: 162; King, 2009: 179).

The argument against the transformative character of the Vienna System was that the Polish-Saxon crisis was resolved by real-politick measures. Essentially Hardenberg and Alexander I retreated in the face of the threat of war by the UK-French-Austrian alliance (Kissinger, 1973: 170). Despite that, there are indicators that the decisions of Hardenberg and Humboldt were not driven by deterrence. First, both decision makers did not want Saxony by conquest, considering the acquiescence of the other powers necessary (King, 2009: 109). Such a consideration of means is compatible with the thinking of the more innovative members of the congress.

Second, the crucial decision to avoid war was taken in the Prussian Cabinet meeting of January 1st 1815. It was here that War Minister Grolman argued against war, and the cabinet followed his recommendations (Jarrett, 2013: 124, McGuigan, 1975: 430). The crucial point is that this was contemporaneous with the signing of the UK-France-Austria alliance. It did not follow it. The rumours of the impending alliance circulating in Vienna did not feature in the arguments of the War Minister, who focused on the lack of preperadence of the Prussian Army.

Hardenberg shared with his monarch the fear of the radical potential of war, personified in his predecessor Stein, now in Russian service (Zamoyski, 2007: 109). While Humboldt considered a second war necessary, Hardenberg understood that Czar Alexander had no intention of fighting over Saxony (Zamoyski, 2007: 378). Without Russia, the King of Prussia could not afford a war, and did not want one due to fear of the radical potential of such a war (Zamoyski, 2007: 390, 402). Thus in the end Hardenberg decided on accommodation, despite Humboldt still wanting a war at least against Bavaria, and personal threats from the military war-party (Zamoyski, 2007: 440-441, 493). Both ministers expected a war in the future.

King Frederick William III

Frederick William III, King of Prussia, was the decision maker with greatest fear of the radical potential of war. In 1813 large swaths of the Prussian administrative and military machine were in mutiny. Radicals like Stein were given by the Czar control of parts of the Kingdom of Prussia, thus placing it out of the King’s direct rule. This situation had two contradictory effects on the King. On the one had he feared the escalation or expansion of war because of the potential it had to unleash the radical forces of German nationalism, exemplified by Stein and popular officers like Blucher and Gneisenau. On the other hand, he feared been seen as too opposed to the popular will. Frederick William overcame this dilemma by becoming attached to Czar Alexander, whom he saw as the only person able to rein in the radicals. As a result, Frederick William was bellicose when the Czar was bellicose, accommodating when the Czar was accommodating.

Czar Alexander I

The role of Czar Alexander I in the politics of the Vienna Congress is controversial. Those who criticize the “transformation” thesis focus on his behaviour during the 1813-1815 period (Zamoyski, 2007: 364,406). However, Alexander I is the greatest mystery among decision makers, for he left no written records of his own, and most of what we know about his behaviour was reported by possibly biased sources like Metternich and Talleyrand (Kissinger, 1973: 121; King, 2009: 68, 117, 120).

There is no question that Alexander I in the 1812-1815 period was an exponent of innovative ideas about international relations, the result of his liberal education and the influence of Polish Prince Czartoryski (Kissinger, 1973: 37, 188; King, 2009: 308; Jarrett, 2013: 100, 147; Zamoyski, 2007: 16). His 1814 conversion to Christian mysticism only changed the means, but not the goal of transforming international politics (Zamoyski, 2007: 274). This missionary vision drove his war against Napoleon in 1813, despite the opposition of many of his war-weary military leaders

(Nicholson, 1946: 75, 78; Kissinger, 1973: 47; Jarrett, 2013: 44; Zamoyski, 2007: 27, 47, 61, 100, 125; McGuigan, 1975: 7, 180). It also explained his leniency towards Napoleon and France in 1814 and 1815 (Kissinger, 1973: 121; Jarrett, 2013: 62, 172; Zamoyski, 2007: 523). Finally, it partly explained his pursuit of the Polish plan despite the opposition of part of the Russian “public” opinion (Nicholson, 1946: 106; Jarrett, 2013: 100; Zamoyski, 2007: 315-316, 333; McGuigan, 1975: 328, 396). For realpolitik authors, Alexander was a radical who could only be deterred by force.

At Vienna Alexander “*was his own minister*” (Kissinger, 1973: 99, Zamoyski, 2007: 263). As part of his Polish plan, he supported Prussian demands on Saxony. Prussian bellicosity was partly fanned by him (Zamoyski, 2007: 329). Once the Czar showed that he was unwilling to go to war, Prussian bellicosity stopped. The conventional narrative is that he was deterred by the UK-France-Austria alliance, and had a mysterious change of character (Kissinger, 1973: 167, 170; King, 2009: 196-197; Zamoyski, 2007: 406). Nonetheless, the bias of some of the sources from which we learn about Alexander casts this narrative into doubt. We cannot fully know reality due to the dearth of primary sources from Alexander’s viewpoint, but there are some events to keep in mind that may explain his behaviour and choice of a peaceful resolution of the Polish-Saxon crisis.

First, Alexander had a fear of the radical potential of war. He had come to power thanks to a palace coup, which he might have been part of, that killed his father, Paul I. Consequently, he feared a palace coup targeted against him. Alexander was aware of the dissatisfaction of important parts of Russian “public” opinion with his Polish plans and his decision making in 1812-1815. We can see that he was vulnerable to “public” opinion by the dismissal of liberal advisors after the 1804-1805 defeats (Zamoyski, 2007: 19-20). He was aware of rumours in 1812 of a planned palace coup against him (McGuigan, 1975: 67). War might have been too much of a gamble for Alexander, with his foreign policy being a delicate balancing act between opposing internal factions any of which

could be the nucleus of a coup¹¹. These domestic restraints might explain why Alexander was unwilling to risk a new war, and his accommodation on the Polish-Saxon issue (Jarrett, 2013: 115; Zamoyski, 2007: 277).

Second, Alexander’s Polish policy may not simply have been driven just by idealism but also realpolitik, which together with fear of domestic reaction, might explain his refusal to create a Polish state not tied to the Russian dynasty (Jarrett, 2013: 99, 111). His initial maximalist demands may have been part of the bargaining process. Once his freedom to the old Duchy of Warsaw was accepted, Alexander quickly toned down his rhetoric, and reined Prussia in (Jarrett, 2013: 117; Zamoyski, 2007: 377, 390). Alexander for many possible reasons accepted the final compromise in Saxony, even in the face of a bellicose army (Jarrett, 2013: 127; Zamoyski, 2007: 368).

While realpolitik might have been one part of it, an equal part was a commitment to the promise of new politics (Zamoyski, 2007: 391, 396). His policy in 1813 and 1814 indicated that above all Alexander was not willing to rapture the alliance (Kissinger, 1973: 126). Indeed, his idea of Holy Alliance had been formulated during the height of the Polish-Saxon crisis, a possible indicator that the Czar was not seriously considering war against the rulers he wished to ally with for a new world of international and domestic politics (Nicholson, 1946: 249). In the end Alexander made choices that he felt would foster a transformation of European international politics, which would lead monarchs to “*to live like brothers, aiding each other in their need, and comforting each other in their adversity*”.

¹¹ These were the “Foreigners” and “Russians”. The “Foreigners” included many political exiles serving the Czar, like Capodistrias and Czartoryski, who shared the Czar’s innovative spirit in international relations (Jarrett, 2013: 185). The “Russians”, included the military and more traditional civil servants of the Czarist state. The two groups were generally in opposition to each other on the question of Russian policy in western and central Europe.

Summation of Facts on Vienna 1815

The facts of Vienna 1815 are that a) it was a multilateral effort with the decision makers of the different powers making sure to keep all the powers committed to the negotiations, and supporting each other against domestic opponents of the negotiations b) while coercive policies were present, attempts were made to accommodate all powers to some degree c) war weariness played less of a role among most major power decision makers than fear of the radical potential of war d) Metternich, Castlereagh, Talleyrand and Alexander I all are seen by the secondary literature as expressing a dissatisfaction with the previous way of doing international relations, aversion to war, and belief in the possibility of new politics e) the majority of decision makers remained in power for the decade after the signing of the Final Act of the Congress of Vienna.

Discussion and Conclusion

If we compare the summation of facts for Utrecht 1713 and Vienna 1815 the differences between the two cases are stark. First, Vienna was a multilateral effort while Utrecht a bilateral one. Second, there were more indicators that more decision makers at Vienna were worried about the radical potential of war compared to decision makers at Utrecht. Third, there were at least four decision makers at Vienna with indicators of innovative thinking, while no such thinkers were present at Utrecht. Fourth, the decision makers that negotiated at Vienna remained relevant political actor for a much longer period than those of Utrecht.

These leads to the following theoretical propositions about what war-termination conditions are more likely to foster post-war engagement by a group of states in the practice of managerial coordination:

P1. Increased engagement in managerial coordination is more likely to follow multilateral efforts at peace-making after complex wars among a group of states.

P2. Decision makers engaged in negotiations are more likely to foster increased post-war practice of managerial coordination when war-participation has generated among them a fear of the radical potential of war, compared to if only it generated war-weariness.

P3. Increased managerial coordination is more likely to follow war-termination negotiations were decision makers exhibit innovative thinking about international relations.

P4. Increased managerial coordination is more likely to flow war-termination negotiations if the decision makers that advocated for its practice remain in power in the post-war period.

The above propositions were unearthed by a descriptive comparative analysis of two exemplar cases of war-termination negotiations, the Treaty of Utrecht of 1713 and the Final Act of Vienna of 1815. The process used was done with the logic of discovery. Future research should take the above propositions, and the case study analysis framework used here, in order to extract testable hypotheses, and evaluate the argument about the connections between war-participations, innovative thinking, and increased practice of managerial coordination, according to the logic of confirmation.

Bibliography

- Elkins, Z. & Simmons, B. (2005). On Waves, Clusters, and Diffusion: A Conceptual Framework. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 598(1), 33–51.
- Geller, D.S. & Travlos, K. (2019). Integrating Realist and Neoliberal Theories of War. *Peace Economics, Peace Science, and Public Policy*, 25(2), 1-29.
- Goddard, S.E. (2009). Brokering change: networks and entrepreneurs in international politics. *International Theory*, 1(2), 249-281.
- Guilhot, N. (2015). Portrait of the realist as a historian: On anti-whiggism in the history of international relations. *European Journal of International Relations*, 21(1), 3-26.
- Jervis, R. (1992). A Political Science Perspective on the Balance of Power and the Concert. *American Historical Review*, 97(3), 716– 24.
- Kacowicz, A.M. (1995) Explaining Zones of Peace: Democracies as Satisfied Powers? *Journal of Peace Research*, 32(3), 265–276.
- Kagan, K. (1997/8). The Myth of the European Concert: The Realist-Institutionalist Debate and Great Power Behavior in the Eastern Question, 1821– 41. *Security Studies*, 7 (2), 1– 57.
- Keck, M. & Sikkink, K. (2014). *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*. Cornell University Press.
- Kraehe, E.E. (2002). Section III: Introduction. In P. Kruger & P. Schroeder (Eds) *The Transformation of European Politics, 1763– 1848: Episode or Model in Modern History?*, Palgrave, p. 161– 64.
- Lascurettes, K.M. (2020). *Orders of Exclusion: Great Powers and the Strategic Sources of Foundational Rules In International Relations*. Oxford University Press.
- Levy, J.S. (1983). *War in the Modern Great Power System: 1495--1975*. University Press of Kentucky.
- Levy, J.S. (1982). The Contagion of Great Power War Behavior, 1495-1975. *American Journal of Political Science*, 26(3), 562-584.
- Levy, J.S. & Morgan, T.C. (1986). The war-weariness hypothesis: An empirical test. *American Journal of Political Science*, 30(1), 26-49.
- Miller, B. (1995). *When Opponents Cooperate: Great Power Conflict and Collaboration in World Politics*. University of Michigan Press.
- Mitzen, J. (2013). *Power in concert: The nineteenth-century origins of global governance*. University of Chicago Press.
- Most, B.A. & Starr, H. (1990). Theoretical and Logical Issues in the Study of International Diffusion. *Journal of Theoretical Politics*, 2(4), 391–412.
- Randle, R.F. (1987). *Issues in the history of international relations: the role of issues in the evolution of the state system*. Praeger.
- Richardson, L.F. (1960). *Arms and Insecurity*. Quadrangle.
- Rosenau, J.N. & Holsti, O.R. (1984). *American Leadership in World Affairs: Vietnam and the Breakdown of Consensus*. Unwin Hyman.
- Schroeder, P.W. (1994). *The transformation of European politics, 1763-1848*. Oxford University Press.
- Sikkink, K. & Lutz, E. (2001). The justice cascade: the evolution and impact of foreign human rights trials in Latin America. *Chicago Journal of International Law*, 2(1), 1-33.

- Schmidt-Voges, I. & Solana A.C. (Eds.). (2017) *New Worlds? Transformation in the Culture of International Relations around the Treaty of Utrecht*. Routledge.
- Sofka, J.R. (1998). Metternich's Theory of European Order: A Political Agenda for "Perpetual Peace". *The Review of Politics*, 60(01), 115-150.
- Steiner, B.H. (2004). *Collective Preventive Diplomacy: A Study in International Conflict Management*. SUNY Press.
- Travlos, K. (2016). From Universalism to Managerial Coordination: Major Power Regulation of the Use of Force. *Asian International Studies Review*, 17(02), 27-53
- Travlos, K. (2014) *From warmongers to peacebuilders: major power managerial coordination and the transformation of international relations, 1715-2001* (Doctoral dissertation) Department of Political Science, University of Illinois at Urbana-Champaign. Retrieved from <http://hdl.handle.net/2142/46760>
- Toynbee, J.A. (1954) *A study of History*. Vol. 9. Oxford University Press.
- Valeriano, B. & Vasquez, J.A. (2010). Identifying and classifying complex interstate wars. *International Studies Quarterly*, 54(2), 561-582.
- Vasquez, J.A. (2019) *Contagion and War*. Cambridge University Press.
- Vasquez, J.A. (1999[1983]). *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*. Cambridge University Press.
- Wallenstein, P. (1984). Universalism vs. particularism: on the limits of major power order. *Journal of Peace Research*, 21(3), 243-257.
- Utrecht Case Study References**
- Black, J. (2003). Eighteenth-Century English Politics: Recent Work. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, 35(1), 25-52
- Black, J. (1987). *The Collapse of the Anglo-French Alliance, 1727-1731*. Sutton Publishing.
- Chance, J. F. (1907). The Northern Treaties of 1719–20. *Transactions of the Royal Historical Society*, 1, 99-137.
- Chance, J.F. (1902). The Baltic Expedition and Northern Treaties of 1715. *The English Historical Review*, 17(67), 443-465.
- Davies G, Tinling, M. & Brydges, J. (1936). Letters from James Brydges, Created Duke of Chandos, to Henry St. John, Created Viscount Bolingbroke. *The Huntington Library Bulletin*, 9, 119-166.
- Dickinson, T.H. (1968). Henry St. John: a Reappraisal of the Young Bolingbroke. *The Journal of British Studies*, 7(02), 33-55.
- Gibbs, G.C. (1962). Parliament and foreign policy in the age of Stanhope and Walpole. *The English Historical Review*, 77(302), 18-37.
- Gregg, E.I. (1972). Marlborough in Exile, 1712–1714. *The Historical Journal*, 15(04), 593-618.
- Hill, B.W. (1973). Oxford, Bolingbroke, and the Peace of Utrecht. *The Historical Journal*, 16(02), 241-263.
- Lodge, R. (1923). Review: Le Cardinal Melchior De Polignac (1661-1741) By Pierre Paul. *The English Historical Review*, 38(150), 283-288.
- Maurseth, P. (1964). Balance-of-Power Thinking from the Renaissance to the French Revolution. *Journal of Peace Research*, 1(2), 120-136.
- McKay, D. (1971). Bolingbroke, Oxford and the defense of the Utrecht settlement in southern Europe. *The English Historical Review*, 86(339), 264-284.

Meerts, P. & Beeuwkes, P. (2008). The Utrecht Negotiations in Perspective: The Hope of Happiness for the World. *International Negotiation*, 13(2), 157-177.

Pitt, H.G. (1970). The Pacification of Utrecht. In J.S. Bromley (Ed.) *The New Cambridge Modern History Volume 6: The Rise of Great Britain and Russia, 1688-1715/25*, Oxford University Press, p.446-479.

Somerville, H.D. (1932). Shrewsbury and the Peace of Utrecht. *English Historical Review*, 47, 646-647.

Trevelyan, G.M. (1934) *England under Queen Anne Volume III: The peace and the Protestant Succession*. Longmans, Green and Company.

Turner, E.R. (1919). Parliament and Foreign Affairs, 1603-1760. *The English Historical Review*, 34(134), 172-197.

Williams, B. (1900). The foreign policy of England under Walpole. *The English Historical Review*, 15(58), 251-276.

Vienna Cast Study References

Jarrett, M. (2013). *The Congress of Vienna and its legacy: War and great power diplomacy after Napoleon*. IB Tauris.

Kissinger, H.A. (1956). The Congress of Vienna: A Reappraisal. *World politics*, 8(02), 264-280.

Kissinger, H.A. (1973). *A World Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace 1812-1822*. Houghton Mifflin Company Sentry Edition.

King, D. (2009). *Vienna, 1814: How the conquerors of Napoleon made love, war, and peace at the congress of Vienna*. Broadway Books.

McGuigan, D.G. (1975). *Metternich and the Duchess*. Doubleday.

Nicholson, H. (1946). *The Congress of Vienna: A Study in Allied Unity*. Grove Press.

Zamoyski, A. (2007). *Rites of peace: the fall of Napoleon and the Congress of Vienna*. Harper Perennial Paperback.

Genişletilmiş zet

Uluslararası dzen ile gc-siyaset ilişkilerinin hâkim olduğu anarşik uluslararası siyasal sistemde savaşa sebep olan unsurların giderilmesine yönelik norm ve rejimlerin oluşturulmasına ilişkin literatüre bakıldığında uzun bir süredir savaş unsuru ile karar alıcıların katılımları arasında yeni bir savaşın ortaya çıkma olasılığını düşüren uygulamaların benimsenmesi bağlamında bir bağlantı olduğu tartışılmaktadır. Bu uygulamaların başında yönetimsel koordinasyon yer almaktadır. Mevcut literatüre bakıldığında, karar alıcıların bir siyaset aracı olarak savaştan korktukları durumlarda savaşı kendi gc hakimiyetlerine bir tehdit olarak algılamaları sebebiyle büyük bir olasılıkla yönetimsel koordinasyon geliştirecekleri iddia edilmektedir. Bu durum ise savaşa karşı isteksizlik olarak bilinmektedir. Bu durumun, savaşın finansal, psikolojik ve fiziksel maliyetleri sebebiyle karar alıcıların savaşa karşı giderek artan sosyal karşıtlık durumuna; diğer bir değişle savaştan bıkkınlığa bağlı olarak ortaya çıktığı dşnlmektedir. Bu durum aynı zamanda, şimdiye kadar geçen süreçte marjinalleşen grupların ulusal gc yapılarına meydan okumalarını kapsayan savaş türlerine yönelik düzeltici etkisi olan sosyal çaba olarak tanımlanabilen savaşın radikal potansiyeline yönelik korku yüzünden de ortaya çıkabilmektedir.

Savaşa karşı isteksizlik yaratma olasılığı olan savaşa katılım durumları, karar vericilerin savaşı daha muhtemel hale getiren eylemler gerçekleştirmelerine yönlendiren gc-siyaset kültürlerini sorgulamalarına sebep olmaktadır. Buna karşın, uluslararası siyasete yayılmış olan gc-siyaset uygulamalarına alternatif olabilecek kavramsallaştırmanın eksik olması, karar alıcıların mevcut uygulamalardan vazgeçme yollarını tasarlayamamalarına neden olmaktadır. Paul Schroeder ve Jennifer Mitzen'in araştırmalarından hareketle bu çalışmanın sorunsalını, karar alıcıların mevcut uluslararası uygulamaları kavramsallaştırma kabiliyetleri, tehlikeli savaşların başlamasını nleyememeleri ve alternatif üretmemeleri oluşurmaktadır.

Paul Schroeder, Napolyon Savaşları'nın ardından büyük güçlerin aldığı Viyana Kongresi sistemine katılma kararlarını, savaşa karşı isteksizlik ve yenilikçi düşünmenin bileşimi olarak ifade etmektedir. Bu çalışmada, Viyana Kongresi'ne katılan karar alıcıların tutumları ile Utrecht Antlaşması'nı müzakere eden karar alıcıların tutumları karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma; iki vaka arasındaki temel farkın, karar alıcıların savaşa karşı isteksizlik ve yenilikçi düşünmeye yönelik tutumları ile ilişkili olup olmadığını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Utrecht ile Viyana arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, iki vakanın karşılaştırmasının yapılması için uygun niteliğe sahiptir. Her ikisi de karmaşık büyük güç savaşları sonucunda ortaya çıkmıştır; devam süresine bakımından birbirine benzerdir ve önceki savaşlara kıyasla büyük kayıplarla nitelendirilmiştir. Buna karşın, Viyana Kongresi'nin ardından katılımcılar arasında uzun süren bir barış dönemi yaşanmış; Utrecht Antlaşması ise Avrupa'daki uluslararası ilişkilerin yatıştırılması bakımından yetersiz kalmıştır. Bu uyumsuzluk sebebiyle Utrecht, Viyana için faydalı bir karşıt vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu karşılaştırmanın yapılmasında tarihçiler ve uluslararası ilişkiler uzmanlarına ait ikincil kaynaklar ve yayımlanan birincil kaynaklar sıraya koyulmuştur.

Viyana Kongresi'ni değerlendirirken; Lord Castlereagh (Birleşik Krallık), Liverpool Kabinesi (Birleşik Krallık), Prens Metternich (Avusturya), Prens Talleyrand (Fransa), Prens Hardenberg ve asistanı Humboldt (Prusya), Kral III. Frederick William (Prusya) ve Çar I. Alexander'ın (Rusya) tutumları incelenmektedir. Utrecht için ise, Vikont St. John Bolingbroke (Birleşik Krallık), Kraliçe Anne (Birleşik Krallık), Kral I. George (Birleşik Krallık), Harley Lord Oxford (Birleşik Krallık), Parlamenter Whig'ler (Birleşik Krallık), Parlamenter Tory'ler (Birleşik Krallık), Kral XIV. Louis (Fransa) ve Torcy'nin Markisi Jean-Baptiste Colbert'in (Fransa) tutumları incelenmektedir.

Bu iki vakanın betimsel analizi sonucunda bazı olgusal gerçekler ortaya çıkmıştır. İlk olarak her iki vakada da karar alıcılar savaşa karşı isteksizlik tutumu sergilemiştir. Utrecht'de Birleşik Krallık'ın karar alıcıları; savaş yorgunluğuna ve savaşın radikal potansiyeline yönelik endişe belirtisi göstermiştir. Bununla beraber karar alıcılar, savaşın devam etmesinin sürgün edilmiş Stuart hanedanının İngiliz tahtının Alman varisine karşı meydan okumasına imkan sağlayacak koşulları besleyeceğini düşünmüşlerdir. Öte yandan, Fransız karar alıcılar sadece savaş yorgunluğu tutumu sergilemiş; daha da önemlisi hiçbir karar alıcı yenilikçi düşünce sergilememiştir. Onlar Utrecht'de ve mevcut siyaset yapısında ne yaptıklarını görmüşlerdir. Son olarak 1715'den birkaç yıl sonra neredeyse tüm karar alıcılar güçlerini kaybetmiştir. Utrecht'e kıyasla, karar alıcıların Viyana'da savaşın radikal potansiyelinin yarattığı korku belirtisini gösterdikleri görülmektedir. Viyana'da dört karar alıcı yenilikçi düşünme belirtisi gösterirken bu durum Utrecht özelinde hiç görülmemektedir. Daha da önemlisi, Utrecht'e kıyasla karar alıcıların Viyana'daki siyasi ilişkilerinin daha uzun süreli olduğu görülmektedir.

Tespit edilen bir diğer fark ise iki müzakerenin gerçekleştiriliş biçimi ile ilgilidir. Utrecht'de iki büyük güç kendi aralarında sahte barış sağlayarak, akabinde diğer güçleri savaşa dahil olmaya ve bağlı kalmaya zorlamışlardır. Öte yandan Viyana'da tüm Avrupalı büyük güçler müzakerelere katılım sağlamıştır. Bu fark, Utrecht'e olmayıp Viyana'da sağlanabilen barış durumunu açıklayan bir diğer neden olarak gösterilebilir.

Yukarıda yer alan betimleyici karşılaştırmalı analiz çerçevesinde; teyit mantığına bağlı olarak değerlendirilen hipotezlere temel oluşturacak birkaç açıklayıcı öneri geliştirilmiştir. Bunlar arasında; yönetsel koordinasyonda güçlendirilmiş yükümlülüğün, bir grup devlet arasında ortaya çıkan karmaşık savaşlardan sonraki barış yapımında yer alan çok taraflı çabaları büyük olasılıkla takip edeceği görülmektedir. Müzakerelerde yer alan karar alıcıların ise sadece savaş yorgunluğunun yer aldığı durumlara kıyasla, savaşın radikal potansiyelinin aralarında yarattığı korku durumunda, savaş sonrası uygulaması olarak yönetsel koordinasyonu teşvik etmeleri olasılığının yüksek olacağı görülmektedir. Bu şekilde güçlendirilmiş olan yönetsel koordinasyonun, karar alıcıların savaşı sona erdiren müzakerelerde uluslararası ilişkilerle yönelik yenilikçi düşünce sergileme eğilimlerini arttırdığı ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, güçlendirilmiş yönetsel koordinasyonun, karar alıcıların yönetsel koordinasyon uygulamalarının savaş sonrası dönemde de sürdürülmesini savunduğu durumlarda, savaşı sonlandıran müzakereleri takip etme olasılığı artmaktadır.

Ekonomik Diplomasinin Ekonomik Güvenliğe Etkisi: Çin-Afrika İlişkileri Analizi

The Effect of Economic Diplomacy on Economic Security: Analysis of Sino-African Relations

Kenan Turgutoğlu

PhD. Candidate, Bursa Uludağ University, Institute of Social Sciences, Department of International Relations

E-mail: kenanturgutoglu@yahoo.com

 ORCID: orcid.org/0000-0002-5267-466X

Öz

Finansal ve ekonomik küreselleşmenin yoğun şekilde hissedildiği 2008 küresel finans krizi ile birlikte ekonomik güvenliğin, sadece ulus devletlerin değil her düzeyde uluslararası ilişkiler aktörün varlığı için kritik bir unsur haline geldiği kanıtlanmıştır. Hayati bir önem taşıyan bu unsurun hangi araç, hangi kurumlar ve nasıl yürütüleceği ise ekonomik diplomasiyi ön plana çıkarmıştır. Özellikle unsurun ekonomik güvenliğ ile ilişkisi ve dış politika stratejileri üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasına gün geçtikçe ihtiyaç artmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın ilk kısmında ekonomik diplomasinin iç içe geçmiş yapısını ortaya çıkarmak amaçlanırken kavramsal ve analitik bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır. Ekonomik güvenliğ sağlama sürecinde araçsallaştırılan ekonomik diplomasinin bu süreç ile birlikte analizinin her boyuttaki küresel projeksiyonları daha iyi anlamamıza yardımcı olacağı düşünölmektedir. Son kısımda ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin ulusal ve küresel hâkimiyet hedeflerinde ekonomik güvenliğini sağlamak için attığı adımlarda proaktif bir şekilde ekonomik diplomasiyi nasıl kullandığı başta Afrika kıtası ile ilişkileri üzerinden analiz edilirken, bu iki unsurun etkileşiminin kıtaya dönük politikalarda açıkça izlendiği savunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Ekonomi, Ekonomik Güvenlik, Çin, Afrika

Abstract

With the 2008 global financial crisis, in which financial and economic globalization is felt intensely, it has been proved that economic security has become a critical factor not only for nation-states but also for the presence of international relations actors at all levels. Which tool, which institutions and how to carry out this vital factor brought economic diplomacy to the fore. In particular, the need for a better understanding of the relationship between economic security and the impact on foreign policy strategies is increasing day by day. In this respect, while aiming to reveal the intertwined structure of economic diplomacy in the first part of the study, a conceptual and analytical framework will be drawn. It is thought that the analysis of economic diplomacy, which is instrumentalized in the process of ensuring economic security, together with this process will help us better understand global projections of all dimensions. In the last part, while proactively analyzing how the People's Republic of China uses economic diplomacy in the steps it takes to achieve economic security in its national and global domination goals, it will be tried to defend that the interaction of these two elements is clearly followed in the policies regarding the continent.

Keywords: Diplomacy, Economic, Economic Security, China, Africa

Giriş

Diplomasinin devletlerin dış ilişkilerindeki yeri, diplomatik temsilcilerin kapsamı, görevleri, amaç ve hedefleri, tarihsel olay ve deneyimler ışığında birçok akademik çalışmanın konusu yapılmıştır. Küreselleşmenin iletişim kanallarını ve Uluslararası İlişkilerdeki kalıpları geçiren ve değişken hale getirmesi, literatürde diplomasinin tanım ve kapsamının da dönüşmesine sebep olmuştur. Özellikle ekonomik küreselleşmenin hayatın her katmanına sirayet etmesi ile birlikte iç ve dış ilişkiler birbirine geçmiş bir yapıya bürünmüştür. Diplomasinin ekonomik boyutu da başta kamu olmak üzere ticari, finansal, enerji, bilimsel ve teknolojik diplomasilere oluşan kapsamlı bir zeminde küreselleşmenin getirdiği kaosa düzen getirmek için iktisadi devlet aracı olarak konumlanmıştır. Bu doğrultuda ekonomik diplomasinin çerçevesinin belirlenmesi ile teori ve pratik açılarından analizi, kamu ve özel sektör arasındaki yapıyı ayırmanın anlaşılması bakımından önem kazanmaktadır.

Zira ekonomik diplomasinin küreselleşmeyle paralel olarak artan çok boyutlu, çok seviyeli ve çok aktörlü yapısı, siyasi ve ekonomik alanlarda başta uluslararası dinamikleri etkilemek ve yönlendirmek için birçok fırsatlar sunmaktadır. Bu noktada güvenliğin dönüşen çok boyutlu doğası gibi diplomasi de ulusal çıkarların korunması

minvalinde teknolojik ve heterojenleşen yapılara uygun bir devinim geçirmiştir. Sert gücün maliyetlerinin katlanılamaz hale gelmesi ile eş zamanlı gelişen bu devinim, yumuşak gücün ulusal güvenlik ve dış politika uygulamalarında artan etkisi ile birlikte daha da gerekli bir hal almıştır.

Ulus devletlerin hem sert hem de yumuşak güçlerini kullanmaya başladığı ve akıllı güç çatısı altında pragmatik adımları tercih etmeye başladığı günümüzde diplomasinin çok boyutlu DNA yapısında ekonomik boyut, özellikle 2008 Küresel Finans Krizi'nden sonra ekonomik güvenliğin en önemli aracı olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim 21. yüzyılda küresel büyüme ve ekonomik istikrarın gittikçe artan bağıllık ve bağımlılıktan etkilendiğinin ispatı olan bu krizden sonra Uluslararası İlişkilerde ekonomik olanın öncellendiği bir dünya, gündemin ilk sıralarına yerleşmiştir. Bu bakımdan ekonomik diplomasinin teorik ve pratik bağlamının ekonomik güvenlik temelli dış politika uygulamalarındaki yeri açısından analizi kritik bir konuma yerleşmiştir. Bu kapsamda ekonomik güvenliği sağlama sürecinde araçsallaştırılan ekonomik diplomasinin bu süreç ile birlikte analizinin her boyuttaki küresel projeksiyonları daha iyi anlamamıza yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Son tahlilde ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin ulusal ve küresel hâkimiyet hedeflerinde ekonomik

güvenliğini sağlamak için attığı adımlarda proaktif bir şekilde ekonomik diplomasiyi nasıl kullandığı başta Afrika kıtası ile ilişkileri üzerinden analiz edilmeye ve bu iki unsurun etkileşiminin kıtaya dönük politikalarda açıkça izlendiği savunulmaktadır. Zira Çin'in Afrika kıta devletleri gibi güvenilir ortaklarla erken dönemlerden beri inşa ettiği Uluslararası İlişkiler sürecinin devamının, küresel sistemi kendi "PaxChina" düzleminde şekillendirmeye ve küresel ekonomideki mutasyonları azaltmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan çalışmada Çin ekonomik güvenliğinin istikrarı için kıtanın önemi ile Afrika kıtasının geleceğinde ekonomik olanın belirleyiciliği ve ekonomik diplomasinin yeri gibi hususların analizi sayesinde her geçen gün artan ABD-Çin arasındaki hegemonya tartışmalarının ve Çin'in ulusal ve küresel politikaları arasındaki dengenin daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Kavramsal Çerçeve: Ekonomik Diplomasinin Tanımı ve Kapsamı

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren hâkim olan neoliberalizm paradigması ekonomik ilişkilerin doğasını değiştirdiği gibi ekonomik diplomasinin de kapsamını genişletmiştir. Aslında bu genişleme veya dönüşümün izlerini diplomasinin özünde bulmak mümkündür. (Özdal, 2018: 44-49). Diplomasi kavramını ilk olarak uluslararası ilişkilerdeki süreçleri yürütme anlamında kullanan Edmund Burke'un tanımında da saklı olduğu üzere devletlerarası ilişkiler ve görüşmelerin yürütülmesinde uygulanan beceri ve taktikler yüzyıllar boyunca değişim geçirmiştir (Klavins, 2011: 2). Küresel ve kompleks ilişki platformlarında, diplomasi daha çok politikacılara ve karar vericilere ulusal çıkarları korumaya dönük tutum ve eylemler şeklinde tanımlanırken devletlerin stratejilerine bağlı olarak kapsamı dinamik, çok boyutlu ve seviyeli bir devinim geçirmiştir (Cooper, 2013: 69).

Modern diplomasi türlerinden biri olarak ekonomik diplomasinin küreselleşmenin etkisiyle diğer diplomatik boyutlara nazaran daha hızlı ve takip edilmesi zor bir şekilde hareket ettiği iddia edilebilir. Bu doğrultuda ekonomik diplomasiyi

tanımlarken genel olarak kapsam ve aktör sorunu ön plana çıkmıştır. Ekonomik diplomasinin devlete ne ölçüde bağlı olması gerektiği veya daha geniş bir yelpazede özel ve hükümet dışı aktörlerin rolü gibi konular küreselleşmenin etkisi arttıkça ciddi bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu bağlamda Baldwin, ekonomik diplomasiyi geleneksel devlet odaklı bakış ile tek taraflı olarak gerçekleştirilen iktisadi çıkarı korumaya dönük eylemler olarak tanımlamaktadır (Okano-Heijmans, 2011: 12). Yine Geoffre Berridge ve Alan James, ekonomik diplomasiyi kamu diplomasisi içinde belirli bir dış politika hedefinin gerçekleştirilmesi için ödül veya yaptırımlar gibi ekonomik yönlendirme araçlarının kullanılması olarak tanımlamaktadır (Berridge, James, 2003: 91).

Ancak son küresel krizin de bize gösterdiği gibi ulusal ve uluslararası iktisadi olaylar ve hedefler, sadece devletlere bırakılamayacak kadar geniş ve karmaşık bir yapı içinde analiz edilmelidir. Sosyal medyanın bile ekonomik diplomasiye kanalize olduğu düşünülürse sürekli bir devinim içinde olan kapsamlı bir ekonomik diplomasi çerçevesinin çizilmesi sayesinde geleneksel tanımın yarattığı gerilim aşılabileceği savunulabilir. Zira Nicholas Bayne ve Stephan Woolcock da benzer şekilde ekonomik diplomaside devletlerin üç tür gerilimi uzlaştırması gerektiğini savunmaktadırlar (Bayne, Woolcock, 2017: 2). İlk olarak politika ve ekonomi arasında süregelen gerilimi, ulusal ile uluslararası boyut ve son olarak kamu ile özel sektör ve STK'lar gibi hükümet dışı diğer aktörler arasında yaşanan gerilimin takip ettiği düşünülmektedir. Söz konusu gerilimlerin ise başat aktör olarak devlet tarafından çözümlenmesi için koordineli bir şekilde ekonomik diplomasinin yürütülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu açıdan ekonomik diplomasiyi tanımlarken büyük ölçüde devletin karar, eylem ve yetenekleriyle ilgili olsa da aynı zamanda devletin faaliyet gösterdiği dinamik ortamın da göz önünde bulundurulması gerektiği unutulmamalıdır. (Bayne, Woolcock, 2017: 3-4).

Çoğunlukla dışişleri bakanlıkları eliyle yürütüldüğü düşünülse de ekonomik diplomasi günümüzde fonksiyonel olarak ekonomi, ticaret, dış ekonomik ilişkiler gibi farklı bakanlıklar eliyle

ve tabii ki doğrudan devlet başkanları düzeyinde yürütülmektedir. Zira geleneksel olarak ekonomik diplomasi esas olarak devlet yetkilileri ve bürokrasisinin yaptıklarıyla ilgili olarak görülmektedir (Okano-Heijmans, 2011: 29). Ancak dışişleri bakanlıklarından veya bürokratların kapalı çemberinden çok daha geniş ekonomik sorumlulukları olan ve uluslararası faaliyet gösteren ulusal ekonomik güvenlik aktörleri sürecin içinde görev almaktadır (Ahmed, 2018). Bu bağlamda çok uluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşları gibi uluslararası sistemin her düzeyine etki edebilecek düzeydeki aktörler, ekonomik diplomasi belirleyeni ya da etkileyeni olabilmektedir. Örneğin ABD ekonomik güvenliği için çok önemli bir aktör olan Federal Rezerv Bankası'nın küresel kriz sırasındaki Başkanı Ben Bernanke, batamayacak kadar büyük bir şirketin büyüklüğü, karmaşıklığı, bağlantıları ve kritik fonksiyonları nedeniyle, ansızın likidite sıkıntısına girmesi sonucunda geri kalan finansal sistemi ve ekonomiyi ciddi olumsuz sonuçlara maruz bırakan bir varlık olarak tanımlaması manidardır (Ergin, Çomak, 2014: 1280). Bu açıdan ekonomik diplomasi yürütülmesi sürecinde doğal bir aktör konumuna gelen bu büyüklükteki şirketler, ulusal ekonomik çıkarları yönlendirme kapasitesine sahiptir.

Bunun yanında çeşitli devlet kurumları, kendi faaliyet alanlarında ekonomik diplomasi öncü takipçileri ve uygulayıcıları haline gelmiştir. Örneğin Merkez Bankaları, neoliberalizmin hakim paradigma haline gelmesiyle ulusal çıkarların ekonomik diplomasi eliyle yürütülmesi sürecinde birçok ülkede araç ve/veya amaç bağımsızlıkları sayesinde özellikle 2008 Küresel Finans Krizi sonrasında başat ekonomik güvenlik aktörü konumuna yükselmiştir. Yine günümüzde ABD Başkanı Donald Trump'ın başlattığı "twitter diplomasisi" üzerinden Çin'e karşı açtığı ticaret savaşları, ekonomik diplomasi çok boyutlu, değişken ve esnek doğasını açıkça göstermektedir. Bu şekilde doğrudan Devlet Başkanlarının siyasi söylemleri yanında yazılı ve görsel sosyal medya kanalları ile de yürütülmeye başlanan ekonomik diplomasi, üst düzeye ulaşana kadar görevli Bakanlıklar, parlamento veya alt komitelerin

söylem, teknik girişim ve davranışlarıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Böylece çok çeşitli aktör, hem hükümet politikalarını şekillendirerek hem de kendi başlarına bağımsız oyuncular olarak ekonomik diplomasi içinde yer almaya başlamıştır. (Bayne, Woolcock, 2017: 4).

Özellikle devlet bünyesindeki aktörlerin görev ve yetki açısından ekonomik diplomasi ikili, bölgesel ve çok taraflı bir süreç olarak üç modelde analiz edilmektedir. Birleşik modelde tek bir dışişleri bakanlığın koordinasyonunda tüm devlet kurumlarını kapsayacak, özel sektör ve hükümet dışı kuruluşları yadsımayacak şekilde ikili ve çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkiler yürütülürken, parçalı modelde dış işleri ve ekonomi bakanlıklarının eş güdüm içinde dış ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişiminden sorumlu olması ve son olarak ayrık modelde ise her iki bakanlığın ayrı konumlandığı ve sorumluluğa sahip olduğu bir ekonomik diplomatik sürecin yürütülmesi öngörülmüştür (Szatlach, 2018: 212). Bu noktada farklı düzey ve aktörleri kurumsal bir çatıda toplamaya dönük birleşik yaklaşım, ekonomik diplomasi ilk örgütsel ve yeterlilik modeli olarak görmek gerekir. Markova da bu bağlamda ekonomik diplomasi hükümet düzeyinde güvence altına alan ve tüm yeterlilikleri bünyesinde toplayan uluslararası ekonomik gündemde uzmanlaşmış devlet kurumlarının reel sektör ile birlikte çok yakın işbirliği içinde çalışan bir bakanlık üzerinden yürütülmesi üzerine bir modelleme yapmıştır (Markova, 2019: 30). Bu sayede ekonomideki kırılma noktaları en aza indirerek ortak bir ekonomik diplomasi zemininde gerek uluslararası piyasalarda etkili olan şirketleri gerek hükümet dışı aktörleri yadsımadan ulusal ve küresel dinamizm sağlanabileceğini iddia etmiştir.

Öte yandan küresel bir köye dönüşen dünyamızda iç ile dış arasındaki farkın kaybolması gibi ekonomik diplomasi yürütülmesinde de mesafe ve mekan mefhumu zayıflamıştır. Teknolojik ilerlemeler ile diplomasi her dalındaki devrim gereksinimi, çıkarların maksimizasyonu çerçevesinde ulus devletleri çağa ayak uydurma paradoksu ile karşı karşıya bırakmıştır. Kamu sektörünü özel sektör ve hükümet dışı kuruluşlar ile birlikte hareket etme zorunda bırakan iletişim

ve ulaşımın değişen doğası, ekonomik diplomasinin “çoklu” kimliğini zorunlu kılmıştır (Baranay, 2009: 5). Bu doğrultuda Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren ekonomik diplomasi, multidisipliner, çok aktörlü ve çok düzeyli bir çerçeveye doğru dönuşmüştür. Multidisipliner yaklaşım, ekonomik meseleler ile jeo-ekonomi ve jeopolitik arasında yeni bir dengeyi yansıtan bütüncül bir bakış açısını gerektirmektedir (Santos Neves, 2017: 93). Zira ekonomik diplomasi, çok boyutlu bir süreç olarak ihracatın teşvik edilmesi ve çok taraflı ticaret görüşmelerinin yönetimi, doğrudan yabancı yatırımını çekme, ülkenin yurtdışı yatırımını teşvik etme, turizmi sürdürülebilir kılma ve ülkeye döviz girişini sağlama, kalkınma yardımı stratejisini yürütme, ülke ekonomik güvenliğini sürdürme ve ülke imajının yönetimi gibi birçok işlevi üstlenmektedir (van Bergeijk, Moons, 2007: 8). Modern diplomasinin en önemli boyutlarından biri olarak ekonomik diplomasi bu sayede ticaretin, finansın ve bilgi teknolojisinin ekonomik ilişkilerde yarattığı değişikliklere hızlı ve yeterli bir şekilde tepki vermek için gerekli pozisyonu almayı sağlamaktadır. Bu şekilde ekonomik diplomasi sürecinin “dolar diplomasisi” ya da “tekstil diplomasisi” gibi konulara özgü fonksiyonel benzetmelere ve koşullara doğru dönuşüm geçirdiği görülmektedir (Baranay, 2009: 2).

Ekonomik diplomaside izlenecek stratejilere baktığımızda ise benzer devrim içinde uluslararası olayların ve çıkarların durumuna göre dinamik bir süreç karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik pazarlık süreci şeklinde ilerleyen diplomatik faaliyetler, resmi müzakere ve gönüllü işbirliğinden, bağlayıcı kuralların oluşturulmasına ve uygulanmasına kadar geniş bir yelpazede yürütülmektedir (Okano-Heijmans, 2011: 31). Odell, söz konusu süreci etkileyen faktörleri devletin göreceli ekonomik gücü, uluslararası örgütler ve rejimler, küresel piyasalar, ulusal çıkarlar ve pazarlık kapasitesi, ekonomik kurum ve kuruluşların yeteneği, diplomasi aktörlerinin görüşleri olarak sıralamıştır (Bayne, Woolcock, 2017: 6). Genellikle ikili anlaşma, taviz ve ikna yolu ile yürütölen ekonomik diplomasi, zaman zaman devletler arasındaki anlaşmazlıkların

uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder düzeye yaklaşmasıyla ekonomik yaptırım ve önlemleri içeren bir sürece dönuşmektedir. Nitekim dış politika araçlarından biri olarak ekonomik yöntemlerin günümüz dünyasında sıklıkla başvurulan bir unsur olduğu görölmektedir. Son dönemde ABD-Çin arasında yaşanan ticaret savaşlarında karşılıklı olarak dış ticaret ürünlerine uygulanan vergilerin artırılması örneğinde görüldüğü gibi devletlerarası ilişkilerde dış ticaret kotaları uygulama, gümrük tarifelerini yükseltme ya da karşı tarafın ürünlerini satın almama propagandası şeklinde tek taraflı ya da karşılıklı ambargo uygulamaları yapılabilmektedir.

Uluslararası hukuk açısından da yasal zemini olan ekonomik diplomasi süreci ve alınabilecek önlemler, BM mevzuatında da yer almış ve bu sayede ekonomik diplomasinin sınırları çizilerek hüküm altına alınmıştır. BM Sözleşmesinin 41. maddesinde Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden ve silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen durumlarda ne gibi önlemlerin alınabileceğini BM üyelerine önermekle ve uygulamaya davet etmekle yetkilendirilmiştir. Söz konusu önlemlerin başında ekonomik ilişkiler gelmek üzere demiryolu, denizyolu, hava, posta telgraf, radyo ve diğer ulaştırma araçlarının tamamen veya kısmen kesintiye uğratılması ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi sayılmıştır (Genç, 1999: 40).

Yeni ekonomik diplomasi, böylece fırsat, çıkar, önlem ve sonuçları ile birlikte tek taraflı, ikili, bölgesel, çok taraflı ve çok taraflılık boyutlarının eş zamanlı şekilde yürütöldüğü bir sürece evrilmiştir (Baranay, 2009: 10). Ulus devletin tek taraflı olarak aldığı kararlar, diğer boyutlarla birlikte ilerlerken ilk bakışta karşılıklı bir müzakere içermese de hedef ülkede olumlu ya da olumsuz etkiler bırakması açısından kritiktir. Tek taraflı eylem ile örneğin ticaretin serbestleştirilmesi veya tarifeler ile korunması kararı, ulusal ekonomik güvenliği sağlamaya dönük bir politika kararı iken diğer ülkelerdeki yatırımcılar veya ihracatçılar için ilgili sektöre ve piyasaya erişimi genişletmesi veya kısıtlaması açısından hedef ekonomiler üzerinde açıkça bir etkisi söz konusudur (Bayne, Woolcock, 2017: 7).

Tabii ki bu tutum, hedef ülke tarafından taklit veya misilleme şeklinde politik bir tepkiye yol açabilir. Çin'in ulusal para biriminin değerini düşük tutması sonucu ABD aleyhine dış ticaret açıkları yaratması ya da ABD Kongresi tarafından misilleme olarak Çin'den yapılan ithalata karşı ek tedbirler konulması yakın dönem örneklerden ilk akla gelenlerdir.

İkili ilişkiler sayesinde bir dizi konuda devletler arasında yapılan ticaret veya yatırım anlaşmaları ise ekonomik diplomasinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bakımdan ikili ekonomik diplomasi daha güçlü ortaklara avantajlar sağlarken, diğer taraftan kolayca çatışmalara dönüşme riskini bünyesinde barındırmaktadır (Markova, 2019). Uluslararası ilişkilerde sayısız rneği bulunan ikili anlaşmalar ayrıca bölgesel veya küresel düzeyde daha karmaşık anlaşmalar yapılmasına katkıda bulunmaktadır. Bölgesel ekonomik diplomasi ise ulus devletlerin ticari çıkarlarını korumak için daha büyük bir bölgesel pazara erişimi ve daha geniş pazarlarda uluslararası rekabet için bir basamak atlamayı sağlamaktadır (Arystankulova, 2018).

Çok taraflı ekonomik diplomasi düzeyi ise blgeselcilikten veya çok taraflılıktan daha az dikkat çekmektedir (Bayne, Woolcock, 2017: 8). Örneğin G8 ve G20 zirveleri gibi çok taraflı ekonomik diplomasi zeminleri iki önemli amaca hizmet etmektedir. Benzer şekilde 2008 Küresel Finans Krizi'nden bu yana Finansal İstikrar Kurulu (FSB) ve Basel Bankacılık Denetleme Komitesi (BCBS), G20 bünyesinde küresel finansal istikrarı tehdit edici krizlerin tekrarlanmasını önlemek için reformlar hazırlamakla görevlendirilmiş çok taraflı ekonomik diplomasi oluşumlarına örnek verilebilir. Son olarak, çok taraflılık barındıran ekonomik diplomasi tüm ülkelerin katılımı ile sağlanan. BM, DT, IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin içerdiği rejimleri ve uzmanlık dallarını içermektedir. Bu bakımdan kural koyucu bir özellik barındıran bu süreçler, aynı zamanda çok seviyeli bir ekonomik diplomasi zemini için özellikle gelişmekte olan ülkelere riskler yanında fırsatlar da sunmaktadır (Arystankulova, 2018).

Öte yandan tarih boyunca ekonomik diplomasinin birçok dış politika sorununu çözmesine de çözümünü kolaylaştırdığı ya da sorunu dönüştürdüğü görülmektedir. Diplomasi tarihinden de birçok örnek, bu iddiayı desteklerken Neoklasik iktisadın öncülerinden Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük teorisine de farklı bir açıdan bakmamızı sağlamaktadır. Örneğin 18. yüzyılda Portekiz'in şarap ihraç etmesine karşılık İngiltere'nin kumaş ihraç etmesi, söz konusu teori kapsamında "doğal ticaret" temelinde açıklansa da madalyonun tura kısmında ekonomik diplomasinin yattığı söylenebilir. Portekiz ve İngiltere arasındaki şarap ve kumaş ticaretinin iki ülke arasındaki serbest ticaretin sonucu değil, 1703 yılında İspanyol Veraset Savaşı'nın bir parçası olarak imzalanan Portekiz ve İngiltere arasında askeri ve ticari bir anlaşma olan Methuen Ticaret Antlaşması sonucunda şekillenmiş olması gerçeğidir (Van Bergeijk, 2014). Portekiz'e Fransa karşısında net bir rekabet avantajı sağlayan bu tarihi örnek, salt olarak bakıldığında karşılaştırmalı stnlğin madalyonun sadece bir tarafı olduğu, ancak arka planda ekonomik diplomasinin ve ekonomik güvenliğin ticaret kalıplarının itici gücü olduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ilk akla gelen ekonomik diplomatik açılım olan Marshall Planı da ABD tarafından hegemonya sağlama ve blok politikasını savunmak için güçlü bir araç olarak kullanılmıştır (Goodman, 2017). Benzer şekilde ABD, 1944 yılında henüz II. Dünya Savaşı sona ermemişken uluslararası ekonomik sistemin kurallarını belirlemek için ekonomik diplomasiyi kullanmıştır. Bu doğrultuda askeri güç ve güvenliğin sürdürülmesi gerekliliği, liberal dalganın başını çeken ABD'yi uluslararası demeler sistemi başta olmak üzere dünya ticaretini serbestleştirecek ticari ve mali bir sistem kurma çabasına itmiştir. Dünyanın askeri ve siyasi geleceğinin henüz belli olmadığı bu dönemde küresel ekonomik güvenliğin temeli, ABD dolarının altına, diğer ülke paralarının da ABD dolarına bağlandığı bir altın döviz standardına dayandırılmıştır. (Oran, 2001: 480) Günümüzde de devam eden Bretton Woods sonrası uluslararası sistem ile ikizleri olan Dünya Bankası ve

Uluslararası Para Fonu, ABD hegemonyasını verdikleri yardım ve krediler aracılığıyla ekonomik diplomasi temelinde yönlendirdiği söylenebilir.

Görüldüğü üzere jeopolitiğin ön plana çıktığı iki kutuplu dünya sistemin aksine ekonomik diplomasinin gelişimi, Soğuk Savaş sonrası uluslararası dönemde özellikle 2008 küresel finans krizi sonrasında jeo-ekonominin artan rolü ile hızlanmıştır (Santos Neves, 2017: 92) Ekonomik diplomasiyi aktif ve akılcı kullanımı sayesinde bazı ulus devletler, bilgi ve teknoloji üretme yeteneğini ekonomik güçleri ile birleştirerek siyasi gücü ve askeri yeteneklerini dönüştürmeyi başarmıştır. Zira tarihin akışında da birçok örnekte de kanıtlandığı üzere ekonomik diplomasi, hak ettiği yeri politik ve askeri diplomasi pahasına elde edememiştir. Klişe olarak tanımlanabilecek diplomasinin sadece dışişleri bakanlıkları tarafından yürütüldüğü etiketinin ötesinde ekonomik diplomasinin kapsamı ve içeriği ile ulusal ve küresel ekonomik aktörlerin katılımı ile çok daha geniş ve daha yaygın bir analiz gerektirmektedir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte çok boyutlu, çok seviyeli ve çok aktörlü bir nitelik kazanan diplomasinin en önemli alt dallarından olan ekonomik diplomasinin, ulusal ekonomik güvenlik stratejilerindeki rolünün anlaşılması da günümüz uluslararası ilişkilerini ve dış politika açıklamalarını açıklamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Ekonomik Diplomasi ve Ekonomik Güvenlik İlişkisi

Ekonomi ve güvenlik konuları arasındaki denklem, Uluslararası İlişkiler disiplininde realistler ve liberaller arasındaki tartışmada büyük güçlerin yükselişini ve düşüşünü açıklamada sürekli gündeme getirilen bir konu olagelmıştır.(Papadimitriou, Pistikou, 2014: 44). Zira 1970 ve 1980'li yıllarda ekonomik diplomasi, askeri diplomasi ve güvenlik konularından ayrı olarak incelenmiştir. İki kutuplu sistemin bitişiyle birlikte hangi sektörün öncelikli olması gerektiği konusunda tartışmalar daha da ön plana çıkmış ve dış ekonomi politikasını güvenlik stratejilerinin desteklemesine yönelik görüş ve pratikler görülmeye başlanmıştır (Van Bergeijk, Moons,

2007: 8). Küreselleşme süreciyle ekonomik diplomasi ve güveniğin uluslararası ilişkiler ve diplomasi çalışmalarına tekrar teorik ve pratik olarak dâhil olduğu görülmüştür (Okano-Heijmans, 2011: 12).

Çok kutuplu yeni uluslararası düzende ekonomik karşılıklı bağımlılıklarda görülen artış, kendi gücünü artırmak için her ulus devletin ekonomik güvenliğini öncellenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu noktada ulusal ekonomik güvenliği sürdürülebilir kılmak için entegre bir ekonomik diplomasinin gerekliliği ve rolü çözümlenmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Muntenau, 2015: 2). Böylece ekonomide yabancı yatırım seviyesini artırmak, inovasyonu sürekli kılmak veya devletin uluslararası ekonomik entegrasyona dönük politika ve eylemlerinde eş güdüm sağlamak mümkün olabileceği düşünülmektedir. Gertz, gelişmekte olan ülkelerdeki piyasa başarısızlıklarının bu şekilde planlanan ve uygulanan ekonomik diplomasi faaliyetleri ile sınırlanabileceğini iddia etmiştir (Santos Neves, 2017: 91). Ancak piyasa mekanizmasına müdahale savının yeni ekonomik diplomasinin merkantilist bir dış politika izlemeyi savunduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira ekonomik diplomasiye yapılan yeni vurgu, ekonominin münhasırlığı veya üstünlüğü değil, dış ilişkilerde takınılan tutumun siyasi ve ekonomik boyutlarının daha iyi bir dengesi ve koordinasyonu sağlamaya yöneliktir (Papadimitriou, Pistikou, 2014: 46).

Görüldüğü üzere ekonomik diplomasi kavramı, sadece ihracatı teşvik etmeye odaklanan ve politik diplomasiye tabi olarak analiz edilen geleneksel ticari diplomasi kavramının çok ötesine geçmektedir (Muntenau, 2015: 3). Böylece ekonomik diplomasi terimi, çok sayıda bilimsel disiplinin, yani Uluslararası İlişkilerin, ekonominin, uluslararası politik ekonominin ve diplomasi çalışmalarının ışığında anlaşılması gereken geniş bir kavramı ima etmektedir.

Bu noktada küresel ekonomide devletlerin gayri safi milli hasıllarını (GSMH) aşan zenginliklere sahip çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması, devletlerin ekonomik diplomasi faaliyetlerinde

ulusal çıkarlarını korurken sahip oldukları kozların azalmasına sebep olmuştur. Söz konusu şirketlerin faaliyet gösterdikleri şirket ya da devletlerle kurdukları ilişkilerin ekonomik diplomasi çerçevesinde dikkate alınması zorunlu hale gelmiştir. Batamayacak kadar büyük bu şirketlerin varlığı ve bu şirketlerin ekonomik güvenlik sorunsalı, krizin gelişimini, sonrasındaki politikaları ve ekonomik diplomasiyi en çok meşgul eden konuların başında gelmiştir. Aynı zamanda ulusal ve küresel düzlemde ekonomik güvenlik sağlamanın en önemli aktörleri haline gelen Ulusal Varlık Fonları (UVF) da ekonomik diplomasiyi yürütülmesinde aktif olarak yer almaya başlamıştır. UVF'lerin yapısında bakıldığında ise küresel para ve finans sisteminde giderek etkisini ve önemini arttıran devlet mülkiyetinde şirketler olduğu görülmektedir. Sovereign Wealth Fund Institute tarafından ulusal varlık fonu, bir devletin cari işlemler fazlalarından, döviz piyasası, özelleştirme gibi işlemlerden veya çeşitli transfer ödemelerden, mali dengedeki fazlalardan ve doğal kaynak satışlarından elde edilen gelirler ile kurulan devlet mülkiyetindeki bir yatırım fonu ya da varlık olarak tanımlandığı görülmektedir (SWF Institute, 2016).

Bu bağlamda yeni devlet kapitalizmin yaşandığı şeklinde olarak nitelendirilen küresel ekonomide devletler geleneksel rolleri yanında birer yatırımcı gibi davranarak, sadece ekonomiye iktisadi politikalar ile müdahale eden bir aktör olmak yanında farklı bir konuma yükselmiştir (Şimşek, 2015: 108). Böylece ekonomik diplomasi karar verme süreçleri de daha karmaşık hale gelmiş ve heterojen bir görünüm kazanmıştır. 2008 Küresel Finans Krizi'nin de perçinlediği bu gidişat, 1929 Büyük Buhran'ın etkilerini andıran durgunluk ve istikrarsızlık süreci ile ekonomik güvenlik ve ekonomik diplomasi çözüm zemini ve araçları olarak görülmüştür. Hem kriz öncesinde hem de sonrasındaki dönemde bireyden uluslararası topluma kadar her düzeyde ekonomik güvenliğin önemi ve kritikliği hissedilirken ekonomik diplomasi, bu hayati sürecin sağlanması ve sürdürülebilir kılınması için araçsallaştırılmıştır (Woolcok, 2017: 221).

Böylece üçüncü binyılın başlangıcından bu yana, tarihsel olarak askeri ve siyasi diplomasiye dolayı arka sıralarda kalsa da birbiriyle doğal olarak ilişkili olan diplomasi ve ekonomik güvenlik, tekrar uluslararası politika gündeminin en üstüne yükselmiştir. Bu doğrultuda uluslararası ekonomik ilişkilere dönük ulusal ve küresel çıkarların gözetildiği güvenlik boyutu olarak tanımlanabilecek ekonomik güvenlik için yeni ekonomik diplomasiye dönüştürülen kapsamı üzerinden hareket etmek elzem hale gelmiştir (Papadimitriou, Pistikou 2014: 61-62). Geniş anlamda yorumlandığında ise ekonomik diplomasiyi mikro, meso ve makro boyutlarda hedeflenen ulusal çıkarlar için gözle görülür bir rolü vardır. Aynı zamanda olası küresel belirsizlik ve tehditler karşısında bir risk yönetim sistemi sağlanabilmesi için ciddi bir tampon görevi görmektedir.

Diğer taraftan ekonomik güvenlik ve ekonomik diplomasi, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması açısından kritik bir etkileşim içindedir. Bu rol Demokratik Barış Teorisi'nde belirtilen biraz da Fukuyama'nın demokrasilerin birbirleriyle savaşmadığı ve ekonomik büyüme ve refahın devletlerin temel amaçları olduğu liberal görüşü de desteklemektedir. (Fukuyama, 2015: 41). Böylece devletler, ekonomik diplomasi ile kontrol edilen ve askeri üstünlük ile korunan egemenliklerini ve güvenliklerini sürdürmek için güç arayışına girerler. Bu bakımdan ekonomik diplomasiyi oynayabileceği rol ile büyük çaplı savaşlara varacak anlaşmazlıkların çıkması engellenebilir. Örneğin ABD-Çin arasında yaşanan ticaret savaşlarında gözlenen inişli çıkışlı trend, dar bir bakış açısıyla güncel ulusal ticari ve ekonomik çıkarların savunulması gibi algılansa da arka planda orta ve uzun vadede hegemonya mücadelesinin ekonomik diplomatik sürecinin izlerini taşımaktadır (Zhou, 2019).

Görüldüğü üzere ekonomik güvenlik, uluslararası ekonomik ilişkilerde kilit bir kavram iken, bu kavramın en önemli bileşeni ekonomik diplomasiye dönüşmektedir. 21. yüzyılda küreselleşmenin getirdiği yeni teknoloji, yeni aktörler ve yeni konuların ekonomik diplomasiyi çoğul ve çok taraflı hale getirmesi, devletlerin dış ekonomik

politikalarında klasik tutumlar takınmalarını zorlaştırmıştır (Lohmann, 2017: 9). Bylece ekonomik güvenlik stratejilerini gözden geçirmek zorunda kalan devletler, kamu diplomasisinin kapsamını piyasa oyuncularını ve araclarını dhl edecek şekilde genişletmek zorunda kalmıştır. Bu noktada ekonomik diplomasinin ekonomik güvenliği sağlamak için kullanılan aracların toplamından ayrılamayacağı düşünüldüğünde diplomatlar yanında ekonomi bürokratları başta olmak üzere Varlık Fonu temsilcileri, iş adamları ya da hükümet dışı kuruluşlar güvenliğin ekonomik boyutunu güçlendirmek için piyasa kuralları ve düzenlemelerini oluşturma, evrensel değerlerin ulusal ekonomi üzerine yayılmasında, ekonomi politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması müzakerelerinde kilit oyuncular olarak ön plana çıkmıştır. Bu açıdan tümdengelimci bakış açısıyla makroekonomik güvenliğin ekonomik diplomasi kanalıyla sağlanması, bireysel ekonomik güvenliği ve sosyo-ekonomik gelişimi artırması beklenmektedir.

Bylece kamu diplomasisinde iktisadi kurumların eş güdümü ve piyasa oyuncularının müzakere süreçlerine katılımı ile devletlerin sahip olduğu yumuşak gücün proaktif kullanımı mümkün olacaktır. Aynı zamanda devletlerin dış politika uygulamalarında "akıllı gücü" kavramı ile tanışması da ekonomik, politik ve askeri diplomasinin uyumlu ilerlemesini gerektirmektedir. Uluslararası ilişkilerde "akıllı gücü" stratejisinin, Obama yönetimindeki ABD tarafından diplomaside uygulanmaya başlandığı görülmüştür. Silah satışları, kalkınma yardımları ve çok taraflı ilişkiler dış politika stratejisinde diğer sert ve yumuşak gücü aracları ile makul bir kombinasyon ile kullanılmıştır (Arystankulova, 2018). Diğer taraftan ekonomik diplomasinin "sert gücü" tarafını oluşturan ekonomik yaptırımlar ise ikna ve müzakere yöntemleri ile birlikte ilerletilmiştir. Benzer şekilde Çin'in de ulusal ekonomik güvenliğini sağlama sürecinde akıllı gücü stratejisinin izlerine rastlamak mümkündür. (Daojiong, 2015: 3). Aslında yükselen piyasa ekonomileri olarak tüm BRICS devletlerinin gclerini akıllı şekilde yönlendirerek ekonomik

güvenlik ve ekonomik diplomasi uygulamaları ile ön plana çıktığı söylenebilir.

Bu bağlamda, her ülke ekonomik faaliyetlerini teşvik etmek için gcl bir ekonomik diplomasiye ihtiyaç duymaktadır. Geleneksel ekonomik güvenlik tehditlerine küreselleşme nedeniyle yenilerinin eklendiği göz önüne alındığında ekonomik diplomasinin rolü, ülkenin ekonomik güvenliğine yönelik tehditleri etkisiz hale getirmede oldukça artmaktadır. Adil rekabet koşullarını sağlamak, ithalatı az maliyetli ve yurt içi pazarı koruyarak yapmak, hammadde tedarikini müzakere etmek, uluslararası taşımacılığı güvenli kılmak, vre güvenliğine yönelik felaketleri önlemek, hem siyasi hem de ekonomik imajı artırmak gibi sayısı artırılabilir birçok rolü ile ekonomik diplomasi, doğrudan ve doğal olarak ekonomik gücü ve güvenliğin en önemli bileşenidir (Bayne, Woolcock, 2017: 8). Zira ekonomik güvenliğin bir ulusun ekonomik refahını ve siyasi istikrarını hedeflediği düşünüldüğünde ekonomik diplomasiyi takip edeceği aşıkrdır. Aynı zamanda ekonomik diplomasi, farklı küresel merkezlerin büyük bloklar oluşturarak yeni bir ticaret ve ekonomik dünya düzeni oluşturma sürecinde de ön plana çıkmaktadır.

Bu noktada jeo-ekonominin jeopolitik yerine ikame edildiği modern dünya düzeninde ulusal ve küresel ekonomik güvenliğin sağlanmasında ekonomik diplomasi teorik ve metodolojik olarak hâkim paradigmanın içinde kritik bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla, günümüzde "yeni küresel gerçeklik" içinde ekonomik diplomasi, dış politika ve uluslararası faaliyetlerinin önemli bir aracıdır. Post-modern ilişkilerin zorlukları ve yeni dünya düzeninin jeo-ekonomik gerçekleri arasında ekonomik diplomasi araclarının ve yöntemlerinin mükemmelleştirilmesi gerekliliği her seviyede ekonomik güvenlik geleceği için şart koşulmalıdır (Vihma, 2018: 2). Ekonomik çıkarların önceliği, çeşitli ekonomik kalkınma yollarının neden olduğu, aralarındaki mevcut farklılıklara rağmen, dünyadaki daha gcl sosyal, ekonomik ve politik karşılıklı ilişkilerin gelişimini etkin bir şekilde aşmak ve geliştirmek için ülkeler arasındaki işbirliğinin bir sonucudur (Baranay, 2009: 9). Ekonomik diplomasinin rolü bu süreçte

vazgeçilmezdir. Makroekonomik çerçeve dâhilinde dış ekonomi politikaları yardımıyla ülkeler ekonomik güvenliklerini tesis edebilirler. Ekonomik güvenliğin tesisinde basiretli politika yapıcılarının ülkelerinin çıkarları ve hedefleri doğrultusunda ekonomik diplomasiyi etkin biçimde kullanmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, post modern dönemde sıkça referans verilen ekonomik güvenlik kavramının ve ekonomik güvenliği sağlamaya matuf politikaların araçsal yönünü ifade eden ekonomi diplomasisi kavramlarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Çin-Afrika İlişkileri: Ekonomik Güvenlik ve Ekonomik Diplomasi Etkileşimi

Çin, özellikle 1990'ların başında uluslararası siyasi-ekonomik düzendeki değişikliklere yönelik artan farkındalığı doğrultusunda ekonomik güvenliği, bir yönetim prensibi olarak "kapsamlı güvenlik" olarak genişletmeye çalışmıştır. Bu noktada ekonomik güvenliğini devam ettirmek isteyen Çin'in enerji ihtiyacı ve ham petrol ithalatına olan bağımlılığı Çin dış politikasını doğrudan etkileyen önemli bir handicap olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda ekonomik diplomasisini öncelikle petrol arz güvenliğini artırmak, Afrika gibi yurt dışı petrol kaynakları üzerindeki kontrolü genişletmek ve ulusal para birimi üzerinden ticareti sağlamak çerçevesinde geliştirdiği görülmüştür (Duggan, Gottwald, 2011: 5). Zira ekonomik güç ve güvenliğini sürdürülebilir kılmak için artan enerji talebini karşılama ihtiyacı, Çin'i çok az seçenekle bırakmıştır. 1970'li yılların sonunda reformların başlamasından sonraki on yıllık süreçte ortaya çıkan hızlı ekonomik büyüme, Çin'i doğal kaynaklar ve güç arayışı içinde kıta dışına Batı nezdinde sömürgeci olarak adlandırılan adımlar atmaya doğru itmiştir. Özellikle 1989'da gerçekleşen Tiananmen olayı sonrası Batının boykotu ile karşılaşan Pekin yönetimi, yeni müttefikler arayışına girmiş ve yüzünü Afrika'ya dönmüştür (Zhengyi, 2004: 531).

Bu kapsamda Çin-Afrika ilişkileri Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan önceki tarihlere kadar uzansa da 1990 yılından itibaren Çin dış politikasında ve ekonomi stratejisinde önemli bir

yer edinmiştir. İkna ve pazarlık üzerine kurulu Afrika kıtası ile ilişkilerinde en az maliyetle belirli hizmetler karşılığında finansman sağlayan ve ihtiyaçlara cevap veren Çin, Güney-Güney işbirliğini kendi tarzında geliştirmeye çalışmaktadır (Heath 2016: 158). Aslında Çin-Afrika işbirliğinin bugünkü şeklini alması, 1950'li yıllara dayanmaktadır. 1955 yılında Bağlantısızlar Hareketi'nin ortaya çıktığı Bandung Konferansı'ndan bu yana Çin, sömürgecilğe ve her türlü Batı hegemonyasına karşı Afrika'ya olan bağlılığını her fırsatta göstermiştir. (Aly, 2019: 291).

Çin'in bu erken dönemdeki bilinçli desteğinin arkasında ideolojik ve politik etmenler ağır basmıştır. Çin'in Afrika gibi güvenilir ortaklarla erken inşa edilen Uluslararası İlişkiler süreci, küresel sistemi şekillendirmeye ve küresel ekonomide mutasyonları azaltmaya yararlı olduğu görülmektedir. Karşılıklı saygı ve iç işlerine karışmama ilkelerinin Soğuk Savaş döneminden itibaren geçerli olduğu Çin-Afrika ilişkilerinin gelişiminde tarihsel bağların ağır bastığı yumuşak güç etkili olmaktadır. Bu sayede yeni bağımsızlığını ilan etmiş genç Afrika devletleri, Batı'dan ziyade sömürgeci geçmişi olmayan Çin ile yakınlık kurmuştur. İnsan hakları konusunda uluslararası camiada sorunlar ile gündeme gelse de Çin'in dış politika adımlarını kıta devletleri, kendi ekonomik güvenlikleri pahasına genellikle olumlu bulmuştur (Yıldırım, 2018: 2381-2382).

Nitekim Soğuk Savaş sonrası dönemde Afrika kıtası rekabetinde son sıralarda yer alsada da Çin, doğal kaynaklara erişim stratejisini, Batı tarzından farklı şekilde doğal kaynaklara erişimi karşılığında Afrika hükümetlerine kredi vermek ve kaynak zengini Afrika ülkelerindeki ekonomik güvenliğin sağlanmasına yardım etmek şeklinde iki yönlü tasarlamıştır. (Aly, 2019: 294). Batı ülkelerinin Afrika devletlerinde etkinlik kurmak için kullandıkları yöntemlerle karşılaştırıldığında, Çin Afrika'da büyümeyle karşı daha farklı bir yaklaşım benimsemiş görünmektedir. Bu kapsamda Çin ekonomik diplomasi stratejisini, saf yardım modeli, saf yatırım modeli ile ticareti ve yardımı birleştiren bir model dâhil olmak üzere üç ana model üzerine kurmuştur. Saf yardım modeli,

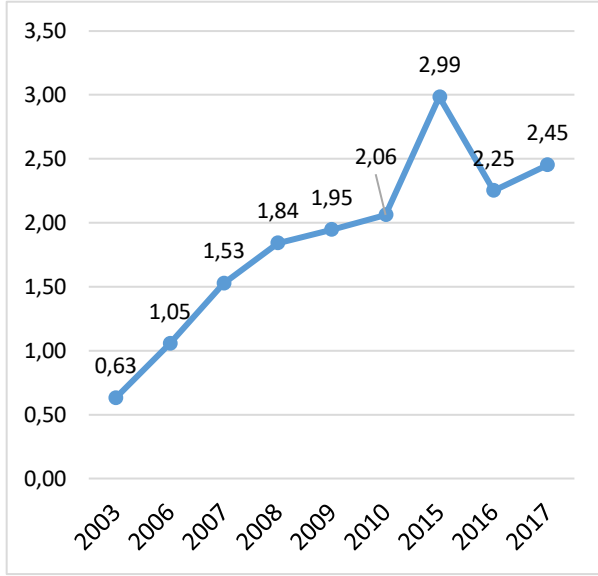
Çin'in daha önce Afrika'ya aktardığı yardımların devamı niteliğindedir. 1950-1970 yılları arasında Çin, Afrika'da örneğin Tanzanya-Zambiya Demiryolu ve bazı büyük ölçekli çiftlikler gibi çok sayıda tamamen yardım şeklinde proje başlatmıştır. Saf yatırım modelinde ise öncelikle Çin, enerji kaynakları üretmeye ve çıkarmaya odaklanmıştır. Çünkü Çin'in kaynak ihtiyacı, ekonomisi büyüdükçe yapısal olarak değişmiştir. PetroChina, Sinopec ve CNOOC gibi devlet işletmeleri, Nijerya gibi Batı Afrika'daki ülkelerde ve ayrıca Sudan gibi Doğu Afrika'daki ülkelerde petrol çıkarması şeklinde ilerleyen bu model karşılıksız gelişmemiştir (Xiaoyang, 2015). Örneğin Nijerya, Çin ekonomisinin petrol başta olmak üzere enerji ihtiyacını karşılayan Afrika devletlerinin başında gelirken, karşılığında Çin'den demiryolu ve hidroelektrik santrallerin inşası gibi gelişmişlik sorunlarının çözümü yanında uçak ve askeri mühimmat ithalatı sayesinde istikrarsız kıta coğrafyasında kritik olan askeri güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu ilişki yapısının Nijerya halkında da karşılık bulunduğu 2010 yılında yapılan bir kamuoyu yoklamasında da tespit edilmiş, Nijeryalıların yüzde 75'inin Çin hakkında olumlu görüşe sahip olduğu ve Çin'i düşman değil partner olarak tanımladığı görülmüştür (Arslan, 2018: 135). Ancak bu durumun kıta içindeki diğer devletler açısından genel bir kanı olmadığı ve Çin'in kıtadaki kaynaklara Batı'dan farklı olarak sahip olduğu veya işgal ettiği anlamına gelmediğine dikkat çekilmelidir. Zira petrol sahaları ve mineral kaynaklarının çoğunluk hisse ve işletme haklarının hala ABD ve Avrupa ülkelerinde olmasına nazaran Çinli işletmeler, esas olarak hissedarlar olarak Afrika'nın doğal kaynaklarının çıkarılmasında rol oynamaktadır.

Söz konusu ekonomik güvenlik yöntemleri ve diplomatik ilişkiler, Çin'in son on yılda yaşadığı değişim ve dönüşümünden beslenmiştir. Planlanmış ve kurumsal olarak uygulanan bu strateji, aynı zamanda küresel ekonominin iç içe geçmiş hale getirdiği endüstriyel zincirler açısından Afrika'nın gelişimi üzerinde de oldukça olumlu etkiler yaratmıştır. Kaynak zengini ülkedeki acil ve gerekli olan altyapı projelerini

finanse eden Çin, o devletin kalkınmasına doğrudan aracı olmuştur. Çin'in bu tarzda söz konusu devlete yönelik bir nevi ekonomik güvenlik inşa süreci ile ilerleyen ekonomik diplomasisi, "Angola Modeli" olarak adlandırılmıştır. (Zongwe, 2010). İlk dönemlerde Angola ile başlaması nedeniyle bu şekilde adlandırılan ve artarak devam eden bu ilişki yapısı, hiçbir politik baskı yaratmadan kıtaya gelen Çin varlığını, kıtaya yaymak üzerine kurulmuştur. Afrika devletleri için Batı'dan temin edemedikleri yahut şartlı alabildikleri yardımlara karşılık cazip bir alternatif olan Çin sermayesi, bu sayede hem ekonomipolitik hem kültürel açıdan daha kabul edilir görülmüştür (Corkin, 2011: 3-4).

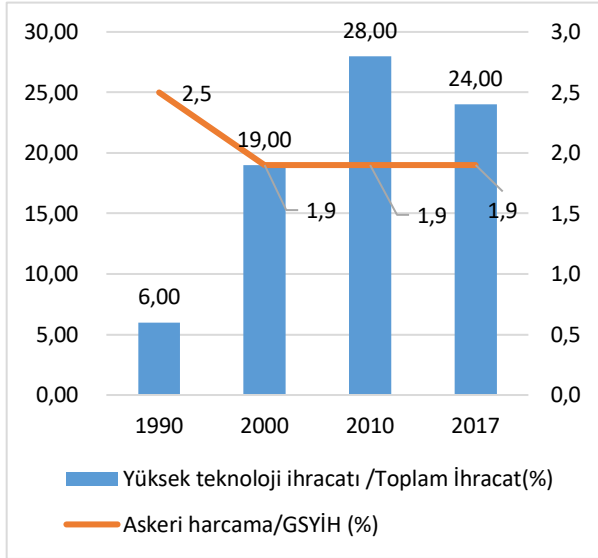
Çin, diğer taraftan Batı'nın kurduğu ve dayattığı mevcut uluslararası düzen ve kuralların etkisini azaltmaya dönük yumuşak gücünü kullanarak Afrika'da kültürel, ekonomik ve siyasal açıdan etkili olma fırsatı yakalamıştır. Tabii ki Çin yardımlarının zamanlaması da manidar olmuştur. Batılı kurumların ve kredi derecelendirme kuruluşlarının Afrika devletlerine yardım etmekten imtina ettiği ya da dış kredileri kısıttığı bir dönemde Çin, kendi ekonomik güvenliği lehine kıtaya proje bazlı krediler, dış yardımlar ve ihracat kanalıyla piyasalara mal ve hizmet desteği sağlamıştır (Son, 2014: 8). Bu kapsamda Pekin'in yaptığı yatırımlar, Afrikalı devletlerin ulusal bütçelerini kalkınma projelerine yönlendirmesine yardımcı olacak altyapı kredisi şeklinde ilerlerken, karşılığında gelecekteki kaynak arzı güvenliğini garanti altına alacak taahhütler alınmıştır (Foster, 2008: 7-9). Bu doğrultuda Çin'in Afrika politikası kapsamında Sahra altı Afrika'ya odaklanmasının altında ideolojiden ziyade ekonomik rasyonalite daha büyük bir rol oynamıştır.

Şekil 1. Çin'in Afrika'ya Yaptığı Resmi Kalkınma Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı
(Milyar ABD Doları)

Kaynak: <https://datacatalog.worldbank.org>

Şekil 2. Çin Ekonomisinde Askeri Harcamalar ve Kalkınma Yardımları (Milyar ABD Doları)
Yüksek Teknoloji İhracatın Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: <https://datacatalog.worldbank.org>

Çin, bu minvalde dönüşen küresel ekonomide yükselen piyasa ekonomilerinin önde gelen devleti olarak uluslararası politikada etkinlik kazanmak, bölgesel ve küresel güç statüsünü ekonomik

güvenliğini kullanarak yurtdışına transfer etmek için resmi kalkınma yardımlarını bir dış politika aracı olarak kullanmıştır. Bu bakımdan Çin devleti, 2000'li yılların başlarından itibaren artan miktarda Afrika kıtası devletlerine kültürel ve siyasi prensiplerine saygı ve iç işlerine karışmamazlık ilkeleri çerçevesinde dış yardım yapmaya başlamıştır (Corkin, 2011: 4). Şekil 1'deki verilere göre 2015 yılında 3 milyar ABD dolarına yaklaşan resmi kalkınma yardımlarının arka planında büyüyen Çin ekonomisinin artan enerji ihtiyacını garantileme çabası yatmaktadır. Ancak Çin, bu nedeni açıkça kabul etmeyerek, Afrika devletlerine Batı'dan farklı bir tarzda bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğü konusunda dayatmacı davranmadan yardım etmeye çalışmıştır (Condon, 2012: 6-7). Afrika'ya yapılan yatırımlar daha çok altyapı projelerini desteklemek şeklinde ilerleyen Çin, bu dış politika hamlesini ekonomik güvenlik stratejisinin bir parçası yapmıştır.

Altyapı ve enerji alanında büyük projelere hibeler, sıfır faizli krediler, borç erteleme ve imtiyazlı kredilerden oluşan kalkınma yardımları veren Çin, bu sayede Afrika devletlerinin enerji ihracatlarının doğal pazarı haline gelmiştir. Böylelikle Çin-Afrika Kalkınma Fonu aracılığıyla Afrika'ya yatırım yapacak Çinli firmalara sermaye fonu sağlanmıştır (Sun, 2014). Ayrıca Çin'in yardım stratejisinin dış politikada yönlendirici ve ödüllendirici olduğu görülmüştür. 'Tek Çin' politikası kapsamında Tayvan'ı tanımayan ülkelerin bir nevi Çin'in müttefiki olmaya başladığı görülmüştür. Bu sayede ekonomik gücün transferi ile sağlanan ilişkiler, Çin için Batı'ya en azından ideolojik düzlemde bir denge kurabileceği bir alan açmıştır. Örneğin BM platformunda insan hakları açısından Çin'in kendine yönelik yaptırımları engelleme girişimlerine Afrika devletleri destek verirken, Çin de karşılık olarak Afrikalı devletlerin uluslararası kuruluşlarda seslerini duyurmak ve etkinliğini artırmak konularında destek vermiştir (Xue, 2014). Görüldüğü üzere kalkınma yardımları sayesinde diğer devletler gibi Çin de ekonomik güvenliğinin kaynak arzı boyutunu sağlamlaştırırken, dış

politikada da karşılıklı çıkarlar doğrultusunda müttefikler kazanmaya çalışmıştır.

Çok kutuplu dünyada uluslararası kuruluşlarda veya BRICS gibi güç birleşmelerinde aktif yer alan Çin, küresel siyaset düzleminde pragmatik davrandığı gibi ekonomik gücü içerisinde kaynak parselasyonunda etkin ve verimli adımlar atmıştır. Şekil 2'deki verilere göre ekonomisi içinde askeri harcamaların payını 21'nci yüzyıl boyunca sabit tutan Çin, uluslararası ilişkilerde sıkça söz edildiği gibi tehdit oluşturılmaktan uzak bir görünüm arz etmiştir. Tabii ki bu durum bir geri durma gibi algılsa da Çin'in küresel ekonomideki dengeleri kademeli ve pragmatik şekilde değiştirmek suretiyle uluslararası ilişkileri yumuşak gücü üzerinden dönüştürmeyi hedeflediği söylenebilir. Çin'in gerek BRICS içindeki politikaları ve hedefleri gerekse Afrika kıtasına olan özel ilgisi, uluslararası ilişkilerdeki dengeleri değiştirme potansiyeli taşıyan dış politika adımları olarak görülmelidir. Zira Çin bu yüzden ekonomik açıdan küresel bir hâkimiyeti, siyasi ve askeri hegemonyanın önünde tutuyor gibi gözükmektedir.

Bu bağlamda Çin'in ekonomik düzlemde yükselişinin doğal sonucu olarak Afrika kıtası ile arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisi ortaya çıkmıştır. Devletin ekonomik kalkınmadaki rolünü önceleyen sosyalist piyasa ekonomisi ile kayda değer büyüme rakamlarını yakalayan Çin, baskın neoliberal paradigmaya alternatif stratejilerini Afrika kıtasında uygulama fırsatı bulmuştur (Foster, 2008: 11). Öte yandan bu ilişki, Afrika kıtası devletlerinin "Doğu'ya Bakış" politikası ile daha da güçlenmiştir. Afrika kıtası üzerindeki hegemonya stratejisi ve rolleri açısından ibreyi Batı'dan Asya kıtası lehine döndüren koşullar bu sayede ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Güney-Güney arasında karşılıklı bağımlılık ilişkilerinde gözle görülür bir artış ve çağdaş liberal dünya düzeninin ekonomik, politik ve ideolojik alanlarında Batı'nın etkisinde düşüş eş anlı meydana gelmiştir (Sam, 2016: 59).

Çin'in denizaşırı kapitalizm transferi olarak algılanan bu süreç, Afrikalı karar vericiler tarafından Batı'nın kötü tarihsel deneyimlerine benzemediği gerekçesiyle kabul görmüştür. Bu

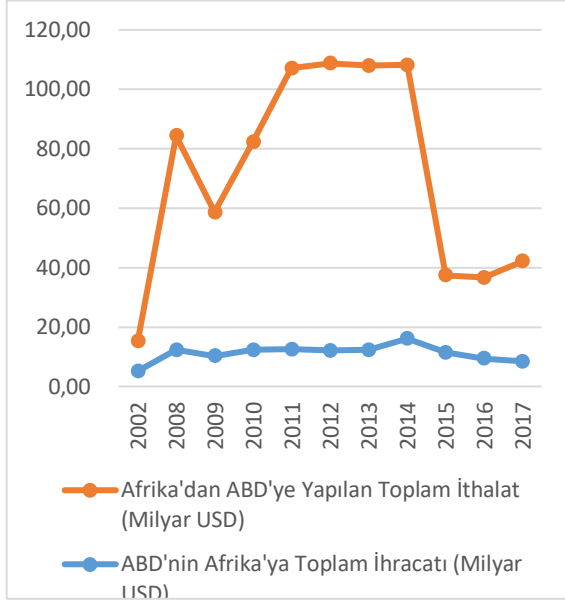
doğrultuda Washington Uzlaşısı'nda yaşanan belirgin etki düşüşünün açıkça hissedildiği Afrika'nın kalkınma süreci, Çin'in ekonomik güvenliğinin ve "Pekin Uzlaşısı'nın yükselişi için bir nevi deney alanı olmuştur (Brookes, Shin, 2006). Çin'in Afrika'ya yönelik küreselleşme adımları, Afrika'nın doğal kaynaklarına olan ilgisi ile başlasa da daha sonraki süreçte Afrika'nın siyasi ve ekonomik açıdan çıkarlarının Çin yatırımı ve ticareti paralelinde ilerlemesi ile kalıcı hale evrilmiştir.

ABD veya Batı'dan nispeten daha uzlaşmacı ilişkiler kurarak yoğunlaştırılmış ekonomik diplomasi aracılığıyla ilerleyen Çin ekonomisi, Afrika kıtasını bir nevi "jeoekonomik arka bahçesi" olarak görmüştür. Dolayısıyla Çin'in Afrika pazarlarına girişi ve Afrika tarafından Pekin'in hızlıca kabul görmesi, siyasi tarih bakımından hegemonik dönüşüm metaforlarını gündeme taşısa da ilk bakışta Afrika'daki Çin varlığının artan bağımlılıkları derinleştirdiği görülmüştür. Bu açıdan Çin'in büyük güç statü arayışını ve küreselleşmeye bakış açısını yansıtan Afrika ile ilişkiler, Batı dünyasında Çin'in artan ekonomik gücünün ve hegemonya mücadelesinin yansıması olarak algılanmıştır. Böylece Çin, küreselleşmenin ekonomik boyutundan yararlanarak, öncelikle ihracat mallarının ucuzluğu ile dünyanın birçok yerinde etkinliğini arttırırken, Afrika kıtasında ekonomik güvenliğini sürdürülebilir kılmak için asimetrik bir karşılıklı bağımlılık yapısı ortaya çıkmıştır.

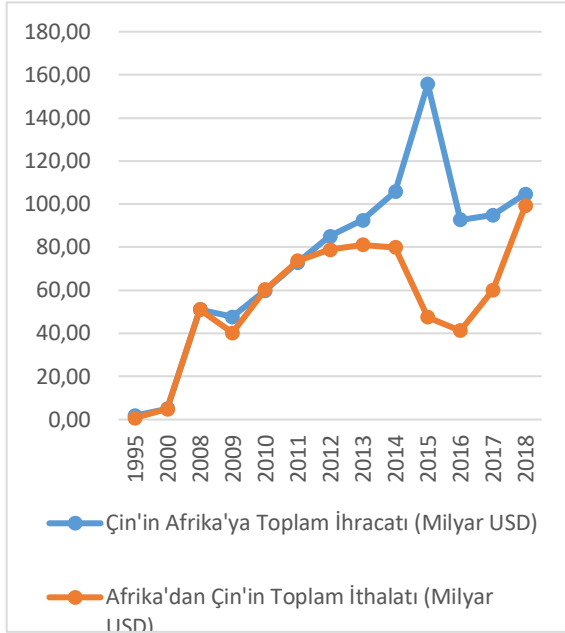
Bu minvalde Çin'in etki alanı petrol sektörüne odaklanırken Afrika kıtasının neredeyse tümü, Çin'in ekonomik çıkarları için stratejik ve kritik önemde görülmüştür. Çin'in Afrika politikası ise kazan-kazan ilkesi çerçevesinde karşılıklı ekonomik fayda sağlamak üzerine kurulmuştur (Sam, 2016, s. 62). 1995 yılında neredeyse aynı seviyelerde olan ihracat ve ithalat hacmi, 21. yüzyılın ilk on yılında Çin ekonomisindeki hızlı büyüme evresi sonucu Afrika'dan yaptığı ithalat, kıtaya yaptığı ihracattan daha keskin bir artış göstermiştir. Şekil 3'te görüldüğu gibi 2008 Küresel Finansal Krizi'nin çok az bir etki bıraktığı Çin ekonomisinde benzer gelişmelere Afrika ile ticarete de yaşanmıştır. 2015 yılındaki ekonomik

daralma sonrasında da paralel şekilde aşağı doğru seyreden ticaret hacmi, toparlanma ile birlikte 2016 yılından itibaren Çin aleyhine dış ticaret açığı verecek şekilde gelişim göstermiştir.

Şekil 3. ABD-Afrika Ticaretinin Yıllar İçindeki Gelişimi

Şekil 4. Afrika Ticaretinde Çin'in Varlığı

Kaynak: UN Comtrade, 2018.

Kıtada ABD'nin varlığı da Çin'in ekonomik güvenliğinde etkili olmuştur. Yirmi senelik periyodun sonunda, Şekil 4'te gösterildiği üzere çoğunluğu enerji kaynaklarının arzı şeklinde

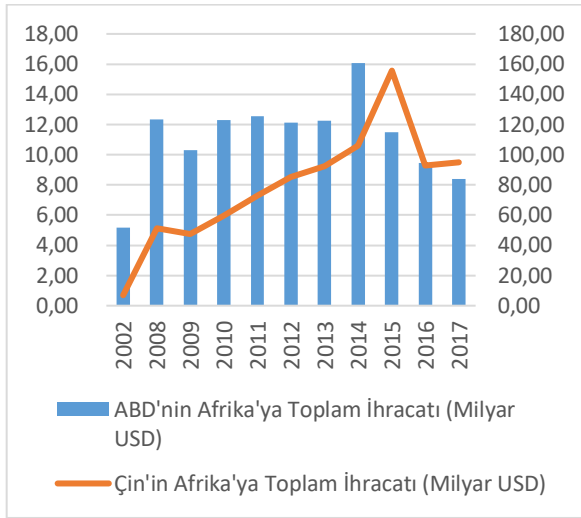
gerçekleşen 200 milyar ABD dolarlık bir hacme ulaşan Çin'e kıyasla ABD'nin Afrika'dan ithalatı, 2014 yıl sonunda 110 milyar ABD dolarda kalmış ve 2015 yılında keskin bir düşüş yaşamıştır. Yine aynı şekilde izlendiği şekilde ABD, Çin'in kıta ile ilişkilerinde geri kazandığı atılımı gösterememiştir. 2018 yılında Çin'in Afrika ile toplam ithalat ve ihracat hacmi, yıllık yüzde 19,7 artışla 204,19 milyar ABD doları olmuş ve aynı zamanda dış ticaretin yüzde 7,1 puanlık genel büyüme oranını aşmıştır. Bunlar arasında Çin'in Afrika'ya ihracatı, yüzde 10,8 artışla 104,91 milyar ABD doları, Çin'in Afrika'dan yaptığı ithalat yüzde 30,8 artışla 99,28 milyar ABD doları olmuştur (China-Africa Trade, 2018).

Aynı zamanda Afrika kıtasında Çin'in doğrudan yabancı yatırım stoğu da artış göstermiştir. Şekil 5'teki verilere göre 2003 yılında yarım trilyon ABD dolarlık yatırım miktarı, 2017 yılına gelindiğinde 65 milyar ABD doları seviyesine kadar yükselmiş ve istikrarlı bir seyir izlemiştir. ABD'nin kıtaya dönük doğrudan yatırımlarına bakıldığında ise 2003 yılında 10 trilyon ABD dolarının üzerindeki yatırım hacmi düzenli bir ilerleme gösterse de bu periyotta Çin'in yatırım hızı, kıtadaki ABD etkisini kırmış gözükmektedir. Çin'in Afrika'daki yatırımları, Çin'in yatırımlarını ve ticari varlığını artırmayı amaçlayan küreselleşme stratejisi kapsamında gerçekleşmektedir (Michalowski, 2012: 61-63). 2005-2012 yılları arasında Afrika'daki Çin'in doğrudan yatırım seviyesi 7 kattan fazla artarak 392 milyon ABD dolardan 2,9 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Çin'in Afrika'daki DYY stokları ise 2005 yılında 1,5 milyar ABD dolarından 2015 yılında 21 kat artarak 34,69 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Çin, günümüzde Afrika'nın küresel ticari ilişkilerinde bu konumunu korumaktadır. Doğrudan üstlenilen büyük ölçekli altyapı projelerinin 2000-2017 yılları arasında 143 milyar ABD dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Proje kredilerinin artan hacmine nazaran DYY'lerin düşük kalan seviyesi Çin'in, kıtada önemli bir yatırımcı yerine kritik bir hizmet sağlayıcı ve borç veren bir devlete dönüştüğünü göstermektedir. Zira Çinli inşaat firmalarının cirolarının toplamı, Çin'in

Afrika'daki doğrudan yabancı yatırım stoğunu önemli ölçüde aşmıştır.

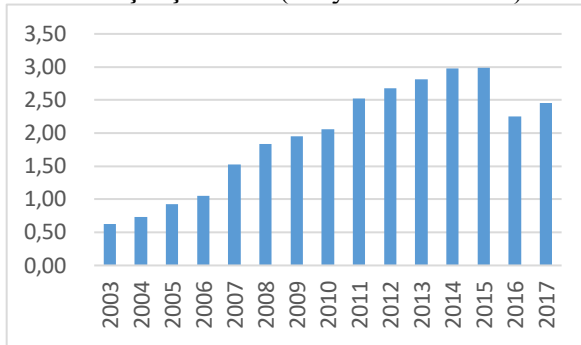
Genellikle büyük ölçekli altyapı projeleri, sözleşmelerin ağırlıklı olarak kamu ihalesi olmadan Çinli firmalara tahsis edilmesi şeklinde ilerlemiştir. 2018 itibarıyla Çin, Afrika'daki altyapı projelerinin yüzde 18,9'unu finanse ederken, yüzde 33,2'sini inşa eder bir duruma gelmiştir (Ceicdata, 2019).

Şekil 5 Afrika Kıtasında ABD ve Çin Ticaret Karşılaştırması

Kaynak: UNCTAD Bilateral FDI Statistics, 2018

Şekil 6. Çin Küresel Dış Yardım Harcamaları DYY Karşılaştırması (Milyar ABD doları)

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2018.

Çin resmi kayıtlarına göre Çin'in doğrudan yabancı yatırımları geçtiğimiz on yıl boyunca dalgalanmıştır (Brautigam, Diao, McMillan ve Silver, 2017: 6). Benzer şekilde 2003-2017 yılları arasında Çin'in küresel dış yardım harcamaları da istikrarlı bir seyir izlemiştir. Karşılığı olmayan ve çoğunu Afrika'ya ayrılan Çin dış yardımları, Şekil

6'da görüldüğü üzere 2003-2015 yılları arasında istikrarlı bir şekilde artarak 2003'te 631 milyon ABD dolarından 2015'te yaklaşık 3 milyar ABD dolarına yükselmiş ve 2017 yılında 2,45 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda 21'nci yüzyıl ilk on yılında Afrika kıtasının GSYİH'sında meydana gelen yüzde 5,8'lik büyüme oranı, Çin'in kıta ile hızla büyüyen ticaret hacmi ve Afrika'nın altyapısına yaptığı yatırımlardan büyük ölçüde kaynaklandığı söylenebilir (Zezeza, 2014: 148-149). Böylece Çin'in Afrika'nın küreselleşmesinde aktif rol almasıyla küresel güç ilişkilerinde değişim ve Afrika'nın makûs talihinden sıyrılarak yeniden yapılanma ihtimali güçlenmiştir. Kıtadaki birçok ekonominin irtifa kaybederek yapısal uyum programları ile Batı'nın ekonomik politikalarına mecbur bırakıldığı bir dönemde Afrika ekonomilerini yeniden canlandıran unsur, Çin ulusal ekonomik güvenliğinin hem tasarruf fazlaları hem de enerji ihtiyacı olmuştur. Zira IMF ve Dünya Bankası uygulamaları, Afrika devletlerine ait işletmelerin özelleştirme süreçlerinde Batı sermayesini kıtaya çekme noktasında çok yardımcı olamamıştır.

Bu doğrultuda Çin ve Afrikalı devletler, her iki tarafın ekonomik güç ve güvenliğini sürdüreceği bazı ortak adımlar da atmışlardır. Çin'in güvenlik konusundaki Afrika ile siyasi ilişkisi bu açıdan çok boyutlu bir yapıda ilerlemiştir. 21. yüzyıl ile birlikte Çin'in mucizevi şekilde büyüyen ekonomisi ve Afrika kıtasının uluslararası ilişkilerde ön plana çıkması, ilişkilerin boyutunu farklılaştırmıştır. Hemen yüzyılın başlangıcında 2000 yılında Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC)'nun kurulması ile birlikte her iki taraf için kazan-kazan ilkesi çerçevesinde yoğun bir ekonomik diplomasi hareketliliği başlamıştır. (The China Africa Project, 2015). İlki 2006 yılında Pekin'de, ikincisi 2015 yılında Johannesburg'da son olarak da 2018 yılında yine Pekin'de toplanan FOCAC zirvelerde işbirliği kurumsallaştırılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan siyasi, ekonomik ve kültürel platform şeklindeki FOCAC, Afrika kıtası ve Çin'in kalkınma hedefleri ile ulusal ve bölgesel pazar mekanizmaları arasında tamamlayıcılığı koordine etmek için çok taraflı stratejik bir kurum

işlevi görmüştür (FOCAC Johannesburg Action Plan, 2015). Görünüşte çok taraflı bölgesel diplomasi platformu olan bu girişim, Çin'in çok taraflı anlaşmalar yapmak yanında ilk başta daha çok dış ekonomik politikalarında ikili ilişkileri daha verimli hale getirmek için bir araç olarak tasarlanmıştır. Diğer taraftan Çin'in küresel yönetim için alternatif düzen ve kurallar sağlama açısından görünürlüğünü önemli ölçüde artırmış ve Afrika üzerindeki etkisini güçlendirmiştir.

İşbirliğinin ilk bakışta Çin'e iktisadi faydaları olarak Afrika'daki yatırım hacminin 2018 yılı itibarıyla 100 milyar ABD dolara ulaşması ve yirmi yıla varan zaman diliminde kıta devletleri ile ticaret hacminin toplamda 170 milyar ABD dolara yaklaşması gösterilebilir. Kıta için ise Çin ile artan ilişkiler sonucunda altyapı ve ekonomik gelişimi açısından 30 bin kilometre otoyol, 20 bin megavat elektrik üretim kapasitesi ve bir milyona yakın istihdam sağlandığı görülmektedir. (Kabacı, 2018). Bu noktada Çin'in ekonomik diplomasi adımlarının özellikle Afrika için en önemli ve hassas özelliği kıta devletlerinin iç işlerine müdahale etmeden ilerlemesidir. 2018 yılındaki FOCAC Zirvesi'nde Çin Devlet Başkanı ři Xioping de belirttiği gibi Afrika'daki yatırımlar için herhangi bir şart koşulmaması hatta Afrikalı şirketlerin Çin'e açılmasının teşvik edilmesidir (Xinhua, 2018). Yine aynı zirvede Afrika kıtasının hamisi rolü ile Çin, kıtanın ekonomik gelişimi ve güvenliği için 15 milyar ABD doları hibe, 20 milyar ABD doları faizsiz kredi, 10 milyar ABD doları özel kalkınma fonu, 5 milyar ABD doları Afrika'dan Çin'e yapılacak ithalatı destekleme fonu, 10 milyar ABD dolarlık kısmı da Çinli iş adamlarının gelecek 3 yıl boyunca Afrika'da yapacağı yatırım tutarı olacak şekilde toplam 60 milyar ABD dolarlık bir yardım paketinin açıklanması Çin'in kıtaya verdiği önemi ve küresel açılımını gözler önüne sermektedir (Al Jazeera, 2018). Ayrıca Zirve'de en az gelişmiş ülkeler, ağır borç yükü altındaki ülkeler ile fakir ülkelerin borçlarından muaf tutulması kaydedilmiştir. Kıta ile Çin arasında kalkınma ve yardım programlarının devam etmesi ve Afrika Birliği ile altyapı iş birliği planının şekillendirilmesi sayesinde ekonomik diplomasinin daha kapsamlı bir zemine çekilmesi planlanmıştır (Xinhua, 2018).

Öte yandan Çin tarafından Pekin'de düzenlenen 2018 FOCAC Zirvesi, kazan-kazan işbirliğinin

geleceğe taşıyacak 'önemli bir diplomatik etkinlik' olarak değerlendirilmiştir. Zira Afrika kıtasının Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG)'nin doğal ve tarihi bir uzantısı olarak projeye katılımı ile stratejik ortaklık ve işbirliği sürecine katkıları gündem konusu olmuştur. Bu noktada 2013 yılında başlatılan ve ilk başta sadece Doğu Afrika'yı kapsayan ve daha sonra genişletilen Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), Çin için son dönemlerin en önemli ekonomik güvenlik ve diplomasi projesi olduğu belirtilmelidir. Kapsadığı alan olarak Çin'in Xi'an şehrinden başlayarak Modern İpek Yolu'nun kara bağlantısının Moğolistan ve Kazakistan'dan geçerek Rusya ve İnan kollarına ayrılarak Avrupa'ya ulaşması beklenen girişimin deniz bağlantıları Güney Çin Denizi'nden Endonezya'ya ve Hint Okyanusuna, oradan Kenya'ya; Kızıldeniz'i geçerek Akdeniz'e ve dolayısıyla Avrupa'ya ulaşması planlanmıştır (Adarov, 2018). Bu doğrultuda Çin'in ekonomik güvenlik-kalkınma ilişkisine yönelik politikası, yol boyunca ve kıta sahtında otoriter veya demokratik sistem ayrımı yapmadan uygulanmaktadır.

Bu girişim ile ekonomik kalkınmanın barışı sağlamak için sağlam bir demokratik sistemle birleştirilmesi gereğini vurgulayan Batı kalkınma modeline bir alternatif olacak şekilde Çin çözümlü bir kalkınma modeli uygulanmaya çalışılmaktadır. Afrika kıtasını da kapsayan bu açılım ile Çin, bu yol üzerindeki Asya, Afrika ve Avrupa devletlerindeki ihracatını düşük gümrük bedelleri ve ulaşım maliyetleri ile daha da artırarak ekonomik güç ve güvenliğini sürdürülebilir kılmaya çalışmaktadır. Çin bu sayede Afrika'da yıllarca deneyimlediği yumuşak gücü temelinde, alt yapı projeleri ve üretim kapasitesi sayesinde söz konusu rota üzerindeki 68 ülkeye birbiriyle bağlantılı kara ve deniz yolları aracılığıyla tekrarlayarak küresel politik etkiler yaratabilmeyi hedeflemektedir (Chai,2017: 5-6). Aynı zamanda bu inisiyatif ile Çin, Malakka Boğazı üzerinden yapılan petrol sevkiyatlarına bağımlılığını azaltmayı, enerji kaynaklarını ve rotalarını çeşitlendirmeyi hedeflemektedir (Chin, 2013: 201). Ekonomik güvenliği sağlamak için kritik bir araç olan KYG, Çin ekonomisindeki muazzam sermaye hesabı fazlalığını değerlendirmek için fırsatlar ve

pazarlar ortaya çıkarılması beklenmektedir. Bu hedef boye dönüşen küresel ekonomik hedefler doğrultusunda Çin'e Yuan'ı uluslararasılaştırma ve küresel rezerv para birimi haline getirme hedefine yardımcı olabilir.

Küresel mali krizin etkileri sonucu boye Çin'in ekonomik diplomasiye yaklaşımına KYG gibi projeler eklenmiştir. Bu bağlamda Çin'in dünyadaki en büyük ikinci ekonomi olarak "güçlü bir ticaret gücüne" dönüşmesi ile önleyici ekonomik adımlar ekonomik diplomaside ağrılığını artırmaya başlamıştır (Yu, 2018). Bu amaçla, Asya'nın bölgesel bir ekonomi olarak entegrasyonunu derinleştirmek, uluslararası ticaret kurallarını ve standartlarını değiştirmek ve Çin'in rekabet gücünü artırmak için gerekli teknoloji, kaynaklar ve pazarları güvence altına almak için çeşitli girişimler ve reformlar başlatılmıştır (Heath, 2016: 171). Bu değişim aynı zamanda ABD ve Çin ekonomilerinin küresel kriz sonrası artan belirsizlik ve risklere maruz kaldığı ve stratejik rekabetin yaşandığı bir zamanda meydana gelmiştir. Dolayısıyla ABD ile ilişkilerde yoğun stratejik rekabetin derin ekonomik karşılıklı bağımlılık ile bir arada yrtldğ bir dönemde Çin ekonomisinin kırılganlığından endişe duyulduğu için Afrika kıtası ile ilişkiler, kaynak tedarik ve ticareti daha da kritik bir konuma yükselmiştir.

Bu noktada Çin'in, Afrika'daki siyaset ve güvenlik meselelerine çok yönlü bir diplomasi izlemeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Zira daha çok ekonomik gücü ve güvenliğin yönlendirdiği Afrika politikası, siyasi etkiler yanında kademeli olarak askeri gücün de ağrılığının arttığı bir aşamaya evrilmeye başlamıştır. Çin, ekonomik ve siyasi çıkarlarını savunmak ve Afrika'daki etkisini genişletmek için kıtanın güvenlik meselelerinde iki yönlü bir yaklaşım izlediği görülmektedir. Bir yandan barış ve güvenliği arttırmak için mevcut çok taraflı yapılara ve araçlara katkıda bulunurken diğer taraftan Afrika ülkelerini ikili tatbikatlar, askeri eğitim ve askeri altyapı inşası yoluyla ve yeni oluşturulan Çin-Afrika güvenlik meseleleri aracılığıyla çok taraflı olarak birleştirerek askeri varlığını genişletmiştir (Li, Dottin, 2011: 4). BM'nin Afrika'ya verdiği barışı koruma

misionlarına ve Afrika Boynuzu dışındaki BM çatısı altında yrtlen korsanlıkla mücadele eylemlerine katılan Çin, bu sayede deniz kuvvetlerini gclendirerek Hint Okyanusu ve ötesinde ilk denizaşırı askeri sn Cibuti'de kurma fırsatı bulmuştur (Chaziza, 2018: 7). Boye Çin siyasetinin önemli yönlerinden biri olan barışı tesis etmek ve gerçek gelişmeyi sağlamak kıtanın geleceği açısından mümkün olabilecektir. Çin, bu inisiyatif ile kendi ekonomik gücü ve güvenliğini sağlama hedefi kadar Afrika'nın ekonomik potansiyelini ortaya çıkarmasını ve kullanmasını da amaçlamaktadır.

Sonuç

Küreselleşme sonrası dünyada ulusal ve uluslararası konuların i içe geçmesi, ekonomik diplomasinin karar alma mekanizmalarını ve etkilerini genişletmiştir. Bu noktada yeni ekonomik diplomasiyi yer, zaman, oyuncu ve pratik bağlamda heterojen bir kapsamda sınır ötesi ekonomik faaliyetlerle ilgili uluslararası karar alma yöntemleri ve süreçlerinin yürütülmesi olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Zira devlet yetkililerinin yürüttüğü bir süreç olmaktan çıkan ekonomik diplomatik süreçte devlet dışı aktörler, iş insanları ve yatırımcılar doğal oyuncular konumuna yükselmiştir.

Boye ekonomik diplomasi artık devletlerin münhasır bir faaliyeti olmadığı gibi çok aktörlü kimliği ile kamu politikası karar alma sürecini etkileyen çeşitli çıkar grupları, aynı zamanda uluslararası alanda doğrudan ve otonom olarak yürütülebilmektedir. Yeni ekonomik diplomasi, devlet dışı aktörlerin, STK'ların, akademisyenlerin de katılımıyla akılcı ve esnek bir kombinasyon içinde yapılandırılmış (resmi) ve yapılandırılmamış (gayri resmi) kanallardan ilerleyen parçalardan oluşan bir diplomasi boyutu olarak ilerlemektedir. Çok düzeyli boyut, para diplomasinin dinamikleri de dâhil olmak üzere, küresel, uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde eşzamanlı olarak gerçekleşen ilişkiler bütününü kapsamaktadır. Bu bağlamda farklı düzeyler arasındaki bağlantıların koordinasyonu ve işleyişi açısından ekonomik diplomasinin homojen ve tekdüze bir gerçeklik olmadığı, kademeli bir

evrim içinde ve çeşitli kalıpların dışında ilerleyebilen bir süreç olduğu vurgulanmalıdır. Bu açıdan ekonomik diplomasinin anlamı, biçimleri ve yolları ekonomik kalkınma düzeyine bağlı olarak ülkeden ülkeye değişmektedir. Dış ekonomik ilişkilerde ulus devletin yeni rolü değiştikçe ekonomik diplomasi de dönüşüm geçirmektedir. Zira ekonomik diplomasi yöntemleri belirsizlik ve riskler arttıkça farklılaşmaktadır. Fırsatları yakalamak açısından da kritik olan ekonomik diplomasi, özellikle 2008 küresel finansal kriz sonrasındaki dönemde dikkate alınması gereken zorunlu bir bileşen haline gelmiştir. Bu açıdan kriz ve risk yönetimi için uluslararası ilişkilerde ekonomik diplomasinin önemsendiği ve gerek dış politika süreçlerinde gerekse ulusal ekonomik güvenlik stratejilerinde aktif kullanıldığı görülmektedir. Zira günümüzde makro istikrarsızlıklar ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın doğrudan devletlerin dış politikaları üzerindeki etkisi giderek daha fazla ekonomik güvenlik gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde ve öngörülebilir gelecekte bir yaşam standardını korumak için bireyden devlet düzeyine kadar ekonomik güvenlik için istikrarlı girdi ve çıktıların sağlanması sürecinde sürekli, öngörülebilir bir ekonomik diplomasinin etkin kullanımı önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda Çin, mucizevi şekilde büyüyen ekonomisi ve sağlanması gereken ekonomik güvenliği ile çözümlenmesi gereken küresel bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik diplomasiye 1990'lı yıllardan itibaren önem vermeye başlayan Çin, 2000-2009 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 10'ları bulan güçlü ekonomik büyümesi ile ekonomik güvenliğini sağlamıştır. Ulusal çıkarları temelinde güçlü ve açık bir küresel ekonomi, kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilir gelişme ve istikrarlı bir uluslararası finans sistemi gibi uluslararası çıkarların peşinde koşan Çin, yumuşak gücünün ağır bastığı akıllı bir güç olarak hareket etmeye başlamıştır. Ancak Çin geliştikçe gerek kendi ekonomisinde gerekse küresel ekonomide doğal kaynak arzı sorunları gün yüzüne çıkarmıştır. Uluslararası işbölümünde küresel bir üretim üssü haline gelmesi ile birlikte ekonomik yükselişin devamlılığı için Çin çözüm

arayışlarına girmiştir. Bu kapsamda Afrika kıtası, ekonomik gücün ve güvenliğin sürdürülebilmesi için önemli bir başvuru noktası olarak dış ekonomi politikasının merkezine oturmuştur.

Bilindiği üzere coğrafi keşifler ile birlikte Afrika kıtası, asimetrik bağımlılık yaratan Batı menşeli politika düzenlemeleri ve dış yardıma dayanan uygulamalara maruz kalmıştır. Kıta devletlerinin ekonomik güvenliğini sekteye uğraticı şekilde emperyalist açılımlar, yapısal ekonomik düzenlemeler ve stratejik sektörlerde özelleştirmeler yapıldığı görülmüştür. Ancak Batılı ülkelerle karşılaştırıldığında, Çin'in Afrika'ya yönelik ekonomik diplomasi yöntemlerinin nispeten neoliberal sistemi kullansa da Batı tarzından daha uygun ve kabul edilebilir olduğu ifade edilebilir. Çin böylece küçük, riskli Afrika pazarına yatırım yapmakla ilgilenmeyen Batı'nın aksine kazan-kazan ilkesi çerçevesinde ekonomik güvenliğinin bağlarını kurduğu ekonomik diplomasi ile güçlendirmekte ve garanti altına almaya çalışmaktadır. Tarihsel olarak Çin'in Afrika'ya yaklaşımının da desteklediği bu model, siyasi destek ve ideolojik kaygılar gibi geleneksel ifadelerden, piyasa ekonomisi yoluyla kazan-kazan işbirliğini tesis etmeye odaklanan bir tür ekonomik diplomasi sürecine dönüşmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca Çin ve Afrika kıtası devletlerinin ekonomilerinin birbirini tamamlayıcı şekilde geliştiği söylenebilir. Dünyanın endüstriyel üretiminde önemli merkezlerinden biri olan Çin, kıtanın kalıtsallaşmış az gelişmişlik sorunlarına Afrika'nın enerji ve kaynakları karşılığında kıtaya altyapı ve çeşitli projeleri ile destek olurken, kıtayı enerji güvenliği başta olmak üzere ekonomik gücünü göstermek için en uygun alan olarak görmüştür. Öte yandan karşılıklı ekonomik güvenlik tesisinde kıtadaki yatırımların kar transferlerinin Çin'e yapılması ise kıtanın tarihsel örüntülerinden asimetrik bağımlılığın dönüşerek devam ettiği izlenimi yarattığı da ifade edilmelidir.

Diğer taraftan Çin'in ulusal ve küresel ekonomik güvenlik hedefleri için aktif olarak kullandığı ekonomik diplomasi açılımları Afrika ile ilişkilerinde açıkça izlenebilmektedir. İkili ilişkilerin tüm çehresini değiştirme ve geliştirme potansiyeli olan ekonomik diplomasi, barış,

işbirliği, gelişim ve kazan-kazan durumu getirmeye katkı vermektedir. Hemen yüzyılın başlangıcında 2000 yılında Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC)'nın kurulması ile birlikte her iki taraf için kazan-kazan ilkesi çerçevesinde yoğun bir ekonomik diplomasi hareketliliği başlamıştır. Ayrıca günümüzde Çin için “Dışarı Açılma” politikasının geliştirilmiş bir versiyonu olan Kuşak ve Yol Girişimi vizyonu ise Afrika'yı da kapsayan Çin ekonomik güvenlik stratejisinin önceliği haline gelmiştir. Kıtada doğrudan yatırım yerine altyapı ve kredi olanakları ile Kuşak ve Yol boyunca kendine özgü bir emperyal bir gelişim çizgisi yaratmaya çalışan Çin, bu politika kapsamında Çin'in ekonomik güvenliğini geleceğe taşıyabilmek ve diğer devletlere empoze edebilmek için çok boyutlu bir ekonomik diplomasi stratejisi izlemektedir.

Büyükük, güç, prestij ile tanımlanan “Çin Rüyası”nın tezahürü olarak tasarlanan bu girişim, eski İmparatorluk çağındaki Çin devletinin hegemonya arayışındaki stratejik bir proje olarak görülmektedir. Avrasya Kıtası'nı verimli bir ticaret ve enerji güzergahları ağında birleştiren bir tür 21. yüzyıl İpek Yolu olarak tanımlanan KYG sayesinde Çin, Afrika kıtası laboratuvarında deneyimlediği ilişkilerin benzeri bir süreci ve ekonomik güvenlik ilişkisini kuşak ve yol boyunca uygulamaya geçirmeyi amaçlamaktadır. Nitekim gerek FOCAC, gerekse KYG, Çin-Afrika ilişkilerinde yeni ekonomik diplomasinin mikro, meso ve makro boyutlarda uygulandığı ve karşılıklı ekonomik güvenlik sağlama süreçlerine katkı sağlayan kritik açılımlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak ekonomik diplomasi görünömlü bu açılımlara tutulan mercek uzaklaştırılırsa BRICS bünyesinde kurulan Yeni Kalkınma Bankası ve yine Çin'in öncülüğünde Dünya Bankası'ndan daha fazla sermayeye sahip olarak kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi iddialı oluşumlar da resmin içine dâhil olacak ve ekonomik diplomasinin ulusal ekonomik güvenlik ile küresel hegemonya sağlamadaki rolü ve etkisi daha iyi anlaşılacaktır.

Kaynakça

- Ahmed, Bashir (2018) "Accelerating economic diplomacy, <https://thefinancialexpress.com.bd/views/accelerating-economic-diplomacy-1542985529>, (e.t. 27.02.2020).
- Adarov, Amat (2018) "China's Belt and Road Initiative: Opportunity or Threat?", *The Vienna Institute for International Economic Studies*, <https://wiiw.ac.at/china-s-belt-and-road-initiative-opportunity-or-threat--n-338.html>, (e.t. 19.02.2019).
- Aly, Maiga (2019) "The China-Africa Relations: Between the Development Cooperation and Economic Diplomacy", *Open Journal of Political Science*, 2019, 9, 291-298, <http://www.scirp.org/journal/ojps>, (e.t. 20.2.2020).
- Al Jazeera, (2018) "China's Xi offers \$60bn in financial support to Africa", 03.09.2018
<https://www.aljazeera.com/news/2018/09>, (e.t. 20.02.2020).
- Arslan, İbrahim, (2018), "Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 16, No: 31, ss. 125-142.
- Arystankulova, Gulsara (2018) "Economic Diplomacy – Important Component of Foreign Policy Important Component of Foreign Policy of Modern State", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC Special Edition*, 2864-2873.
- Baranay Pavol, (2009) "Modern Economic Diplomacy", *Actual Problems of Economics, Publications of Diplomatic Economic Club*, 1-9.
- Bayne Nicholas, Stephen Woolcock, (2017), "What is economic diplomacy?", *The New Economic Diplomacy- Decision-making and negotiation in international economic relations*, (ed.) Nicholas Bayne and Stephen Woolcock, Fourth edition, Routledge, New York, 1- 14.
- Berridge Geoff R. Alan James, (2003) *Dictionary of Diplomacy*, Palgrave-Macmillan, <https://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/adictionaryofdiplomacy.pdf>, (e.t. 14.07.2018).
- Brautigam, Deborah Xinshen Diao, Margaret McMillan, Jed Silver, (2017) "Chinese Investment in Africa: How Much Do We Know?", *PEDL Synthesis Series*, No. 2, https://pedl.cepr.org/sites/default/files/PEDL_Synthesis_Papers_Piece_No._2.pdf, (e.t. 19.07.2018).
- Brookes, Peter, Ji Hye Shin, (2006) "China's Influence in Africa: Implications for the United States", *Backgrounder*, No. 1916, <https://www.heritage.org/asia/report/chinas-influence-africa-implications-the-united-states>, (e.t. 20.09.2018).
- Chai, Peter, (2017) "Understanding China's Belt and Road Initiative", *Lowy Institute for International Policy*, <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-belt-and-road-initiative>, (e.t. 19.08.2019).
- Chaziza, Mordechai, (2018) "China's Military Base in Djibouti", *The Begin-Sadat Center For Strategic Studies Bar-Ilan University Mideast Security and Policy Studies*, No. 153, <https://besacenter.org/wp-content/uploads/2018/08/153-Chaziza-Chinas-Military-Base-in-Djibouti-web.pdf>, (e.t. 19.02.2019).
- China Foreign Direct Investment, (1998-2019) <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/foreign-direct-investment>, (e.t. 19.02.2019).
- China Africa Project, (2015) <https://chinaafricaproject.com/focac-2015-making-sense-of-the-numbers/>, (e.t. 22.04.2018).
- Condon Madison, (2012), "China in Africa: What the Policy of Nonintervention Adds to the Western Development Dilemma", *Praxis : The Fletcher Journal of Human Security*, Vol. 27, <https://www.academia.edu/23385112>, (e.t. 15.09.2018).
- Corkin, Lucy, (2011) "China and Angola Strategic Partnership or Marriage of Convenience?", *Angola Brief*, Vol.1, No.1, 1-5 <https://www.cmi.no/publications/3938>, (e.t. 12.09.2018).
- Daojiong Zha, (2005) "Comment: Can China Rise?", *Review of International Studies*, Vol. 31, 775–776.
- Daojiong, Zha, (2015) "Chinese Economic Diplomacy: New Initiatives", *S. Rajaratnam School of International Studies*, 1-15, <https://www.jstor.org/stable/resrep05851>, (e.t. 27.10.2019).
- "Data: China-Africa Trade", China-Africa Research Initiative, <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade>, (e.t. 11.09.2018).

- EIA, (2014) "China is now the world's largest net importer of petroleum and other liquid fuels", U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=15531>, (e.t. 15.02.2020).
- Ergin Emre, Hasret omak, (2014) "Finansal Krizler ve Güvenlik: Küresel Bir Bakış", *Uluslararası Güvenlik Kongresi (8-9 Ekim 2013)*, 1.b., Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yay., No. 447, 3, 1271-1288.
- Foster, Vivien William Butterfiel, Chuan Chen, Nataliya Pushak, (2008) "Building Bridges: China's Growing Role as Infrastructure Financier for Sub-Saharan Africa", *World Bank/PPIAF Trend and Policy Options*, No. 5, 4-9, <http://documents.worldbank.org/curated/en/936991468023953753>, (e.t. 12.09.2018).
- Fukuyama, Francis (2015) *Devlet İnşası, 21. Yzyılda Ynetişim ve Dünya Dzeni*, Trkan olak, Profil Yay., İstanbul.
- Goodman, Matthew P. (2017) "Downgrading state's economic diplomacy", *Global Economics Monthly*, Vol. 6, Issue 6, 1-2, <https://www.csis.org/analysis/downgrading-states-economic-diplomacy>, (e.t. 07.07.2018).
- Gen, Mehmet, (1999) *Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık rgtleri Mevzuatı I. Cilt*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Gottwald Jrn-Carsten, Niall Duggan, (2011) "Expectations and Adaptation: China's Foreign Policies in a Changing Global Environment", *International Journal in a Changing Global Environment*, Vol. 2, No. 1, 1-26, <https://cora.ucc.ie/handle/10468/3565>, (e.t. 17.02. 2019).
- Heath, Timothy R. (2016) "China's Evolving Approach to Economic Diplomacy", *Asia Policy*, No. 22, 157-192.
- Kabakı, Fuat, (2018) "Pekin 2018 in-Afrika İş Birliği Forumu'na ev sahipliği yapıyor", <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/pekin-2018>, (e.t. 20.02.2020)
- Klavins Didzis, (2011) "Understanding the Essence of Modern Diplomacy", The ICD Annual Academic Conference on Cultural Diplomacy and International Relations; New Actors, New Initiatives, New Targets, Berlin, 1-7 <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/>, (e.t. 28.02.2020).
- Li Wang, Paul Dottin, (2011) "Behind China's Peacekeeping Missions in Africa: Interpreting Beijing's Strategic Considerations", *Security Strategies*, Yıl 7, Sayı 14.
- Lohmann, Sascha (2017) "Understanding Diplomacy in the 21st Century", *Working Paper Project*, No.11, 1-12.
- Markova Jana, (2019) "The importance of economic diplomacy in the further development of the EU", *International Journal of Public Administration, Management and Economic Development*, 29-38 <https://www.fves.eu/ijpamed/2019-4-1-4.pdf>, (e.t. 23.10.2020).
- Michalowski, Thomasz (2012) "China's Economic Activities in Africa : Trade, Foreign Direct Investment and Aid", *International Journal of Emerging and Transition Economies*, Vol.3, No.1, 61-63 <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-22771fcc-3b6b-4875-a211-01dd8e86b98e>, (e.t. 12.09.2018).
- Muntenau, Corneliu, (2015) "The impact of economic diplomacy over national economic security. Case study on Eastern Partnership region", *Ekonomika a Management, University of Economics, Prague*, Vol.3, 1-9, <https://ideas.repec.org/a/prg/jnleam/v2015y2015i3id253.html>, (e.t. 07.07.2018).
- Okano-Heijmans, Maaïke (2011) "Conceptualizing Economic Diplomacy: The Crossroads of International Relations", *Economics, IPE and Diplomatic Studies*, The Hague Journal of Diplomacy, Vol. 6, 7-36, <https://www.researchgate.net/publication/233659639>, (e.t. 27.10.2019).
- Oran, Baskın (2001), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1: 1919-1980*, (ed.), Baskın Oran , İletişim Yayınları. İstanbul.
- zdal, Barış (2018). "Diplomasi", *Diplomasi Tarihi-I*, Barış zdal-R. Kutay Karaca, (Ed.), 3rd Press, Dora Publications, Bursa.
- Papadimitriou Pyrros, Victoria Pistikou, (2014) "Economic Diplomacy and Security in Sovereign States", *Procedia Economics and Finance*, Vol. 9, 42-65.
- Sam, Moyo (2016) "Perspectives on South-South Relations: China's Presence in Africa", *Inter-Asia Cultural Studies*, Vol. 17, No.1, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14649373.2016.1138615>, (e.t. 13.09.2018).

- Santos Neves Miguel, (2017) "Economic Diplomacy, Geo-Economics and The External Strategy of Portugal", *Observare*, Universidade Aut3noma de Lisboa, Vol. 8, No 1, 88-118.
- Sun, Yun (2014) "Africa in China's New Foreign Aid White Paper", <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/>, (e.t. 19.09.2018).
- Sun, Yun (2014) "Africa in China's Foreign Policy", Brookings, Washington, 1-49, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Africa-in-China-web_CMG7.pdf, (e.t. 17.07.2019).
- Szatlach Maria Ewa, (2018) "The importance of economic diplomacy in the era of globalization (the case of China)", <https://pdfs.semanticscholar.org/aa61/9a1633e852f0397dd3deccc1a0f94c916546.pdf>, (e.t. 27.10.2019).
- şimşek, Orhan, (2015) "Yeni Devlet Kapitalizminin Yükselişi: Küresel Ekonomi-Politik Bir İnceleme", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 106-144.
- Taylor, Ian (1998) "China's Foreign Policy towards Africa in the 1990s", *Journal of Modern African Studies*, Vol. 6, No.3, 443-460.
- "The Forum on China-Africa Cooperation Johannesburg Action Plan (2016-2018)",(2015) https://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1327961.htm, (e.t. 24.02.2019).
- UN Comtrade, data from 1992-2017, <http://comtrade.un.org/data/>; 2018 data from Chinese Customs
- Van Bergeijk, Peter A.G., Selwyn Moons, (2007) "Economic Diplomacy and Economic Security", *New Frontiers for Economic Diplomacy Conference Paper*, Lisbon, 1-18 <https://www.researchgate.net/publication/228213995>, (e.t. 15.07.2018).
- Van Bergeijk, P. (2014) "Economic diplomacy and South-South trade: A new issue in development", *Great Insights*, Vol.3, Issue 3, <https://ecdpm.org/great-insights/>, (e.t. 05.07.2018).
- Vihma, Antto (2017) "Geoeconomic Analysis and the Limits of Critical Geopolitics: A New Engagement with Edward Luttwak", *Geopolitics*, 1-18 <https://www.researchgate.net/publication/315955976>, (e.t. 27.02.2019).
- Wade Shepard, (2016) "China's Growth in Energy Demand Drops to 17 Year Low", *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2016/07/09/amid-massive-transition-demand-for-energy-in-china-drops-to-17-year-low/#1c7fa0455dbf>, (e.t. 22.10.2018).
- "What is a Sovereign Wealth Fund?", (2016) <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund/>, (e.t. 05.07.2018).
- Woolcok, Stephen, (2017), "Economic Diplomacy", *Diplomacy in Globalized World-Theories and Practices*, (ed.) Pauline Kerr, Geoffrey Wiseman, Ocford University Press, New York, 209-226.
- Xiaoyang, Tang, (2015) Economic Diplomacy, Between China and Africa Transformation and Restructuring Pub, *Phoenix Weekly*, <https://carnegietsinghua.org/2015/01/15/economic-diplomacy-between-china-and-africa-transformation-and-restructuring-pub-58880>, (e.t. 13.07.2019)
- Yıldırım, Elif (2019) "Yumuşak Güç Kavramı Bağlamında Çin'in Sahraaltı Afrika'ya Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Yıl 9, Sayı 18, 2373-2403.
- Zeleza, Paul Tiyambe, (2014) "The Africa-China Relationship: Challenges and Opportunities", *Canadian Journal of African Studies*, Vol. 48, No.1, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00083968>, (e.t. 19.07.2018).
- Zhengyi Wang, (2004) "Conceptualizing Economic Security and Governance: China Confronts Globalization", *The Pacific Review*, Vol. 17, No. 4.
- Zhou Yixin, (2019) "Exploring U.S.-Chinese Economic Diplomacy", <https://www.pacificcouncil.org/newsroom/exploring-us-chinese-economic-diplomacy>, (e.t. 23.02.2020).
- Zongwe, Dunia (2010) "On the Road to Post Conflict Reconstruction by Contract: The Angola Model", https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1730442, (e.t. 22.07.2019).
- Yu, Zheng, (2018) Contemporary Chinese Diplomacy, *China-US- Focus*, <https://www.chinausfocus.com/>, (e.t. 20.02.2020)

Extended Summary

In the light of the place of diplomacy in the foreign relations of states, the scope of diplomatic representatives, duties, goals and objectives, historical events and experiences, many academic studies have been the subject of. The globalization's communication channels and the patterns in international relations are permeable and variable, which has led to the transformation of the definitions and dimensions of diplomacy in the literature. In particular, with the globalization of economic globalization to all layers of life, internal and external relations have taken on an intertwined structure. The economic dimension of diplomacy has also been positioned as an economic state tool to bring order to the chaos brought by globalization on a comprehensive basis consisting of commercial, financial, energy, scientific, and technological diplomacy, especially the public. Accordingly, the determination of the framework of economic diplomacy and its analysis in terms of theory and practice is important for understanding the artificial distinction between the public and private sectors.

In this context, it is thought that the analysis of economic diplomacy, which is instrumentalized in the process of providing economic security, together with this process will help us better understand global projections of all dimensions. In the final analysis, it will be tried to be argued that the perception of the People's Republic of China proactively reflects this interaction on foreign policy attitudes in national and global domination goals in today's international relations world. In this way, it is aimed to help the better reading of the balance between the national and global policies of China with the hegemony discussions between the USA and China, which is increasing day by day.

In this respect, the meaning, forms and ways of economic diplomacy vary from country to country depending on the level of economic development. As the new role of the nation-state in foreign economic relations changes, economic diplomacy is also transforming. Economic diplomacy methods differ as the uncertainty and risks increase. Economic diplomacy, which is also critical in terms of capturing opportunities, has become a compulsory component to be considered especially in the period after the 2008 global financial crisis. In this respect, it is seen that economic diplomacy is considered important in international relations for crisis and risk management and it is actively used in both foreign policy processes and national economic security strategies. Because nowadays, macro instabilities and the effect of economic growth and development directly on the foreign policies of the states increasingly reveal the need for economic security. In order to maintain a standard of living today and for the foreseeable future, effective use of a continuous, predictable economic diplomacy becomes important in the process of ensuring stable inputs and outputs for economic security from the individual to the state level.

In this regard, China emerges as a global actor that needs to be resolved with its miraculously growing economy and economic security to be provided. China, which has started to give importance to economic diplomacy since the 1990s, has strengthened its economic security with its strong economic growth reaching an average of 10 percent annually between 2000-2009. In pursuit of international interests, such as a strong and open global economy, inclusive growth and sustainable development, and a stable international financial system on the basis of its national interests, China has begun to act as a smart power dominated by its soft power. However, as China develops, natural resource supply problems have emerged both in its own economy and in the global economy. As it became a global production base in the international division of labor, China has sought solutions for the continuity of economic growth. In this context, the African continent has been at the center of foreign economic policy as an important point of application for sustaining economic power and security.

Compared to Western countries, it can be stated that China's economic diplomacy methods for Africa are relatively unique and more appropriate. Historically, China's approach to Africa has evolved from traditional expressions such as political support and ideological concerns to a kind of economic diplomacy process that focuses on establishing win-win cooperation through the market economy. Because the economy and industry sectors of the Chinese and African continent states have progressed complementary. As one of the important centers in the industrial production of the world, China has supported the continent's hereditary underdevelopment problems with infrastructure and various projects in the continent in exchange for the energy and resources of Africa. On the other hand, besides the mutual economic security facility, it has contributed to the asymmetric dependence of the continent's historical patterns with the profit transfers to the Chinese country.

Thus, unlike the West, which is not interested in investing in a small, risky African market, China strengthens and guarantees its economic security through the economic diplomacy established by the win-win principle. On the other hand, it is necessary to see the integrated economic development of China and Africa as a result of the policies of the global industrial chains as well as a result of the policies of both parties. The economic diplomacy initiatives that China actively uses for its national and global economic security goals can be clearly observed in its relations with Africa.